

**BOCCACCIO
LEGSZEBB NOVELLÁI**

**FORDITOTTA
R. VAY JÓZSEF**

A PESTI NAPLÓ RT.
AZ EST LAPKIADÓ RT. ÉS A MAGYARORSZÁG NAPILAP RT. KIADÁSA

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2023.
ISBN 978-963-417-546-9 (online)
MEK-22929

TARTALOM

MESSER BOCCACCIO ELÖLJÁRÓ BESZÉDE
A HÁROM GYŰRŰ
ANDREUCCIO KALANDJAI
A SZŰZ
AZ ÁLLHATATOS ZINEVRA
AZ ELRABOLT ASSZONY
A RAVASZ CSATLÓS
A PARIPA
LÉGY FÉLTÉKENY!
A FÉRJFOGÁS MŰVÉSZETE
LEÁNYSZÖKTETÉS
AZ ÁLOMITAL
CATERINA ÉS A FÜLEMILE
A TYÚKKAS
HUSS, HUSS!
A FÖLÖSLEG
A KISÉRTET
A HORDÓ
TOFANO PÓRULJÁR
EGY ASSZONY ÉS HÁROM FÉRFI
A HŰ SZOLGA
A MADZAG
A BŰVÖS KÖRTEFA
AZ ADÓSSÁG
A HELIOTROP-KŐ
A NADRÁG
CALANDRINO DISZNAJA
A NÉGYSZÖG
A DOKTOR ÚR
ARANY ÉS SZERELEM
A TEHERBE ESETT FÉRFI
A TALIZMÁN
ZAVAROS ÉJSZAKA
A VACSORA ÁRA
ERŐSEBB A HALÁLNÁL
LOVAGOK
TORELLO FELTÁMADÁSA
A HŰSÉG PRÓBÁJA

MESSER BOCCACCIO ELŐLJÁRÓ BESZÉDE

Immár az ezerháromszáznegyvennyolcadik esztendő-t írták, midőn jeles Firenze városában, mely szépségével felülmúlja mind a többi itáliai városokat, kiütött a halálos pestis, melyet az égi testek hatalma vagy Istennek bűnös cselekedeteinken érzett igazságos haragja zúdított a halandókra, hogy észretérítsen bennünket; e pestis alig néhány esztendővel annakelőtte bukkant fel a keleti országokban s minekutána ottan rengeteg embert elpusztított, feltarthatatlanul harapódzott egy helyről a másra s nyomorúságunkra a Nyugaton is elterjedt. És ellenében ugyan csütörtököt mondott minden okosság és emberi vigyázatosság, mellyel evégre rendelt városi biztosok a sok szenny-től megtisztították a városokat, megtiltották, hogy oda bármilyenű beteg ember betegye lábát s bőven osztogatták a jó tanácsokat az egészség megóvására; nem volt foganatjok a jámbor könyörgéseknek sem, melyeket újra meg újra rendezett körmeneteken is, más módokon is intéztek Istenhez ájtatos emberek; körülbelül a mondott esztendő tavaszának elején kezdettek mutatkozni a pestis fájdalmas pusztításai, még pedig elképesztő módon.

Úgy látszott, hogy ennek a betegségnek a gyógyításában sem orvosi tanács, sem semminémű orvosság ereje nem hat és nem használ: már most akár azért, mert a betegség minéműsége nem adott módot rá, akár azért, mert a tudatlan kuruzslók nem ismerték fel a baj eredendő okát és ennél fogva nem a kellő szereket alkalmazták ellene, nem csupán hogy kevesen gyógyultak meg, hanem úgyszólván valamennyien behaltak az első jelek feltűnédezése után harmadnapra, ki gyorsabban, ki lassabban s a legtöbben mindennemű láz avagy nyilvánvaló ok nélkül. És ennek a döghalálnak annál nagyobb volt ereje, mivelhogy azokról, kik megbetegedtek, az érintkezés révén átragadt az egészségesekre, éppen úgy, mint ahogy a tűz belekap a száraz vagy zsíros tárgyakba, mik tözsomszédságában vannak. Némelyek akképpen vélekedtek, hogy a mértékletes élet, a mindennemű kicsapongásoktól való óvakodás igen megnöveli az ellentálló erőt eme bajjal szemben: és társaságokba verődtek és mindenki mástól visszavonultan éltek napjaikat; összegyülekeztek és bezárkóztak ama házakba, melyekben nem volt beteg s élvezték a legfinomabb ételeket és a legpompásabb borokat, de igen mértékletesen és mindennemű kicsapongás nélkül; nem álltak szóba senkivel, hallani sem akartak semmi külső hírt, sem halálról, sem betegekről, muzsikával és egyéb multságokkal szórakoztak, már amihez hozzájutottak.

Mások ellenkező véleményen voltak és azt állították, hogyha nagyokat isznak és dőzsölnek és dalolva, tréfálkozva ide-oda csavarognak és mindennemű vágyukat kielégítik, amennyire csak tudják s kacagnak és csúfolódnak azon, ami történik, az lesz a legbiztosabb orvosság e szörnyű baj ellen; és amit így mondtak, azt tőlük telhetőleg valóra is váltották; éjjel és nappal hol egyik, hol másik kocsmába mentek, telhetetlenül és mértéktelenül ittak, ezt pedig legtöbbször idegen házakban cselekedték, ha éppen megszimatozták, hogy ottan valami kedvökre és ínyökre való akad. És ezt könnyű szerrel megtehették, mivelhogy mindenki ebek harmincadjára hagyta magát is, vagyonát is (mintha csak életének végső órája ütött volna); ennek okáért a legtöbb ház közös tulajdonná vált és az idegen, ha egyszer betelepedett, úgy gazdálkodott bennök, mintha ő lett volna a házigazda: és ím ez állatias elszántságokban kerültk a betegeket, amennyire csak módjokban volt.

És városunknak ebben a szörnyű balsorsában és nyomorúságában az isteni és emberi törvények jeles tisztessége szinte összeomlott és semmivé lett, mivelhogy a kormányzó és törvénytevő urak, csakúgy, mint a többi emberek, vagy meghaltak, vagy betegek voltak, vagy poroszlóik száma oly igen megfogyatkozott, hogy semminémű szolgálatot nem tudtak végezni: emiatt kinek-kinek szabad volt a vásár, azt cselekedhette, amire éppen kedve szottyant. Sokan mások a fent mondott két mód között a középszert választották: nem kényszerítettek

magokra akkora mérsékletet az evésben, mint az előbbieket, nem is merültek bele az ivásba és egyéb kicsapongásokba, mint az utóbbiak, hanem mindent kellő mértékben élveztek, ahogy éppen megkívánták, nem zárkóztak be, jártak-keltek, kezökben ki virágot, ki szagos füvet, ki egyébfajta fűszerszámokat tartott s ezeket sűrűn orrukhoz emelték abban a hiszemben, hogy igen üdvösséges dolog az agyvelőt efféle illatokkal erősíteni: mivelhogy a levegő mindenütt fülledt és bűdös volt a hullák, a betegek és az orvosságok bűzétől. Mások szívtelenebbnél érzéketlenek voltak (ámbátor ez talán biztosabb volt) és azt mondták, hogy sem jobb, sem megközelítőleg olyan jó orvosság a pestis ellen nincs, mint messzire elkerülni; és ebben a meggyőződésben nem törődtek semmi mással, csak magokkal és férfiak és nők sokan elhagyták városukat, házukat, hivatalukat, rokonságukat, vagyonukat és ha nem idegenbe, akkor a maguk falusi birtokára költöztek. Mikor városunk már a végét járta s lakossága szinte kipusztult, történt, hogy (miként szavahihető embertől hallottam) egy keddi nap reggelén a tiszteletreméltó Santa Maria Novella székesegyházban, hol úgyszólván éppen senki nem volt, a gyászos időkhöz illendő gyászos ruházatban hét ifjú hölgy hallgatta a szent misét, kiket mind baráti, szomszédi, avagy atyafiságos kötelék fűzött egymáshoz; közülök pedig egyik sem lépte még át huszonnyolcadik esztendejét s nem is volt egyik sem fiatalabb tizenhateesztendősnél, mindegyik okos, nemes származású, szemrevaló, tisztességes erkölcsű és kedvesen szemérmes. Ezek a hölgyek, nem holmi összebeszélés szerint, hanem véletlenségből összekerültek a templomnak valamely részében, körben letelepedtek, sűrű sóhajtozások után abbahagyták a Miatyánk-imádkozást és szapora szóval kezdtek mindenféle, e mostoha időket illető dolgokról beszélgetni.

Miközben a hölgyek tanácskoztak, íme, belépett a templomba három ifjú; természetesen nem voltak olyan gyerekemberek, hogy köztük még a legfiatalabb is ne múlt volna már huszonöt éves; ezeknek szerelmét sem a szörnyű idő, sem barátaik és rokonaik elvesztése, sem az önmagukért való rettegés nem tudta kioltani, de még csak le sem hűteni; éppen azért csavarogtak, hogy legfőbb vígasztalásul ebben a szörnyű felfordulásban megláthassák hölgyeiket s véletlenül úgy esett, hogy mind a három ott volt ama fent mondott hét hölgy között, valaminthogy a többiek közül is egyik-másik közeli rokonságban volt egyik vagy másik ifjúval. Nem is vették előbb észre a hölgyeket, csak mikor már azok megpillantották őket.

A hölgyek egy értelemmel valamennyien kimondották, hogy szólni kell az ifjaknak, értésükre kell adni szándékukat és meg kell kérni őket, hogy legyenek oly kedvesek és szegődjenek társaikul abban a kirándulásban, melyet imént megtanácskoztak. Mondották nekik, hogy van Firenze mellett valamely gyönyörű birtok, hol békén elvonulhatnak a Várost sujtó nyavalya idejére s napjaikat tisztességes mulatozásban tölthetnék és a hegyek balzsamos levegőjén a szörnyű döghaláltól is menekednének. Az ifjak eleinte azt hitték, hogy csúfolkodnak velük; de mikor látták, hogy a hölgyek komolyan beszélnek, örömmel felelték, hogy készségesen velük mennek és nem is halogatták a dolgot, hanem minekelőtte még elváltak volna egymástól, rendre megbeszélték teendőiket az utazás ügyében.

És minekutána minden szükségesről gondoskodtak és mindent előre küldtek oda, hová menni szándékoztak, másnap, vagyis szerdán reggel, napkeltekor a hölgyek néhány cselédjökkel és az ifjak egy-egy szolgájokkal elhagyták a várost és útnak indultak; alig voltak kétföldnyire a várostól, máris megérkeztek ama birtokra, melyet először kiszemeltek. E birtok alacsony dombon feküdt, mely az országúttól minden irányban meglehetősen távol esett és sűrűn borították mindenfajta dús zöld lombos fák és cserjék: gyönyörűséggel legelt rajtuk a szem. A domb tetején palota állott, benne középpüti tágas udvar, aztán oszlopos csarnokok és termek és szobák és mind-mind magában is gyönyörű volt, de e mellett derűs festmények emelték szépségét és díszét; köröskörül pedig rétek és tündéri kertek és kristályos frissvízű kutak és pompás borokkal teli pincék: mely utóbbiak is sokkal inkább kapóra jöttek volna mulató borisszáknak, mint józan és tisztességes hölgyeknek. A palota az utolsó zugig ki volt taka-

rítva, a szobákban az ágyak megvetve s mindenütt rengeteg virág, amilyen csak abban az évszakban virult, a padló pedig végig gyékénnyel betérítve: ilyen állapotban találta a palotát az odaérkező társaság, nem csekély gyönyörűségére.

Imez Istentől adott szépségekben és gyönyörűségekben megtelepedvén, határozták, hogy minden napon mást választanak az napnak királyául, ki a társaság mulatozásának rendjét megszabná. Volt pedig eme mulatozások módja egyfelől muzsika, tánc és szerelmes dalok zengése, másfelől az asztalnak mindennemű élvezetei, bár kellő mérséklettel válogatva, végezetül pedig szomorú és mulatságos, és szerelmes történetek mondása és hallgatása, mi tíz napon által lelköket gyönyörűségekben ringatta, idejüket elverte és megédesítette s egyben testöket is megszabadította a szörnyű haláltól.

Eme történeteket én, Boccaccio mester, egybegyűjtöttem s neveztem novelláknak, gyűjteményöket pedig, mivel hogy tíz napon át mondtattak, DEKAMERON-nak vagy más néven GALEOTTO HERCEG-nek.*

Nagy mulatságom telt bennök, míg rajtuk forgattam elmémet és betűimet róttam: mit nektek, kik e lapokat olvassátok, ugyancsak szívemből kívánok.

* Utalás a Francesca da Rimini epizódra Dante Poklában (V. ének). »Egy nap, mi ketten (Paoloval) egy könyvet lapozva, olvastunk benne Lancelotto szerelméről... (Paolo) ajkon csókolt, remegve izgalommal. Így Galeottónk lett a könyv s írója.« Lancelotto, a mondai Artúr király lovagja, a királynét szerette s szerelmük pártfogója Galeotto volt. *(A szerk.)*

A HÁROM GYŰRŰ

Saladin, ki oly vitéz ember volt, hogy nem csupán egyszerű emberből Babilónia szultánjává lett, hanem azonfelül számos győzelmet aratott a szaracén és keresztény királyokon, miután háborúiban és káprázatos pompájában minden kincsét kimerítette, valamiképpen megesett vele, hogy nagy csomó pénzre volt szüksége; mivel pedig nem tudta, honnan teremtsen elő oly hirtelen, mint ahogy szüksége volt rá, eszébe jutott egy Melchisedech nevezetű gazdag zsidó, ki uzsoráskodásból élt Alexandriában; arra gondolt, hogy ez kisegíthetné bajából, ha akarná; de olyan fösvény volt, hogy a maga jószántából ezt sohasem tette volna meg, erőszakot pedig nem akart használni ellene; mivel pedig a dolog igen a körmére égett, egyre törte a fejét, hogyan és miképpen nyerje meg ügyének a zsidót s végre is az az ötlete támadt, hogy valami tetszetős ürügy leple alatt erőszakot alkalmaz vele szemben. Magához hívatta tehát és barátságosan fogadta, maga mellé ültette s azután így szólt hozzá:

- Derék ember, sokaktól hallottam már, hogy igen bölcs ember vagy s fölöttébb világosan ítélisz Istennek dolgaiban; azért igen kívánnám megtudni tőled, vajjon a három Törvény közül melyiket tartod az igazinak: a zsidót-e, vagy a szaracént, avagy a keresztényt.

A zsidó, ki csakugyan bölcs ember volt, szemfülesen észrevette, hogy Saladin szaván akarja fogni, hogy valami huncutságba belekeverje s úgy gondolkodott, hogy akármelyiket is ítéli különbnek a másik kettőnél a három hit közül, Saladin mindenképpen eléri célját. Mivel pedig látta, hogy oly feleletet kell adnia, amelynek révén nem esik bele a csapdába, összeszedte az eszét és hamarosan kisütötte, mit kell mondania és így szólt:

- Uram, a kérdés, melyet nekem feltettél, szép s ha meg akarom mondani neked felőle véleményemet, el kell mondanom egy kis történetet: hallgasd meg. Ha emlékezetem nem csal, több ízben hallottam mesélni, hogy élt valaha egy kiváló és gazdag ember s ennek kincstárában legbecsesebb drágaságai között volt egy gyönyörűsége és drága gyűrű; mivel pedig ezt értéke és szépsége miatt meg akarta becsülni és azt akarta, hogy utódról-utódra szálljon családjában, meghagyta, hogy fiai közül az legyen az ő örököse, akihez hagyatékából e gyűrű kerül s a többiek mint családfőt tiszteljék és becsüljék. Az, akire a gyűrűt hagyta, ugyanígy rendelkezett utódaival és úgy cselekedett, mint az ő elődje; szóval ez a gyűrű hosszú ideig utódról-utódra szállott; végül pedig olyan embernek kezébe került, kinek három derék-szép fia volt, kik híven engedelmeskedtek atyjuknak, miért is mind a hármat egyenlőképpen szerette. És az ifjak, kik ismerték a gyűrű hagyományát s mind a hárman szerettek volna kiválni testvéreik közül, mindegyik külön-külön, tőle telhetőleg kérte atyját, ki már elaggott, hogy halálos ágyán reá hagyja ama gyűrűt.

- A derék ember, ki egyenlőképpen szerette mind a hármat, nem tudott dönteni, hogy melyikre hagyja a gyűrűt s mivel mindegyiknek megígérte, az az ötlete támadt, hogy mind a háromnak kedvére tesz: és egy ügyes mesterrel csináltatott két más gyűrűt, melyek oly igen hasonlatosak voltak az eredetihez, hogy még maga a mester is alig-alig tudta megismerni, melyik az igazi. És halálos óráján nagy titokban mindegyik fiának adott egy-egy gyűrűt, ők pedig atyjuk halála után sorban előmutatták gyűrűjüket, mindegyik ezzel bizonyítván, hogy neki van igaza, mivelhogy mindegyik számot tartott az örökségre és a tisztességre és nem volt hajlandó a másiknak átengedni. Miután pedig látták, hogy egyik gyűrű annyira hasonlít a másikhoz, hogy semmiképpen nem lehet megismerni, melyik az igazi, eldöntetlenül maradt s ma is eldöntetlen ama kérdés, melyikök az atyának igazi örököse.

- És azért mondom neked, uram, ama három Törvény felől, melyeket három népnek adott az Atya Isten s melyek felől kérdést intéztél hozzám: mindegyik azt hiszi, hogy az ő öröksége, az

ő Törvénye az igaz s annak parancsait kell cselekednie; de hogy melyiké az igazi, az a kérdés éppúgy eldöntetlen, mint a gyűrűknél.

Saladin észrevette, hogy ez igen ügyesen értette a módját, miképpen meneküljön a csapdából, amelyet neki állított: és ezért elhatározta, hogy feltárja előtte szükségét s meglátja: vajjon hajlandó-e kisegíteni őt; és ekképpen cselekedett és elárulta neki, hogy mit szándékozott tenni abban az esetben, ha nem ilyen értelmesen felelt volna meg, mint ahogy megfelelt. A zsidó bőkezűen rendelkezésére bocsátotta azt az összeget, melyet Saladin kért; Saladin pedig utóbb mindent az utolsó fillérig visszafizetett; ezenfelül pedig elhalmozta pompás ajándékokkal és minden időnkben barátja gyanánt tartotta környezetében, kiváltságos nagy tisztességben.

ANDREUCCIO KALANDJAI

Élt Perugiában egy ifjú lócsisár, bizonyos Andreuccio di Pietro nevezetű, ki miután híret vette, hogy Nápolyban jó lovakat lehet kapni, ötszáz aranyforintot tett erszényébe s mivel még nem volt soha idegenben, más kereskedők társaságában útnak indult; meg is érkezett egy vásárnap este vecsernye után s minekutána a fogadóstól tájékozódott, másnap reggel kiment a vásárba; sok lovat látott ottan s nagyon is tetszettek neki s bár többre is alkudozott, egyre sem tudott megegyezni; de hogy megmutassa, hogy csakugyan vásárolni akar, tapasztalatlan és vigyázatlan ember létére többször is előszedte forintokkal tömött erszényét a járókelők szemeláttára.

És miközben ekként alkudozott és mutogatta az erszényét, történt, hogy egy csinos szicíliai leányzó, aki pár garasért szívesen hajlott keblére akármelyik férfinak, kit azonban ő nem vett észre, éppen elment mellette s meglátván erszényét, hirtelen így szólt magában: »Ki lenne boldogabb nálam, ha ez a pénz az enyém lehetne?« És tovább ment. Volt ennek a leánynak társaságában egy ugyancsak szicíliai vénasszony, ki, mikor Andreucciót meglátta, elmaradt a leánytól, odasietett az ifjúhoz és gyengéden megölelte: a leány ennek láttára semmit sem szólt, hanem félrevonult és figyelni kezdett.

Andreuccio odafordult a vénasszonyhoz s mikor megismerte, nagy szívesen köszöntötte s minekutána az asszony megígérte, hogy meglátogatja őt a fogadóban, többé nem sokat beszélgettek egymással, hanem elment, Andreuccio pedig visszament a vásárba, de az napon semmit nem vásárolt. A leány, ki látta előbb Andreuccio erszényét, azután pedig bizalmaságát a vénasszonnyal, meg akarta próbálni, találna-e módot rá, hogy megszerezze azt a pénzt, vagy legalább is egyik részét; kezdett hát óvatosan kérdezősködni, hogy kicsoda ez, honnan jött, mit keres itt és honnan ismeri őt. A vénasszony éppoly apróra elmondott neki Andreuccio felől mindent, mintha csak ő maga mondotta volna el, mivelhogy hosszú ideig élt Sziciliában az ifjú atyjánál, utóbb pedig Perugiában; hasonlatosképpen elmesélte neki, hogy hol vett szállást és mi ügyben jött.

Miután a leány tökéletesen tájékozódott az ifjú rokonságáról és rokonainak nevééről, arra alapította tervét, hogy agyafűrt csalafintasággal kielégítse sóvárgását: hazatért tehát s egész napra elküldte a vénasszonyt mindenféle megbízásokkal, csakhogy ne mehessen el Andreucciohoz; és előhívta egyik szolgálóleányát, kit alaposan betanított efféle szolgálatokra s mikor beesteledett, elküldte ama fogadóba, melyben Andreuccio megszállt. Ahogy a leány odaérkezett, véletlenül őt magát találta a kapuban, mégpedig egyedül és nála kérdezősködött Andreuccio felől. Mikor ez azt felelte neki, hogy ő az, a leány félrevonta és így szólt hozzá:

- Messer, városunknak egyik nemes hölgye szeretne beszélni veled, ha nincs ellenedre.

Az ifjú ennek hallatára tetőtől-talpig végignézte magát s mikor látta, milyen daliás legény, abban állapotott meg, hogy ez a hölgy bizonyára belészeretett, mintha rajta kívül nem is akadt volna akkoriban Nápoly városában más csinos ifjú; és tüstént azt felelte, hogy szívesen elmegy s megkérdezte a leányt, hol és mikor kíván beszélni vele ama hölgy. Felelte a leányzó:

- Messer, akkor jössz, amikor kedved tartja, ő a lakásán vár reád.

Andreuccio egy szót sem szólt a fogadóban, hanem nyomban így felelt:

- Menj hát előre, én nyomodban indulok.

A leányzó tehát elvezette őt a hölgy házába; az pedig bizonyos Malpertugio nevezetű városrészben lakott; hogy pedig ez milyen tisztos városrész, már maga a neve is mutatja. Ő azonban efelől nem tudott s mégcsak nem is sejtett semmit s abban a hiszemben, hogy igen

előkelő helyre és úrihölgyhöz megy, a szolgáló nyomában bátran belépett házába; és amint felment a lépcsőn, a leányzó máris szólította úrnőjét és bekiáltott: »Itt van Andreuccio«; s akkor ott látta a nőt, ki az emeleten várakozott rá. Fiatal teremtes volt, sugártermetű és szép-arcú, előkelő és díszes ruházatban. Mikor Andreuccio közelébe ért, a hölgy három lépcsőfokon lejött elébe tárt karokkal, nyakába borult s kevés ideig így maradt szótlanul, mintha áradó meghatottsága elfojtotta volna szavát: azután könnyezve homlokon csókolta s elcsukló hangon megszólalt:

- Ó drága Andreuccióm, Isten hozott.

Az pedig fölöttébb elcsodálkozott eme gyöngéd kedveskedésen s egészen meghökkenve felelte:

- Madonna, örülök, hogy nálad lehetek.

Azután a hölgy kézenfogta s felvezette fogadótermébe, innen pedig, bár többé szót sem váltott vele, belépett szobájába, melyben rózsák, narancsvirágok és külön-különbféle kenetek illatai szálldostak; az ifjú látott abban gyönyörű szép függönyös ágyat s rengeteg ruhát rudakon, ottani szokás szerint és más gyönyörű és dús berendezést; tapasztalatlan ember lévén, mindeme dolgokból szentül azt hitte, hogy ez bizonyára igen előkelő hölgy. Azután leültek egymás mellé egy ládára, mely az ágy lábánál volt s a hölgy ekképpen kezdett szóba:

- Andreuccio, nagyon jól tudom, hogy csodálkozol mind a gyöngédségeken, melyekkel elhalmozlak, mind pedig könnyeimen, mivelhogy nem ismersz engem és véletlenségből sohasem hallottál felőlem: de hallani fogsz tőlem olyasmit, amin fölöttébb el fogsz álmélkodni. Én tudniillik a te nővéred vagyok; és elmondom neked, minekutána Isten megadta nekem e nagy kegyelmet és halálom előtt megértem, hogy megláttam egyik testvéremet (ámbátor igen kívántam volna valamennyit meglátni), hogy most már akár meg is halhatok, mivelhogy boldogan halok meg: s ha netalán még nem hallottad volna ezt, én elmondom neked.

- Pietro, a mi atyánk, miként azt hiszem, bizonyosan tudod, hosszú ideig lakott Palermóban s jószágáért és kedvességéért igen szerették és szeretik most is ottan, kik csak ismerik; de valamennyi között legislegjobban szerette őt az én anyám, ki nemes asszony volt és akkoriban még özvegy: olyannyira, hogy nem törődött atyja és bátyjai haragjával, sem maga tisztességével, hanem viszonyt folytatott vele, melynek gyümölcse gyanánt születtem én, kit itten magad előtt látsz.

- Aztán úgy adódott, hogy Pietrónak távoznia kellett Palermóból s vissza kellett térnie Perugiába; akkor ott hagyott engem, csecsemő kisleányt, anyámmal együtt és tudomásom szerint soha többé nem törődött sem vele, sem velem: emiatt, ha nem lett volna atyám, fölöttébb neheztelnék reá, ama háládatlanságára gondolván, melyet anyámmal szemben tanúsított (nem is szólván ama szeretetről, mellyel irántam, leánya iránt tartozott volna, ki nem holmi szolgától, nem is valami hitvány uccaleánytól születtem), aki vagyonát és önmagát egyképpen kezébe adta hűséges szerelmében, holott nem is tudta, voltaképpen kicsoda. De minek? Az elhibázott és régen múlt dolgokat sokkal könnyebb rosszalni, mint jóvá tenni: ez hát így történt.

- Ő kisdéd gyermek gyanánt otthagytott engem Palermóban, hol felnővekedtem, szinte olyanná, amilyen most vagyok, anyám pedig, ki gazdag asszony volt, bizonyos Girgentiből való nemes és vagyonos úrhoz adott feleségül, ki anyám iránt és irántam való szeretetből megtelepedett Palermóban; ottan pedig, mivelhogy lelkes velf-párti volt, összeszúrte a levelet Károly királyunkkal; emiatt azonban, mivel Frigyes király hamarabb rájött, mintsem a dolognak eredménye lett volna, kénytelenek voltunk menekülni Sziciliából, éppen akkor, mikor már-már úgy volt, hogy én leszek a legelső nemes hölgy ama szigeten; innen tehát,

összeszedvén kevés cókmókunkat, amit tudtunk (keveset mondok ahhoz a sokhoz képest, amink volt), ott hagytuk birtokainkat és palotáinkat és ebbe a városba menekültünk, hol Károly királyt oly kegyesnek találtuk irányunkban, hogy nagyrészen kárpótolt mindama veszteségeinkért, melyeket miatta szenvedtünk s birtokokat és házakat adományozott nekünk; s az én férjemnek, ki a te sógorod, most is bőséges járadékot ad, miként meggyőződhetél róla; és ekképpen élek én itten, ahol Istennek segédelmével, nem pedig a te jóvoltodból láthatlak téged, drága testvérem.

És ekképpen szólván, megint megölelte és gyengéd siránkozás közben homlokra csókolta. Andreuccio, mikor végighallgatta ezt a mesét, melyet a leány ily szép rendben és összefüggésben elmondott, s közben egy pillanatra sem akadt el a szava és nem dadogott a nyelve és miközben eszébe jutott, hogy apja csakugyan élt Palermóban és magáról tudta már, milyenek az ifjúkor erkölcei s hogy az ifjak szívesen hódolnak a szerelemnek, s mikor még hozzá látta az érzékeny könnyeket, az öleléseket és a szemérmes csókokat, színigazságnak vette mindazt, mit a leány mondott: s hogy az befejezte mondókáját, ekképpen felelt:

- Madonna, ne lepődj meg azon, hogy csodálkozom, mivelhogy igazat szólván akár azért, mert atyám, ki tudja mi okból, sohasem beszélt anyádról és rólad, akár azért, mert ha beszélt is, én azt sohasem hallottam, nekem bizony sejtelmem sem volt rólad, mintha csak nem is lettél volna a világon; és most annál boldogabb vagyok, hogy megtaláltam nővéremet, mivelhogy itt egészen egyedül vagyok és erre igazán nem számítottam. És őszintén szólván, nem ismerek oly magasrangú férfiút, akinek te ne lehetnél kedves; hát még milyen kedves vagy nekem, ki csupán szerény kereskedő vagyok. De kérlek, világosíts fel egy bizonyos dolog felől: honnan tudtad meg, hogy itt vagyok?

Felelte erre a leány:

- Ma reggel közölte velem egy szegény asszony, kivel sokat vagyok együtt, mivelhogy (amint ő mondja) hosszú ideig élt együtt atyánkkal Palermóban és Perugiában; és ha nem tartottam volna sokkal tisztesebbnek, hogy te látogass meg engem házámban, mint én téged idegen házában, már régen elmentem volna hozzád.

Eme szavak után névszerint apróra kikérdezte valamennyi rokona felől s kérdéseire Andreuccio rendre megfelelt; ezért aztán az ifjú egyre jobban hitte azt, amit jobb lett volna nem hinnie. Mivelhogy a beszélgetés igen soká tartott, a hőség pedig igen nagy volt, a leány görög bort és csemegét hozatott és megkínálta vele Andreucciót, ki ennekutána távozni akart, mivelhogy elérkezett a vacsora ideje, de a leány semmiképpen nem engedte, hanem úgy tett, mintha roppantul szomorkodnék s megölelvén így szólt hozzá:

- Jaj, szegény fejem, most igazán látom, mily kevésbé szeretsz! Nem szörnyűség-e, hogy együtt vagy egyik nővéreddel, kit még soha nem láttál s még hozzá az ő házában, ahol meg kellett volna szállnod, mikor e városba érkeztél s most el akarsz menni innét, hogy a fogadóban vacsorálj! Csakhogy itt fogsz vacsorázni nálam; és ámbár férjem nincs itthon, amit nagyon sajnálok, asszony létemre is valahogy csak meg tudlak vendégtelni.

Mivelhogy Andreuccio erre nem igen tudott mit felelni, így szólt:

- Én úgy szeretlek, mint ahogy egy nőért szeretni illik, de gorombaságot követtek el, ha nem megyek haza és egész este várakozni fognak rám a vacsorával.

Mondá ekkor a leány:

- Hála Istennek, csak akad valakim a házában akivel megüzenhetem, hogy ne várjanak rád: igaz, hogy udvariasabb dolog volna s egyben kötelességed is, megüzenni barátaidnak, hogy jöjjenek ide vacsorára s aztán ha mindenáron el akarsz menni, valamennyien együtt mehetnétek.

Andreuccio azt felelte erre, hogy ma este nem kívánja barátai társaságát; de ha ő így kívánja, tegyen kedve szerint. Akkor a leány úgy tett, mintha elküldene valakit a fogadóba azzal az üzenettel, hogy az ifjút ne várják vacsorára; annakutána pedig élénk beszélgetés közben asztalhoz ültek, hol pompás falatokat hordtak fel, a leány pedig nagy ravaszul késő éjszakáig húzta a vacsorát.

Asztalbontás után, hogy Andreuccio távozni akart, a leány azt mondta, hogy ezt semmiképpen meg nem engedi, mivelhogy Nápoly nem olyan város, ahol bízvást lehet járkálni éjszaka idején, kiváltképpen idegen embernek; különben is, mikor megüzente, hogy ne várják vacsorára, azt is megüzente, hogy éjszakára se várják. Andreuccio elhitte ezt és mivel kedve szerint volt a nővel együtt lenni (áldozatul esett tévedésének), maradt. Az pedig vacsora után nem ok nélkül nyújtotta hosszúra a beszélgetést s mikor már jó darab elmúlt az éjszakából, Andreucciót szobájában hagyta egy kis inas kíséretében, ki megmutassa neki, hahogy félre kell mennie, maga pedig szolgálóival visszavonult egy más szobába.

Nagy volt a hőség: miért is Andreuccio, alighogy magára maradt, azon nyomban ingujjra vetkőzött, lehúzta nadrágját és ágya fejéhez helyezte és mivel a természetes szükség úgy kívánta, hogy könnyítsen magán, megkérdezte a kis inast, hová kell kimennie; az pedig a szobának egyik sarkában megmutatta neki az ajtót és így szólt:

- Itt menj be.

Andreuccio nyugodtan belépett s véletlenül rátette lábát egy deszkára, amely az ellenkező végén elvált a gerendától, mire ő a deszkával együtt lezuhant; Isten pedig annyira szerette őt, hogy esés közben, ámbár jó magasról pottyant le, hajaszála sem görbült; de egészen beszennyezte magát a piszokkal, mellyel teli volt ama hely. Hogy pedig jobban megértsetek, mit már elmondottam s mit még mondandó vagyok, megmagyarázom, miféle hely volt ez. Szűk kis közben (minőket gyakorta látunk két ház között) két gerendára, melyek egyik háztól a másikig nyúltak, néhány deszka volt szegezve s ezek fölött volt az ülőke, ezeknek a deszkáknak egyike szakadt le vele.

Andreuccio, hogy ott lelte magát a kis közben, dühöngött az eset miatt s szólítani kezdte az inast; de az inas, mikor hallotta a zuhanást, azon nyomban úrnőjéhez rohant, hogy megjelentse; az pedig berohant az ifjú szobájába s tüstént körülnézett, ott vannak-e a ruhái; mikor ott lelte ruháit s bennök a pénzt, melyet Andreuccio bizalmatlanságában balgatagon mindig magánál tartott s minekutána ekképpen megkaparintotta azt, amiért palermói nő létere perugiai ember nővérenek hazudta magát s amiért a csapdát felállította, többé semmit nem törődött az ifjúval, hanem azonnal bezárta az ajtót, melyen az kilépett, minekelőtte lezuhant.

Andreuccio, hogy az inas nem felelt hívására, kezdett hangosabban kiáltozni: de ez sem ért semmit. Miért is gyanút fogott s jó későre észbe kapott, hogy becsapták; felvetette magát egy alacsony falra, mely a kis közt az uccától elválasztotta s ekképpen kijutott az uccára és előrekerült a ház kapujához, melyet jól ismert; ottan pedig sokáig hiába kiabált és hosszasan kopogtatott és dörömbözött. Igen siránkozott ezen és nyilván megismerte akkor szerencsétlenségét és ekképpen szólott: »Ó, jaj, szegény fejemnek, mely hamar idő alatt elvesztettem ötszáz forintomat és nővéremet!« Sok egyebet mondott még, aztán újra verni kezdte a kaput és ordítózott, addig-addig, hogy a közeli szomszédok közül sokan nem bírták elviselni ezt a dörömbözést és felkeltek; a hölgynek egyik szolgálóleánya pedig a látszat szerint álomtól ernyedten odament az ablakhoz és hetykén leszólt:

- Ki dörömböz odalent?

- Ó, - mondta rá Andreuccio - hát nem ismered meg? Andreuccio vagyok Madonna Fiordaliso bátyja.

Felelte erre a leány:

- Jó ember, ha felöntöttél a garatra, menj, aludd ki magad és gyere vissza holnap reggel: én bizony nem tudom, kicsoda az az Andreuccio és miféle badarságokat beszélsz itt össze-vissza; hordd el hát innen az irhátat és légy szíves, hagj bennünket aludni.

- Micsoda! - kiáltott fel Andreuccio - nem tudod, mit beszélek én? De bizony, hogy nagyon jól tudod: de ha Sziciliában olyan a rokonság, hogy ily hirtelenében elfelejtik, legalább add vissza ruhámat, amit fönt hagytam s akkor elmegyek Isten hírével.

Elmosolyodott erre a leány és mondá:

- Jó ember, én bizony azt hiszem, hogy álmodol.

Ennyit mondott és abban a pillanatban becsukta az ablakot és elment onnét. Ebből Andreuccio most már egészen megbizonyosodott, hogy mindene odavan s oly igen elbúslakodott rajta, hogy nagy haragja dühre vált és feltette magában, hogy erőszakkal szerzi vissza azt, mit szép szerével visszaszerezni nem tudott; felkapott hát egy nagy kődarabot s jóval hatalmasabb ütésekkel, mint előbb, kezdte rettenetesen döngetni a kaput. Emiatt a szomszédok közül sokan, kik már előbb felébredtek és felkeltek, abban a hiszemben, hogy valami kötekedő ember koholmánya ez a beszéd, hogy megbosszantsa vele ama derék leányszót, mivel felháborította őket a dörömbölés, amit csapott, odamentek ablakaikhoz s mint ahogy egy idegen kutyát megugatnak a környéknek többi kutyái, ráfordultak:

- Micsoda hitványság idejönni ebben az órában ehhez a házhoz s e derék nőknek ilyen ostobaságokat összefecsegni: ugyan menj Isten hírével, jó ember s légy szíves, hagj bennünket aludni; ha pedig valami dolgod van vele, gyere vissza holnap s ne ingerelj bennünket itt éjnek éjszakáján.

Eme szavaktól vérszemet kapott bizonyos ember, ki bent volt ama házban s a finom nőcske kerítője volt, kit azonban Andreuccio sem nem látott, sem nem vett észre, odament az ablakhoz s öblös, rettenetes és dühös hangon elordította magát:

- Ki az odalent?

Andreuccio erre a hangra felkapta a fejét s látott egy embert, ki, amennyire kivehette, úgy tűnt fel neki, mint valami nagyszájú hetvenkedő; tömött fekete szakáll borította arcát s mintha csak most kelt volna fel ágyából és mély álmából, ásítózott és a szeméit dörzsölte. Erre némiképpen inába szállt a bátorsága és így felelt neki:

- Én a bátyja vagyok ama hölgynek ki itten lakik.

De az be sem várta, hogy Andreuccio befejezze a mondókáját, hanem még nyersebben, mint előbb, ráivallt:

- Nem tudom, mi tart vissza attól, hogy le ne menjek és addig ne agyabugyáljalak, míg mozogni látlak, utálatos, korhely, számár, mert bizonyosan az vagy hogy egész éjszaka nem hagysz bennünket aludni.

S becsukta az ablakot és bement. Némelyik szomszéd, ki már jobban ismerte ennek az embernek a minémiségét, meghúnyáskodva, halkan odaszólt Andreucciónak:

- Az Isten szerelmére, jó ember, menj Isten hírével, ne kívánd, hogy ez itt agyonverjen: hordd el az irhátat, ha kedves az életed.

Miért is Andreuccio, ki megrémült annak a fickónak hangjától és ábrázatától s a szomszédok biztatásától is ösztökélve, mivel úgy érezte, hogy jóindulatból szólnak vele ekképpen, ki-mondhatatlan szomorúsággal és kétségbeeséssel, hogy pénzét elvesztette, megindult arrafelé, amerre nappal a szolgáló nyomában jött és bár nem tudott tájékozódni, visszafelé, a fogadó-

nak vette útját. És oly igen áradt belőle a bűz, hogy maga is megundorodott magától: balra fordult tehát, mivelhogy a tengerhez kívánt jutni, hogy megmosakodjék és bekanyarodott egy bizonyos Ruga Catalana nevezetű uccába és miközben így az alsóváros felé haladt, egyszerre csak megpillantott maga előtt két embert, kik lámpával a kezükben szembejöttek vele; attól tartott, hogy ezek talán a rendőrség emberei vagy holmi gonoszsándékú fickók; hogy tehát elkerülje őket, szép csendesen besurrant egy dűledező házba, melyet ott a közelben megpillantott. De azok, mintha csak épp arra a helyre igyekeztek volna, ugyancsak beléptek ama dűledező házba; ottan pedig egyikök lerakott a hátáról egy csomó vasszerszámot és kezdte azokat szemügyre venni, miközben sok mindent beszéltek azokról. És míg beszélgettek, szólott az egyik:

- Mi a csuda ez? Világéletemben ilyen bűzt még nem éreztem.

És ezt mondván, kissé felemelte lámpáját, mire meglátták a szerencsétlen Andreucciót és hökkenten kérdezték:

- Ki az?

Andreuccio hallgatott; de azok odamentek hozzá a lámpával s megkérdezték, mit keres itt, ilyen mocskosan. Erre aztán Andreuccio tövéről-hegyére elmesélte nekik, mi történt vele. Azok pedig kitalálták, hol eshetett vele ez a dolog s mondták egymásnak:

- Ez bizonyosan Scarabone Buttafuoco házában történt.

Egyikük pedig feléje fordult és mondá:

- Jó ember, adj hálát az Istennek, bár a pénzedet elveszítetted, hogy lepottyantál és nem tudtál visszamenni ama házba; mivelhogy ha nem estél volna le, bizonyosra veheted, hogy első álmokban agyonvernek s a pénzeddel együtt az életedet is elvesztetted volna. De mi hasznod van most már a sírányozásból? Valamint a csillagokat nem szedheted le az égről, azonképpen nem kaphatod vissza egyetlen fityingedet sem; de agyonverni agyonverhetnek, ha az a fickó neszét veszi, hogy eljárt a szád.

És ezt mondván, röviden tanácsot tartottak és így szóltak hozzá:

- Idehallgass, mi megsajnálunk téged és ezért ha hajlandó vagy velünk tartani ama dologban, melynek végrehajtására éppen indultunk, bizonyosra vesszük, hogy ama rész, mely rád jut majd abból, sokkalta nagyobb lesz, mint amit elvesztettél.

Andreuccio kétségbeesésében azt felelte, hogy hajlandó. Épp az napon temették el Nápoly érsekét, bizonyos Messer Filippo Minutolo nevezetűt, mégpedig gazdag díszruhában temették el, újján rubintköves gyűrűvel, mely jóval többet ért ötszáz aranyforintnál; tehát ennek a hulláját akarták azok a fickók kifosztani és eme szándékukat felfedték Andreuccio előtt. Annakokáért Andreuccio, inkább kíváncsiságból, mint érett megfontolás alapján, útnak indult velük s miközben a székesegyház felé haladtak, Andreuccio olyannyira bűzlött hogy egyikök így szólt:

- Nem lehetne módját ejtenünk, hogy ez valahol megmosakodjék kissé, hogy ne legyen ily éktelenül bűdös?

Mondta rá a másik:

- Épp itt a közelben van egy kút, ennél mindig szokott lenni húzócsiga és nagy vödör: menjünk oda s egy-kettőre mossuk meg.

Ahogy a kúthoz érkeztek, látták, hogy a kötél ugyan ott van, de a vödröt elvitték: annakokáért összedugták a fejüket és elhatározták, hogy Andreucciót a kötéltre kötik, leeresztik a kútba, ő

pedig odalent megmosakodik és minekutána megmosakodott, megrántja a kötelet, ők pedig felhúzzák, és ekképpen cselekedtek.

Történt pedig, hogy miután leeresztették a kútba, a városi rendőrség néhány embere a hőség miatt és mivel éppen valakit kergettek, szomszágában odajött inni ama kúthoz. Mikor a két cimborá meglátta őket, azon nyomban futásnak eredt, a rendőrök azonban, kik inni jöttek, nem vették észre őket. Minekutána pedig Andreuccio lent a kútban megmosakodott, megrántotta a kötelet. A szomszjas rendőrök letették pajzsait és fegyvereiket és páncéljaikat és kezdték húzni a kötelet, abban a hiszemben, hogy a vízzel teli vödör lóg rajta.

Andreuccio, mikor látta, hogy már közel van a kút kávájához, elengedte a kötelet és kezeivel fellendítette magát rá. A rendőröket pedig ennek láttára hirtelen úgy elfogta a rémület, hogy szó nélkül elengedték a kötelet s elináltak, ahogy csak a lábuk bírta őket. Andreuccio fölöttébb álmélkodott ezen és ha nem kapaszkodott volna meg jól, bizony beleesett volna a kútba és talán összetörte volna magát, vagy ott is veszett volna. Azonban kimászott s ahogy látta ott a fegyvereiket, amelyekről tudta, hogy nem a cimborái hozták magukkal, még jobban elállt szeme-szája. De hányta-vetette az aggodalom és nem tudta, mitévő legyen; balsorsán igen elbúsult, nem nyúlt semmihez, hanem feltette magában, hogy elmegy innét és megindult, maga sem tudta, merre.

Ekképpen ment-mendegélt s egyszerre csak találkozott két cimborájával, kik már jöttek, hogy felhúzzák a kútból és mikor meglátták, fölöttébb elálmélkodtak s megkérdezték, ki húzta fel a kútból. Andreuccio azt felelte, hogy bizony nem tudja és rendre elmondott nekik mindent, ami történt s hogy mit talált a kút mellett. Azok ketten kitalálták, hogyan történhetett a dolog s nevetve elmondták neki, hogy miért ináltak el s kik voltak azok, kik őt a kútból kihúzták, és nem vesztegették tovább a szót, mivelhogy már éjfél volt, hanem megindultak a székesegyház felé, hová könnyűszerrel bejutottak és máris ott voltak a márványból rakott, ormótlan nagy sírnál és vasrúdjokkal felemelték és feltámasztották roppant fedelét annyira, hogy egy ember bemászhatott. Ennek végeztével pedig egyikök ekképpen szólott:

- Hát ki megy be?

Felelte rá a másik:

- Én bizony nem.

- De én sem, - mondta az előbbi - hanem menjen be Andreuccio.

- Én ugyan be nem megyek - vágta rá Andreuccio.

Most aztán a másik kettő feléje fordult és ráívalt:

- Hogy a csudába ne mennél be, az istenfádat, hiszen ha nem mégy be, úgy fejbekólintunk valamelyik vasrúddal, hogy menten szörnyet halsz!

Andreuccio ijedtében bement s miközben bemászott, így töprenkedett magában: »Ezek engem küldenek ide be, hogy aztán, mikor már mindent kiadogattam nekik s magam már a kikecmergéssel bajmólok, itt hagyjanak a faképnél és én itt maradjak üres kézzel.« Annakokáért elhatározta, hogy mindenekelőtt a maga zsákmányáról gondoskodik s mivel eszébe jutott a drága gyűrű, melyről azok beszéltek, alighogy lejutott, nyomban lehúzta azt az érsek ujjáról s a maga ujjára vonta, azután pedig kiadta a pásztorbotot és a püspöksüveget és a kesztyűket, végezetül pedig ingre vetköztette az érseket s mindent kiadogatott nekik, mondván hogy semmi egyéb nincsen rajta.

Azok pedig erősködtek, hogy ott kell lenni még a gyűrűnek s bízatták, hogy csak keresse mindenütt; de ő kiszólt, hogy nem találja s úgy tett, mintha keresné s darab ideig megvárakoztatta őket. Amazok pedig, kik magok is éppoly ravaszok voltak, mint ő, leszóltak, hogy

csak keresse szorgosabban s meglesték az alkalmas pillanatot és kirántották a támasztékot, mely a sír fedelét tartotta s elinaltak, őt pedig otthagyták bezárva a sírban.

Ki-ki elképzelheti, mit érzett Andreuccio, mikor észbekapott. Többször is megpróbálta, ha vajjon fejével és válláival fel tudná-e emelni a fedelet, de minden fáradsága kárbaveszett: annakokáért kegyetlen fájdalmában elájult, odarogyott az érsek holttestére és aki akkor látta volna őket, nem egykönnyen tudta volna megmondani, melyikük inkább halott: az érsek-e, vagy jó maga. De minekutána magához tért, szörnyű keservesen elkezdett zokogni, mivel nyilván látta: vagy az lesz a vége, hogy senki sem jön kinyitni a sírboltot és ő ott pusztul az éhségtől és a bűztől, a holttesten nyüzsgő férgek között, vagy pedig, ha mégis jön valaki s őt odabenn leli, szent bizonyos, hogy rabló gyanánt akasztófára kerül.

Efféle gondolatokat hánytorgatott elméjében és fölöttébb búslakodott, mikor egyszerre csak hallotta, hogy a templomban emberek járkálnak és sokan beszélnek, kik, mint kitalálta, ugyanabban sántikáltak, mit az ő cimborái már megcselekedtek: erre aztán még jobban elfogta a rémület. De minekutána azok felnyitották a sírt és fedelét feltámasztották, civakodni kezdtek, melyikök menjen be és bizony, egyik sem akart vállalkozni rá; mégis hosszas huzavona után megszólalt az egyik:

- Mit féltek? Azt hiszitek tán, hogy harap? A halottak nem esznek embereket! Majd lemegyek én magam.

Ekképpen szólván, hasra feküdt a sírbolt szélén, úgyhogy feje kívül maradt, lábait pedig bedugta, hogy leereszkedjék. Andreuccio ennek láttára felállt, elkapta az egyik lábát s úgy tett, mintha le akarná rántani. Ahogy az atyafi ezt megérezte, irtózatosan elordította magát és azon nyomban kiugrott a sírból. Ettől aztán mind a többiek oly igen megrémültek, hogy otthagyták a nyitott sírt és úgy kerekét oldottak, mintha legalább is százezer ördög kergette volna őket.

Mikor ezt Andreuccio látta, tüstént kiugrott, sokkal vidámabban, mint ahogy remélni merte volna és azon az úton, melyen jött, távozott a székesegyházból. És mivel már nappalodott, találomra megindult, ujján ama bizonyos gyűrűvel, kiért a tengerpartra s onnan aztán visszatért a fogadójába, hol barátai és a fogadós egész éjjel nagy izgalomban voltak, hogy mi történhetett vele. Minekutána barátainak elmesélte kalandját, a fogadósuk tanácsára jónak látták, hogy tüstént útnak induljon Nápolyból. Ő pedig azon nyomban ekképpen cselekedett és onnan visszatért Perugiába, minekutána pénzét, melyen lovakat akart vásárolni, gyűrűbe fektette.

A SZŰZ

Réges rég ideje már, élt Babiloniában egy szultán, bizonyos Beminedab nevezetű, kinek élete során legtöbb dolga kedve szerint folyt. Ennek egyéb számos fiú- és leánygyermekén kívül volt egy Alatiel nevezetű leánya, ki, miként mindenki mondotta, aki látta, a legszebb nő volt, ki amaz időkben a föld hátán élt; mivel pedig a szultánt az arabok ellen, kik nagy sereggel rája támadtak, bizonyos elkeseredett ütközetben hathatósan megsegítette Garbo királya, Beminedab feleségül ígérte neki leányát, mivelhogy ezt kérte különös kegy gyanánt; és leányát férfiak és hölgyek tisztes kíséretével, rengeteg előkelő és dús holmival jól felszerelt és megpakott hajóra ültette és minekutána Istennek ajánlotta, útnak indította a királyhoz.

A tengerészek, mikor látták, hogy az idő kedvező, szélnek feszítették vitorláikat, kifutottak Alexandria kikötőjéből és több napokon által szerencsével hajóztak; már elhaladtak Szardínia mellett s már-már azt hitték, hogy közel vannak útjoknak végéhez, midőn egy napon hirtelen viharos szelek támadtak, melyek is, mivel fölöttébb dühöngtek, oly igen hányták-vetették a hajót, melyen a leány és a tengerészek voltak, hogy nem egyszer azt hitték, már végük van. Mivel azonban derék emberek voltak, minden ügyességöket és minden erejüket latba vetették és bár két napon által ostromolta őket a tenger, bizony kitartottak; és mikor a vihar kitörésétől kezdve már a harmadik éjszaka szállott le rájuk és a vihar csak nem szűnt, hanem inkább egyre nagyobb erővel dühöngött, ők pedig nem tudták, hol vannak és sem tengerész-tudományukkal, sem szabad szemmel nem tudtak tájékozódni, mivel a mennybolt koromfekete volt a fellegektől és az éjszaka sötétségétől, midőn éppen nem sokkal Majorka fölött jártak, észrevették, hogy a hajó léket kapott.

Mivel pedig nem látták más módját a menekülésnek s mivel ki-ki magával gondolt, nem pedig a többiekkel, leeresztettek a tengerre egy csónakot, amelybe beleugrottak a hajó gazdái, mivel feltett szándékuk volt, hogy inkább a csónakra bízzák életüket, mint a lékes hajóra; utánuk aztán sorjában mind leugrottak a férfiak, kik csak a hajón voltak, ámbár azok, kik előbb lejutottak a csónakba, törrel a kezökben iparkodtak őket visszariasztani; kik is, holott azt hitték, hogy megmenekültek a haláltól, egyenesen beléje rohantak. Olyannyira, hogy mivel a csónak a dühöngő viharban ennyi embert nem bírt el, elsüllyedt és valamennyien ottvesztek; a hajó pedig, melyet a tomboló vihar hajtott, ámbár léket kapott és majdnem színig volt vízzel (és melyen nem maradt más, csupán a hölgy és cselédei, kiket a tenger tombolása és a rettenetes oly igen megtört, hogy szinte élettelenül heverték a fedélzeten), roppant iramban Majorka szigetének valamely partjára vetődött; a vihar pedig oly rettenetes erővel csapta oda, hogy mintegy kőhajításnyira felfutott a partra és ott megfeneklett a homokban, ottan pedig egész éjszakán által verte a tenger, de a vihar többé meg sem tudta mozdítani.

Mikor a nap felvirradott és a vihar némiképpen elnyugodott, a hölgy, ki félig halott volt, felemelte fejét s bármennyire kimerült volt is, cselédségéből majd az egyiket, majd a másikat kezdte szólogatni; de hiábavaló volt a kiabálás, mivelhogy messzi voltak azok kiket szólított. Minekutána pedig nem kapott egyiktől is feleletet és senkit nem látott, módfelett elcsodálkozott és roppant félelem fogta el; úgy ahogy feltápászkodott és látta, hogy a kíséretében lévő hölgyek és mind a többi nők sorjában ott fekszenek; minekutána hosszasan szólíttatta és sorjában megvizsgálta őket, látta, hogy csak kevesen voltak köztük, kik életjelt adtak, mivel részben a borzalmas tengeri betegségben, részben rémületükben szörnyet haltak, mitől is rettenetese még inkább megnövekedett: mindazonáltal a szükség kényszerítette, hogy segítséget keressen, mivelhogy egy szál egyedül érezte magát s nem ismerte fel és nem tudta, hol van; tehát addig-addig serkentgette azokat, kik még éltek, mígnem annyira vitte, hogy felkeltek; de mikor meghallotta, hogy ők sem tudják, hová lettek a férfiak s látta, hogy a hajó a partra vetődött és megtelt vízzel, velök együtt keserves zokogásra fakadt.

És elérkezett a délutáni három óra s még mindig nem láttak egy lelket sem, akár a parton, akár másfelé, kinek irgalmasságától valami segítséget várhattak volna. Három óra után birtokáról visszatérőben véletlenül arra ment bizonyos Pericone da Visalgo nevezetű nemes úr, lóháton, több szolgájával, ki is a hajó láttára tüstént kitalálta, mi történt és parancsot adott egyik szolgájának, hogy azon nyomban igyekezzék felmászni a hajóra és jelentse meg neki, mit ottan látott. A szolga nagy ügyel-bajjal fel is mászott és ott találta a nemes leányzót megfogyatkozott kíséretével, amint remegve megbújt a hajó orrának hajlata alatt. Mikor a nők meglátták ezt az embert, újra meg újra sírva kérték, könyörüljön rajtuk; de mikor észrevették, hogy nem érti szavukat, sem ők nem értették annak beszédét, jelekkel igyekeztek értésére adni szerencsétlenségüket.

A szolga tőle telhetőleg alaposan szemügyre vett mindent s annakutána megjelentette Periconenak, mi van odafenn; az pedig azon nyomban lehozatta a nőket és a legbecsesebb dolgokat, mik a hajón voltak s mikhez hozzá lehetett férni s velők együtt egyik kastélyába ment; ottan ételekkel és pihenéssel felüdítette a hölgyeket, a drága holmiból pedig megértette, hogy a leány, kire ilyképpen bukkant, okvetlenül valamely előkelő nemes hölgy és könnyű szerrrel felismerte őt ama nagy tiszteletadásból, melyet a többi nők irányában mutatnak. És ámbátor a hölgy sápadt volt és igen-igen megviselte a tengeren kiállott félelem, Pericone mégis észrevette gyönyörű szép arcvonásait: miért is azon nyomban feltette magában, hogy ha még nincs férje, feleségül veszi; ha pedig nem vehetné feleségül, minden áron megszerzi kedvese gyanánt.

Pericone büszke tekintetű és fölöttébb izmos férfiú volt és minekutána néhány napon által a leányt gondosan ápoltatta, mitől az egészen összeszedte magát, látta, hogy sokkalta szebb, mint képzelte és igen elbúslakodott azon, hogy sem ő nem értette a szavát, sem a leány az övét s ekképpen nem tudhatta meg, kicsoda; mindazonáltal szépsége fennen lobogó lángot gyújtott benne s kedveskedő és hízelkedő jelekkel igyekezett rávenni, hogy tartózkodás nélkül adja magát neki; de bizony hiába: a leány kereken visszautasította bizalmaskodását, közben pedig Pericone szenvedélye annál magasabbra csapott.

Midőn a leány ezt látta, mivelhogy már jó néhány napja ottan tartózkodott s a szokásaiból észrevette, hogy keresztények között van és oly helyen, hol mit sem használt volna neki, ha megismerteti magát, még ha ez módjában lett volna is, észbe vette, hogy előbb-utóbb vagy erőszak vagy szerelem miatt kénytelen lesz Pericone kedve szerint cselekedni; feltette hát magában, hogy erős lélekkel szembeszáll keserves sorsával és szolgálóinak, kikből mindössze három maradt, parancsolta, hogy soha senkinek el ne árulják, kicsodák, csak akkor, ha olyasvalakire akadnának, kiben nyilván megismernék, hogy szabaduláshoz segíti őket; ezenfelül pedig minden erejével lelkükre kötötte, hogy őrizzék meg szüzességüket s értésökre adta, hogy ő is feltette magában, hogy soha senkinek nem adja oda magát, ha nem hites urának. Szolgálóleányai fölöttébb magasztalták ezért s megígérték, hogy tőlük telhetőleg megtartják eme parancsát.

Pericone, ki napról-napra tüzesebb lángra gyulladt, annál inkább, minél inkább vonakodott az, kire annyira vágyódott, mivelhogy szüntelenül maga mellett látta; mikor pedig látta, hogy hízelkedései mit sem használnak, fortélyokra és csalafintaságokra gondolt, az erőszakot pedig utoljára tartogatta. Mivel pedig imitt-amott észrevette, hogy a leánynak ízlik a bor, hiszen nem szokta meg a borivást, mit törvénye tiltott, úgy gondolta, hogy a borral, Venus eme szolgájával megejtheti őt; úgy tett, mintha kisebb gondja is nagyobb volna annál, mitől a leány oly igen vonakodott, s egy este valóságos ünnepségnek beillő nagy vacsorát csapott, melyen a leány is megjelent; a vacsorán, melyet sok mulatságos dolog vidámitott, parancsolta annak, ki a leányt kiszolgált, hogy töltsön neki keverten többféle bort.

A szolga híven meg is cselekedte; a leány pedig, ki nem ügyelt erre s kit a pompás ital megszedített, többet ivott belőle, mintsem tisztességével összefért; ettől aztán megfeledkezett minden elmúlt szenvedéséről és felvidámodott s mikor látta, hogy néhány leány majorkai szokás szerint táncol, maga is táncra kerekedett alexandriai szokás szerint. Pericone ennek láttára úgy érezte, hogy közel van ahhoz, amire sóvárgott és továbbra még nagyobb bőségben hordatta fel az ételeket és italokat, úgyhogy a vacsora messzire benyúlt az éjszakába.

Végezetül, hogy a vendégek távoztak, a leánnyal együtt bement szobájába; a leányt inkább a bor, mint a tisztességerzet hevítette s a legcsekélyebb szégyenkezés nélkül levetkőzött Pericone jelenlétében, mintha csak valamelyik szolgálóleánya lett volna ott és ágyba feküdt. Pericone nyomon követte; minekutána pedig minden gyertyát eloltott, a maga helyéről nyomban odalopakodott melléje; karjaiba ölelte - miközben a leány semmit nem ellenkezett - és kezdett szerelmesen incselkedni vele; mikor ezt megérezte a leány, ki azelőtt soha nem tudta, mi fán terem a férfi, szinte megbánta, hogy nem engedett előbb Pericone gerjedelmének. Annakutána pedig nem várta, hogy hívja őt efféle édes éjszakákra, hanem gyakorta maga hívta a férfit, nem ugyan szavakkal, mivel szóból nem értették egymást, hanem cselekedetekkel.

A sors azonban nem nyugodott bele abba, hogy egy király jövődöbelije egy várúr szeretője legyen s a kettejük nagy gyönyörűsége helyébe sokkalta kegyetlenebb szerelmet készített a leány számára.

Volt Periconenak egy huszonötéztendő öccse, szép és friss, mint a rózsza, bizonyos Marato nevezetű; midőn ez meglátta a leányt, ki fölöttébb megtetszett neki, úgy vette észre, már amennyire mozdulataiból megérthette, hogy az jó szívvel van hozzá és abban a hiszemben, hogy annak, mit tőle kívánt, semmi egyéb nem áll útjában, mint ama szorgos őrizet, melyben Pericone a leányt tartja, elvetemedett gondolat fogamzott meg benne és a gondolatot nyomon követte annak gyalázatos megvalósítása.

Éppen akkor a város kikötőjében vesztegelt egy árukkal megrakott hajó, hogy Chiarenzába menjen, déli Görögországba; a hajónak két genovai ifjú volt a gazdája; és már felvonták a vitorlákat, hogy mihelyt kedvező szél kerekedik, útnak indulhassanak: ezekkel Marato összeszűrte a levelet és megegyezett abban, hogy a következő éjszakán őt és a leányt felveszik a hajóra. Minekutána ezt elintézte, az éjszaka beálltával, tisztán és világosan tudván, mit akar cselekedni, nagy titokban odament Pericone házába, ki semmi rossztól nem tartott az ő részéről s néhány hűséges cimborája kíséretében, kiket megnyert arra, mit cselekedni akart, megállapodásukhoz híven elrejtőzködött a házban. És midőn már az éjszaka jó része elmúlt, ajtót nyitott cimboráinak és velük ama szobába ment, melyben Pericone aludt a leánnyal s azt is kinyitván, Periconet álmában megölték, a felriadt és jajveszékélő leányt pedig halállal fenyegették, hahogy lármát üt és megfogták; és Pericone legdrágább kincseinek javarészával azon nyomban a tengerpartra siettek, miközben senki nem vette észre őket, s ottan Marato és a leány haladéktalanul felszálltak a hajóra, cimborái pedig visszatértek.

A tengerészek, mivel kedvező és friss szél támadt, kifeszítették a vitorlákat és megindultak. A leány keservesen búslakodott mind előbbi, mind mostani szerencsétlensége miatt; Marato azonban oly igen megvigasztalta őt, hogy a leány összeemelegedett vele és egészen megfeledkezett Periconeról; és immár ismét jól ment dolga, midőn a sors új szomorúságot készített számára, mintha nem elégette volna meg az előbbieket: tudniillik, mint már ismételten mondtam, a leány oly szépséges volt, magaviselete pedig oly igen dícséretes, hogy a hajónak két ifjú gazdája oly forrón belészeretett, hogy feledvén minden egyéb dolgukat, csak abban fáradoztak, hogy őt szolgálják és tetszését megnyerjék és szüntelenül ügyeltek, hogy Marato ne vegye észre ennek okát.

Mikor azonban kölcsönösen észrevették, hogy a másik is szerelmes a leányba, nagy titokban meghányták-vetették egymás közt a dolgot és megállapodtak abban, hogy közösen hódítják meg a leány szerelmét, mintha csak a szerelemben is éppúgy lehetne közösködni, mint az árucikkekben, avagy a nyereszkeedésben. Hogy pedig látták, mely szöges gonddal őrzi Marato a leányt, ez pedig tervöknek útjában volt, egy napon, midőn a hajó dagadó vitorlákkal röpült s Marato éppen a hajó farán állt és kifelé nézett a tengerre, tőlük pedig semmiben nem tartott, mind a ketten odamentek hozzá, hátulról hirtelen megragadták és a tengerbe vetették; és már jó egy mérföldet haladtak s még mindig nem vette észre senki, hogy Marato a tengerbe esett: hogy a leány észbe kapott és látta, hogy semmiképpen vissza nem nyerheti őt, megint keserves zokogásba tört ki a fedélzeten.

A két szerelmes tüstént odament hozzá, hogy megvigasztalja s édes szavakkal és dús ígéretekkel, melyekből ugyan keveset értett, igyekeztek megnyugtatni a leányt, ki nem is annyira elvesztett urát siratta, mint inkább maga szerencsétlenségét. S miután ismételt és hosszasan a lelkére beszéltek, abban a hiszemben, hogy most már némiképpen megvigasztalták, tárgyalni kezdték egymással, hogy melyiküké legyen először a leány. Mivel pedig mindegyik első akart lenni és semmiképpen nem tudtak a dologban megegyezni, előbb csak kemény szavakon és durva veszekedésen kezdték, aztán oly igen belelovalták magokat a dühöngésbe, hogy előkapták törüket és eszeveszetten egymásra rontottak és több szúrást is ejtettek egymáson (mivel azok, kik a fedélzeten voltak, sehogyan sem tudták őket széjjelválasztani), melyeknek következtében egyikük ott nyomban holtan összeesett, a másik pedig, bár ugyancsak több nehéz sebet kapott, életben maradt; ez pedig fölöttébb lehangolta a leányt, mivelhogy itt maradt egy szál egyedül, mindennemű segítség és tanács nélkül és igen rettegett, hogy fejére zúdul a két hajótulajdonos szüleinek és barátainak haragja; de a sebesült könnyörgései és az a körülmény, hogy hamarosan Chiarenzába érkeztek, megmentette őt a halálos veszedelemtől.

Ott aztán a sebesülttel együtt partra szállott és vele egy fogadóban vett szállást; és városszerte futótűz gyanánt híre ment csodálatos szépségének s e hír eljutott Morea Fejedelmének füléhez is, ki akkoriban éppen Chiarenzában tartózkodott: miért is látni kívánta s minekutána meglátta és észrevette, hogy sokkal szebb, mint amilyennek híre mondotta, azon nyomban belészeretett és semmi másra nem tudott gondolni. Mikor pedig meghallotta, mi módon került ide, úgy vélte, hogy bizonynal megkaparinthatja. És még a módozatokon törte fejét, midőn a sebesültnek szülei tudomást szereztek szándokáról és semmit nem várokoztak, hanem azon nyomban elküldötték hozzá a leányt: ezen a Fejedelem fölöttébb megörvendezett, de megörvendett a leány is, mivel úgy érezte, hogy nagy veszedelemből szabadult.

Mikor a Fejedelem látta, hogy szépségén felül királyi magaviselet ékesíti, mivel különben nem volt módjában megtudnia kicsoda, úgy vélte, hogy bizonyára nemes hölgy s e miatt iránta való szerelme megkettőződött; és igen nagy tisztességben tartotta, nem is szeretője, hanem hites felesége gyanánt. Mivel pedig a leány az elszenvedett sanyargatásokhoz képest igen jól érezte magát, egészen megvigasztalódott, felvidámodott és szépsége oly pompázatosan kivirult, hogy szinte mind egész Moreában egyébről sem beszéltek. Annakokáért Athén Hercege, csinos és daliás ifjú, a Fejedelem barátja és rokona, igen kíváncszott látni őt: úgy tett, mintha rokonlátogatóba jönne, mit néha napján szokása volt megtennie s fényes és díszes kísérettel eljött Chiarenzába, hol nagy tisztességgel és nagy ünnepséggel fogadták. Annakutána, hogy néhány nap múltán szóba került köztük eme leánynak szépsége, kérdezte a Herceg, ha vajjon csakugyan oly csodálatosan szép-e, mint beszélik. Felelte neki a Fejedelem:

- Még annál is csodálatosabb; de ne adj hitelt pusztán a szavaimnak: győződj meg róla tulajdon szemeddel.

Erre a Herceg szüntelenül nógatta a Fejedelmet, miért is együtt elmentek a leány szobájába; az pedig, mivel már előre tudta, hogy meglátogatják, igen illedelmesen és nyájas arccal

fogadta őket; ők pedig maguk közé ültették, de nem tudtak vele kellemes beszélgetést folytatni, mivelhogy semmit, vagy csak igen keveset értett nyelvükön. Azért hát mindegyikük úgy bámulta őt, mint valami csodát, különösképpen pedig a Herceg, ki alig tudta elhinni, hogy halandó teremtes: és miközben bámulta és azt hitte, hogy ezzel kielégíti forró sóvárgását, nem vette észre, hogy a szerelemnek mérge, melyet szemeivel ivott, szerencsétlenségére oly igen átította, hogy halálosan beleszeretett a leányba.

Minekutána pedig a Fejedelemmel együtt távozott tőle és alkalma nyílt meghányi-vetni magában a dolgot, úgy vélte, hogy a Fejedelelem kimondhatatlanul boldog, mivelhogy ily gyönyörű teremtséssel elégítheti ki gerjedelmét: és minekutána sok mindenféle gondolat megfordult fejében, végezetül a mérleg nem tisztessége, hanem tüzes szerelme javára billent és feltette magában, hogy akármi történjék is, megfosztja a Fejedelmet eme boldogságtól és megszerzi azt maga gyönyörűségére. És mivel türelmetlensége ösztökélte, sutba dobott minden józan ész és minden igazságosságot és minden gondolatát alattomos cselfogások kieszelésére irányította: és egy napon, gyalázatos terve szerint a Fejedelemmel valamelyik titkos kamarásával, kinek neve Ciuriaci volt, nagy titokban felnyergeltette lovait és előkészítette poggyászát, hogy minden útrakészen álljon: és a következő éjszakán egy cinkosával, mindkettőjüket fegyveresen, ama fentmondott Ciuriaci halkan bebocsátotta a Fejedelem szobájába; akkor látta, hogy az a nagy hőség miatt anyaszült meztelenül ottan áll az egyik tengerre nyíló ablaknál, hogy élvezze a szellőt, mely a tenger felől fújdogált; a leány pedig aludt.

Annakokáért, miután kioktatta cimboráját, hogy mit kell tennie, halkan végigment a szobán egészen az ablakig s ottan törét úgy beledöfte a Fejedelem oldalába, hogy a mellén jött ki, aztán pedig nyomban megragadta és kidobta az ablakon. A palota pedig a tengerparton állott és igen magas volt; amaz ablak alatt pedig, melynél akkor a Fejedelem állt, bizonyos házikók voltak, melyeket a tenger hullámverése romba döntött s melyekbe ember soha, vagy csak nagy ritkán tette be a lábát: ekképpen történt, mint a Herceg előre látta, hogy a Fejedelem testének zuhanását senki nem látta, de nem is láthatta.

A Herceg cimborája, mikor látta, hogy a dolog megtörtént, úgy tett, mintha kedveskedni akarna Ciuriacinak és hirtelen hurkot vetett nyakába, melyet magával hozott eme célra és oly erővel meghúzta, hogy Ciuriaci meg sem tudott mukkanni: akkor a Herceg is odasietett s megfojtották őt és ledobták oda, hová a Fejedelmet ledobták. Ennek végeztével nyilván látták, hogy sem a leány, sem más valaki nem vette észre őket; a Herceg tehát gyertyát fogott kezébe, odament vele az ágyhoz és óvatosan kitakarta a leányt, ki mélyen aludt; és amint elnézte egész testét, mérhetetlenül megcsodálta és ha már ruhában is tetszett neki, most meztelenül kimondhatatlanul gyönyörűségesebbnek látta. El is öntötte erre a forró gerjedelem s nem tartotta vissza sem a szörnyű bűn, melyet elkövetett, sem kezei, melyek még véresek voltak, hanem melléje feküdt és szerelmeskedett vele, mivel a leány egészen bágyadt volt az álomtól és a Fejedelemmel gondolta őt.

De minekutána bizonyos ideig kimondhatatlan gyönyörűséggel időzött vele, felkelt és behívatta egynémely kísérőjét, megfogatta a leányt olyképpen, hogy ne tudjon lármát csapni, levitette egy titkos ajtón át, melyen maga is bejött, lóra tette s amily nesztelenül csak tudott, az embereivel együtt útnak eredt és visszatért Athénbe. De (mivel feleséges ember volt) nem Athénben helyezte el a leányt, aki kimondhatatlanul búslakodott, hanem egyik gyönyörű tengerparti nyaralójában, nem messzire a várostól és ottan nagy titokban tartotta s nagy tisztességgel mindent megadatott neki, mire csak szüksége volt.

A következő napon a Fejedelem udvari emberei délutáni három óráig várakoztak, hogy a Fejedelem felkeljen; de hogy mit sem hallottak, felnyitották szobájának ajtaját, mely nem volt kulccsal bezárva és mivel senkit nem leltek benn, abban a hiszemben, hogy a Fejedelem

nagyitokban elment valahová, hogy néhány napon által ott mulassa magát ama gyönyörűséges szép hölgyével, tovább mit sem aggódtak miatta.

Miközben ők ebben voltak, történt, hogy másnap egy bolond bement a romok közé, hol a Fejedelemnek és Ciuriacinak holtteste feküdt s a kötélnél fogva kihúzta Ciuriacit és maga után vonszolván, tovább ment. A holttestet mindenki nagy megdöbbenéssel ismerte fel és addig-addig hízelkedtek a bolondnak, mígnem rávették, hogy elvezesse őket oda, honnan azt kihúzta. Ottan pedig az egész város kimondhatatlan gyászára meglelték a Fejedelem holttestét és nagy tisztességgel eltemették; és mikor a gyalázatos gyilkosság tetteseit nyomozták és látták, hogy Athén Hercege nincs ott, hanem titokban eltávozott, olyképpen vélekedtek, amint hogy úgy is volt, hogy bizonyára ő követte el a gyilkosságot és ő vitte magával a leányt.

Annakokáért azon nyomban megholt Fejedelmük helyébe annak egyik öccsét választották Fejedelmükké és minden erejükkel ösztönözték a bosszúállásra, az pedig, minekutána sok más dologból is megbizonyosodott, hogy a dolog úgy van, amint gondolták, mindenfelől összehívatta barátait és rokonait és hűbéreseit s nagyszámú és hatalmas sereget gyűjtött és haddal indult Athén Hercege ellen. A Herceg, mikor mindezeknek hírért vette, hasonlatosképpen minden erejével felkészült a védekezésre és nagyszámban siettek a főurak az ő segítségére és azok között elküldötte Konstantinápoly Császára az ő fiát, Constantinót és unokáját Manovellót, nagy, erős hadi néppel; ezeket pedig a Herceg nagy tisztességgel fogadta, a Hercegné pedig még nagyobb szívességgel, mivelhogy húguk volt.

Miközben pedig a háború napról-napra fenyegetőbbé vált, a Hercegné alkalmas pillanatban mind a kettőt magához hívatta szobájába és ott sűrű könnyhullajtás közben töviről-hegyére elmesélte nekik az egész históriát, elmondván, mi adott okot a háborúra és értésükre adta, mely gyalázatot hozott fejére a Herceg ama leánnyal, kit, mint ő hiszi, rejtekben magának tart: keservesen panaszkodott emiatt és kérte őket, hogy a Herceg becsülete és maga megnyugvása érdekében segítsenek rajta, miképpen csak hatalmukban vagon.

Az ifjak most már nyilván megbizonyosodtak a dolog felől s annakokáért nem sokat kérdezősködtek, hanem a Hercegnét tőlük telhetőleg megvigasztalták és jó reménységet csepegtettek szívébe; s minekutána megtudakolták tőle, hol van a leány, távoztak: és mivel gyakorta hallották eme leánynak csodálatos szépségét magasztalni, fölöttébb kíváncsiak látni őt és kérték a Herceget, mutatná meg nekik. Az pedig megfeledkezvén arról, mi lett következménye annak, hogy a Fejedelem megmutatta őt neki, megígérte, hogy teljesíti kérésüket; és egy gyönyörű szép kertben (ama nyaraló mellett, melyben a hölgy lakott) pompás lakomát készíttetett s meghívta őket oda ebédre néhány más barátjával egyetemben.

Constantino, mikor ott ült mellette, kezdte ámulva nézegetni s magában azt mondta, hogy soha még ilyen szépséget nem látott és minden bizsonnyal meg lehet bocsátani a Hercegné és akárki másnak, hogy árulást vagy más becstelenséget követett el, hogy hatalmába kerítse ezt a gyönyörűséget: és újra meg újra megbámulta őt és egyre gyönyörűbbnek látta s megesett vele ugyanaz, mi a Herceggel megesett. Mikor onnan, a hölgytől fülíg szerelmesen távozott, elhessegette magától a háború gondolatát, s mindegyre azon jártatta elméjét, hogy miként vehetné el e leányt a Hercegtől, de mindenki előtt gondosan titkolta szerelmét.

De miközben őt ez a láng emésztette, elérkezett az ideje, hogy a Fejedelem ellen vonuljanak, ki már közeledett a Herceg országához: miért is a Herceg és Constantino és mind a többiek a parancs szerint kivonultak Athénből s megszállták a határt bizonyos pontokon, hogy a Fejedelem tovább előre ne nyomulhasson. És miközben több napokon által ott maradtak, Constantinónak szüntelenül ama leánynon járt a lelke és a gondolatja és azzal kecsegtette magát, hogy most könnyűszerrel kielégítheti gerjedelmét, mivel a Herceg nincsen mellette; ürügyül pedig, hogy visszatérhessen Athénbe, rosszullétet színlelt; miért is a Herceg engedelmével, minekutána minden vezéri hatalmát Manovellóra ruházta, visszatért Athénbe húgához

és ottan néhány nap múltán, beszélgetés közben szóba hozta előtte ama gyalázatot, melyet véleménye szerint a Herceg ejtett rajta ama leány révén, kit magának tartott s azt mondotta, hogy ha húga akarja, minden erejével segítségére lesz ebben s elviszi a leányt onnét, hol most van és máshová szállítja.

A Hercegné abban a hiszemben, hogy Constantino ezt iránta való szeretetből, nem pedig a leány iránt való szerelemből cselekszi, fölöttébb javallotta szándokát, de természetesen csak akkor, ha olyan módon hajtja végre, hogy a Herceg soha meg nem tudja, hogy mindez az ő beleegyezésével történt: ezt pedig Constantino szentül megígérte neki. Miért is a Hercegné beleegyezett, hogy cselekedjék úgy, miként legjobbnak gondolja. Constantino nagy titokban felszereltetett egy könnyű bárkát s azt egy este elküldötte ama kerthez, hol a leány lakott s minekutána kioktatta embereit, kik a hajón voltak, hogy mit kell cselekedniök, a többiekkel a palotához ment, hol a leány tartózkodott: ottan pedig azok, kik annak szolgálatában voltak, szívesen fogadták és szívesen fogadta maga a hölgy is, ki hajlott kérésére s vele és maga szolgálainak és Constantino embereinek kíséretében kiment a kertbe. És azzal az ürüggyel, hogy a Herceg nevében akar a leánnyal beszélni, vele együtt, lépteit a kertnek tengerre nyíló ajtaja felé irányította, melyet egyik embere már kinyitott és ottan jelt adott s szólította a bárkát, a leányt pedig rögtön megfogatta, a bárkára vitette és cselédségéhez fordulván ekképpen szólott:

- Senki se moccanjon és meg ne mukkanjon, ha kedves az élete, mivelhogy én nem akarom elrabolni a Hercegtől kedvesét, hanem csak a gyalázatot akarom eltörölni, melyet húgomon ejtett.

Erre senki sem mert felelni; miért is Constantino embereivel együtt felszállott a bárkára, leült a zokogó leány mellé és parancsolta, hogy merítsék vízbe az evezőket és induljanak. Azok pedig nem is evezve, hanem röpülve, úgyszólván a következő nap hajnalán Eginába érkeztek. Ottan partraszálltak és megpihentek. Constantino pedig a leánnyal, ki még mindig átkozott szépségét siratta, csintalankodott: annakutána újból felszállottak a bárkára s néhány nap alatt Chios szigetére érkeztek s ottan Constantino, mivel félt atyjának szemrehányásaitól s attól, hogy az elrablott leányt elveszik tőle, úgy határozott, hogy ott marad, mivel biztos hely volt; ottan pedig a szép leány hosszú napokon által siránkozott balsorsán; de minekutána Constantino megvigasztalta, kezdte örömet lelni, mint már máskor is annyiszor, abban, amivel a szerencse megajándékozta.

Miközben pedig eme dolgok ekképpen folytak, Osbech, akkoriban a törökök Királya, aki szüntelenül harcban állott a császárral, abban az időben véletlenül Szmirnába érkezett s mikor ottan meghallotta, hogy Constantino semmivel nem törődven, parázna életet folytat bizonyos leányzóval, kit rabolt és Chiosban tölti napjait, néhány hadi gályával egy éjszaka odavitorlázott és hadinépével nesztelenül partraszállt és annak emberei közül sokat ágyában elfogatott, minekelőtte még észrevették volna, hogy az ellenség rajtuk ütött; végezetül pedig néhányat, kik felriadtak és fegyvert ragadtak, leváगतott; annakutána felperzseltette az egész várost, hajóra rakatta a zsákmányt és a foglyokat és visszatért Szmirnába.

Mikor oda megérkeztek, Osbech, ki még ifjú ember volt, a zsákmányt jobban szemügyre vette s abban megtalálta a szépséges leányzót és megismervén, hogy ez az, kit Constantino ágyában álmában elfogott, módfelett gyönyörűségére volt látnia; és semmit nem várakozott, hanem feleségül vette és megtartotta a menyegzőt és hosszú hónapokon által boldog szerelemben élt vele.

Minekelőtte pedig mind eme dolgok megestek, a Császár alkudozásokba kezdett Basanóval, Cappadocia Királyával, hogy az egyik oldalról a maga hadinépével vonuljon Osbech ellen, maga pedig maga hadseregével majd a más oldalról támad reá; de még nem ütötték nyélbe a megegyezést, mivelhogy bizonyos dolgok, melyeket Basano követelt, sehogysem voltak

ínyére s ő nem akarta azokat teljesíteni; de mikor meghallotta, mi történt fiával, igen neki-búsult s haladéktalanul megadott mindent, mit Cappadocia Királya követelt és minden erejével sarkallta őt, hogy szálljon hadba Osbech ellen, maga pedig arra készülődött, hogy a másik oldalról megrohanja.

Mikor Osbech ennek híret vette, egybegyűjtötte seregét s minekelőtte a két nagy hatalmas uralkodó két tűz közé szorította volna, megindult Cappadocia Királya ellen, Szmirnában pedig szépséges feleségét egyik hűséges hívének és barátjának őrizetére hagyta; és nem sok idő múltán találkozáskor Cappadocia Királyával, megütközött vele és a csatában elesett, hadserege pedig döntő vereséget szenvedett és szétszóródott. Miért is a győzelmes Basano akadálytalanul Szmirna ellen vonult és útjában minden nép megadta magát a diadalmas vezérnek.

Osbech híve, kinek Antioco volt a neve s kinek őrizetére maradt a szép asszony, ámbátor már koros ember volt, a leány szépségének láttára nem tartotta meg urának és barátjának tett hitét és beleszeretett az asszonyba; mivel pedig értett a nyelvén (minek is az fölöttébb megörült, hiszen jó néhány esztendeje már siketnéma módjára kellett élnie, mert hogy nem értett senkit és őt sem értette senki), szerelmes gerjedelmében kevés napok alatt oly igen megnyerte magának, hogy nem sokkal utóbb, fittyet hányván urokra, ki fegyverben és háborúban volt, nem csupán baráti, hanem szerelmi viszonyba kerültek egymással és a takaró alatt csodálatos élvezetekbe merültek.

De mikor híret vették, hogy Osbech vereséget szenvedett és elesett és Basano dűlva-rabolva közeledik, egy értelemmel elhatározták, hogy nem várják meg ottan; magukhoz vették tehát Osbech legdrágább kincseit, mik kezök ügyébe estek s nagy titokban együtt Rodos szigetére menekültek; nem rég ideje voltak még ottan, midőn Antioco halálos betegségbe esett; mivel pedig véletlenül éppen nála időzött egy ciprusi kereskedő, kit ő fölöttébb szeretett, mivel kebelbarátja volt, mikor végét közeledni érezte, feltette magában, hogy vagyonát és drága kedvesét reá hagyja. S mikor már haldoklott, magához szólította mindkettőt s ekképpen szólott hozzájuk:

- Nincs számomra mentség: én meghalok; igen búslakodom ezen, mivelhogy az élet soha még oly élvezetet nem szerzett nekem, mint épp mostanában. Igaz hogy boldogan halok meg, mivelhogy ha már meg kell hálnom, annak a két embernek karjaiban halhatok meg, kiket a világon mindennél jobban szeretek, vagyis a te karjaidban, drága barátom és eme hölgy karjaiban, kit, mióta csak megismertem, a szemem világánál is jobban szeretek. Igaz, nehezemre esik őt idegen létére segítség nélkül és tanácstalanul itthagynom, ha meghalok, de még nagyobb fájdalomra volna, ha nem tudnám, hogy itt vagy te, kiről szentül hiszem, hogy irántam való szeretetből éppen oly jószívvel leszel hozzá, mint hozzám voltál: annakokáért esdekelve kérlek, hahogy halálom bekövetkezik, hogy vagyonomat és őt magát vedd oltalmadba és bánj egyikkel is, másikkal is olyképpen, miként hited szerint lelkemnek megnyugvására leszen. Téged pedig, drága asszonyom, kérlek, hogy halálom után se feledj el engemet, hogy a másvilágon eldicsekedhessem vele, hogy engem a leggyönyörűbb teremtség szeretett, kit a természet valaha is alkotott. Ha pedig eme két dologban biztos reménységet adtok nekem, nyugodtan távozom ez árnyékvilágból.

Barátja, a kereskedő s hasonlatosképpen az asszony is eme szavak hallatára sírva fakadt; s minekutána a haldokló elhallgatott, vigasztalták őt és hitükre megígérték, hogy teljesítik kérését, ha netalán meghalna. Annakutána nem is sok időbe telt, hogy valóban meghalálozott, azok pedig nagy tisztességgel eltemették.

Néhány nappal utóbb, minekutána a ciprusi kereskedő minden dolgát elvégezte Rodosban és vissza akart térni Ciprusba valamely kis katalán hajón, mely épp ottan horgonyzott, megkérdezte a szép asszonyt, hogy mi a szándéka, mivelhogy neki magának vissza kell térnie Ciprusba. Az asszony azt felelte, hogy ha nincs ellenére, szívesen vele menne, abban a

reményben, hogy Antioco iránt való szeretetből majd húga gyanánt tartja és megbecsüli. A kereskedő azt felelte, hogy ő mindenben kedve szerint cselekszik és hogy minden méltatlanságtól megóvjá, mi Ciprusba érkezése előtt érthette volna, feleségének mondotta őt. Mikor hajóra szálltak, kis fülkét kaptak a hajó hátsó részében és hogy cselekedeteikkel meg ne hazudtolják szavaikat, együtt feküdt le az asszonnyal egy szűk kis ágyban.

Ekképpen megesett aztán az, mi Rodosból távozván, sem egyiknek, sem másiknak nem volt szándokában; vagyis felhevítette őket a sötétség és az alkalom és a meleg ágy, miknek nem csekély erejük vagyona s (megfeledezvén a holt Antioco iránt való barátságról és szeretetről) mivel mindkettőben egyaránt feltámadt a gerjedelem, kezdtek incselkedni egymással s minekelőtte még Baffába érkeztek volna, mely a ciprusinak hazája volt, megtartották nász-éjszakájukat; és Baffába érkezvén, hosszú időn által együtt élt a leány a kereskedővel.

Történt pedig véletlenül, hogy valamely ügyes-bajos dolgában Baffába jött egy nemes ember, bizonyos Antigono nevezetű, kinek magas volt ugyan kora, de lelki nemessége még magasabb, vagyona azonban csekély, mivelhogy különb-különbféle dolgaiban, miket Ciprus királyának szolgálatában végzett, a szerencse sehogysem kedvezett neki. Ez, mikor egy napon elhaladt ama ház előtt, melyben a szép hölgy lakott, a ciprusi kereskedő pedig éppen Erminiába ment árukkal, véletlenül úgy esett, hogy ama háznak egyik ablakában megpillantotta a hölgyet, kit is, mivelhogy gyönyörűséges szép volt, tágra meresztett szemekkel kezdett megbámulni és valahogy úgy rémlett neki, hogy már látta valahol, de semmi képpen nem tudta emlékébe idézni, hogy hol.

A szép hölgy, ki hosszú esztendőkön által játékszere volt a sorsnak, mivelhogy már közeledett az az idő, melyben szenvedéseinek véget kellett érniök, amint Antigont megpillantotta, azon nyomban visszaemlékezett rá, hogy látta őt Alexandriában, atyjának szolgálatában, még pedig magas rangban: miért is hirtelen reménység ébredt benne, hogy annak tanácsa révén visszajuthat királyi állapotjába s mivel a kereskedő éppen nem volt otthon, nagy sebbel-lobbal, rögtön felhívatta Antigont. Mikor pedig az megjelent előtte, szégyenkezve megkérdezte, vajjon nem a Famagostából való Antigono-e, mert ő annak véli. Antigono igennel felelt s annakutána még ezt mondotta:

- Madonna, nekem úgy rémlik, hogy ismerlek, de semmiképpen nem tudok visszaemlékezni, hogy honnan; miért is kérlek, hogy ha nem esik nehezedre, juttasd eszembe, ki vagy.

A hölgy, mikor hallotta, hogy csakugyan ő az, keserves zokogással a nyakába borult s kisvártatva, miközben amaz fölöttébb álmélkodott, megkérdezte, ha nem látta-e őt valamikor Alexandriában. Antigono ennek a kérdésnek hallatára azon nyomban megismerte, hogy ez Alatiel, a Szultánnak leánya, kiről azt hitték, hogy a tengerbe veszett s tüstént meg akarta adni neki az illendő tiszteletet; de a hölgy nem engedte meg s kérte, hogy üljön mellé kicsinyég. Antigono ekképpen cselekedett s illő tisztelettel megkérdezte a leánytól, hogyan és mikor és honnét került ide, holott egész Egyiptom országa bizonyosra veszi, hogy már hosszú esztendőknél előtte a tengerbe fulladt. Felelte neki a hölgy:

- Bárcsak inkább ekképpen történt volna, hogy ne lett volna részem mindabban, mit át kellett szenvednem s bizonyosra veszem, hogy atyám is inkább ezt kívánná, ha valaha mindent meg fog tudni.

S ekképpen szólván, újból keserves zokogásra fakadt. Antigono tehát mondá neki:

- Madonna, ne essél kétségbe, minekelőtte nem szükséges; ha nincs ellenedre, beszéld el nekem kalandjaidat s hogy milyen volt életed folyása; meglehet, hogy a dolog olyképpen fordul, hogy Isten segítségével kimódolhatjuk jóvátételét.

- Antigono, - mondta erre a szép hölgy - mikor megláttalak, úgy éreztem, mintha atyámat látnám s ama szeretet és gyengédség, mellyel ő irányában mindig viseltettem, arra indított, hogy bár eltitkolhattam volna előtted, inkább felfedtem magamat, és bizony kevés ember kerülhetett volna szemem elébe, kinek oly igen megörültem volna, mint annak, hogy mindenki más helyett éppen téged láttalak és ismertelek fel; ennél fogva felfedem előtted, mint atyám előtt, mindazt, mit balsorsomban mindig titokban tartottam. Ha pedig, minekutána végighallgattál, úgy látod, hogy valamiképpen visszajuttathatsz előbbi állapotomba, kérlek, tedd meg; ha pedig úgy látod, hogy nem, kérlek, soha senkinek meg ne mondd, hogy láttál, vagy hogy bármit is hallottál felőlem.

És ekképpen szólván, szüntelen könnyhullajtás közben elmesélt neki mindent ama naptól fogva, hogy Majorkában hajótörést szenvedett, mind egészen a mai napig. Ennek hallatára Antigono megindultságában sírva fakadt: s minekutána kicsinyég elgondolkodott, ekképpen szólt:

- Madonna, mivel hányattatásaid során titokban maradt, hogy ki vagy, én visszaadlak atyádnak, ki bizonyosan még jobban fog szeretni, mint bármikor annakelőtte, azután pedig feleségül adlak Garbo királyához.

Mikor pedig a hölgy azt kérdezte, hogy miképpen, rendre elmondotta neki, mi a teendő; hogy pedig az esetleges halogatás miatt semmi baj se történhessen, Antigono hamarosan visszatért Famagostába és a király színe elé járulván, ekképpen szólt hozzá:

- Felséges uram, ha kedvedre vagyon, magadnak nagy tisztességet, egyúttal pedig nekem, ki miattad vagyok szegény, nagy hasznot szerezhetsz, holott neked ugyan kevésbe kerül.

Mikor a király azt kérdezte, hogyan és miképpen Antigono így felelt:

- Baffába érkezett a Szultán gyönyörűséges ifjú leánya, kiről hosszú időn által az a hír járta, hogy a tengerbe veszett; ki is, hogy tisztességét megőrizze, hosszú esztendőkön által szörnyű hányattatásokat szenvedett, mostan pedig nagy nyomorúságban vagyon s egyetlen vágya, hogy atyjához visszatérhessen. Ha magad is javallanád, hogy őrizetem alatt elküldjed őt atyjához, ez nagy tisztességedre volna, nekem pedig nagy hasznomra; és nem hiszem, hogy a Szultán valaha is megfelelkezne ily nagy szolgálatról.

A Király királyi nemes lelke sugallatára nyomban azt felelte, hogy bizony javallja; és elküldött a leányért s nagy tisztességgel Famagostába kísértette, hol is ő maga s a királyné pompás ünnepséggel és fényes tiszteletadással fogadta. Mikor pedig a király és a királyné kalandjai felől megkérdezte, a leány Antigono oktatása szerint válaszolt és mindent elmondott.

Kévs napok múltán a király, a leánynak kérésére férfiak és hölgyek fényes és tisztes kíséretével Antigono vezetése alatt visszaküldötte őt a Szultánnak: ne kérdezze senki, mekkora ujjongással fogadta az őt s hasonlatosképpen Antigonót s mind az egész kíséretét. Minekutána pedig a leány néhány napon által nyugodott, a Szultán tudni kívánta, hogyan esett, hogy még életben vagyon és hol járt annyi ideig, hogy soha egyetlen szóval is hírt nem adott állapotáról. A leány, ki gondosan elméjében tartotta Antigono oktatásait, apjának ekképpen kezdett beszélni:

- Atyám, körülbelül huszadnapra, hogy tőled eltávoztam, hajónk tomboló viharban léket kapott s egy éjszaka valahol nyugaton valamely parthoz vágódott, mely szomszédos bizonyos Aguamorta nevezetű várossal; hogy pedig a férfakkal, kik hajónkon voltak, mi történt, soha nem tudtam meg: csupán annyira emlékszem, hogy mikor a nappal felvirradt és az odavalósiak meglátták a tönkrezúzott hajót s az egész vidékről összesereglettek, hogy kirabolják, engem, ki szinte a halálból támadtam életre, két szolgálóleánnyal előbb kitétek a partra s

azon nyomban megragadott bennünket néhány ifjú s egyik egyikünket, másik másikat elhurcolt.

- Hogy a leányokkal mi történt, én bizony soha nem tudtam meg; de engem, akárhogy kapálództam is, két ifjú megragadott, hajfonatomnál fogva ráncigált, miközben keservesen zokogtam; s ekkor történt, hogy miközben ezek, kik engem vonszoltak, általmentek egy úton, hogy valami sűrű erdőbe jussanak, amaz órában négy lovas férfi ment arra; mikor ezeket meglátták azok, kik engemet vonszoltak, azon nyomban faképnél hagytak engem és kereket oldottak. A négy férfi, kiket külsejük után magasrangú uraknak véltem, ennek láttára oda-rugtatott hozzám és sok mindenfélét kérdezett tőlem s én is sok mindenfélét beszéltem, de sem ők nem értettek engem, sem én nem értettem őket. Azok pedig hosszas tanácskozás után feltettek az egyik lóra s elvittek az ő vallásuk törvénye szerint való bizonyos apácakolostorba s ottan, mit mondtak, mit nem, az apácák mind nyájasan fogadtak s mindig nagy tisztességben tartottak.

- De minekutána bizonyos ideig náluk tartózkodtam és már nyelvöket is megtanultam, megkérdezték, hogy ki vagyok és hová való; én pedig, mivel tudtam, hol vagyok és féltem, hogy ha megmondom az igazat, hitők ellensége gyanánt elkergetnek onnét, azt feleltem hogy ciprusi főnemes úrnak leánya vagyok, ki férjemhez küldött Kréta szigetére, miközben hajótörést szenvedtünk és ide vetődtünk. És számos dologban, számos alkalommal megtartottam az ő szokásaikat, félelmemben, hogy sorsom rosszabbra fordul: mikor pedig ama hölgyek előljárója, kit ők fejedelemasszonynak neveznek, megkérdezett, ha vajjon akarok-e visszatérni Ciprusba, azt feleltem, hogy semmit ennél jobban nem kívánok: azonban ő féltette tisztességemet és soha nem akart rábízni senkire, ki Ciprusba ment, mígnem végezetül, talán két hónappal ezelőtt, odaérkeztek bizonyos franciaországi nemes urak feleségeikkel, kiknek a fejedelemasszony szegről-végről rokonuk volt; s mikor meghallotta tőlük, hogy Jeruzsálemben mennek a Szent Sír látogatására, melyben Az vagyon eltemetve, kit ők Istenök gyanánt tartanak s kit a zsidók megöltek, rájuk bízott engemet s megkérte őket, adjanak át Ciprusban atyámnak.

- Vége-hossza nem volna elmesélnem, miképpen megtiszteltek engem s mely szívesen fogadtak magok közé ama nemes urak feleségeikkel egyetemben. Hajóra szálltunk tehát és több napok múltán megérkeztünk Baffába; ottan már-már azt hittem, hogy utazásom véget ért, de mivel senki sem ismert s magam sem tudtam, mit mondjak a nemes uraknak, kik atyámnak által akartak adni ama tiszteletreméltó fejedelemasszony meghagyása szerint, Isten, ki bizonyára megszánt engemet, éppen amaz órában, melyben Baffában partra szálltunk, a parton élém hozta Antigont; kit is tüstént magamhoz szólítottam s hogy a nemes urak és asszonyok meg ne értsék, a mi nyelvünkön azt mondtam neki, hogy üdvözljön engemet leánya gyanánt. Ő pedig nyomban megértett s ujjongó örömmel köszöntött, a nemes urakat és feleségeiket pedig, már amennyire szűkös szegénységétől tellett, megvendégelte, engem pedig elvitt Ciprus királyához, ki is oly nagy tisztességgel fogadott és küldött vissza ide hozzád, hogy szóval azt el sem tudnám mondani. Ha van még valami elmondani való, mesélje el Antigono, ki ismételten hallotta már tőlem balsorsomat.

Akkor Antigono a Szultánhoz fordulván, ekképpen szólott:

- Felséges uram, leányod mindent úgy mondott el, miként már nekem ismételten elmesélte s miként ama nemes urak és hölgyek elmondták nekem, kikkel ő érkezett. Csupán egy dolgot mulasztott el elmondani s én úgy vélem, ezt azért cselekedte, mivel nem illik hozzá, hogy elmondja; ez pedig az, mit ama nemes urak és hölgyek, kikkel érkezett, elmondtak az ő tisztas élete módjáról, melyet ama bizonyos apácákkal folytatott és az ő jelességéről és dicséretes erkölceiről és arról, hogy a hölgyek és urak mely igen megsiratták, midőn átadták őt nekem s elváltak tőle. Ha eme dolgokban véges-végig el akarnám mondani, mit tőlük

hallottam, nemhogy a mai nap, de még a következő éjszaka sem volna rá elegendő. Legyen elég csupán annyit mondanom, hogy (miként szavaikból kivettem s miként tulajdon szemeimmel is láttam), te bizony eldicsekedhetsz vele, hogy neked van a leggyönyörűbb, a legtisztességesebb és a legderekabb leányod mindama fejedelmek között, kik manapság koronát viselnek.

A Szultán kimondhatatlanul megörvendezett eme dolgokon és ismételten kérte Istent, adja meg neki ama kegyelmet, hogy méltóképpen megmutathassa háláját mindazok iránt, kik leányát megbecsülték, különösképpen pedig Ciprus királya iránt, ki nagy tisztességgel visszaküldötte őt hozzá: és kevés napok múltán pompás ajándékokkal halmozta el Antigonót s elbocsátotta, hogy visszatérjen Ciprusba, a királynak pedig levélben és külön követek útján forró hálát mondott mindazért, mit leányáért tett.

Ezek után pedig úgy akarta, hogy bevégeztessék az, mit megkezdettek, vagyis, hogy leánya felesége legyen Garbo királyának; annakokáért értésére adott mindent s ezenfelül megírta, hogy ha még mindig számot tart leányára, küldjön érte. Igen megörvendezett ezen Garbo királya s nagy tisztességgel elküldött a leányért és nagy örömmel fogadta őt. Az pedig, ki már nyolc férfival talán tizezerszer ölelkezett, szűz leány gyanánt feküdt melléje s elhitette vele, hogy valóban az; s királyné gyanánt hosszú időn által boldogan élt vele. Azért mondották: elcsókolt csók nem vész kárba, megújul a hold módjára.

AZ ÁLLHATATOS ZINEVRA

Egyszer Párizsban valamely fogadóban együtt voltak némely olasz nagykereskedők, foglalkozásukhoz képest ki ilyen, ki amolyan ügyes-bajos dolgában; s midőn egy este, mint rendszerint, jó kedvben együtt vacsoráztak, kezdtek különb-különbféle dolgokról beszélgetni; s miközben egyik tárgyról a másikra tértek, végezetül szó került feleségeikre, kiket otthon hagytak; és tréfálkozva megszólalt az egyik ekképpen:

- Én ugyan nem tudom, mit csinál az enyém, de azt igen is jól tudom, hogy ha utamba kerül valamely leányzó, ki nekem megtetszik, én bizony sutba dobom feleségem iránt való szerelmemet, s tőlem telhetőleg mindennemű élvezetekben töltöm emezzel kedvemet.

Mondta rá a másik:

- Én is hasonlatosképpen cselekszem, mivelhogy ha azt hiszem, hogy feleségem kalandokat hajszol, valóban azt cselekszi, ha pedig nem hiszem, akkor is azt teszi; annakokáért szemet szemért, amilyen az adjonisten, olyan a fogadjisten.

A harmadik, ki felszólalt, ugyancsak erre a következtetésre jutott; s egy szó mint száz, úgy látszik, valamennyien egyetértettek abban, hogy otthon hagyott feleségeik alaposan kihasználják az idejüket.

Csupán egy volt, ki ellentmondott, bizonyos genovai Bernabo Lomellin nevezetű, ki erősítette, hogy Istennek különös kegyelméből neki olyan asszony a felesége, ki oly tökéletes mindama jeles tulajdonságokban, melyeknek illendő meglenniök egy hölgyben, sőt nagy részben azokban is, melyek egy lovagban vagy birtokos nemesben megkívántatnak, hogy talán egész Itáliában nem akad párja: mivelhogy teste gyönyörűséges s még fiatal és mozgékony és ügyes s nincs olyan női munka, mint példának okáért selyemkézimunka készítése s más egyebek, melyekben különb ne volna akárki másnál. Ezenfelül nincs olyan apród, vagy mondjuk szolgál, - folytatta - ki jobban, vagy ügyesebben tudna felszolgálni valamely úri asztalnál, mint ahogy ő felszolgál, mivelhogy illedelmes, okos és fölöttébb szerény.

Annakutána még magasztalta, hogy jobban megüli a lovat, különbül bánik a vadász-sólyommal és olvas és ír és jobban érti a számvetést, mint akármelyik kereskedő; és erről sok más egyéb dicséretet után rátért arra, miről itten folyt a szó, esküvel erősítvén, hogy nincs a világon nála tisztességesebb és szemérmetesebb asszony: miért is szentül hiszi, hogy ha ő tíz esztendeig, vagy akár mindörökre távol marad hazulról, az bizony soha nem szűri össze a levet más férfival.

Volt pedig eme kereskedők között, kik ekképpen beszélgettek, valamely ifjú kereskedő, bizonyos piacenzai Ambrogiuolo nevezetű, ki erre az utolsó dicséretre, mellyel Bernabo a feleségét magasztalta, torkaszakadtából elkezdett hahotázni és gúnyosan megkérdezte, ha vajjon a császártól nyerte-e eme kiváltságot, minden emberek közül ő egymaga. Bernabo némiképpen megsértődött s azt felelte, hogy nem a császár adta meg neki e kegyelmet, hanem Isten, kinek valamicskével nagyobb hatalma vagyon a császárnál is. Felelte akkor Ambrogiuolo:

- Bernabo, én cseppet sem kételkedem, hogy te igaznak hiszed azt, amit mondasz; de mint észreveszem, nem igen figyelted meg a dolgok természetét; mivel nem képzellek oly igen együgyűnek, hogyha megfigyelted volna, nem ismertél volna fel abban olyasmiket, mik arra indítanak, hogy e tárgyban némiképpen nagyobb mérséklettel beszélj. Nehogy pedig azt gondold, hogy mi, kik szabadabban szólottunk feleségeinkről, azt hisszük, hogy másféle, avagy más fából faragott feleségünk vagyon, mint neked, hanem csupán a természetes megismerés indított arra, hogy ekképpen beszéljünk, néhány szót kívánok váltani veled e tárgyban.

- Én mindig úgy hallottam, hogy a férfi a legnemesebb teremtmény, melyet Isten a halandók sorában alkotott, annakutána pedig az asszony; de a férfi, mint általában hiszik s mint a tények bizonyítják, tökéletesebb; mivelhogy pedig tökéletesebb, minden bizonnyal nagyobb benne a szilárdság és az állhatatosság, miért is a nők általában ingatagabbak; hogy pedig miért azok, azt számos természetes okkal meg lehetne magyarázni, mindazonáltal ezekre most nem térek ki. Ha tehát a férfiban nagyobb a szilárdság s mégsem bírja megállni, hogy össze ne szűrje a levet az olyan nővel, aki csábítgatja, - erről ne is beszéljünk - hanem azt sem, hogy meg ne kívánja az olyant, ki megtetszik neki s hogy e kívánságon felül tőle telhetőleg meg ne mozgasson minden követ, hogy véle hálhasson, ez pedig nem egyszer esik meg havonta, hanem naponta ezerszer is; hát akkor mit gondolsz, mit tehet egy természeténél fogva ingatag asszony ama rimánkodásokkal, hízelkedésekkel, ajándékokkal és ezernyi egyéb mesterkedésekkel szemben, melyekkel valamely ügyes férfi ostromolja, ki szereti őt? Azt hiszed, hogy megállja a helyét?

- Mondhatom, akármennyire erősködöl is, nem hiszem, hogy ezt elhiszed, holott magad mondod, hogy a feleséged asszony s éppúgy húsból és vérből vagy, mint a többiek. Ha pedig a dolog ekképpen vagy, neki is ugyanilyenek a sóvárgásai, mint a többieknek, neki is csak annyi ereje van arra, hogy ellentálljon eme természetes vágyaknak; miért is lehetséges, hogy bár a világ legtisztességesebb asszonya, ő is ugyanazt cselekszi, mit a többi asszonyok; márpedig ami lehetséges, azt nem szabad oly konokul tagadni s az ellenkezőjét állítani, miként te teszed.

Erre Bernabo így felelt:

- Én kereskedő vagyok, nem pedig filozófus, és kereskedő módjára felelek. És azt mondom: jól tudom, hogy megtörténhetik, amit emlegetsz, ostoba asszonyokkal, kikben szemernyi szegyenkezés nincsen; de az okos nők oly szöges gonddal óvják becsületüket, hogy annak védelmében erősebbekké válnak a férfiaknál, kik ilyesmivel ugyan nem törődnek; és éppen ilyen vágású asszony az én feleségem.

Mondta erre Ambrogio:

- Valóban, ha mindannyiszor, valamikor az asszonyok efféle dolgokban sántikálnak, egy-egy szarv növekednék homlokukon, mely bizonytságot tenne affelől, mit elkövettek, elhiszem, hogy édeskevesen adnák fejüket ilyesmire; de nemcsak hogy szarvuk nem nő, hanem ha van eszük, szemernyt meg nem látszik rajtuk, mivelhogy szegyen és becsstelenség csak oly dolgokban érheti az embert, melyek nyilvánosak: miért is, ha módjukban vagy, titokban megteszik, vagy pedig ha el is mulasztják, csupán ostobaságuk miatt cselekszik azt. És mérget vehetsz rá, hogy csak az a nő marad szűzen, kit vagy soha férfi meg nem környékezett, vagy pedig, hahogy ő vetett szemet férfira, az nem hallgatta meg. És ámbár én természetes és igaz okokból jól tudom, hogy ennek így kell lennie, nem beszélnék ily határozottan, ahogy beszélek, ha nem szereztem volna felőle bizonytságot számos alkalommal és számos nőnél. És bizony mondom neked, hahogy én együtt volnék ezzel a te százszor szent asszonyoddal, fogadni mernék, hogy hamar idő múltán rávenném arra, mire már annyi más asszonyt rávettem.

Felelte Bernabo mérgesen:

- Vége-hossza nem volna ennek a szócsatának; te beszélnél, én beszélnék s a végén csak nem jutnánk semmire. Mivel azonban azt mondod, hogy minden asszony ilyen engedékeny, te pedig oly igen ügyes vagy, hogy meggyőzzek feleségem tisztessége felől, beleegyezem, hogy fejemet vegyék, ha valaha is rá tudod venni, hogy afféle dologban kedvedet töltsd; ha pedig kudarcot vallanál, én nem kívánok egyebet, mint hogy fizess nekem ezer arany forintot.

Ambrogio, ki már belelovalta magát a dologba, ekképpen felelt:

- Bernabo, én nem tudom, mit csinálnék a fejeddel, ha megnyerném a fogadást; de ha kedved van bizonytságot szerezni arról, mit én elmondtam, ezer forintom ellenében tégy a magadéból ötezer arany forintot, ami biztosan nem ér neked annyit, mint a fejed; és ámbár semminémű határidőt nem szabtal, én hajlandó vagyok kötelezni magamat, hogy elmegyek Genovába és elutazásom napjától számított három hónap alatt megnyerem feleségedtől, hogy kedvetem töltsé és ennek bizonyságául magammal hozom egynémely igen kedves holmiját s annyiféle és oly sok egyéb bizonyítékot, hogy magadnak is be kell majd vallanod, hogy a dolog igaz, de csak úgy, ha becsületedre megígéred, hogy emez időn belül nem jössz Genovába s nem írsz neki semmit e tárgyban.

Bernabo azt felelte, hogy ebbe szívesen belenyugszik; és ámbátor a többi kereskedők, kik ottan voltak, abban fáradoztak, hogy megghiúsítsák eme fogadást, jól tudván, hogy nagy baj kerekedhetik belőle, mégis a két kereskedő oly igen nekitüzesedett, hogy tulajdon kezök aláírásával elkötelezték magokat egymásnak, hiába ellenkeztek váltig a többiek.

Minekutána pedig a szerződést megkötötték, Bernabo ottan maradt, Ambrogiuolo pedig, amely gyorsan csak tudott, Genovába utazott. S hogy néhány napot ottan időzött és nagy vigyázatosan tájékozódott a hölgynek lakása és viselkedése felől, megtudta azt, mit Bernabótól hallott s még többet is annál; miért is úgy érezte, hogy ostoba vállalkozásba vágta a fejszójét.

Mindazonáltal megbarátkozott valamely szegény asszonnyal, ki bejáratos volt ama hölgy házába s kit az igen szeretett; mivel azonban a szegény asszony nem állott kötélnek, pénzzel megvesztegette s valamely ládában, mely eme célra mesteri módon készült, elvitette magát a hölgyhöz, mégpedig nem csupán házába, hanem egyenest a nemes hölgy szobájába; és ottan a jó asszony Ambrogiuolo meghagyása szerint néhány napra a hölgyre bízta a ládát, mintha valahová el kellene utaznia.

A láda tehát ott maradt a szobában s mikor az éjszaka leszállt, s mihelyt Ambrogiuolo úgy vette észre, hogy a hölgy már aluszik, bizonyos mesterkedésekkel felnyitotta a ládát, nesztelenül kijött belőle a szobába, melyben mécses égett. Ekképpen aztán kezdte szemügyre venni a szoba állapotját, a festményeket s minden egyéb nevezetes dolgot, mi abban volt s mindent jól emlékezetébe véselt. Annakutána odalopódzkodott az ágyhoz s látván, hogy a hölgy s mellette a csecsemő leánya mélyen alszik, egészen kitakarta őt s látta, hogy meztelenül éppen olyan szép, mint ruházatban, de nem látott rajta semminémű jelet, melyet megjelenthett volna, csupán bal melle alatt volt egy anyajegy, melyet néhány szál arany-szőke pihe környékezett; mikor ezt észrevette, óvatosan betakarta az asszonyt, mivelhogy szépségének láttára kedve kerekedett melléje feküdni s akár az életét is kockára vetni.

Mindazonáltal nem merte megtenni, mivel hallotta, hogy az asszony efféle dolgokban igen kemény és rideg; minekutána pedig az éjszaka javarészt kényelmesen eltöltötte a szobában, kivett az asszonynak ládájából egy erszényt és egy köpenyt és néhány gyűrűt s egy-két övet s mind eme tárgyakat betette ládájába s maga is visszabújt abba s megint bezárta azt, ahogy előbb volt: és ezen módon cselekedett két éjszakán, a hölgy pedig semmit nem vett észre.

Mikor a harmadik nap elkövetkezett, a jó asszony a kapott parancs szerint visszajött ládájáért s visszavitte azt oda, honnét elhozta; Ambrogiuolo pedig kibújt belőle, ígérete szerint kifizette az asszonyt s mind ama dolgokkal lóhalálában visszatért Párizsba, még a kikötött határidő előtt. Ottan Bernabo jelenlétében egybegyűjtötte mindama kereskedőket, kik tanui voltak vitatkozásuknak és fogadásuknak és elmondotta nekik, hogy megnyerte a fogadást, melyet kötöttek, mivelhogy végrehajtotta azt, amivel dicsekedett: ennek bizonyságául pedig mindenekelőtt leírta a szoba állapotját és a festményeket, annakutána pedig megmutatta ama tárgyakat, melyeket az asszonytól magával hozott, mondván, hogy tőle kapta ezeket. Bernabo elismerte, hogy a szoba olyan, amilyennek mondja s azonfelül megismeri eme dolgokat, hogy csakugyan feleségének holmijából valók; de hozzátette, hogy a házában valamely szolgájától

is tudomást szerezhetett a szoba minéműségéről s ugyancsak ily módon hozzájuthatott eme tárgyakhoz is; miért is, ha egyebet nem tud mondani, vélekedése szerint ez nem elegendő arra, hogy be kelljen ismernie, hogy elvesztette a fogadást. Mondá azért Ambroguiuolo:

- Igazság szerint ennek elegendőnek kellene lennie; mivel azonban azt kívánod, hogy egyebet is mondjak, hát jó, mondom. Mondom neked, hogy feleségednek, madonna Zinevrának bal melle alatt jókora anyajegy vagy, melyet talán hat szál aranyszőke pihe környékez.

Bernabo ennek hallatára úgy érezte, mintha szívenszúrták volna, oly igen nagy volt fájdalma; s ha egyetlen szót sem szólt volna, egész arcának elváltozása nyilván bizonyosságot tett volna affelől, hogy Ambroguiuolo igazat mondott; kis vártatva pedig ekképpen szólott:

- Urak, Ambroguiuolo igazat mondott; annakokáért, mivelhogy nyert, jöjjön hozzám, mikor kedve tartja és vegye át nyereségét.

És ekképpen történt, hogy a következő napon Ambroguiuolo mind a nyereséget megkapta. Bernabo pedig elutazott Párizsból s igen acsarkodván felesége ellen, Genovába ment. Mikor pedig a városhoz közeledett, nem akart oda bemenni, hanem jó húsz mérföldnyire kint maradt mezei jószágán; egyik szolgáját pedig, kiben fölöttébb megbízott, két lóval és levéllel Genovába küldötte, megírván feleségének, hogy megérkezett s hogy jöjjön ki hozzá a szolgával; a szolgának pedig nagy titokban meghagyta, hogy mihelyt az asszonnyal alkalmas helyre érkezik, irgalmatlanul szúrja le és térjen vissza hozzá.

Mikor tehát a szolga Genovába érkezett és átadta a levelet és elvégezte megbízatását, az asszony nagy örömmel fogadta és reggelre kelvén, a szolgával együtt lóra szállott s útnak indult ama birtok felé; s hogy kettesben mendégéltek és különféle dolgokról beszélgettek, valamely igen mély és magányos szakadékba jutottak, melyet fák és meredek sziklák zártak körül. A szolga pedig úgy vélte, hogy ez alkalmas hely, hol bízvást végrehajthatja urának parancsát; kirántotta hát törét s az asszonyt karjánál megragadván, ekképpen szólott:

- Madonna, ajánld Istennek lelkedet, mivelhogy itt vége utadnak; meg kell halnod.

A hölgy a tör láttára s e szavak hallatára rémülten felkiáltott:

- Kegyelem, az Isten szerelméért; minekelőtte megölnél engemet, mondd meg, mivel bántottalak, hogy meg akarsz gyilkolni?

- Madonna, - felelte a szolga - engem ugyan semmivel meg nem bántottál; hogy pedig férjedet mivel bántottad meg, én bizony nem tudom; csak annyit tudok, hogy nekem parancsot adott, hogy emez útnan téged irgalmatlanul megöljelek; ha pedig ezt nem tenném, megfenyegetett, hogy felakasztat. Jól tudod, mennyire lekötölezettje vagyok s vajjon hát megtagadhatom-e, hahogy valamit rámparancsol: Isten látja lelkemet, sajnállok, de másként nem cselekedhetem.

Mondotta erre az asszony nagy sírással:

- Jaj, kegyelem, az Isten szerelméért, ne légy gyilkosa annak, ki soha téged nem bántott, csak azért, hogy másnak parancsát teljesítsed. Isten, ki mindent lát, tudja, hogy soha nem követtem el olyasmit, miért férjemtől ilyen jutalmat érdemelnék. De mostan hagyjuk ezt: ha akarod, kedvére tehetsz Istennek és egyúttal uradnak is, meg nekem is, olyképpen, hogy veszed ruháimat és cserébe adod ujjasodat és köpönyegedet; ruházatommal pedig térj vissza urunkhoz s mondd meg neki, hogy megöltél engemet; én pedig esküszöm életemre, melyet meghagysz nekem, hogy eltávozom innét s elmegyek messze földre, hol sem ő, sem te, sem ez a környék soha hírt sem hall felőlem.

A szolgának, kinek nem igen akaródzott megölnie őt, hamarosan meglágyult a szíve: miért is elvette a ruháit és cserébe neki adta egyik ujjasát és köpönyegét, a pénzt azonban meghagyta neki; annakutána pedig kérte, hogy menjen messzire eme környékről s otthagyta ama

szakadékbán gyalogszerrel, maga pedig urához ment, kinek megjelentette, hogy nem csupán teljesítette parancsát, hanem az asszonynak tetemét oda dobta a farkasoknak.

Kevés idő múltán Bernabo megtért Genovába s mikor a dolog kiderült, fölöttébb szidalmazták miatta. Az asszony pedig, ki magányosan és vigasztalanul ott maradt, az éjszaka beálltával tőle telhetőleg elváltoztatta magát, elment valamely szomszédos kis faluba, ottan egy vén-asszonytól megszerezte azt, mire szüksége volt, majd testére szabta az ujjast és megkurtította, maga ingéből pedig nadrágot varrt, haját lenyírta s minekutána valóságos matrózzá vedlett, kiment a tengerhez; hol is véletlenül valamely katalán nemes úrra bukkant, kinek neve volt Sennor Encerarch; ez hajójáról, mely kissé távolabb volt onnét, már Albában partra szállott, hogy valamely forrásnál felfrissítse magát: az asszony pedig szóba elegyedett vele, elszegődött hozzá szolgának és felszállt a hajóra és Sicurano da Finale néven nevezte magát.

Ottan a nemes úr ellátta jobb ruhákkal, ő pedig oly jól és ügyesen végezte szolgálatát, hogy az fölöttébb megkedvelte. Nem sok idő múltán történt, hogy eme katalán valamely rakományával Alexandriába hajózott s vándorsólymokat vitt magával, melyeket a Szultánnak ajándékozott; minekutána pedig a Szultán néhányszor vendégül látta asztalánál és megfigyelte Sicurano viselkedését, ki mindenüvé elkísérte urát, hogy szolgálatára legyen, megtetszett neki és elkérte őt a katalántól; az pedig, ámbátor nehezebbre esett, odaajándékozta őt a Szultánnak. Sicurano kevés idő múltán derekas viselkedésével éppen úgy megnyerte a Szultánnak kegyét és szeretetét, mint ahogy előbb a katalán úrét megnyerte.

Idők múltán pedig történt, hogy az évnek bizonyos szakában keresztény és szaracén kereskedők nagy serege gyülekezett egybe vásárra Acrí városában, mely akkoriban a Szultán hatalma alatt volt; hogy pedig a kereskedők és az áruk biztonságban legyenek, a Szultán egyéb hivatalnokain kívül mindig el szokta oda küldeni valamely fő emberét hadinéppel, hogy ottan őrséget tartson. Hogy pedig ideje érkezett, elhatározta, hogy e megbízatásban Sicuranót küldi, ki már pompásan beszéli nyelvüket; és ekképpen cselekedett. Midőn tehát Sicurano megérkezett Acriba, a kereskedők és áruk mellé állított őrségnek kapitánya gyanánt és ottan ügyesen és gondosan végezte, mi tisztében volt, hogy körüljárt és látta a különb-különbféle szicíliai és pisai és genovai és velencei és egyéb olasz kereskedőket, szívesen szóba elegyedett velök, hazájára visszaemlékezvén.

Történt tehát egyszer, hogy mikor betért bizonyos velencei kereskedők bódéjába, egyéb drágaságok között megpillantott egy erszényt, meg egy övet, melyekben tüstént felismerte maga holmiját és igen elcsodálkozott; de arca nyugodt maradt s nyájasan megkérdezte, kinek a holmija az s vajjon eladó-e. Ott volt Ambroguiuolo da Piacenza, ki valamely velencei hajón jött oda sok áruval, ki is, mikor hallotta, hogy az őrség kapitánya megkérdezte, kié ama holmi, előlépett és mosolyogva mondotta:

- Messer, ez a holmi enyém, de nem eladó; de ha tetszik neked, szívesen odaajándékozom.

Sicurano, hogy őt mosolyogni látta, gyanút fogott, netalán ez valamiről ráismert; mindazonáltal megkeményítvén arcát, ekképpen felelt:

- Talán azért mosolyogsz, mivel látod, hogy katonaember létemre efféle asszonyi holmi felől kérdezősködöm?

Mondta rá Ambroguiuolo:

- Messer, nem ezen mosolygok, hanem azon, hogy mi módon szereztem ezeket.

Mondta erre Sicurano:

- Ejnye, az Isten áldjon meg, mondd el hát, hogyan szerezted, ha ugyan nem valami illetlenség.

- Messer, - felelte Ambrogiuolo - eme holmikat bizonyos genovai nemes hölgy, madonna Zinevra nevezetű, Bernabo Lomellin felesége adta nekem egyéb más dolgokkal egyetemben valamely éjszakán, midőn véle háltam s kérte, hogy fogadjam el azokat az ő kedvéért. Nos hát azért mosolyogtam, mert erről eszembe jutott Bernabo ostobasága, ki olyan bolond volt, hogy ötezer arany forintot tett ezer ellenében, hogy a feleségét nem viszem rá, hogy kedvemet töltse, de én bizony rávittem és megnyertem a fogadást; ő pedig, holott inkább önmagát kellett volna megbüntetnie ostobaságáért, mint feleségét olyasmiért, mit minden asszony megtesz, Párizsból visszatért Genovába s eme dolog miatt, miként hallottam, megölette az asszonyt.

Sicurano ennek hallatára nyomban megértette, mi volt Bernabo haragjának oka irányában és nyilván megismerte, hogy ez az ember volt minden szenvedésének okozója; és feltette magában, hogy nem engedi elvinnie szárazon. Tehát Sicurano előtte úgy mutatta, hogy eme történet fölöttébb tetszik neki és nagy ravaszul szoros barátságot kötött Ambrogiuolóval, ki is rábeszélésére a vásár végeztével vele és minden holmijával Alexandriába ment, hol Sicurano boltot nyitott neki és sok pénzt adott rendelkezésére: mivel pedig ő ebből nagy hasznot látott, szívesen ott maradt.

Sicurano mindenképpen abban fáradozott, hogy meggyőzze Bernabót maga ártatlanságáról s mindaddig nem nyugodott, mígnem néhány genovai nagykereskedőnek segítségével, kik Alexandriában voltak, bizonyos ürügyeket kieszelvén, el nem érte, hogy Bernabo oda utazzott: kit is, mivel meglehetősen szegénységben volt, titokban barátjánál helyezett el szálláson, mígnem elérkezettnek látta az időt, hogy végrehajtsa azt, mit kitervelt.

Sicurano már elmondatta Ambrogiuolóval e történetet a Szultán előtt is, amivel a Szultánnak nagy élvezetet szerzett; de mivel tudta, hogy Bernabo itt van, úgy gondolta, hogy a dolgot nem szabad tovább halogatni, tehát alkalmas pillanatban kieszközölte a Szultánnál, hogy az maga színe elé hívatta Ambrogiuolót és Bernabót, hogy Bernabo jelenlétében, ha szépszerével nem megy, szigorúsággal kivegye Ambrogiuolóból az igazságot, hogy hogyan is esett ama dolog, mellyel Bernabo feleségével kapcsolatban dicsekszik. Miért is Ambrogiuolo és Bernabo megjelentek ottan, a Szultán pedig többeknek jelenlétében szigorú arccal parancsolta Ambrogiuolónak, hogy mondja meg az igazat, miképpen nyert el Bernabótól ötezer aranyforintot: és ottan jelen volt Sicurano is, kiben Ambrogiuolo fölöttébb bizakodott, ki azonban még zordonabb arccal fenyegette őt nagy kegyetlen kínzatással, hahogy nem mondja meg az igazat.

Miért is Ambrogiuolót, ki egyiktől is, másiktól is megrettent, nem is nagyon kellett nógatni, hanem Bernabo és mások jelenlétében világosan elmesélte az egész esetet, amint történt, mivel semmi más büntetéstől nem tartott, minthogy legfeljebb vissza kell adnia az ötezer aranyforintot és ama holmikat. Minekutána Ambrogiuolo bevégezte mondókáját, Sicurano mint a Szultán akaratának végrehajtója odafordult Bernabóhoz és ekképpen szólt:

- Hát te mit cselekedtél feleségeddel eme hazugság miatt?

Felelte neki Bernabo:

- Engem úgy elfutott a méreg pénzem elvesztése miatt, s oly igen rösteltem, hogy feleségem, mint hittem, ilyen szégyent hozott fejemre, hogy megölettem őt egyik szolgámmal; s miként az nékem megjelentette, az asszonyt ott nyomban felfalta valamely farkasfalka.

Minekután mind eme dolgokat elmondották a Szultán színe előtt, ő mindent hallott és megértett, de még mindig nem tudta, hogy Sicurano, ki ezt rendezte és a kérdéseket feltette, hová akar kilyukadni, mondá neki Sicurano:

- Felséges uram, nyilván megismerheted, mely büszke lehet ama szegény asszony mind szeretőjére, mind hitese urára; mivelhogy szeretője elveszi becsületét s egyúttal hazugsággal belegázol jóhírébe, férjét pedig nyomorúságba taszítja; hitese ura pedig, ki inkább hisz mások

hamisságának, mint az igazságnak, melyet hosszú évek tapasztalatából megismerhetett, megöleti őt és farkasoknak veti eledelül: és ezenfelül mind a szeretője, mind a férje oly nagy jósággal és szerelemmel van hozzá, hogy bár hosszú időn által együtt vannak vele, egyik sem ismeri fel őt. De hogy igazán megismerjed, mit érdemel mindegyikük, én idehozom az asszonyt eléd és elébük, hahogy megadod nekem ama különös kegyelmet, hogy megbünteted a csalót és megbocsájtasz a becsapottnak.

A Szultán, kinek elhatározott szándéka volt mindenben kedvére tenni Sicuranónak, azt felelte rá, hogy beleegyeznek és hogy csak hivassa be az asszonyt. Bernabo fölöttébb csodálkozott, mivel azt szentül halottnak hitte; Ambrogiuolo pedig már sejtette, hogy csúnya vége lesz a dolognak és valami sokkal rosszabbtól tartott, mint hogy a pénzt vissza kell fizetnie s nem tudta remélni-e vagy féljen attól, hogy az asszony idejön, miért is nagy álmélkodással várta megérkezését. Minekutána tehát a Szultán teljesítette Sicurano kérését, ez zokogva térdre vetette magát a Szultán előtt és szinte abban a pillanatban asszonyosra változtatta férfias hangját és levetkőzvéen tettetett férfiasságát, ekképpen szólott:

- Felséges uram, én vagyok ama szegény szerencsétlen Zinevra, ki immár hat esztendeje járom a világot férfiruhában s kit ez az aljas Ambrogiuolo hamis és gonosz váddal illetett, eme kegyetlen és igazságtalan férjem pedig szolgájának kezére adott, hogy megöljön és farkasoknak vessen eledelül.

És keblén feltépte ruháját s megmutatta mellét, bizonyosságul, hogy nő, nyilván megmutatván ezt a Szultánnak s mind a többieknek; annakutána Ambrogiuolohoz fordult s keményen rárivallt, megkérdezvén, ugyan mikor hált vele, miként azzal előbb dicsekedett. Az pedig nyomban felismerte őt s szégyelletesen torkán akadt a szó és semmit nem felelt.

A Szultán, ki mindedig férfinak tartotta őt, ennek láttára és hallatára oly igen elálmélkodott, hogy inkább álomnak, mint valóságnak hitte azt, mit látott és hallott. Mindazonáltal, hogy csodálkozása szűnt, megismerte az igazságot s fölöttébb nagy dicsérettel magasztalta az eleddig Sicuranónak mondott Zinevra életét és állhatatosságát és erkölceit és jelességét. És díszes asszonyi ruházatokat hozatott és hölgyeket adott melléje kíséretül és kérésére elengedte Bernabónak a megérdemelt halálbüntetést. Ez pedig, hogy felismerte őt, zokogva lábaihoz vetette magát s könyörgött bocsánatért, mit is az jó szívvel megadott neki, bár férje nem volt méltó reá és felemelte őt és gyöngéden magához ölelte férje gyanánt.

Annakutána a Szultán parancsolta, hogy Ambrogiulót a városnak valamely kimagasló helyén, napsütésben, kötözzék valamely cölöphöz s mézzel bekenjék s mindaddig onnét le ne vegyék, mígnem magától leesik. Utána pedig parancsolta, hogy Ambrogiuolónak minden vagyonát az asszonynak adják; az pedig nem volt csekély, mivel többet ért tízezer spanyol aranynál; maga pedig fényes ünnepséget rendezett, melyen Bernabót mint madonna Zinevra férjét és madonna Zinevrát, mint fölöttébb derék asszonyt igen megtisztelte és drágaságokat, arany- és ezüst-edényeket és pénzt oly sokat ajándékozott neki, hogy mindez megint csak többet ért tízezer spanyol aranynál. Minekutána pedig az ünnepség véget ért, felszereltetett számukra egy hajót s elbocsátotta őket, hogy visszatérhessenek Genovába, mikor kedvük tartja: hová is dúsgazdagon és nagy örömmel megtértek, ottan pedig nagy tiszteességgel fogadták őket, különösképpen madonna Zinevrát, kit már mindenki régen holtnak hitt: ki is szüntelen nagy jelességekben és becsületben élt mind élete fogytáig.

Ambrogiulót pedig még ugyanaz napon, melyen a cölöphöz kötötték és mézzel bekenték, szörnyű kínok között nem csupán megölték a legyek és darazsak és bögölyök, melyekből rengeteg vagyon amaz országban, hanem mind csontjáig a húsát lerágták: fehérle csontjai pedig, melyek az inakon függtek, mivelhogy senki hozzájuk nem nyúlt, még hosszú ideig hirdették aljasságát mindenkinek, ki csak látta azokat. És ekkép valóban ő esett a verembe, melyet másnak ástott.

AZ ELRABOLT ASSZONY

Volt egyszer Pisában egy bíró, ki inkább meg volt áldva élelmességgel, mint testi erővel, bizonyos Ricciardo da Chinzica nevezetű, ki talán abban a hiszemben, hogy ugyanolyan fájt munkálkodással, minőt tanulmányainak szentelt, feleségét is kielégítheti, dúsgazdag ember lévén mindenáron abban fáradozott, hogy szép és fiatal asszonyt szerezzen magának feleségül, holott ha úgy tudott volna vigyázni maga érdekére, mint más emberek, mind a szépségtől, mind a fiatalságtól óvakodnia kellett volna. És célját el is érte, mivelhogy messer Lotto Gualandi feleségül adta hozzá egyik leányát, kinek neve volt Bartolomea s ki Pisának egyik legcsinosabb és legcsintalanabb leányzója volt, valaminthogy kevesen vannak ott olyanok, kik ne fickándoznának gyíkok módjára.

Minekutána tehát a bíró a leányt nagy vigadozással házába vitte s fényes és pompás menyegzőt tartott, a nászéjszakán nekirugaszkodott és egyetlenegyszer megölelte a leányt, már csak azért is, hogy asszonnyá tegye, de kevés híján még ez egyszer is szégyent vallott; annakutána pedig reggelre kelvén, sovány és kiaszott ember lévén, ki nem igen bírta szusszal, ürmössel és üdítő csemegékkel s e féle miegymással erősítgette magát.

Nos hát bíró uram most már nagyobb gonddal kímélte erőit, mint annakelőtte s kezdte feleségét tanítgatni valamely ábécés gyermekeknek való kalendáriumból, melyet talán Ravennában szerkesztettek. Tehát az ő magyarázata szerint nem volt nap, melyre sok-sok, de legalább is egy ünnep ne esett volna, melyeknek tiszteletére, mint külön-különbféle okokkal bizonygatta, férfinak és nőnek tartózkodnia kell az efféle érintkezésektől; ezekhez járultak a böjtök és kántorböjtök s az Apostolok és ezernyi egyéb Szentek vigiliái és a péntek és a szombat és az Úr napja és az egész nagyböjt és bizonyos holdnegyedek és számos egyéb kivételek, mivelhogy talán abban a hiszemben volt, hogy éppen úgy munkaszünetet kell tartani az asszonnyal az ágyban, miként ő tartott néhanapján a polgári perek tárgyalásában.

Eme rendet pedig (nagy búslakodására az asszonynak, kihez alig nyúlt egyszer is havonta s akkor is csak ímmel-ámmal) hosszú időn által megtartotta és mindenkor fölöttébb vigyázott, nehogy valaki megismertesse azzal a hétköznapiakat, valamint ő megismertette az ünnepeket.

Történt pedig, hogy valamely forró napon Messer Ricciardónak kedve kerekedett kirándulni egyik gyönyörű nyaralójába a Monte Nero szomszédságában s ottan a friss levegőn néhány napot eltölteni és magával vitte szépséges feleségét is. Miközben tehát ottan voltak, hogy némiképpen szórakoztassa az asszonyt, valamely napon halászatot rendezett és két csónakon, egyikben a halászokkal, másokban az asszony egyéb hölgyekkel, kimentek megnézni azt s a multság igen vonzotta őket és észre sem vették, hogy néhány mérföldnyire beveztek a tengerre. És miközben egyre figyelmesebben nézelődtek, hirtelen ott termett egy gályán Paganino da Mare, akkoriban hirhedt kalóz s a bárkák láttára feléjük irányította a gályát; ők pedig nem tudtak oly hirtelenséggel menekülni, hogy Paganino el ne érte volna azt a csónakot, melyben a hölgyek voltak: mikor pedig a szép asszonyt megpillantotta, egyebet nem is akart s messer Ricciardo szemeláttára, ki már a parton volt, a gályába emelte a hölgyet és elvitorlázott.

Mondanom sem kell, hogy ennek láttára mely igen megszomorodott bíró uram, ki is oly féltékeny volt, hogy feleségét még a levegőtől is féltette. Hiábavaló lett volna panaszt tenni a kalózok gyalázatossága miatt akár Pisában, akár másutt, mivel úgysem tudta, ki rabolta el feleségét s hová vitte. Paganino a szép asszony láttára fölöttébb kellemesen érezte magát; mivel pedig nem volt felesége, feltette magában, hogy megtartja s mivel az asszony keservesen sírt, kezdte édesdeden vigasztalni őt. Hogy pedig az éjszaka leszállt s ő már régen elvesztette kalendáriumát s mindennemű ünnep meg munkaszünet rég kiment fejéből, kezdte

az asszonyt cselekedetekkel vigasztalni, mivel úgy vette észre, hogy napközben mondott szavai édeskeveset használtak: ezen a módon pedig oly igen megvigasztalta őt, hogy az a bírót a törvényeivel együtt mindenestül elfeledte, mielőtt még Monacóba érkeztek volna és Paganinóval kimondhatatlan örömeiben töltötte napjait.

Az pedig Monacóba vitte őt s ama vigasztalásokon felül, melyekben nappal és éjjel részesítette, nagy tisztességben felesége gyanánt tartotta. Bizonyos idő múltán messer Ricciardo hírére vette, hogy hol vagyon felesége s mivel forrón vágyódott utána és úgy látta, hogy rajta kívül senki más nem tudná rendjén elvégezni eme dolgot, elhatározta, hogy ő maga megyen érte, azzal a szándékkal, hogy szívesen áldoz akármennyi pénzt is kiváltására; hajóra szállt tehát s Monacóba ment s ottan látta az asszonyt, az asszony pedig őt; az pedig estére kelvén, elmondotta a dolgot Paganinónak s értésére adta férje szándékát. Mikor másnap reggel messer Ricciardo megpillantotta Paganinót, hozzája szegődött s hamarosan meleg barátságot mutatott irányában, miközben Paganino tettette magát, mintha nem ismerné őt és várta, hová akar kilyukadni. Miért is messer Ricciardo alkalmas pillanatban tőle telhető nyájassággal felfedte előtte jövetelének okát s kérte, hogy vegyen tőle, amit csak akar s annak fejében adja vissza feleségét. Felelt erre Paganino derűs ábrázattal:

- Messer, Isten hozott. Hogy rövidre fogjam válaszomat, mondom neked: igaz, hogy házamban van egy ifjú hölgy, de nem tudom, vajjon a te feleséged-e, avagy másé, mivelhogy téged nem ismerlek s őt is csak annyiban ismerem, amennyiben bizonyos ideje már itt vagyon házamban. Ha te, mint mondd, a férje vagy, én, mivelhogy szeretetreméltó nemes úrnak látszol, elvezetlek hozzá s biztosra veszem, hogy nyomban meg fog ismerni; ha ő megerősíti azt, mit te mondasz és veled akar menni, akkor éppen azért, mivelhogy oly igen szeretetreméltó ember vagy, annyit adsz majd érte váltságul, amennyit akarsz; hahogy azonban nem így van a dolog, hitványság volna elvenned őt tőlem, mivelhogy én fiatal ember vagyok s éppúgy tarthatok magamnak asszonyt, mint más, különösképpen pedig őt, kinél kedvesebbet világeletemben még nem láttam.

Mondta akkor messer Ricciardo:

- De bizony, hogy az én feleségem s ha elviszel hozzá, magad is meg fogod látni: tüstént a nyakamba fog ugrani; éppen ezért belenyugszom abba, mit te magad megszabsz.

- Akkor hát gyerünk - szólott Paganino.

Elmentek tehát Paganino házába s megállapodtak valamely teremben, Paganino pedig behívatta az asszonyt, ki is díszes ruházatban és felékesítve kilépett egyik szobából s odajött messer Ricciardóhoz és Paganinóhoz, de csak úgy köszöntötte messer Ricciardót, mint ahogy valamely idegen embert köszöntött volna, ki Paganinóval annak házába ellátogatott. A bírónak ennek láttára, holott azt várta, hogy az asszony kitörő örömmel fogadja, fölöttébb elcsodálkozott s ekképpen töprenkedett magában: »Talán a búbánat és a nagy fájdalom, mely az ő elvesztése óta emészt, oly igen megváltoztatott, hogy nem ismer rám.« Miért is ekképpen szólott:

- Asszony, drága multság volt nekem ama halászat, melyre elvittelek, mivelhogy életemben nem éreztem még olyan fájdalmat, amilyen azóta gyötör, hogy elvesztettelek és úgy látszik, nem ismer szíved rám, mivelhogy oly idegenül szólasz hozzám. Hát nem látod, hogy én vagyok a te messer Ricciardód, ki azért jöttem ide eme házba, melyben most vagyunk, hogy megfizessék eme nemes úrnak, amit kíván, annak fejében, hogy visszakapjalak és hazavigyelek; ő pedig oly kegyes, hogy visszaad nekem s még a váltságot is magam szabhatom meg.

Az asszony feléje fordult, finoman elmosolyodott és mondá:

- Messer, hozzám beszélsz? Vigyázz, össze ne tévedsz valakivel, mivel én sehogysem emlékszem rá, hogy valaha is láttalak.

Szólott pedig messer Ricciardo:

- Vigyázz a szavadra, nézz meg jól: ha megerőlteted az emlékezetedet, bizony megismeresz, hogy én vagyok a te férjed, Ricciardo da Chinzica.

Felelte az asszony:

- Messer, bocsáss meg, talán nem is olyan illendő, mint képzeled, hogy túlságosan nézegesselek, mindazonáltal annyira már mégis megnéztelek, hogy bizonytal tudom, hogy soha életemben nem láttalak.

Messer Ricciardo gondolta magában, hogy az asszony csupán Paganinótól féltében cselekszik ekképpen s nem akarja füle hallatára megvallani, hogy ismeri őt: kisvártatva tehát engedelmet kért Paganinótól, hogy négy szemközt szólhasson az asszonnyal szobájában. Paganino azt felelte, hogy nem bánja, de csak azzal a feltétellel, hogy akarata ellenére nem szabad megcsókolnia az asszonyt; annak pedig szólt, hogy menjen a vendéggel szobájába és hallgassa meg, amit mondani akar s feleljen neki tetszése szerint. Hogy tehát az asszony és messer Ricciardo kettesben a szobába mentek, alighogy leültek, messer Ricciardo ekképpen adta fel a szót:

- Ejnye, szívem-életem, édes lelkem, reménységem, hát nem ismered meg a te Ricciardódat, ki téged szeme világánál is jobban szeret? Hogyan lehet ez? Hát oly igen megváltoztam? Ej, szépséges szememvilága te, nézz meg hát egy kicsit jobban.

Elkacagta magát erre az asszony, szavába vágott és mondá:

- Jól tudod, nem vagyok oly feledékeny, hogy ne ismernék meg; te vagy férjem, messer Ricciardo da Chinzica; te azonban, míg veled voltam, bizonyosságát adtad, hogy igen rosszul ismersz, mivel ha oly igen bölcs ember voltál vagy lettél volna, amilyennek magadat hánytorgattad, annyi eszednek csak kellett volna lennie, hogy lásd: mely fiatal és friss és tűzről pattant menyecske vagyok én és ennél fogva tudnod kellett volna, mire fáj a foguk ruházaton és ennivalón kívül a fiatal asszonyoknak, hahogy szégyenkezésükben szóval nem is mondják; hogy pedig te miként vitézkedtél e dologban, magad is jól tudod. És ha jobban kedvedre volt a törvényeknek, mint feleségednek tanulmányozása, nem kellett volna megházasodnod, mivelhogy én soha nem úgy néztem rád, mint bíróra, hanem mint holmi ünnepi kikiáltóra, oly igen tudtad mind az ünnepnapokat és a böjtöket és a vigiliákat.

- És mondom neked, hogy ha ennyi ünnepet engedtélt volna tartani ama munkásoknak, kik birtokaikon dolgoznak, bizony soha egyetlen szem gabonát nem arattál volna. Istennek akaratja szerint, kinek ifjúságom láttán megesett szíve rajtam, ráakadtam arra a férfira, kivel eme szobában lakozom, melyben nem tudjuk, mi az ünnepnap (értem amaz ünnepnapokat, melyeket te oly sűrűn megtartottál) és ennek a küszöbét ugyan át nem lépi sem szombat, sem péntek, sem vigilia, sem kántorböjt, sem holmi végevárhatatlan nagyböjt s mi több, itten nappal és éjjel folyik a munka és mondhatom hogy ma éjjel is, mind a hajnali harangszóig nem egyszer, ám, hanem egyfolytában végeztük ama dolgot. Annakokáért szándékom véle maradni és munkálkodni, míg ifjú vagyok; az ünnepeket és a bűnbocsánatokat és a böjtöket pedig akkorra hagyom, ha majd megöregszem; te pedig Isten hírével szedd a lábadat és indulj innét s ünnepelj nélkülüm, amennyit csak jól esik.

Messer Ricciardót eme szavak hallatára kimondhatatlan fájdalom fogta el s hogy az asszony elhallgatott, ekképpen fogott szóba:

- Ejnye, édes lelkem, miféle beszéd ez? Hát nem tekinted szüleid és magad becsületét? Hát továbbra is itt akarsz maradni halálos bűnben emez embernek rongya gyanánt, inkább, mint

Pisában feleségem gyanánt? Ez hahogy rádún, nagy szégyenedre világgá kerget: én pedig mindig szeretni foglak s akármi lesz is velem, mindig úrnője maradsz házamnak. Hát szabad-e eme parázna és becsstelen gerjedelmed miatt odadobni becsületedet és az enyémet, holott a tulajdon életemnél is jobban szeretlek? Ej, édes reménységem, ne beszélj tovább ekképpen, inkább gyere velem: mostantól fogva mivelhogy tudom, mire fáj fogad, majd megfeszítem minden erőmet: annakokáért, édes kincsem, változtasd meg szándékosat s jöjj velem, mivelhogy nem volt jó napom azóta, hogy tőlem elraboltak.

Felelte erre az asszony:

- Nincs szükség rá most, eső után köpönyeg, hogy bárki is jobban törődjék nálam az én becsületemmel: tették volna meg a szüleim akkor, mikor hozzád adtak; ha pedig akkor nem törődtek az én becsületemmel, nekem most semmi kedvem törődni az övékkel; s ha mostan halálos bűnben vagyok, azért még éppenséggel nem vétkeztem halálra magamat: hát ne törődj vele többet, mint én magam. És bizony mondom neked, hogy itten Paganino feleségének érzem magamat, Pisában pedig a te rongyodnak éreztem magamat, ha meggondolom, hogy holdnegyedek szerint és geometriai négyzetek szerint lehetett csak összehozni planétáinkat, holott Paganino itten álló éjszakán át karjaiban tart engemet s csak a jó Isten a megmondhatója, miképpen szorongat és harap és tépáz engemet. Azt is mondod, hogy majd megfeszíted minden erődöt; de hát mivel? Képzelem, milyen derék lovag vált belőled, mióta nem láttalak. Menj csak és feszítsd meg minden erődöt, hogy eltengődj; mert úgy veszem észre, csak zsellér vagy e világon, olyan kiaszott és nyavalyás a képed. Továbbá pedig mondom, hogy ha ez az ember egyszer elbocsát engemet (bár vélekedésem szerint nem is gondol ilyesmire, hahogy én maradni akarok), eszem ágában sincs visszatérni hozzád; mivel pedig véghetetlen sajnálkozásomra és káromra nálad már voltam egyszer, másfelé próbálok majd szerencsét. Újra mondom tehát neked, hogy itt nincs sem ünnep, sem vigília, miért is itt akarok maradni; annakokáért szedd a lábadat és menj Isten hírével, mert különben sikoltozni fogok, hogy erőszakot akarsz elkövetni rajtam.

Messer Ricciardo látta, hogy dolga balul ütött ki s akkor végre megismerte ostobaságát, hogy fáradt ember létére fiatal feleséget vett; tehát bánatosan és szomorún kisompolygott a szobából s még bőségesen a lelkére beszélt Paganinónak, de mindez bizony hajítófát sem ért; utoljára dolga végezetlenül ott hagyta az asszonyt, visszatért Pisába s fájdalmában elméje oly igen megháborodott, hogy Pisában sétálván, ha valaki köszöntötte, avagy valamely kérdést intézett hozzá, csupán annyit felelt rá, hogy »az a gonosz csont nem akar ünnepet tartani« s nem sok idő múltán meghalálozott.

Mikor ennek Paganino hírért vette, törvényes hitvese gyanánt feleségül vette az asszonyt, mivel tudta, mely nagy szerelemmel viseltetik irányában és bizony, soha nem nézte, vajjon ünnep van-e, nem is tartott vigiliát, sem nagybőjtöt, hanem munkálkodtak, mígnem megroggyantak lábaik és gyönyörűségben töltötték napjaikat.

A RAVASZ CSATLÓS

Agilulf, a longobardok királya, ki, miként elődei, Paviában, Lombardia városában állította fel királyi székét, feleségül bírta Teudelindát, ki özvegye volt Autarinak, ugyancsak a longobardok egykori királyának; gyönyörű szép asszony volt ez, fölöttébb okos és tisztességes, mégis fura szerelmi kalandba keveredett.

Midőn eme fent mondott Agilulf király vitézsége és bölcsesége révén a longobardok birodalma virágzott és békességben élt, történt, hogy a mondott királynénak valamely csatlósa, - bizonyos alacsony származású, de alantas foglalkozásához képest egyébként fölöttébb nagyra-törő ember, azonfölül pedig csinos és szép szál legény, akár maga a király, - mérhetetlenül beleszeretett a királynéba. Mivel pedig alantas helyzetében is világosan látta, hogy eme szerelme minden illendőséggel ellenkezik, okos ember lévén senkinek azt fel nem fedte s még kacsintgatásokkal sem merte a királynénak elárulni.

És ámbátor semminémű reménysége nem volt, hogy valaha is megnyeri kegyét, mégis büszkélkedett magában, hogy ábrándozásait ily fenséges hölgyre irányította: és mivel egész testét a szerelem tüze emésztette, nagy igyekezettel mindent megtett, különbül, mint akármely cimborája, amivel vélekedése szerint a királyné tetszését megnyerhette.

Ekképpen történt, hogy valahányszor a királyné lovagolni kívánt, legszívesebben ama lóra ült, melyet ez a csatlós gondozott, mint akármely másra: valahányszor pedig ez megtörtént, a csatlós azt maga iránt való páratlan kegyességnek érezte és tapodtat sem tágitott kengyele mellől, mert boldognak érezte magát, ha csak ruhájához is hozzáérhetett.

De miként gyakorta megtörténni látjuk, hogy minél csekélyebb a reménység, annál inkább megnövekedik a szerelem, akképpen történt eme szegény csatlóssal is; olyannyira, hogy már igen keserves volt titokban elviselnie határtalan sóvárgását, mint eddig tette, mivelhogy semmi reménység nem éltette; mivel pedig nem tudott eme szerelmétől szabadulni, ismételten feltette magában, hogy meghal. S mikor ennek módján töprengett, végezetül elhatározta, hogy oly módon hal meg, melyből nyilván megtetszik, hogy ama szerelem miatt esett halála, melyet a királyné iránt érzett és érez: s feltette magában, hogy ezt olyképpen hajtja végre, hogy egyúttal szerencsét próbál, ha vajjon egészben vagy részben csillapíthatná-e sóvárgását.

De nem is gondolt arra, hogy szóval mondja a királynénak, vagy levélben adja értésére szerelmét, mivel tudta, hogy hiába szólna, avagy írna: de próbát akart tenni, vajjon ravaszsággal megkaparinthatná-e a királynét. Egyéb ravaszságról pedig nem is lehetett szó, mint módot találni rá, hogy a király képében, kiről tudta, hogy nem alszik mindennap feleségénél, hozzáférközhessen és bejuthasson szobájába. Miért is, hogy megfigyelje, miképpen és milyen ruházatban megy hozzá a király, több éjszakán által elbújt a királyi palotának valamely nagy termében, mely a király szobáját a királyné szobájától elválasztotta: s egyebek közt egyik éjszakán látta, amint a király bő köpönyegbe burkolva, egyik kezében égő gyertyával, másikban pálcával, kilép szobájából és megindul a királyné szobája felé és szó nélkül egyszer vagy kétszer megkocogtatja ama pálcikával a szoba ajtaját, mely azon nyomban megnyílik s valaki a gyertyát kiveszi a királynak kezéből.

Minekutána eme dolgokat látta s ugyancsak végignézte a királynak visszatérését, úgy gondolta, hogy neki magának is ekképpen kell cselekednie: és valami úton-módon éppen olyan köpönyeget szerzett, aminőt a királyon látott, azonfelül pedig gyertyát és pálcát s minekutána valamely fürdőkádban alaposan megmosakodott, nehogy a királyné orrát megüsse a trágyaszag és ekképpen észrevegye a csalást, ama dolgokkal szokása szerint elbújt a nagy teremben. És mikor észrevette, hogy már az egész palota alszik s elérkezettnek vélte az időt,

hogy vagy csillapítja sóvárgását, vagy hősi bátorsággal utat nyit a hön óhajtott halálnak, a magával hozott acéllal és kovával tüzet csiholt, meggyújtotta gyertyáját, vállára vetette a köpönyeget és beleburkolódzott, odament a szoba ajtajához és pálcájával kettőt koppantott rajta. Valamely álmos komorna kinyitotta az ajtót, elvette tőle a gyertyát és elrejtette: ő maga egyetlen szót nem szólt, félrevonta az ágy függönyét, ledobta a köpönyeget s beszállott az ágyba, melyben a királyné aludt.

És akkor sóvárogva karjaiba zárta a királynét, rosszkedvűnek tettetvén magát (mivel ismerte a királynak szokását, hogy rosszkedvében semminémű beszédet nem kívánt hallani) sem ő maga nem szólt semmit, sem a királyné s annakutána ismételtén szerette őt. És ámbátor nehezére esett távoznia, mégis félt, hogy ha sokáig itten mulat, az élvezett gyönyörűség majd szomorúság okává leszen, felkelt, felvette köpönyeget és a gyertyát és szó nélkül távozott s amily gyorsan csak tudott, visszabújt maga ágyába.

Alig érhetett még oda, midőn a király felkelt, odament a királyné szobájába, ki is ezen fölöttébb elcsodálkozott; minekutána pedig a király az ágyba szállott s nyájasan köszöntötte a királynét, az fölbátorodott amannak jókedvén és mondá:

- Ó, uram, mely fura dolog ez ma éjszaka? Hisz csak az imént távoztál tőlem és ily hamar újra visszajössz, holott szokásod ellenére bőségesebben éltél ma velem? Gondold meg jól, mit cselekszel.

A király eme szavak hallatára nyomban megsejtette, hogy valaki hasonló ruházatban és alakban megcsalta a királynét; de bölcs ember lévén tüstént feltette magában, hogy nem világosítja föl őt, mivel látta, hogy sem a királyné, sem más semmit nem vett észre. Bizony sok ostoba ember nem ekképpen cselekedett volna, hanem így szólt volna: »Én bizony nem voltam itt; ki volt hát, aki nálad járt? Mi történt? Hogyan esett a dolog?« Ebből aztán nagy zűrzavar támadt volna, amivel igaztalanul megszorította volna feleségét és okot adott volna rá, hogy újra megkívánja azt, mit már egyszer élvezett: maga fejére pedig gyalázatot von, ha kibeszéli azt, miből, ha elhallgatja, semmi szégyen sem háramolhatott reá. A király tehát inkább lelkében, mint arcában vagy szavaiban megháborodottan ekképpen felelt neki:

- Asszony, hát nem tartasz annyira férfiúnak, hogy mégegyszer eljöjjenek hozzád, ha mingyárt csak az imént voltam is itten?

Felelte erre az asszony:

- Dehogynem, uram; de mindenestre kérlek, vigyázz az egészségedre.

Mondá akkor a király:

- Hát jó, megfogadom tanácsodat és mostan nem háborgatlak tovább, hanem elmegyek.

Mivel pedig lelke teli volt már haraggal és elkeseredéssel amiatt, mi vele történt s minek nyomára jutott, felvette köpönyeget, kiment a szobából s elhatározta, hogy titokban felkutatja a tettest, úgy gondolván, hogy csak házbéli ember lehet s akárki volt is, még nem távozhattott a palotából. Fogott tehát egy kis lámpást, melybe mécsest helyezett s bement palotájának valamely hosszú csarnokába, mely a lóistálló felett volt s melyben szinte egész cselédsége külön-külön ágyakban aludt: mivel úgy gondolkodott, hogy akárki követte is el azt, mit felesége mondott, még nem nyugodhatott el ereinek lüktetése és szívének dobogása az átélt hevesség után, a csarnok egyik végében kezdve csendben sorra tapogatta valamennyinek a mellét, hogy megérezze, melyiknek ver szíve erősebben.

Ámbár mindegyik mélyen aludt, az, ki a királynénál volt, még nem aludt: miért is, mikor a királyt közeledni látta és kitalálta, mit keres az itten, fölöttébb megrémült, olyannyira, hogy a fáradságtól kapott szívdobogását mostani félelme még csak fokozta; és bizonyosra vette,

hogya ha a király ezt észreveszi, azon nyomban kivégezteti. És ámbár különb-különbféle gondolatok megfordultak fejében, hogy mitévő legyen, mégis, mikor látta, hogy a királynál nincs fegyver, elhatározta, hogy alvást színlel és megvárja, vajjon mit művel a király.

Minekutána tehát a király sorra próbát tett, de nem talált egyet is, kire ráfoghatta volna, hogy az a tettes, odaért a csatlóshoz s mikor észrevette, hogy a szíve vadul dobog, így szólt magában: »Ez az.« Mivel azonban nem akarta, hogy valaki megtudjon valamit abból, mit ezzel művelni szándékozott, csupán annyit tett, hogy a magával hozott ollóval lenyírt egy csomót annak hajából, mely akkori divat szerint a válláig ért, hogy eme jelről másnap reggel megismerje őt; dolga végeztével pedig távozott és visszatért szobájába.

A csatlós pedig, ki mindent megfigyelt, agyafűrt fickó lévén nyilván kitalálta, hogy miért bélyegezte meg ekképpen a király: miért is azon nyomban felkelt, előkeresett egy ollót, mivelhogy éppen volt néhány az istállóban a lovak nyírása okáért, lábujjhegyen sorra járta mindazokat, kik ama csarnokban aludtak s hasonló módon valamennyinek levágta haját a füle felett; dolga végeztével pedig visszafeküdt ágyába, holott senki észre nem vette.

Reggelre kelvén a király parancsolta, hogy minekelőtte a palota kapuit megnyitják, mind egész cselédsége színe elé jöjjön; és ekképpen történt. Azok pedig valamennyien hajadonfőtt elébe álltak s ő szemügyre vette őket, hogy megismerje azt, kinek haját levágta; s mikor látta, hogy javarészüknék haja ugyanazon módon le van nyírva, elcsodálkozott és magában ekképpen szólt: »Az, kit én keresek, ámbátor alantas foglalkozású ember, mégis nyilván bizonyosságot tett róla, mely igen nagy okosság lakozik benne.« Mivel pedig tudta, hogy feltűnés nélkül ki nem nyomozhatja, kit keresett, feltette magában, hogy kicsinyes bosszú miatt nem von maga fejére nagy szégyent és beérte azzal, hogy rövid szóval megint azt, ekképpen adván értésére, hogy mindent tud; és feléjük fordulván, szólott:

- Az, ki elkövette, többé meg ne tegye és menjetek Isten hírével.

Más ember felhúzatta, kőpadra vonatta, kikérdezte volna és emez eljárásával felfedte volna azt, mit kinek-kinek minden igyekezetével palástolnia kell; ha pedig felfedi, még ha teljesen kitölti is rajta bosszúját, nemhogy csillapította volna, hanem jóval megnövelte volna maga szégyenét és beszennyezte volna feleségének tisztességét. Azok, kik eme mondását hallották, elcsodálkoztak és sokáig találgatták, hogyan értette azt a király; de nem akadt köztük egy is, ki megértette volna, csupán az, kire vonatkozott. Ez pedig okos ember lévén mind a király élete fogytáig nem fedte fel ezt és soha többé efféle dologban nem vetette kockára életét.

A PARIPA

Volt Pistojában a Vergellesi-családban bizonyos messer Francesco nevezetű lovag, dúsgazdag és okos és egyébként agyafűrt ember, de mértéktelenül fukar. Mikor ennek egyszer városbíró gyanánt Milanóba kellett mennie, minden szükséges dologgal felszerelte magát, mi előkelő utazáshoz kellett, csak éppen kedvére való szép paripája nem volt; mivel pedig egyet sem talált, mely tetszett volna neki, nagy gondban volt miatta.

Élt akkoriban Pistojában bizonyos Ricciardo nevezetű ifjú, alacsony származású, ám dúsgazdag, ki mindig oly csinosan és ékesen öltözködött, hogy általában mindenki csak Zima néven nevezte; ez már rég ideje szerette és kívánta, ugyan hiába, messer Francesco feleségét, ki gyönyörű szép és fölöttébb tisztességes hölgy volt. Toscanának pedig egyik legszebb paripája emez ifjúé volt, délceg paripa, melyet is éppen ezért fölöttébb kedvelt; mivel pedig már a verebek is csiripelték, hogy ő messer Francesco felesége után sóvárog, akadt olyan ember, ki azt mondotta annak, hogy ha elkéri a paripát, Zima bizonyosan odaajándékozza neki, mivelhogy olyannyira szerelmes a feleségébe. Messer Francesco, kit a fukarság ösztökélt, elhívatta Zimát s kérte, hogy adja el neki paripáját, de csak azért, hogy Zima ajándéku felajánlja neki. Zima ennek hallatára megörült és felelte a lovagnak:

- Uram, ha nekem adnád a világ minden kincsét, akkor sem tudnád megvenni tőlem paripámat; de ha tetszik neked, ajándék gyanánt könnyű szerrel megkaphatod, ama feltétellel, hogy minekelőtte lovamat elvezeted, engedelmeddel és szemed előtt néhány szót szólhassak feleségeddel, még pedig oly távolságban mindenkitől, hogy senki más ne hallja szavamat rajta kívül.

A lovagot igen ösztökélte a fukarság s abban a reményben, hogy lóvá teszi az ifjút, beleegyezett, hogy annyit beszéljen feleségével, amennyit csak jól esik; otthagya őt palotájának kertjében, maga pedig bement felesége szobájába s minekutána elmondta neki, mely könnyű szerrel megkaphatja a paripát, parancsolta, hogy jöjjön vele és hallgassa meg Zimát, de vigyázzon és semmiképpen ne feleljen sem sok, sem kevés szóval semmire, mit az mond. A hölgy fölöttébb rosszalotta eme dolgot, de mivel kénytelen volt férjének kedvére tenni, megígérte, hogy akképpen cselekszik; és férje nyomában bement a terembe meghallgatni, mit akar mondani neki Zima. Az pedig újból megpecsételte az egyességet a lovaggal s a terem egyik végében mindenkitől jó messzire leült a hölgygel s ekképpen adta fel a szót:

- Nemes hölgy, meg vagyok felőle győződve, hogy olyan okos vagy, hogy már régen bizonynal észre kellett venned, mely igen nagy szerelmet támasztott bennem te szépséged, mely bizonynal felülmúlja mind ama hölgyek szépségét, kiket eleddig láttam; nem szólok ama páratlan jelességekről és dicséretes erkölcsökről, melyek benned lakoznak s melyek meg tudnák nyerni bármely férfinak büszke lelkét; annakokáért nem szükséges szavakkal bizonygatnom, hogy szerelmem a legnagyobb és legforróbb, melyet férfiú valaha is érzett hölgy iránt; és ebben bizonynal megmaradok, mindaddig, míg nyomorult életem fenntartja testemet s még azontúl is; mivelhogy ha a túlvilágon is van szerelem, miként a földön, mindörökre szeretni foglak.

- És bizonyosra vedd, hogy nincs semminémű holmid, akármilyen is, akár drága, akár hitvány, melyet oly tökéletesen magadénak mondhatnál s mellyel minden cselekedetben olyképpen rendelkezhetnél, mint amilyen én vagyok, - már akármennyit érek is - vagy ugyanazonképpen mindenem, amim csak vagyon. És hogy teljességgel megbizonyosodjál eme szerelmem felől, mondom neked, hogy nagyobb kitüntetésnek venném, ha olyasmit parancsolnál nekem, mit én kedvedért megtehetnék s én azt teljesíteném, mintha parancsaimnak az egész világ készségesen engedelmeskednék.

- Hahogy tehát annyira a tiéd vagyok, mint mondom, bizonyára szerénységed nélkül eléd terjeszthetem kérésemet, méltóságos asszonyom, mivel csupán tőled függ minden békességem, minden boldogságom, minden üdvösségem és senki mástól és: legalázatosabb szolgád gyanánt kérlek téged, drága kincsem és egyetlen reménysége lelkemnek, melyet szerelmes tüzeben csupán a benned vetett reménysége éltet, legyen oly nagy te kegyességed s enyhüljön meg olyképpen irányomban eleddig mutatott ridegséged, ki pedig tied vagyok, hogy én jószágodban felüdülve elmondhassam, hogy miként engem szépséged gyújtott szerelemre, akként az adta vissza életemet is, mely bizonytalansággal elsorvadna, hahogy büszkeséged nem lágyul meg könyörgéseimre s én meghalok, téged pedig talán gyilkosomnak fognak majd mondani.

- S nem is szólván arról, hogy halálom nemigen válnék tisztességedre, bizony hiszem, hogy néhány napján furdalni fog majd lelkiismereted, meg fogod bánni, hogy ekképpen cselekedtél s egyszer-másszor okulván ama dologból, ekképpen szólsz magadban: »Ejnye, be gonoszul cselekedtem, hogy nem szántam meg az én Zimámat.« De már akkor késő volna a bánat s annál nagyobb fájdalmat szerezne nekem.

- Miért is nehogy ez megtörténjék, szánj meg mostan, mikor még segíthetsz rajtam s minekelőtte meghalok, induljon meg szíved, mivel csupán rajtad áll, hogy a világ legboldogabb, vagy legboldogtalanabb embere leszek-e. Reményem, oly nagy lesz kegyességed, hogy nem engeded, hogy ily nagy és ily forró szerelemért a halált nyerjem jutalom gyanánt, hanem nyájas és kegyes válaszával felüdítéd lelkemet, mely most szorongásában minden ízében remeg színed előtt.

Hogy pedig mondókáját bevégezte, elhallgatott, s néhány könnyecseppet sajtolt szeméből keserves sóhajtások kíséretében, annakutána pedig leste, vajjon mit felel a nemes hölgy. Az asszonyt, kit a hosszas sóvárgás, az utána-settenkedés, az éjjeli zenék s más egyéb hasonló dolgok, miket Zima iránta való szerelemből véghezvitt, nem tudtak megindítani, megindították a tüzes szerelmesnek érzelmes szavai s olyasmit kezdett érezni, mit annakelőtte soha nem érezett, vagyis megérezte, mi a szerelem.

És ámbátor, hogy a férjétől kapott parancsot megtartsa, egy szót sem szólt, néhány halk sóhaja mégis elárulta azt, mit legszívesebben valamely felelettel adott volna Zimának értésére. Zima várt egy darabig s mivel látta, hogy semminémű választ nem kap, elcsodálkozott; aztán hamarosan észrevette a cselbát, melyet a lovag alkalmazott: mégis csak szemébe nézett az asszonynak és látta, hogy egyszer-egyszer feléje villannak annak szemei, ezenfelül pedig hallotta sóhajait, melyek a hölgy kebléből halkán felszakadtak; némiképpen jó reménységre kapott s ennek engedelmeivel újabb ötlete támadt s mostan, miközben az asszony hallgatta, kezdett a hölgy nevében válaszolni önmagának, amint következik:

- Zima, szívem, bizony nagy ideje észrevettem már, hogy irántam való szerelmed igaz és véghetetlen s mostan szavaidból még jobban megismerem és boldog vagyok miatta s méltán. Ha néha úgy érezted, hogy rideg és kegyetlen voltam hozzád, nem akarom, hogy azt higgyed, hogy lelkemben is olyan vagyok, milyennek arcom mutatott; inkább mindig szerettelek s minden más férfinál kedvesebb voltál nekem: de ekképpen kellett cselekednem, részben mivel féltem az emberektől, részben, hogy jó híremet csorba ne essék.

- De mostan eljött az ideje, mikor nyilván megmutathatom neked, ha vajjon szeretlek-e és megjutalmazhatlak ama szerelemért, mellyel irántam viseltetél s viseltetel; annakokáért vigasztalódjál s légy jó reménységgel, mivelhogy messer Francesco kevés napok múltán Milanóba megyen városbíró gyanánt, mint magad is tudod, hiszen irántam való szerelemből te ajándékoztad neki ama délceg paripát. Ha pedig ő útjára megyen, szentül megígérem neked hitemre s ama szép szerelemre, mellyel szeretlek, hogy kevés napokkal utóbb velem leszel s akkor szerelmünket gyönyörűséggel és tökéletesen kielégíthetjük.

- Hogy pedig többet ne kelljen üzennem neked e tárgyban, már most értésedre adom, hogy ama napon, melyen két törülközőt látsz kiterítve szobámnak ablakán, mely kertünkre nyílik, sötét este jőjj be hozzám a kertnek ajtaján, de jól nézz körül, senki meg ne lásson: ottan lelsz engem read várakozván s egész éjszaka örvendezünk majd egymással, mire oly igen sóvárgok.

Minekutána Zima a hölgy nevében ekképpen beszélt, megszólalt a maga nevében s így válaszolt:

- Drága hölgyem, jóságos válaszod oly mérhetetlen örömmel árasztotta el szívemet, hogy elbágyad minden erőm s alig tudok illendő módon válaszolni, hogy méltóképpen köszönetet mondjak; ha olyképpen tudnék szólni, amint szeretnék, sohasem érném végét, hahogy oly tökéletesen meg akarnám neked köszönni, mint szeretném s mint hozzám illendő volna; annakokáért magad bölcs belátására bízom, hogy megérezd azt, mit szavakkal nem tudok kifejezni, bármennyire kívánnám is. Csupán annyit mondok neked, hogy bizonnal igyekezni fogok meghagyásod szerint cselekedni; és akkor talán jobban nekibátorodom ama nagy ajándék miatt, melyet nekem adtál s igyekezni fogok tőlem telhetőleg oly forró köszönetet mondani neked, amilyen csak erőmből futja. Mostan hát nincs egyéb mondanivalóm: s ezért, drága asszonyom, adja meg neked Isten a legnagyobb örömet és boldogságot, mit csak kívánsz s Istennek ajánlom te kegyelmedet.

Minderre az asszony egy kukkot sem válaszolt: tehát Zima felkelt, megindult a lovag felé, ki látván, hogy az ifjú feláll, eléje ment s mosolyogva mondta:

- No, mit gondolsz? Becsülettel megtartottam ígéretemet?

- Nem, uram, - felelte Zima - mivelhogy azt ígérted nekem, hogy szólanom engedsz feleségeddel, holott valamely márványszobrot állítottál elém, hogy azzal beszélgessek.

Ez a mondás fölöttébb megtetszett a lovagnak s bár annakelőtte is jó vélekedéssel volt felesége felől, most még jobban becsülte s ekképpen szólott:

- Tehát most már enyém a paripád.

Felelte Zima:

- Igen, uram; de ha sejtettem volna, hogy ama szíves engedelmedből annyi lesz a hasznom, mint amennyi volt, bizony nem kértem volna semmit cserébe, hanem ajándéku adtam volna neked a paripát: s bár adta volna Isten, hogy ekképpen cselekedtem volna, mivelhogy mostan megvetted a paripát, holott én nem kaptam érte árat.

Elnevette magát erre a lovag s mivel most már volt paripája, kevés napok múltán útnak indult s elment Milanóba városbíró gyanánt. Az asszony magára maradt házában s újra meg újra visszagondolt Zima szavaira és irányában mutatott szerelmére, meg a paripára, melyet szerelméért férjének ajándékozott s mivel látta, hogy szüntelenül ott lebzsel a háza körül, ekkép töprenkedett magában:

- Mit cselekszem én? Miért vesztegetem ifjúságomat? Amaz elment Milanóba és csak hat hónap múltán tér meg; és ugyan mikor kárpótol emez időért? Talán ha megöregszem? S ezenfelül vajjon talállok-e még ilyen pompás szeretőre, mint Zima? Egyedül vagyok, nem kell félnem senkitől; nem tudnám, miért ne használjam fel ezt a jó alkalmat, míg módomban vagyok: nem leszek mindig ilyen szabad, mint most vagyok: ezt a dolgot bizony senki meg nem tudja: s hahogy mégis kitudódik, akkor is jobb megtenni és megbánni, mint megbánni, hogy nem tettem meg.

Minekutána pedig a dolgot ekképpen meghányta-vetette magában, valamely napon kitette a két törülközőt a kerti ablakba, miként Zima meghagyta; Zima pedig mikor meglátta azokat,

módfelett megörvendezett s amint az éjszaka leszállt, titokban és egyedül odament a hölgy kertjének ajtajához, melyet nyitva lelt: onnan pedig elment a másik ajtóhoz, mely a házba nyílt, hol ottan lelte a nemes hölgyet, ki reá várakozott. Ki is, mikor őt jönni látta, elébe ment s kitörő örömmel fogadta; ő pedig százezerszer ölelte és csókolta s vele együtt felment a lépcsőn; és azon nyomban feküdni tértek s megismerték a szerelem fő-fő gyönyörűségeit. És ámbár ez csupán az első alkalom volt, nem volt az utolsó, mivelhogy míg a lovag Milanóban tartózkodott s még visszatérte után is, Zima másszor is gyakorta eljárogatott az asszonyhoz, mindkettejük fölöttébb nagy gyönyörűségére.

LÉGY FÉLTÉKENY!

Ősrégi Nápoly városában, melynek kedvességben nincsen párja Itáliában, élt valaha egy ifjú, ki nemes vérből sarjadt, roppant vagyonban dúskálkodott, bizonyos Ricciardo Minutolo nevezetű. Ámbár ennek gyönyörű, fiatal és kedves asszony volt a felesége, mégis beleszeretett valamely más asszonyba, ki mindenek vélekedése szerint messze felülmúlta szépségben mind a többi nápolyi asszonyokat; bizonyos Catella nevezetű volt ez, ugyancsak valamely nemes ifjú úrnak, bizonyos Filippello Fighinolfi nevezetűnek felesége, ki urát tisztességes hölgy módján a világon mindennél jobban szerette és becsülte.

Ricciardo Minutolo tehát, ki eme Catellát szerette, minden követ megmozgatott, minek révén efféle asszonynak kegyét és szerelmét csak meg lehetett nyerni s mivel mindezzel semmiképpen nem tudta vágyainak célját elérni, már-már kétségbeesett és szerelmétől vagy nem tudott, vagy nem bírt megszabadulni és sem meghalni nem tudott, sem az életben nem lelte örömét.

Ebben a hangulatban emésztődött, midőn történt, hogy bizonyos hölgyek, kik rokonai voltak, valamely napon a lelkére beszéltek, hogy tegyen le eme szerelméről, mivelhogy hiába töri magát, mert Catella Filippellón kívül nem ismer más boldogságot s oly féltékeny reá, hogy szinte már a levegőben röpködő madarakra is gyanakodott, hogy elrabolják tőle. Ricciardo, mikor tudomást szerzett Catella féltékenységéről, nyomban kieszelt valami tervet, mely kedvét szolgálhatta s kezdte úgy tettetni magát, mintha lemondott volna Catella szerelméről és más nemes hölgy felé fordult volna hajlandóságával és annak szerelméért színből utána settenkedett és törte magát érette s mind ama dolgokat megcselekedte, melyeket Catella kedvéért tenni szokott.

Nem is sok ideje művelte még ezt, midőn mind a nápolyiak s maga Catella is olyképpen vélekedett, hogy többé már nem Catellát, hanem eme másik hölgyet szereti kimondhatatlanul: ebben pedig mindaddig megmaradt, mígnem mindenki természetesnek vette, úgyhogy nem csupán mások, hanem maga Catella is levetkőzte ama tartózkodást, melyet szerelme miatt eladdig irányában tanúsított és szomszédja gyanánt barátságosan üdvözölte, miként a többieket, mikor jött, vagy ment.

Történt pedig, midőn nagy volt a forróság, hogy a hölgyek és lovagok a nápolyiak szokása szerint nagy csoportokban kimentek szórakozni, ebédelni és vacsorázni a tenger partjára s mikor Ricciardo megtudta, hogy Catella is odament társaságával, hasonlatosképpen kiment maga is cimboráival és Catella hölgyeinek társaságához csatlakozott, minekutána előbb nagyon kérette magát, mintha nemigen volna kedve ott maradnia. Ottan pedig a hölgyek s velük együtt Catella kezdte csipkedni őt s csúfolkodni vele legújabb szerelme miatt, ő pedig úgy tette magát, mintha fülíg szerelmes volna, amivel még csak több anyagot adott nekik a csipkelődésre.

Mivel pedig lassacskán a hölgyek elszéledtek, egyik erre, másik arra, mint már efféle helyen történni szokott, Catella néhányad magával ott maradt, hol Ricciardo volt s akkor Ricciardo csak úgy elejtett előtte egy szót a férjének, Filippellónak bizonyos szerelmi viszonyáról, mire az asszonyban hirtelen fellobbant a féltékenység és fölöttébb fürta oldalát a kíváncsiság, hogy megtudja, miképpen értette ezt Ricciardo. S egy darabig csak tűrtőztette magát, de aztán tovább nem bírta s kérte Ricciardót ama hölgynek szerelmére, kit a világon legjobban szeretett: tegye meg neki azt a szívességet, hogy világosítsa fel abban, mit Filippellóról mondott. Felelte neki az ifjú:

- Olyasvalakinek nevében kértél engemet, ki miatt nem merem megtagadni kérésedet; s azért hajlandó vagyok megmondani neked, ha megígéred, hogy egyetlen szóval meg nem mondom sem neki, sem másnak, csak ha majd az eredményből látod, hogy igaz, amit most elmondandó vagyok; mivel, ha akarod, kioktatlak rá, hogyan győződhetsz meg a dologról.

Az asszonynak tetszett ez a kikötés s annál inkább igaznak vett mindent s megesküdt neki, hogy soha nem mondja el. Félrevonultak tehát, hogy senki meg ne hallja beszélgetésüket s Ricciardo így fogott szóba:

- Madonna, ha még most is úgy szeretnélek, mint valaha szerettelek, nem mernék elmondani neked olyasmit, miről tudom, hogy bizonyosan bosszúságodra leszen; de mivel hogy ama szerelmem már elmúlt, aggodalmaskodás nélkül feltárom előtted mindenben az igazságot. Én nem tudom, vajjon Filippello megneheztelt-e reám valaha irántad való szerelmem miatt, vagy abban a hiszemben volt-e, hogy viszonzotad szerelmemet; de akár így van a dolog, akár nem, velem soha nem éreztetett semmit: azonban talán megvárta az idejét, mikor azt hiszi, hogy már nem vagyok olyan gyanakvó s úgy látszik, ugyanazt akarja megtenni velem, amit, mint kétségtelenül felteszi rólam, én tennék ő vele, vagyis szeretkezni kíván feleségemmel; és miként kiderítettem, nem is rég ideje még, nagy titokban szüntelen üzenetekkel zaklatja őt, melyeket feleségem mind elmondott nekem; neki pedig olyképpen felelt, amint én meghagytam. Mindazonáltal ma reggel, minekelőtte idejöttem volna, ott kaptam feleségemnél, házamban bizalmas beszélgetésben valamely asszonyt s azonnal kitaláltam, hogy miféle szerzet, azért tehát magamhoz hívtam feleségemet s megkérdeztem, mit akar ez tőle. Ő pedig így felelt:

- Ez a kerítője ama Filippellónak, kit te a nyakamra hoztál azzal, hogy választ adtál neki és reményt keltettél benne; bizony azt mondja, hogy mindenképpen ismerni akarja szándékomat s hogy ő, ha én beleegyezem, úgy rendezi a dolgot, hogy titokban találkozhatom vele városunknak valamely fürdőjében; ezért könyörög s ezzel zaklat: és ha nem úgy volna a dolog, hogy Isten tudja miért, te vittél bele ebbe a játékba, bizony már oly módon leráztam volna nyakamról, hogy soha többé felém sem mert volna nézni. Akkor aztán úgy éreztem, hogy ez ember mégis csak túlságosan messzire merészkedik és ezt tovább nem szabad tűrnöm, hanem el kell mondanom neked, hogy lássad, mi a jutalom makulátlan hűségédért, melynek miatta magam szinte már a halál révére jutottam.

- Hogy pedig ne higgyed, hogy ez csupán üres szóbeszéd vagy fecsegés, hanem ha kedved van, nyilván láthassad is és kezddel megfoghassad, én meghagytam feleségemnek, hogy amaz asszonynak, ki reá várt, azt adja feleletül, hogy holnap három óra tájban, mikor minden ember alszik, ott lesz ama fürdőben; ezen az asszony módfelett örvendezett és eltávozott. Nos, nem gondolnám, hogy te azt hiszed, hogy én küldöm oda feleségemet; de ha helyedben volnék, úgy intézném a dolgot, hogy férjem engem találjon ott annak helyében, kivel hiedelme szerint találkozik; és darab ideig mulatnék vele s akkor aztán felfedném előtte, hogy kivel volt s érdeme szerint megadnám neki a magáét: és ha ezt cselekednéd, azt hiszem, oly igen megszágyellené magát, hogy egyszerre bosszút állanánk a méltatlanságért, melyet ellened és ellenem elkövetni szándékozik.

Catella ennek hallatára, egyáltalán meg nem gondolván, ki is az, ki ekképpen szól vele s ki netalán becsapja, féltékeny emberek módjára azon nyomban hitelt adott eme szavaknak s bizonyos előbb történt dolgokat kezdett emez esettel egybeilleszteni s hirtelen haragra gerjedvén, azt felelte, hogy de bizony megteszi ezt, hiszen nem is kerül valami nagy fáradságába; s hogy ha a férje odajön, bizisten úgy megszágyeníti, hogy holta napjáig megemlegeti, valahányszor csak asszony kerül a szeme elé.

Ricciardo megörült ennek s úgy vélte, hogy a terve jó és sikerülni fog, tehát nagy bőbeszédűséggel megerősítette az asszonyt elhatározásában s megszilárdította hiedelmében, mégis

megkérte, hogy soha el ne mondja senkinek, hogy ezt tőle tudja, mit is az asszony hitére megígért.

Másnap Ricciardo elment a derék asszonyhoz, ki ama fürdőt tartotta, melyet ő Catellának mondott s közölte vele, mit itten művelni szándékozik s kérte, hogy ebbe tőle telhetőleg segítségére legyen. A derék asszony, ki fölöttébb lekötelezettje volt, azt felelte, szívesen megteszi s rendre megbeszélte vele, mit kell cselekednie, avagy mondania. Volt pedig neki ama házban, melyben fürdőjét tartotta, valamely koromsötét szobája; nem volt biz' annak egyetlen ablaka sem, melyen világosság áradhatott volna be. Ezt a szobát a derék asszony Ricciardo utasítása szerint rendbehozta és felállította benne legeslegjobbik ágát, melybe is Ricciardo, minekutána megebédelt, belefeküdt és kezdte várni Catellát.

Az asszony, hogy végighallgatta Ricciardo szavait s a kelleténél jobban hitt azoknak, este felháborodottan tért meg otthonába, hová is Filippello mindenféle gondokkal terhesen ugyancsak megtért s talán nem köszöntötte feleségét oly barátságosan, mint máskor szokta. Hogy az asszony ezt észrevette, gyanúja még jobban megerősödött és ekképpen töprengett magában: »Valóban, ennek azon az asszonyon jár az esze, kivel holnap, mint hiszi, enyelegni fog, de bizony Isten, orra tőle fokhagymás!« És eme gondolattal foglalkozott egész éjszakán átal, fejét törvén, mit mondjon majd neki, minekutána vele mulatott. De mit szaporítsam a szót? Délután három órakor Catella szólította kíséretét s szándékához híven elment ama fürdőbe, melyet Ricciardo mondott neki és ottan lelvén a derék asszonyt, megkérdezte, vajjon járt-e már ott Filippello a mai napon. A derék asszony, kit Ricciardo kioktatott, ekképpen válaszolt:

- Te vagy-e az a hölgy, kinek ide kell jönnie hozzá?

Catella pedig felelte:

- Igen, én vagyok.

- Akkor hát - felelte a derék asszony - menj be hozzá.

Catella, ki elment keresni olyasmit, amit szívesebben nem lelt volna meg, odavezettette magát ama szobához, melyben Ricciardo volt s lefátyolozott arccal belépett s belülről bezárta az ajtót. Ricciardo, ahogy belépni látta, boldogan felugrott s karjába ölelte és halkán szólott:

- Isten hozott, édes lelkem.

Catella, hogy jól játssza az idegen nő szerepét, megölelte és megcsókolta a férfit s ujjongván, becézgette, de nem szólt egy szót sem, mivel attól tartott, hogy ha megszólal, az megismeri. A szoba koromsötét volt, minek mind a ketten örvendeztek; és még hosszabb ott tartózkodás után sem nyerték vissza a szemeik erejüket. Ricciardo ágyába vonta az asszonyt s ottan oly halkán beszélgetvén, hogy a hangjok el ne árulja őket, nagy sok ideig maradtak, mindkettejük nagy gyönyörűségére. De mikor utóbb Catella elérkezettnek vélte az időt, hogy dühét kiadja, lángoló haragra gerjedvén, ekképpen fogott szóba:

- Jaj, mily nyomorúságos az asszonyok sorsa s mily méltatlanul pazarolják legtöbben férjükre szerelmüket! Ó, én szerencsétlen! Nyolc esztendeje immár jobban szeretlek tulajdon életemnél, te pedig, mint megtudtam, valamely más asszony szerelmében lángolsz és emésztődöl: gonosz és becsstelen ember te. Hát mit gondoltál, kivel voltál mostan együtt? Azzal voltál együtt, kit már oly rég ideje megcsaltál álnok hízelkedéseiddel, szerelmet mutatván irányában, holott mást szeretsz. Én Catella vagyok, nem pedig Ricciardo felesége, becsstelen áruló te: hallgasd csak, vajjon megismered-e hangomat. Bizony én vagyok; úgy érzem, mintha ezer esztendőbe kerülne, míg kijutunk a napvilágra, hogy érdemed szerint megszégyenítselek, gyalázatos, rühes kutya te. Ó, jaj szegény fejemnek, kire pazaroltam én annyi esztendőkön által ekkora szerelmet!

- Erre a becstelen kutyára, ki abban a hiszemben, hogy idegen asszonyt ölel, több gyengédséggel és kedveskedéssel halmozott el engemet eme rövid idő alatt, míg vele voltam, mint eleddig egész életében, mióta felesége vagyok. Már ma ugyan vitézül kitettél magadért, hitvány kutya, holott odahaza oly igen gyengének és kimerültnek és tehetetlennek mutatod magadat! De hála legyen Istennek, hogy magad mezejét munkáltad, nem pedig másét, mint hitted. Nem csoda hát, hogy múlt éjszaka nem közeledtél hozzám; arra készülődtél, hogy máshol legénykedel és friss lovag gyanánt akartál az ütközetbe vonulni; de hála legyen Istennek s magam óvatosságának, mégis csak a magad feleségét ölelted.

- Miért nem felelsz, gazember? Miért nem mondasz valamit? Talán megnémultál a szavaimtól? Isten engem úgy segéljen, nem tudom, mi tart vissza, hogy beléd ne vágjak a körmeimmel s ki ne kaparjam szemedet. Azt hitted, hogy nagy titokban végrehajthatod majd ezt az aljasságodat: de bizony Isten, annyi esze másnak is van, mint neked. Hát nem sikerült: különb kopókat uszítottam nyomodra, mintsem hitted volna.

Ricciardo eme szavak hallatára örvendezett magában s egy szót sem felelt, csak ölelte és csókolta s még jobban elhalmozta gyöngédséggel, mint az imént. Miért is az asszony tovább folytatta a nyelvelést és szólott:

- Igen, most azt hiszed, hogy megszédítesz álnok gyengédségeiddel, útalatos kutya te, és megbékítesz és megvigasztalsz; de tévedsz: én e miatt meg nem vigasztalódom, mígnem meggyalázlak mind valamennyi rokonunk és barátunk és szomszédunk szemeláttára, valahányan csak vannak. Vagy nem vagyok-e én éppen olyan szép, mint Ricciardo Minutolo felesége, te gazember? Nem vagyok-e vajjon éppoly nemes asszony? Miért nem felelsz, rühes kutya? Miben különb amaz nálam? Takarodj innen, hozzám ne nyúlj, mára már éppen túlságosan is sokat vitézkedtél.

- Most már, hogy tudod ki vagyok, jól tudom, hogy amit tennél, csak erőltetve tennéd; de ha Isten kegyelmet ad nekem, majd rövidre foglak én még, ne félj: és nem tudom, mi tart vissza attól, hogy el ne küldjek Ricciardóért, ki jobban szeretett engem tulajdon magánál s még annyival sem dicsekedhetett el soha, hogy csak egyszer is rávettem a szememet; nem is tudom, mi rossz volna benne, ha ide hívatnám. Te azt hitted, hogy a feleségét ölelgeted itten és amennyiben rajtad múlt, csakugyan úgy van, mintha őt ölelted volna: ha tehát én ő vele ölelkezném, ugyan nem volna semmi jogod kifogásolni azt.

Határtalan volt az asszony elkeseredése s bőven ömlött belőle a szó: végezetül Ricciardo meggondolván, hogy ha ebben a hiedelmében elengedi innét, abból nagy baj kerekedhetnék, ennekokáért ráadta fejét, hogy felfedi magát és kijózanítja az asszonyt ama csalódásából, melyben volt: karjába ölelte tehát s úgy magához szorította, hogy mozdulni sem tudott, annakutána pedig megszólalt:

- Édes lelkem, ne izgasd fel magad; Ámor az ő csalafintaságával megtanított, miképpen nyerjem meg azt, mit tiszta szerelmemmel megnyerni nem tudtam; én bizony a te Ricciardód vagyok.

Ahogy Catella ezt hallotta s a hangját megismerte, azon nyomban ki akart ugrani az ágyból, de nem bírta; miért is sikoltozni akart, de Ricciardo egyik kezével betapasztotta a száját és tovább beszélt:

- Madonna, nem lehet meg nem történné tenni azt, mi ma megtörtént, még ha mind életed fogytáig sikoltoznál is; és ha sikoltoznál vagy olyasmit cselekednél, hogy eme dolognak neszt venné valaki, annak két dolog lenne a vége. Az egyik (ez pedig bizonyára nagyon is elevenedbe vág) az volna, hogy veszendőbe menne becsületed s jóhíred, mivel ha azt mondanád is, hogy én hoztalak ide csalafintasággal, én letagadnám, sőt azt mondanám, hogy pénzt és ajándékokat ígértem neked s ekként vettelek rá, hogy ide jöjj; mivel pedig mind-

ezeket nem adtam meg oly bőségben, mint remélted, felháborodtál s most azért keversz ilyen hírbe és botrányba: s jól tudod, hogy az emberek inkább hajlandók elhinni a rosszat, mint a jót; éppen ezért sokkal hamarabb hisznek majd nekem, mint neked.

- Továbbá pedig az következne, hogy férjed meg én halálos ellenségekké válnánk s megeshetnék, hogy meggyilkolnám őt, vagy éppen olyan könnyen ő engem: ezen pedig aligha örülnél, vagy vígadoznál. Annakokáért, szívem-életem, ne kívánd meggyalázni magad s egyúttal veszedelembe dönteni és összeveszejteni férjedet velem. Nem te vagy az első, nem is maradsz az utolsó asszony, akit rászedtek s én nem azért csaltalak meg, hogy elvegyem valamidet, hanem irányodban való kimondhatatlan szerelmem miatt, melyet feltett szándékom örökre megőrizni s egyúttal megmaradni te legalázatosabb szolgáltnak. És mivel régideje már magam s mindenem s mindaz, mit tehetek és érek a tiéd és rendelkezésedre vagyom, feltett szándokom, hogy ezentúl mindez még inkább a tiéd legyen. Mivel pedig minden egyéb dologban okos asszony vagy, biztosra veszem, hogy az leszel ebben is.

Catella, miközben Ricciardo eme szavakat mondotta, keservesen zokogott és ámbár igen felháborodott és fölöttébb haragudott, mégis annyi okos figyelmet szentelt Ricciardo komoly szavainak, hogy megismerte, hogy bizony megeshetik az, miről Ricciardo beszél s annakokáért ekképpen szólott:

- Ricciardo, nem tudom, miképpen engedi meg nekem az Úristen, hogy elviseljem ama méltatlanságot és csalást, melyet ellenem elkövettél. Nem akarok sikoltozni itten, hová együgyűségem s túlságos féltékenységem vezetett; de bizonyosra vedd, hogy mindaddig nem lesz jókedvem, mígnem egy vagy más módon nem kaptam elégtételt azért, mit velem elkövettél; annakokáért eressz el, ne tartóztass tovább: megkaptad, mit kívántál s kényedkedved szerint megtépáztál engemet; ideje, hogy elengedj; kérlek, engedj el.

Ricciardo, ki tudta, hogy az asszonynak lelke még túlságosan fel van zaklatva, feltette magában, hogy bizony nem engedi el, mígnem megbékél vele; miért is édes szavakkal kezdte csillapítgatni s annyit beszélt és annyit kérlelte és annyit rimánkodott neki, mígnem az asszony megadta magát s megbékélt vele; s annakutána közös akarattal kimondhatatlan gyönyörűségben jó darab ideig együtt mulatták még magokat. Mivel pedig az asszony megismerte akkor, mennyivel ízesebbek a csókjai, Ricciardo iránt való keménységét édes szerelemre fordította, ama naptól fogva gyöngéden szerette őt s okos elővigyázatossága révén még gyakorta örvendezhettek szerelmöknek.

A FÉRJFOGÁS MŰVÉSZE

Élt Franciaországban egy nemes úr, Rossiglione grófja, bizonyos Isnardo nevezetű, ki beteges ember lévén, állandóan orvost tartott magánál, kinek neve volt Gerardo di Nerbona mester. Eme fent mondott grófnak egyetlen kis fia volt, Beltramo nevezetű, gyönyörű és kedves gyermek, kivel együtt nevelkedtek más hasonló korú gyermekek; ezek között pedig ott volt az imént mondott orvosnak leánya, Giletta nevezetű.

Ez pedig kimondhatatlan szerelemmel csüngött eme Beltramón, forróbb szerelemmel, mintsem zsenge korához illett volna; midőn pedig a gróf meghalt és Beltramót a király gondjaira hagyta, az ifjúnak Párizsba kellett mennie; emiatt a leányka sehogyan sem tudott megvigasztalódni: s mivel nem sok idő múltán az ő atyja is meghalt, maga is szívesen elment volna Párizsba, hogy Beltramót láthassa, ha csak tisztességes ürügye lett volna rá; de gazdag és árva gyermek lévén, gondosan őrizték s ezért nem volt benne tisztességgel módja. S mikor eladósorba került, rokonai külön-különbféle férfiakkal össze akarták házasítani, de mivel Beltramót soha nem tudta elfelejteni, valamennyit visszautasította, de soha okát nem adta.

Történt pedig, hogy éppen mikor forróbban égett benne Beltramo iránt való szerelme, mint bármikor, mivel hallotta, hogy daliás ifjúvá növekedett, fülébe jutott a hír, hogy Franciaország királyának valamely fekélyből, mely mellén volt s melyet rosszul gyógyítottak, bizonyos fisztulája maradt, mely sok bosszúságot és szenvedést okozott neki s ámbár számos orvos próbálkozott vele, egy sem akadt, ki meg tudta volna gyógyítani, sőt valamennyien csak rontottak rajta: miért is a király kétségbeesésében hallani sem akart többé orvosi tanácsról, vagy segítségről.

Módfelett megörvendett ennek a leány és eszébe vette, hogy ez nem csupán kellő ok arra, hogy Párizsba menjen, hanem ha ez a nyavalya csakugyan az, minek gondolta, akkor könnyen úgy fordulhat a dolog, hogy megnyeri Beltramót férje gyanánt. Mivel pedig atyjától sok mindent megtanult, port készített bizonyos növényekből, melyek vélekedése szerint ama nyavalya ellen használtak, lóra ült és elment Párizsba. És első dolga volt, hogy igyekezett meglátni Beltramót; annakutána pedig a királynak színe elé járult és kérte, mutassa meg neki kegyesen baját. A király, látván, mily szép és kedves leányzó, nem tudta megtagadni kívánságát s megmutatta neki. Amint pedig a leány a sebet megpillantotta, nyomban bizonyosra vette, hogy meg tudja gyógyítani és szólott ekképpen:

- Felséges uram, ha nincs ellenedre, én bízom Istenben, hogy nyolc nap alatt kigyógyítlak eme nyavalyából, anélkül, hogy kelletlenséget, avagy fájdalmat okoznék neked.

A király fitymálkodott magában a leány szavain és szólott:

- Vajjon tudhatja-e fiatal leány azt, mit a világnak legjelesb orvosai nem tudtak s nem ismertek?

Megköszönte tehát a leálynak jóakarátát s feleletül adta, hogy feltett szándoka szerint többé orvosnak tanácsát nem fogadja meg. Mondotta akkor a leány:

- Felséges uram, te kigúnyolod művészetemet, mivelhogy ifjú vagyok s még hozzá asszonyféle; de figyelmeztetlek, hogy én nem tudományommal gyógyítok, hanem Istennek segédelmével és Gerardo di Nerbona mester tudományával, ki atyám volt s világéletében híres orvos.

Akkor a király így töprenkedett magában: »Talán Isten küldötte ezt hozzám: miért ne tennék próbát, vajjon mit tud, mivelhogy azt mondja, hogy hamaridő múltán fájdalom nélkül meggyógyít engemet?« És magában már belenyugodott a próbatételbe és szólott ekképpen:

- Kisasszony, ha rávettél, hogy megtörjem fogadásomat és még sem gyógyítasz meg, mit tegyek akkor veled?

- Felség, - felelte a leány - végy engem őrizetbe; és ha nyolc nap alatt nem gyógyítalak meg, égettes meg engemet: de ha meggyógyítalak, mit adsz jutalmul?

Felelte a király:

- Úgy látom, hajadon vagy; ha tehát ezt megteszed, derék és előkelő férjet szerzek neked.

Mondta erre a leány:

- Felség, valóban örvendek, hogy férjet adsz nekem, de én csupán azt akarom férjemül, kit én kérek tőled, de természetesen sem fiaid közül, sem a királyi családból senkit nem kérek.

A király nyomban megígérte, hogy teljesíti kérését. A leány pedig megkezdte a gyógyítást s hamarosan, még a megszabott időnek előtte, visszaadta a királynak egészségét. A király pedig, mikor látta, hogy meggyógyult, ekképpen szólt:

- Kisasszony, jól megérdemelted férjedet.

Felelte erre a leány:

- Akkor tehát, felséges uram, Beltramo di Rossiglione érdemeltem magamnak, kit kisgyermekkorom óta szeretek s azóta is mindig forrón szerettem.

Kemény dolognak vélte a király, hogy éppen ezt kell odaadnia neki; de mivelhogy megígérte, nem akarta szavát szegni, maga elé hívatta az ifjút és szólt hozzá ekképpen:

- Beltramo, immár felnövekedtél s ember vagy a talpadon: azt akarjuk, hogy térj vissza tartományodba kormányozni azt, s magaddal vidd ama kisasszonyt, kit feleségül választottunk neked.

Szólt Beltramo:

- Felséges uram, vajjon kicsoda ama kisasszony?

Felelte pedig a király:

- Ez itten, ki orvosságaival meggyógyított engemet.

Beltramo ismerte és látta már a leányt s ámbár gyönyörűnek tartotta, mégis tudta, hogy nem az ő nemesi voltához illendő család sarjadéka; tehát fölöttébb méltatlankodván, szólt:

- Felséges uram, hát javasasszonyt akarsz-e adni feleségemül? Isten engem úgy segéljen, efféle nőt soha nem veszek feleségül.

Szólt akkor a király:

- Tehát azt akarod, hogy megszegjem szavamat, melyet egészségem visszanyerése fejében adtam eme hölgynek, ki jutalmul téged kért férje gyanánt?

- Felséges uram, - felelte Beltramo - elveheted tőlem mindenemet s mivel szolgád vagyok, annak adhatsz, akinek akarsz; de bizony, mondom neked, soha nem nyugszom meg efféle házasságban.

- De bizony megnyugszol, - szólt a király - mivelhogy eme kisasszony szép és okos és fölöttébb szeret téged: miért is reméljük, hogy boldogabb életed leszen vele, mint akármely főnemes hölgyel.

Beltramo elhallgatott, a király pedig nagy készülődést rendelt a menyegzői ünnepségre. Mikor pedig ennek megszabott napja elérkezett, Beltramo a királynak színe előtt - ímmel-ámmal ugyan - feleségül vette a leányt, ki tulajdon magánál is jobban szerette őt. S ennek végeztével,

mivel már kieszelte, mit szándékozik cselekedni, azt mondotta, hogy vissza akar térni tartományába s ottan megtartani a nászéjszakát, a királyt pedig kérte, hogy bocsássa el: és lóra ült, de nem ment tartományába, hanem Toscanának vette útját.

Midőn pedig hírt vette, hogy a firenzeiek háborúskodnak a sienabeliekkel, elhatározta, hogy melléjük áll: ottan tehát szívesen és nagy tisztességgel fogadták s valamely sereg kapitányául tették és mivel bőséges zsoldot kapott tőlük, szolgálatukba lépett s abban maradt jó ideig. Fiatal felesége nem igen örvendezett a dolog eme fordulásán, s abban a reményben, hogy okos viselkedésével férjét csak visszaédesgeti tartományába, Rossiglioneba ment, hol mindenenk úrasszonyuk gyanánt fogadták.

Ottan pedig látta, hogy minden elpusztult és tönkrement, mivelhogy hosszú időn által nem volt gróf a tartományban; annakokáért hát okos asszony lévén nagy buzgósággal és szöges gondnal mindent rendbehozott; alattvalói pedig fölöttébb örvendeztek ezen s igen megszerették őt és nagyon ragaszkodtak hozzá s keményen ócsárolták a grófot, hogy nincs megelégedve imez asszonnyal.

Minekutána pedig az asszony az egész tartományt rendbehozta, két lovag által megjelentette ezt a grófnak, hogyha miatta nem akar visszajönni tartományába, üzenje meg neki, akkor ő a kedvéért eltávozik onnét. Üzente erre gorombán a gróf: »Felőlem tehet, amit akar; én majd akkor térek meg oda, hogy véle maradjak, ha majd újján lesz eme gyűrű, karján pedig fia, ki tőlem vagyon.« Tudniillik, volt neki valamely drága gyűrűje, de azt soha le nem tette, bizonyos varázserő miatt, mely hiedelme szerint abban volt.

A lovagok megértették, mely kemény feltétel ez, hiszen két, szinte lehetetlen dolgon múlik; s látván, hogy szavaikkal nem tudják eltéríteni szándokától, visszatértek az asszonyhoz s megjelentették neki a választ. Az asszony fölöttébb elbúslakodott és hosszas töprenkedés után elhatározta, hogy megpróbálja, ha tudná-e teljesíteni ama két dolgot s miképpen, csak hogy azoknak fejében férjét visszaszerezze. S minekutána meghányta-vetette magában, mit kell cselekednie, egybegyűjtötte tartományának legöregebb és legderekbbe embereit s megindító szavakkal rendre elmondotta nekik, mi mindent meg nem tett már a grófnak szerelméért és értésökre adta, mi lett a dolognak vége: végezetül pedig azt mondotta, hogy nincs szándékában olyasmi, hogy az ő itt tartózkodása miatt a gróf örökös száműzetésben legyen, hanem az a terve, hogy életének hátralévő napjait zarándoklatokban és az irgalmasság cselekedeteiben tölti el lelkének üdvösségéért; s kérte őket, vegyék kezükbe a tartomány őrzését és kormányzását és a grófnak megjelentsék, hogy ő szabadjára és rendelkezésére hagyja annak birtokát; és eltávozott ama szándékkal, hogy soha Rossiglioneba vissza nem tér.

Miközben pedig beszélt, ama derék emberek bőven hullatták könnyeiket és nagysok könnyörgéssel kérték, változtassa meg szándokát és maradjon ottan; de minden fáradságuk kárba veszett. Az asszony Istennek ajánlotta őket s egyik unokaöccsével és egyetlen komornájával zarándoköltözetben, bőven megrakodván pénzzel és drága kincsekkel, útnak indult; senki nem tudta, merre vette útját, ő pedig meg sem állott, mígnem Firenzébe érkezett: és oda érkezvén, véletlenül valamely kis fogadóban vett szállást, egészen úgy, mint holmi szegény zarándokasszony s az volt minden vágyakozása, hogy valami hírt halljon ura felől. Történt tehát, hogy másnap megpillantotta Beltramót, ki éppen fogadója előtt ment el lóháton kíséretével, kit is ámbár igen jól ismert, mégis megkérdezte a derék fogadósasszonytól, vajjon kicsoda ez. Felelte erre a fogadósasszony:

- Ez idegen nemes úr, kinek neve Beltramo gróf, barátságos és kedves ember, kit fölöttébb szeretnek városunkban; és bolondul szerelmes valamely leányba itt a szomszédságban, ki nemes hölgy ugyan, de szegény. De azt meg kell adni, hogy fölöttébb tisztességes leány és csak szegénysége az oka, hogy még nem ment férjhez, hanem anyjával éldegél, ki igen okos

és derék asszony; és talán ha nem élne az anyja, megtörtént volna már az, mire eme gróf annyira sóvárog.

A grófné szívesen fogadta ezt a felvilágosítást s minekutána alaposan és mindenben töviről-hegyire kikérdezte és mindent megtudott, máris kieszelte tervét: és megtudakolta a lakását és nevét ama hölgynek és a leánynak, kit a gróf szeretett s valamely napon nagy titokban, zárandoköltözetben odament; és az asszonyt és leányát szegényes állapotban lelte s minekutána köszöntötte őket, mondta az asszonynak, hogy ha megengedi, szeretne vele szót váltani. A nemes hölgy felkelt és azt felelte, hogy szívesen meghallgatja; és bementek kettesben valamelyik szobába és leültek, a grófné pedig ekképpen fogott szóba:

- Madonna, úgy látom, mostohagyermek vagy a sorsnak, akárcsak jómagam; de ha akarsz, segíthetsz magadon és talán rajtam is.

Az asszony azt felelte, hogy semmit jobban nem kíván, mint tisztességes úton-módon javítani állapotján. A grófné pedig folytatta:

- De nekem szükségem van egy becsületes szótartásodra, mellyel rád bízom magamat s hahogy megcsalsz, tönkre teszed magad dolgát is, enyémet is.

- Csak bátran mondd el nekem mindent, amit akarsz, - felelte a nemes hölgy - mivel majd meglátod, hogy soha meg nem csallak.

Akkor a grófné elmondotta először szerelme ébredését, aztán, hogy ő kicsoda és mi minden esett meg vele mind a mai napig s még hozzá olyképpen, hogy a nemes hölgy hitelt adott elbeszélésének, melyből egyet-mást másoktól is hallott már és fölöttébb megesett rajta a szíve. A grófné pedig, minekutána sorsának különb-különb fordulásait elmesélte, ekképpen folytatta:

- Hallgasd meg tehát egyéb gyötrelmeimen kívül azt is, minémű ama két dolog, mit meg kell szereznem, ha vissza akarom kapni férjemet; ezeket pedig vélekedésem szerint senki más meg nem szerezheti nekem, csak te, ha ugyan igaz, mit itten hallottam, hogy férjem, a gróf, halálosan szerelmes leányodba.

Felelte erre a nemes hölgy:

- Madonna, én nem tudom, vajjon a gróf szerelmes-e leányomba, de a viselkedése egészen erre vall; de hát mit segíthetek én abban, mit te kívánsz?

- Madonna, - felelte a grófné - megmondom neked; de mindenekelőtt értésedre akarom adni, hogy feltett szándokom szerint mi lesz annak eredménye, ha eme dolgomban megsegítesz. Látom, hogy leányod szép és már eladósorban van és amint hallottam és észrevettem, azért tartod itthon, mivel nincsen hozománya, hogy férjhez adjad. Feltettem magamban, hogy nékem teendő szolgálatod jutalmául magam pénzéből nyomban annyi hozományt adok neki, amennyit te magad illendőnek ítélsz arra, hogy tisztességgel férjhez adjad.

A hölgynek, mivel nagy ínségben volt, kedvére volt az ajánlat, de nemes gondolkodású hölgy lévén, ekképpen felelt:

- Madonna, mondd meg nekem, mit tehetek érted s ha összefér tisztességgemmel, én szívesen megteszem, annakutána pedig tedd azt, amit jónak vélsz.

Szólott akkor a grófné:

- Azt kívánom, hogy valamely megbízható cseléddel üzend meg férjemnek, a grófnak, hogy leányod kész mindenben a kedvét tölteni, ha megbizonyosodhat felőle, hogy csakugyan úgy szereti, amint mutatja: mit is mindaddig el nem hisz neki, míg el nem küldi ama gyűrűt, melyet ujján visel s melyet, mint hallotta, módfelett kedvel; ha pedig elküldi, akkor te nekem

adod: aztán megüzened neki, hogy leányod hajlandó kedvét tölteni és úgy intézed, hogy titokban idejöjjön és leányod helyébe suttyomban magam fekszem melléje. Talán megadja nékem Istenem ama kegyelmet, hogy áldott állapotba jutok: és ekképpen, ha majd újjamon lesz gyűrűje s karomon a gyermek, kit tőle fogantam, visszanyerem őt s együtt fogok élni vele, mint férjemmel, felesége gyanánt, s ezt majd néked köszönhetem.

Gondolkodóba esett a nemes hölgy eme dolgon, mivel félt, hogy emiatt leánya rossz hírbe keveredik; de meggondolván, mely tisztos dolog hozzásegíteni a jó asszonyt, hogy visszanyerje férjét, meg aztán, hogy ő maga tisztos szándokkal adja fejét ilyesmire, megbízván a grófné jóságos és tisztos hajlandóságában, nem csupán megígérte neki, hogy megteszi, hanem kevés napok múltán nagy óvatos titkolódzással a grófné meghagyása szerint a gyűrűt is megkapta (ámbar a gróf nehezen vált meg tőle) és leánya helyében a grófnét is mesteri módon a grófnak ágyába juttatta.

És mingyárt első öleléseikben, melyeket a gróf oly forrón kívánt, az asszony Istennek rendelése szerint két fiúgyermeket fogant, miként később a szülés nyilván megmutatta. A nemes hölgy pedig nem csupán ez egyszer boldogította a grófnét férjének öleléseivel, hanem gyakorta s oly titokban művelte ezt, hogy soha senki nem szerzett róla tudomást; a gróf pedig szentül úgy hitte, hogy azzal a leánnyal volt együtt, kit szeretett, nem pedig feleségével. Kinek is, midőn reggelente elbúcsúzott tőle, számos szép és becses drágaságot ajándékozott, melyeket a grófné gondosan megőrizett. Mikor pedig érezte terhességét, nem akarta tovább eme szolgálattal terhelni a nemes hölgyet, hanem szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, Istennek s te magadnak jóvoltából megkaptam azt, mit kívántam s annakokáért itt az ideje, hogy én is megtegyem azt, mi néked örömet szerez s aztán eltávozzam innét.

A nemes hölgy azt felelte, hogy nagyon örül, ha megkapta azt, mi kedve szerint van; de ezt ő nem valamely jutalom reményében tette, hanem csupán azért, mert úgy érezte, hogy meg kell tennie, ha jót akar cselekedni. Felelte erre a grófné:

- Madonna, ennek nagyon örvendek és éppen így magam sem azért adok jutalmat neked, mintha kérted volna, hanem azért, hogy jót tegyek, mit vélekedésem szerint ily módon kell cselekednem.

Akkor a nemes hölgy, mivel az ínség szorongatta, nagy pironkodással száz lírát kért tőle leányának hozományá gyanánt. A grófné észrevette pironkodását és szerény kérésének hallatára ötszáz lírát adott neki s annyi szép és becses drágaságot, hogy azok bizonyára megérték ugyanannyit: ezen a nemes hölgy kimondhatatlanul boldog volt s erejétől telhetőleg köszönetet mondott a grófnénak, ki is elbúcsúzván tőle, visszatért a fogadóba.

Hogy pedig Beltramónak ne legyen több alkalma valakit hozzáküldeni, vagy maga személyben jönni házába, a nemes hölgy leányával együtt kiment a környékre szüleinek házába; Beltramo pedig nem sokkal utóbb alattvalóinak hívására hazatért, minekutána híret vette, hogy a grófné eltávozott onnét. Mikor a grófnénak fülébe jutott, hogy férje távozott Firenzéből és megtért tartományába, igen megörvendezett s mind lebetegedése idejéig Firenzében maradt s akkor két fiúgyermeket szült s mindkettő szakasztott mása volt apjának és ezeket buzgón szoptatta.

S mikor az időt elérkezettnek vélte, felkerekedett s miközben senki meg nem ismerte, elment Montpellierbe; minekutána pedig ottan több napokon által nyugodott, tudakozódott a gróf és annak holléte felől s mikor meghallotta, hogy Mindenszentek napján Rossiglioneban hölgyekkel és lovagokkal nagy ünnepeket rendez, maga is odament zarándokruhájában, melyet rendszerint viselt. S mikor hallotta, hogy a gróf palotájában egybegyülekezett hölgyek és lovagok asztalhoz ülnek, azon mód, ahogy volt, karján két fiacskájával, felment a terembe,

a tömegben előre furakodott, odáig, hol a gróft látta s lábaihoz vetvén magát, zokogva szólott ekképpen:

- Uram, én a te szerencsétlen feleséged vagyok, ki hosszú időn által jártam a világot, csak hogy te hazatérhess és itthon maradhass. Kérlek, az Istenre, nézd: megtartottam-e ama feltételeket, melyeket hozzád küldött két lovagom útján nékem szabta: és íme, karomon itt a fiad, nem is egy, hanem kettő és itt a gyűrűd. Itt az ideje tehát, hogy ígéretedhez híven feleséged gyanánt magadhoz fogadj engemet.

A gróf ennek hallatára fölöttébb meghökkent s megismerte a gyűrűt és fiait is, mivel hogy oly igen hasonlítottak hozzá; mégis megkérdezte:

- Hogyan történhetett ez?

A grófné mind a grófnak, mind a többi jelenlévőnek fölöttébb nagy álmélkodására rendre elmesélte, mi minden s hogyan esett vele. Ebből pedig a gróf megismervén, hogy felesége igazat beszél s látván állhatatosságát és értelmességét, meg a két gyönyörű kis fiút, hogy megtartsa adott szavát és hogy kedvére tegyen valamennyi férfi és női alattvalójának, kik kérlelték, hogy a grófnőt immár törvényes hitvese gyanánt tisztességgel fogadja magához, végre levetkőzte kemény konokságát, felemelte a földről a grófnét, megölelte és megcsókolta és elismerte törvényes hitvese gyanánt, a gyermekeket pedig fiai gyanánt. Minekutána pedig hozzája illő ruházatokba öltöztette, mind az ott jelenlévőknél s mind többi hűbéresének nagy öröme, kik később hírt vettek ennek, nem csupán emez egész álló napon, hanem sok más napokon által pompás ünnepséget tartott; és ama naptól fogva az asszonyt mindig hites felesége gyanánt tisztelte és szerette és fölöttébb megbecsülte.

LEÁNYSZÖKTETÉS

Marseille a Provence-ban vagy a tengernek partján; ősrégi és nemes város és hajdanában nagyobb bőségben voltak benne gazdag emberek és nagykereskedők, mint mai napság. Volt ezek között bizonyos Narnald Cluada nevezetű, alacsony származású, de igazlelkű férfiú és becsületes kereskedő, kinek mérhetetlen vagyona volt pénzben és birtokokban. Volt ennek feleségétől több gyermeke, közöttük három leány, kik mind idősebbek voltak a fiúgyermeknél.

A leányok közül a két első ikergyermek volt, tizenöt esztendősek, a harmadik pedig tizennégy esztendő; a rokonság pedig férjhezadásukkal csupán arra várt, hogy Narnald, ki áruival Spanyolországba hajózott, hazatérjen. A két nagyobbik leánynak neve volt Ninetta és Maddalena, a harmadiknak pedig Bertella. Ninettába bizonyos Restagnone nevezetű ifjú, nemes ember ugyan, de szegény, fülíg szerelmes volt, viszont a leány is őbelé; ezek pedig dolgukat oly ügyesen intézték, hogy kedvükre szeretkeztek egymással, holott senki a világon nem tudott róla és már jó ideje élvezték szerelmüket, midőn történt, hogy két ifjú jó cimborá, kik atyjuk halála után dús örökséghez jutottak s kik közül egyiknek Folco, másiknak Ughetto volt neve, beleszeretett a másik két lányba, az egyik Maddalenába, a másik Bertellába. Mikor Restagnone tudomást szerzett e dologról, Ninetta figyelmeztetésére úgy gondolta, hogy ezeknek szerelme révén könnyíthetne maga ínségén. Megbarátkozott tehát velök s hol az egyiket, hol a másikat, gyakorta pedig mindkettőt elkísérgette hölgyeik s maga hölgye látására; mikor már úgy érezte, hogy bizalmas barátjukká vált, egy napon házába hívta őket és mondotta nekik:

- Drága barátaim, ismeretségnök meggyőzhetett benneteket arról, mekkora szeretettel vagyok irányotokban s hogy mindent megtennék értetek, mit magamért megtennék s mivel oly igen szeretlek benneteket, elétek kívánom terjeszteni, mi elmémbe ötlött s ti annakutána velem együtt úgy határoztok, amint legjobbnak gondoljátok. Szavaitokból, ha azok igazak s mindabból, mit éjjel és nappal cselekedtek, megértettem, hogy forró szerelemmel égtek ama két lány iránt, kiket kedveseitek gyanánt választottatok, én pedig hasonlatosképpen a harmadik nővér iránt; ha beleegyeznétek, eme tűzünkre tudnék valamely édességes és kellemetes orvosságot, mely a következő: ti dúsgazdag ifjak vagytok, én pedig szegény; ha tehát egybe tennétek gazdagságokat és nékem abban harmadrészt adnátok és megállapodnánk, hogy a világnak mely részébe akarunk menni, hogy vígasságos életben éljünk eme lányokkal, én minden bizonnal ráveszem a három nővért, hogy atyjok vagyonának java részével egyetemben velünk jöjjenek, hová mi menendők vagyunk és ottan kiki a párjával, három testvér gyanánt, a világ legboldogabb emberei módjára élhetünk. Rajtatok áll tehát határoznotok, vajjon kívánjátok-e eme boldogságot, avagy visszautasítjátok.

A két ifjú, kiknek tüze fölöttébb magasán lobogott, hallván, hogy kedveseiket megnyerhetik, nem sokat töprenkedtek, hanem azt mondták, hogy ha ez lesz a dolog vége, hajlandók ekképpen cselekedni. Restagnone, minekutána ily feleletet kapott az ifjaktól, kevés napok múltán találkozott Ninettával, kihez csak nagy ügyel-bajjal tudott bejutni s minekutána kevés ideig véle mulatott, elmondotta neki, mit az ifjakkal megbeszélt és külön-külön okokkal igyekezett megnyerni beleegyezését eme vállalkozáshoz.

De nem volt nehéz dolga, mivelhogy a leány még nála is sokkalta jobban kívánta, hogy zavartalanul véle lehessen; miért is a leány készségesen felelte, hogy ő ugyan beleegyezik, nővérei pedig, különösképpen eme dologban, úgyis azt teszik, mit ő akar; mondotta tehát neki, hogy eme dolgokban minden alkalmas intézkedést minél gyorsabban tegyen.

Restagnone visszament a két ifjúhoz, kik igen faggatták őt ama dologban, melyről nekik szólt s megjelentette, hogy kedveseik rendjén valónak vélik a tervet. S minek utána meg-egyeztek egymással, hogy Krétába mennek, eladták némely birtokaikat s azzal az ürüggyel, hogy a pénzzel kereskedni akarnak, minden egyéb vagyonukat is pénzzé tették, vitorlást vásároltak, melyet titokban nagy bőségesen felszereltek s várták a megszabott időt. Ninetta pedig, ki igen jól ismerte nővéreinek sóvárgását, mézes-mázos szavakkal oly türelmetlen vágyakozásra gyújtotta őket, hogy azt hitték, meg sem érik a teljesülés idejét.

Midőn tehát elérkezett amaz éjjel, melyen a vitorlásra kellett szállniok, a három nővér kinyitotta atyjának valamely roppant ládáját s abból rengeteg pénzt és drágaságot kivett s ezzel mind a hárman halkan kiosontak, a megbeszélés szerint, és találkoztak kedveseikkel, kik vártak rájuk: ezekkel aztán késedelem nélkül a vitorlásra szálltak, az evezőket víznek feszítették és megindultak és sehol ki nem kötöttek és másnap estére megérkeztek Genovába, hol is a fiatal szerelmesek első ízben élvezték szerelmük örömét és gyönyörűségeit. És fel-frissítvén magokat abban, amire szükségük volt, tovább mentek kikötőről-kikötőre, mígnem nyolcadnap minden baj nélkül megérkeztek Krétába, hol is hatalmas és szép birtokokat vásároltak, melyeken Kandia közelében gyönyörű és barátságos házakat építettek és ottan nagy cselédséggel, kutyákkal és sólymokkal és lovakkal, lakomákban és ünnepségekben és örömeiben hölgyeikkel együtt a világ legboldogabb emberei gyanánt, főúri módon kezdték élni világukat.

És ekképpen folyt életük, midőn történt (mint naponta történni látjuk, hogy még a legélvezetesebb dologtól is megcsömörlik az ember, ha torkig telt vele), hogy Restagnone, ki fölöttébb szerette Ninettát, mostan, hogy mindennémű bujkálás nélkül kedvét tölthette vele, kezdte megunni őt s ennek miatta iránta való szerelme megfogyatkozott. Midőn pedig valamely ünnepségen fölöttébb megtetszett neki egy odavalósi fiatal, szép és nemes hölgy és ő nagy igyekezettel annak nyomában settenkedett, a kedvéért káprázatos ünnepségeket és multságokat rendezett: Ninetta ezt észrevette s oly nagy féltékenység szállta meg szerelmese irányában, hogy annak minden lépését kitudta s annakutána őt is, önmagát is civakodásokkal és heveskedésekkel gyötörte.

De valamint a jóllakottság émelygést támaszt, akképpen a kielégítetlen vágyakozás fokozza a sóvárgást és így történt, hogy Ninetta civakodásai csak szították Restagnone új szerelmének lángját és már akárhogy történt is az idő folyamán, akár megnyerte Restagnone az imádott hölgy hajlandóságát, akár nem, Ninetta szentül így hitte, akárki volt is hírhordozója, ennek miatta pedig oly nagy szomorúság lepte meg, ez pedig oly nagy haragra s ez később oly nagy dühre vált, hogy Restagnone iránt való szerelme elkeseredett gyűlöletté fajult és elvakult haragjában feltette magában, hogy Restagnone halálával áll bosszút ama gyalázatért, melyet, mint hitte, az rajta ejtett.

S valamely görög vénasszonyt, ki nagy mester volt a méregkeverésben, ígérekkel és ajándékokkal rávett, hogy készítsen valami méregitalt; annakutána pedig senkivel tanácsot nem tartott, hanem egy este megitta a felhevült Restagnoneval, ki nem ügyelt rá. A méregnek pedig oly nagy volt ereje, hogy még minekelőtte a reggel felvirradt volna, megölte az ifjút. Midőn Folco és Ughetto és kedveseik az ő halálának hírére vették, nem tudván, hogy méregital ölte meg, Ninettával együtt keservesen elsiratták és tisztességgel eltemették.

De nem sok napok multán történt, hogy valamely más gonosztett miatt elfogták a vénasszonyt, ki Ninettának a méregitalt keverte; ki is a kínpadon egyéb bűnei között ezt is megvallotta és apróra elmondotta ki bujtotta fel eme dologra: miért is Kréta hercege senkinek nem szólt felőle, hanem valamely éjszakán nagy csendben körülzárta Folco palotáját és minden zaj és ellentállás nélkül elfogatta és elhurcolta Ninettát. Ez pedig mindennémű

kínzás nélkül csoda hirtelenséggel elmondott neki mindent, mit tudni kívánt Restagnone halála felől.

Folco és Ughetto titokban megtudták a hercegtől, kedveseik pedig tőlük, hogy miért fogták el Ninettát és ezen fölöttébb elbúslakodtak; és minden követ megmozgattak, hogy Ninettát megmentse a máglyahaláltól, hiszen bizonyosra vették, hogy arra fogják ítélni, mivel ugyancsak bőségesen rászolgált; de minden hiábavalónak bizonyult, mivel a herceg szilárdan állotta elhatározását, hogy kivégezteti.

Maddalena, ki gyönyörű leány volt s kit a herceg hosszú időn által környékezett, ő pedig eleddig soha még csak a kisujját sem mozdította, hogy annak tetszését megnyerje, abban a hiszemben, hogy ha annak kedvét tölti, megmentheti nővérét a tűzhaláltól, valamely ügyes hírhordóval megüzente neki, hogy minden kívánságát kész teljesíteni, ha két dologban ígéretet nyer tőle: először, hogy nővérét épségben és szabadon visszakapja, másodszor, hogy eme dolog titokban marad. A herceg örömmel hallotta az üzenetet, de sokáig töprenkedett, vajjon megtegye-e; végezetül aztán beleegyezett s megüzente, hogy hajlandó reá.

Tehát a hölgygel egyetértésben valamely éjszakán elfogatta Folcót és Ughettót, azzal az ürüggyel, hogy ki akarja hallgatni őket a büntett felől, maga pedig titokban elment Maddalenához, hogy vele mulasson. S minekutána előbb Ninettát zsákba tette azzal az ürüggyel, hogy még azon éjszakán a tengerbe fullasztják, magával vitte Maddalenához s ím ez éjszaka fejében neki ajándékozta s reggel, mikor távozott tőle, megkérte, hogy szerelmöknek ez az első éjszakája ne legyen az utolsó; ezenfelül pedig meghagyta neki, hogy a bűnös leányt küldje el innét, nehogy ő szégyenben maradjon miatta s megint kénytelen legyen kegyetlenül eljárni vele szemben.

Másnap Folcót és Ughettót szabadon bocsájtották, miután azt mondták nekik, hogy Ninettát az éjjel kivégezték, mit is ők elhittek; s megtérvén házukba, hogy vigasztalják kedveseiket nővérük haláláért, bármennyire igyekezett is Maddalena rejtekben tartani nővérét, Folco mégis észrevette, hogy ott van a házban: ezen fölöttébb elcsodálkozott és hirtelen gyanút fogott (mivel már régebben hallotta, hogy a herceg szerelmes Maddalenába) s megkérdezte őt, hogyan történhetett, hogy Ninetta itt van. Maddalena valamely körmönfont hazudozásba kezdett, hogy elmagyarázza neki, de ez, éleselméjű ember lévén, egyetlen szavát sem hitte, hanem kényszerítette, hogy mondja meg neki az igazat: a leány pedig hosszas csűrész-csavarás után meg is mondta. Folco, kit a fájdalom összetört s a düh elöntött, kirántotta kardját s megölte a leányt, ki hiába könyörgött kegyelemért; de rettegvén a herceg haragjától és ítéletétől, otthagya a leányt holtan a szobában s maga elment Ninettához és színlelt vidámsággal szólott hozzá ekképpen:

- Induljunk azonnal oda, hová nővéred meghagyása szerint téged vinnem kell, nehogy mégegyszer a hercegnek kezére juss.

Ninetta ezt elhitte neki s mivel félelmében kívánta már az indulást, Folcóval éjnek-éjszakáján útra kelt és búcsút sem vett nővérétől; és azzal a kevéske pénzzel, melyet Folco összeszedni tudott, kimentek a tengerpartra, felszálltak valamely bárkára s máig sem tudja senki, mi lett velük. Mikor másnap reggel Maddalenát meggyilkoltan lelték, akadtak némelyek, kik Ughetto iránt való irigységből és gyűlöletből nyomban jelentették azt a hercegnek: miért is a herceg, ki szívből szerette Maddalenát, nagy sebbel-lobbal annak házába rohant, elfogatta Ughettót és kedvesét, kik akkor még mit sem tudtak a dologról, vagyis Folco és Ninetta szökéséről, s őket oly vallomásra kényszerítette, hogy Folcóval együtt ők a bűnösök Maddalena halálában.

Mivel pedig eme vallomás miatt féltek a haláltól, nagy ügyesen megvesztegették porkolábjaikat, nekik adván java részét ama pénznek, melyet szükség esetére otthon rejtekben

tartottak: és anélkül, hogy idejük lett volna valamit magukhoz venni mindabból, mi házukban volt, a porkolábokkal együtt bárkára szálltak és éjnek idején elmenekültek Rodosba, hol is szegénységben és nyomorúságban éltek, de nem sok ideig.

Ily végre juttatta tehát őket és másokat Restagnone őrült szerelme és Ninetta haragja.

AZ ÁLOMITAL

Nem nagy ideje még élt Salerno városában valamely híres-neves seborvos, kinek neve volt Mazzeo della Montagna mester, ki is agg ember létére valamely városabeli szépséges és nemes ifjú hölgyet vett feleségül, kit a város minden más hölgyénél bőségesebben elhalmozott előkelő és gazdag öltözetekkel és egyéb drágaságokkal s minden egyébbel, mi csak egy hölgynek a kedvére lehet; viszont igaz, hogy a hölgy legtöbbnyire náthás volt, mivelhogy a mester nem igen törődött vele, hogy betakargassa.

Valamint pedig messer Ricciardo di Chinzica, kiről szólottunk, maga feleségét az ünnepekre oktatgatta, akképpen ez azt magyarázgatta feleségének, hogy ha ki valamely asszonnyal szerelmeskedett, annak tudom is én hány nap kell, hogy kipihenje magát, s egyéb efféle ostobaságokat; miért is az asszonynak egy keserű zúgolódás volt élete; de okos és kardos menyecske lévén, feltette magában, hogy nyakába veszi a várost és a másokét fogja koptatni, hogy az otthonit kímélje: s minekutána számos ifjút szemügyre vett, végezetül megakadt szeme egyiken, kibe minden reménységét, minden gondolatját és minden javát vetette.

Észrevette ezt az ifjú is s mivel neki is tetszett az asszony, hasonlatosképpen forró szerelemmel fordult feléje. Emez ifjúnak neve volt Ruggieri da Jeroli, nemesszármazású, de gonosz-életű és züllött erkölcsű ember, olyannyira, hogy nem volt már sem rokona, sem barátja, ki szerette vagy szívesen látta volna; és mind szerte Salerno városában hírhedt volt rablásairól és egyéb hitvány gáztetteiről; de az asszony édeskeveset törődött ezzel, mivelhogy mindenki másnál jobban tetszett neki: és egyik szolgálója segedelmével addig-addig mesterkedett, mígnem összekerült az ifjúval. S minekutána kevés ideig örvendeztek gyönyörűségeiknek, az asszony feddeni kezdte őt eladdig folytatott életmódjáért és iránta való szerelmére kérte, hogy hagyjon fel ama dolgokkal; hogy pedig módot adjon neki erre, kezdette kisebb-nagyobb summa pénzekkel segíteni őt.

Miközben nagy óvatosan ekképpen élték világukat, történt, hogy az orvosnak gondjaira bíztak valamely beteget, kinek fájós volt egyik lába: mikor a mester megvizsgálta a baját, megmondotta hozzátartozóinak, hogy ha ki nem veszik ama szúvas csontot, mely combjában van, akkor vagy le kell vágnia tőből a combját, vagy pedig belehal: és ha kiveszi a csontját, meggyógyulhat ugyan, de ő csak úgy vállalja a gyógyítást, mintha a beteg máris halott volna; a hozzátartozói beleegyeztek ebbe s rábízták a beteget halott gyanánt.

Az orvos abban a meggyőződésben, hogy a beteg elaltatás nélkül nem bírja ki a fájdalmat és nem hagyja majd vagdalni magát, mivel a műtéttel estig kellett várni, reggel valamely keverékből oly italt szűrt, mely azt, ki megissza, oly hosszú időre elaltatja, ameddig az ő vélekedése szerint a fájdalmas gyógyítás eltarthat; emez italt hazahozatta, letette szobájában, de senkinek nem szólt, mi az. Hogy pedig a vecsernye ideje elérkezett s az orvosnak éppen indulnia kellett volna betegéhez, üzenetet kapott bizonyos amalfibeli kebelbarátaitól, hogy hagyja ottan minden dolgát és nyomban jöjjön hozzájuk, mivelhogy nagy verekedés volt ottan és sokan megsebesültek.

Az orvos tehát másnapra halasztotta a combnak gyógyítását, bárkára szállott és elment Amalfiba: miért is az asszony tudván, hogy férje nem tér haza éjszakára, szokása szerint titokban elhívatta Ruggierit és bebocsátotta szobájába, és bezárta abba, mígnem a ház népe mind aludni tért. Ruggieri tehát ottan várakozott a szobában s már vagy azért, mert sokat fáradozott napközben, vagy mert sós ételt vacsorázott, vagy csupa megszokásból, rettenetesen megszomjazott; és akkor megpillantotta az ablakban amaz üveg vizet, melyet az orvos a beteg számára készített s abban a hiszemben, hogy ivóvíz, szájához emelte és fenékig kiitta; és nem sok időbe telt, hogy szörnyű álmoság fogta el és elaludt. Az asszony, mihelyt csak szerét

ejthette, bement abba a szobába s hogy Ruggierit álomban lelte, költögetni kezdte és suttogó hangon szólította, hogy keljen fel; de mindhiába: az bizony meg sem mukkant, meg sem moccant. Miért is az asszony némiképpen bosszankodott s erősebben megrázta, mondván:

- Kelj fel, álomszuszék; mentél volna haza, ha aludni akartál, ne jöttél volna hozzám.

Ruggieri a ráncigálástól földre zuhant a ládáról, melyen feküdt, s oly érzéketlennek látszott, mint valami holttestem. Ezen az asszony alaposan megrémült, próbálgatta felemelni, erősebben rázogatta és megráncigálta az orrát és megrángatta a szakállát; de mindhiába: azt bizony jól elnyomta a buzgóság. Miért is az asszony félni kezdett, hogy netalán meghalt; mégis még jól belecsípett a húsába és gyertyalánggal égette, de hiába: az asszony tehát, ki nem volt orvos, miképpen férje orvos volt, szentül halottnak hitte. Mivel pedig a világon mindennél jobban szerette, mondanom sem kell, mely igen elbúslakodott; s mivel nem mert lármát csapni, csendben siratni kezdte és szomorkodott eme szerencsétlenségén.

De kevés idő multán az asszony attól tartván, hogy veszteségét gyalázattal tetézi, gondolta, hogy késedelem nélkül módját kell ejtenie, hogy valamiképpen eltávolítsa a holt tetemet a házból; s mivel ebben nem tudott kiokosodni, halkan szólította szolgáját s elmondván néki szerencsétlenségét, tanácsát kérte. A szolgáló fölöttébb elálmélkodott s maga is rázogatta és csipkedte az ifjút, de látván, hogy nincs benne élet, azt mondta, amit az asszony mondott, hogy tudniillik ez valósággal meghalálozott; tehát tanácsolta, hogy vigyék ki a házból. Felelte erre az asszony:

- Hát hová vihetjük, hogy holnap gyanút ne fogjanak, ha látják majd, hogy innen viszik ki?

Felelte erre a szolgáló:

- Madonna, ma este későn láttam szomszédunknak, az asztalosnak műhelye előtt egy nem valami nagy ládát s ha még a mester nem vitte be házába, éppen kapóra jönne nekünk, mivel-hogy abba beletehetjük e tetemet, aztán két-három törszúrást ejthetünk rajta s otthagyjuk. Ha ki megleli őt ebben a ládában, nem tudnám miért hinné, hogy éppen innét vitték oda, nem pedig máshonnan; sőt azt fogja hinni, hogy mivel gonosz ember volt, bizonyosan valami rosszban sántikált s valamely ellensége leszúrta s beletette ebbe a ládába.

A hölgy javallotta szolgájának tanácsát, csak épp a törszúrásba nem egyezett bele, mondván, hogy a világért sem veszi lelkére, hogy ilyesmit cselekedjék és kiküldötte megnézni, ha vajjon ott van-e még a láda, ahol látta: az pedig visszatért s megjelentette, hogy ott vagyon. Tehát a szolgáló, ki fiatal és izmos leány volt, az asszonynak segedelmével vállaira vette Ruggierit s miközben az asszony előrement kémlelni, ha nem jó-e valaki, odaértek a ládához, beletették az ifjút, rázárták a fedelet s otthagyták.

Kevés napoknak annakelőtte beköltözött ott az egyik házba két ifjú, kik uzsorára kölcsönöztek és szíves-örömet besepték a pénzt, de csak nagynehezen adtak ki egy garast is; mivel pedig házibútorra volt szükségük s előtte való napon látták ama ládát, összebeszéltek, hogy ha éjjelre is ott marad, beviszik házukba. Midőn pedig az éjfél elérkezett, kiosontak házukból, ottléték a ládát és nem sokat vizsgálgatták, hanem, bár kissé nehéznek érezték, hirtelen bevitték házukba és letették ama szoba mellett, melyben feleségeik aludtak s arra sem ügyeltek, hogy rendesen a fenekére állítsák: aztán otthagyták s aludni tértek.

Ruggieri, ki jó nagyot aludt s már megemésztette az italt s annak ereje megszűnt, mivel reggel felé járt az idő, felébredt: és ámbár álma megszakadt és érzékei visszanyerték erejüket, mégis némi kábulat maradt fejében, mely nem csupán amaz éjszakán, hanem még napokkal utóbb is hatalmában tartotta; és felnyitotta szemeit, de semmit nem látott s akkor kezeivel ide-oda tapogatódzott s észrevette, hogy ládában van: akkor pedig kezdte törni fejét s ekképpen töprenkedett magában: »Mi ez? Hol vagyok? Alsom, avagy ébren vagyok? Arra bizony

emlékszem, hogy ma este elmentem kedvesem szobájába s most mintha valami ládában volnék. Mit jelent ez? Talán visszatért az orvos, vagy más baj esett, hogy az asszony, miközben aludtam, ebbe rejtett? Igen, igen, bizonyosan így lesz.»

Annakokáért csendben maradt és hallgatódzott, vajjon hall-e valamit; és jó darab ideig ekképpen maradván, fölöttébb kényelmetlenül érezte magát a szűk ládában s oldala is fájt, amelyen feküdt; másik oldalára fordult tehát, ezt pedig oly ügyesen végezte, hogy egyik csípőjével nekifeszülván a láda oldalának, mely nem feküdt vízirányosan, megingatta azt, végezetül pedig feldöntötte; az pedig estében nagy zajt csapott, melyre az asszonyok, kik a szomszéd szobában aludtak, felébredtek és megijedtek s ijedtökben meg sem mukkantak. Ruggieri a láda zuhanására igen megrémült, de észrevette, hogy zuhanás közben kinyílt s annakokáért mindenekfelett akármi áron is ki akart jutni belőle, mintsem itt benne maradni. Mivel pedig nem tudta, hol van, lépésről-lépésre kezdett előre tapogatódzni a házban, hogy megpróbálja, talál-e valamely lépcsőt vagy ajtót, melyen kionsonhat, mikor az asszonyok, kik felébredtek, meghallották eme topogást és megszólaltak:

- Ki az?

Ruggieri, nem ismervén a hangot, semmit nem felelt: miért is az asszonyok kiáltozni kezdtek a két ifjúért, kik mélyen aludtak, mivel sokáig ébren voltak és semmit nem hallottak mindezekből. Az asszonyok tehát még jobban megrémültek, felkeltek, az ablakhoz siettek és kiáltozni kezdtek:

- Tolvaj, tolvaj!

Annakokáért mindenfelől számos szomszéd szaladt össze és tódult a házba, egyik a tetőn, másik egyfelől, harmadik másfelől; hasonlatosképpen az ifjak is felébredtek eme zajra és felkeltek. Ruggierit pedig (ki, hogy itten látta magát, szinte magánkívül volt ámulatában s nem tudta, merre meneküljön vagy menekülhetne) elfogták, kezökre adták a városi helytartó poroszlóinak, kik a lármára odafutottak; mikor pedig a bíró elébe vezették, mivelhogy általában elvetemedett ember hírében állott, késedelem nélkül kőpadra vonták s akkor megvallotta, hogy rablásnak okáért hatolt be az uzsorások házába: miért is a bíró késedelem nélkül olyképpen határozott, hogy felkötötti.

Másnap szerte egész Salernóban híre futott, hogy Ruggieri rablásnak okából behatolt az uzsorások házába: mikor pedig a hölgy és szolgálója ezt meghallották, e fordulaton úgy elálmélkodtak s a dolgot oly igen furcsállották, hogy szinte már magok is elhitték, hogy mit az elmúlt éjszakán cselekedtek, nem is cselekedtek, hanem csupán álmodták; ezenfelül pedig ama veszedelem miatt, melybe Ruggieri cseppent, az asszony oly nagy fájdalmat érzett, hogy szinte belebolondult. Nem sokkal reggeli fél kilenc után az orvos megtért Amalfiból és szólott, hogy hozzák el amaz italt, mivelhogy gyógyítani akarja betegét: mivel pedig az üveget üresen lelte, nagy lármát csapott, hogy már az ő házában semmit békén nem hagynak. Az asszony, kit egyéb fájdalom marcangolt, mérgesen felelt, mondván:

- Mit szólnál, mester, ha valamely nagy dolog történne, hogy ily nagy húhót csapsz azért, mert egy üveg vized kiömlött? Hát nincs belőle több a világon?

Felelte erre a mester:

- Asszony, te azt hiszed, hogy tiszta víz volt: de nem úgyvan ám, hanem bizony álomital volt az.

S még elmondotta, mely célból készítette azt. Az asszony ennek hallatára nyomban kitalálta, hogy Ruggieri megitta ezt az italt s annak miatta vélték halottnak; szólott tehát:

- Mester, mi bizony nem tudtuk, készíts tehát másikat.

A mester látván, hogy egyebet nem tehet, még egyszer elkészítette az italt; kevéssel utóbb a szolgáló, ki asszonyának parancsára elment megtudni, mit beszélnek Ruggieri felől, visszatért és szólott:

- Madonna, Ruggierit mindenki elítéli s amennyire én megtudhattam, nincs egyetlen rokona sem, ki segítségére kiállt volna, avagy hajlandó volna kiállni; mindenek bizonyosra veszik, hogy holnap a vérbíró felkötteti. És ezenkívül más ujságot is akarok jelenteni neked, mivel úgy hiszem, megértettem, hogyan jutott be az uzsorások házába; halljad tehát: jól ismered itt mellettünk az asztalost, kinél ama láda volt, melybe Ruggierit rejtettük; az imént szörnyű civakodása volt bizonyos emberrel, kié nyilván ama láda volt; tudniillik ez az ember kérte a ládáért járó pénzt, a mester pedig felelte, hogy ő bizony nem adta el a ládát s mi több, az éjszaka ellopták tőle; felelte erre amaz: »Nem igaz, eladtad ama két ifjú uzsorásnak, miként ők magok mondták nekem ma éjjel, s magam is láttam a házukban, mikor Ruggierit elfogták.« Felelte erre az asztalos: »Hazudnak, mivelhogy én nekik soha nem adtam el, hanem ők a most múlt éjszakán ellopták tőlem. Gyerünk csak hozzájuk.« És egyetértésben elmentek az uzsorások házába, én pedig hazajöttem. Én megértem s magad is láthatod, hogy Ruggierit onnan, hol meglelték, ekképpen vitték ama házba: de hogy miképpen támadott fel, azt meg nem foghatom.

Akkor az asszony tisztára megértette, hogyan történt a dolog s elmondta szolgálójának, mit férjétől hallott s kérte, hogy segítse őt Ruggieri megmentésében, mivel ha akarja, megmentheti Ruggierit s egyúttal megóvhatja asszonyának becsületét. Felelte a szolgáló:

- Madonna, csak mondd meg, hogyan, s én szíves-örömezt mindent megteszek.

Az asszony, kinek bizony körmére égett a dolog, hirtelen ötlettel kitalálta, mit kell tennie s apróra elmondotta szolgálójának. Az tehát mindenekelőtt elment az orvoshoz és zokogván, ekképen szólott hozzá:

- Messer, bocsánatodat kell kérnem valamely nagy bűnömért, melyet ellened elkövettem.

Kérdezte a mester:

- Ugyan mi az?

A szolgáló pedig szüntelen könnyhullatás közben szólott:

- Messer, te tudod, kicsoda Ruggieri da Jeroli, kinek is én megtetszettem s félig félelemből, félig szerelemből úgy esett, hogy kedvesévé lettem; mivel pedig tudta, hogy tegnap este nem vagy itthon, addig-addig hízelkedett, míg nem bevezettem szobámba, hogy vélem háljon; hogy pedig megszomjazott, hamarjában nem tudtam, hová szaladjak vízért vagy borért s nem akartam, hogy meglássa őt feleséged, ki a nagy teremben volt; eszembe jutott, hogy láttam szobádban egy üveg vizet; elszaladtam hát érte s odaadtam innia, az üveget pedig visszatettem oda, honnét elvettem, miért is, mint hallom, nagy lármát csaptál. Hát bizony megvallom, gonoszat cselekedtem, de ki ne vétkeznék néha napján? Szívemből szánom-bánom, hogy elkövettem e bűnt; s nem csupán ezt, hanem azt is, mi ennek nyomában következett, tudniillik, hogy Ruggieri hamarosan halállal bünhődik; annakokáért minden erőmből kérlek, bocsáss meg nekem s adj engedelmet, hogy elmehessek Ruggierit megsegíteni abban, mit érette tehetek.

Bár az orvos nagyon mérges volt, ennek hallatára mégis tréfálkozva felelte:

- A penitenciát már te magad kiszabtad magadra, midőn azt hitted, hogy ma éjjel valamely ifjú lesz nálad s helyette álomszuszekot kaptál; hát csak menj s munkálkodjál kedvesed megmentésén, máskor azonban óvakodjál házamba vezetni őt, mivelhogy akkor megfizetek neked mind ezért, mind amazért.

A szolgálo úgy vélte, hogy az első vágás pompásan sikerült, tehát ahogy csak lábai bírták, elment a börtönbe, hol Ruggieri sínylődött s addig-addig környékezte a porkolábot, mígnem megengedte, hogy Ruggierivel beszéljen. Akkor a szolgálo kioktatta őt, hogy miképpen feleljen a bírónak, ha meg akarja menteni bőrét s addig mesterkedett, mígnem bejutott a vérbíró színe elébe. Ki is minekelőtte meghallgatta, mivelhogy a szolgálo pirospozsgás és tűzről pattant leányzó volt, előbb meg akarta sütni a maga pecsenyét a leányzó tűzén, ez pedig, hogy szívesebb meghallgatást nyerjen, éppenséggel nem húzódozott; hogy pedig felkelt, szólott:

- Messer, te tolvaj gyanánt elfogattad Ruggieri da Jerolit, holott nem igaz, amivel vádolják.

És elejétől kezdve apróra elmondotta neki az egész esetet, miképpen engedte be kedvesét az orvosnak házába, miképpen adta néki innia az álomitalt, mivelhogy nem ismerte azt, és hogyan tette a ládába halott gyanánt; annakutána elmondotta az asztalosmesternek és a láda gazdájának beszélgetését, melyet kihallgatott és ekként megbizonyította, hogyan jutott Ruggieri az uzsorásoknak házába. A vérbíró, látván, hogy könnyűszerrel megállapíthatja, vajjon igaz-e ez, mindenekelőtt kihallgatta az orvost, hogy csakugyan úgy volt-e az álomitallal a dolog s megtudta, hogy valóban úgy volt: annakutána maga elébe idéztette az asztalost s a ládának tulajdonosát és az uzsorásokat és sok huzavona után megállapította, hogy az uzsorások a mult éjszakán ellopták a ládát s házukba vitték.

Végezetül maga elé hozatta Ruggierit, megkérdezte hol tanyázott előtte való este; ki is felelte, hogy nem tudja hol tanyázott, de arra jól emlékszik, hogy éjszakára elment tanyázni Mazzeo mester szolgálojához, kinek szobájában vizet ivott, mivelhogy kegyetlenül megszomjazott: de hogy aztán mi történt vele, nem tudja; csak annyit tud, hogy mikor az uzsorások házában felébredt, ládában lelte magát. A vérbíró az eset hallatára pompásan mulatott rajta s a szolgáloval és Ruggierivel és az asztalossal és az uzsorásokkal többször egymásután elmondatta azt. Végezetül megismervén Ruggieri ártatlanságát, az uzsorásokat a láda ellopása miatt tíz unciára ítélte, Ruggierit pedig szabadon bocsátotta. Ne kérdezze senki, mekkora volt ennek öröme; kedvese pedig ugyancsak kimondhatatlanul örvendezett. Annakutána pedig kedvesével és a jóságos szolgáloval ki a törrel meg akarta szurkálni, még sokszor kacagott és mulatott az eseten, szerelmöket s egymás mulattatását egyre nagyobb gyönyörűséggel folytatván.

CATERINA ÉS A FÜLEMILE

Nem nagy ideje még, élt Romagnában egy derék és jóerkölcsű lovag, bizonyos messer Lizio da Valbona nevezetű, kinek madonna Giacomina nevezetű feleségétől élete alkonyán leánya született, ki idővel az egész környék legszebb és legkedvesebb leányává serdült; és apja és anyja, mivel egyetlen gyermekök maradt, végtelenül szerette és dédelgette és szöges gonddal őrizte és abban reménykedett, hogy valamely előkelő család sarjához adja majd feleségül.

Nos, sűrűn járogatott messer Lizio házába és sokat időzött nála egy szép szál csinos ifjú, a Manardi da Brettinoro családból való Ricciardo, s ettől csak úgy nem féltette messer Lizio s a felesége a leányt, mintha csak tulajdon fiók lett volna. Ez pedig egyszer és másszor látván a gyönyörű és bájos és dícséretes erkölcsű és viselkedésű eladó-leányt, határtalanul megszerette és nagy igyekezettel rejtekben tartotta szerelmét. Hogy pedig a leány ezt mégis észrevette, egyáltalán nem ütközött meg rajta, hanem maga is viszonzni kezdte annak szerelmét; ezen pedig Ricciardo végtelenül boldog volt. És bár nem egyszer kíváncsozott vele néhány szót váltani, félelmében mindig hallgatott; mégis egy ízben megemberelte magát és szólott hozzá ekképpen:

- Caterina, kérlek, ne engedd, hogy elsorvadjak a szerelem miatt.

Felelte a leány azon nyomban:

- Bár inkább te ne engednéd, hogy én elsorvadjak.

Ez a válasz fölöttébb megnövelte Ricciardo örömét és bátorságát, miért is mondá a leánynak:

- Rajtam soha nem fog múlni, hogy kedvedre tegyek, csak rajtad múlik módot találnod életed és életem megmentésére.

Felelte akkor a leány:

- Ricciardo, látod, mennyire őriznek engem s ennél fogva el sem tudom képzelni, hogyan jöhetnél el hozzám; de ha tudsz valamit, amit megtehetnék a nélkül, hogy szégyent vonnék fejemre, csak mondd meg s én megteszem.

Ricciardo, ki már sokat gondolkozott ezen, tüstént ekképpen felelt:

- Édes Caterinám, én csak egy módját látom a dolognak, tudniillik, ha kint alszol vagy kijöhetsz az erkélyre, mely atyádnak kertjére nyílik; ha pedig én tudom, hogy ott töltöd az éjszakát, minden áron igyekszem majd feljutni hozzád, bár az erkély igen magas.

Felelte néki Caterina:

- Ha van bátorságod felmászni oda, akkor azt hiszem, sikerül kimesterkednem, hogy ottan aludjam.

Ricciardo azt felelte, hogy bizony van bátorsága. És ekképpen szólván, egyetlen egyszer futtában megcsókolták egymást és elváltak. Másnap, mivel épp május vége felé jártak, a leány panaszkodni kezdett anyjának, hogy a múlt éjszakán semmit nem tudott aludni a roppant forróság miatt. Szólott az anyja:

- Ugyan leányom, már hogy lett volna forróság? Sőt egyáltalán nem is volt meleg.

Felelte néki Caterina:

- Anyám, így kellett volna mondanod: »*Vélekedésem szerint*«, akkor talán igazad volna; meg kellene gondolnod, hogy a leányok mennyivel hevülékenyebbek, mint a koros asszonyok.

Szólott akkor az asszony:

- Igazad van, leányom; de én nem kormányozhatom a meleget és hideget tetszésem szerint, amint talán te szeretnéd. Az időjárást úgy kell elviselni, amint az esztendő szakai hozzák; talán ma éjszaka hűvösebb lesz s jobban fogsz aludni.

- Bár adná az Isten, - felelte Caterina - de nyár felé haladván, nem igen szoktak az éjszakák hűvösebbek lenni.

Szólott tehát az asszony:

- Hát mit akarsz, hogy cselekedjem?

Felelte Caterina:

- Ha atyám és te beleegyeztek, szívesen megvetném ágyamat kint az erkélyen, mely az ő szobájának szomszédságában van a kertje fölött és ottan aludnám és hallgatnám a fülemüle csattogását és mivel hűvösebb helyen lennék, sokkalta jobban érezném magamat, mint a te szobádban.

Mondotta akkor az anyja:

- Hát csak nyugodj meg, leányom; majd beszélek apáddal s az ő akaratja szerint cselekszünk.

Mikor messer Lizio meghallotta a dolgot feleségétől, mivelhogy öreg ember volt már, ezért talán kissé nyakas, szólott ekképpen:

- Miféle fülemüle csattogása mellett akar ez aludni? Majd én megtanítom elaludni a tücskök cirpelése mellett is.

Mikor Caterina ezt megtudta, inkább mérgében, mint a forróság miatt, a következő éjszakán nemcsak maga nem aludt, hanem anyját sem hagyta aludni és panaszkodott, mily nagy a forróság. Ennek hallatára az anyja másnap bement messer Lizióhoz és mondá neki:

- Messer, te nem igen szereted ezt a leányt: mit árt neked, ha kint alszik azon az erkélyen? Egész éjszaka hánykolódott a forróság miatt; aztán meg mit csodálkozol azon, hogy örömet leli a fülemüle csattogásában, hiszen még gyerek. A gyerekek pedig szeretik az olyan dolgokat, mik hozzájuk hasonlatosak.

Messer Lizio ennek hallatára szólott:

- Hát jó, állíttass neki oda akkora ágyat, amekkora elfér és kárpittal függönyöztesd be köröskörül és aludjék ottan és hallgassa kedvére a fülemüle csattogását.

Mikor a leány ezt megtudta, tüstént ágyat készíttetett ottan: s mikor este aludni kellett térnie, addig várakozott, mígnem megpillantotta Ricciardót s megadta neki a megbeszélte jelet, melyből az megértette, mit kell cselekednie. Messer Lizio, amint hallotta, hogy a leány lefeküdt, bezárta az ajtót, mely szobájából az erkélyre nyílt s maga is aludni tért.

Ricciardo, mikor észrevette, hogy köröskörül minden elcsendesedett, lajtorján felmászott egy falra, onnan pedig felkapaszkodott egy másik falnak a párkányára és miközben a lezuhanás veszedelme fenyegette, nagy kínos-keservesen feljutott az erkélyre, hol nagy csendben, de kimondhatatlan örömmel fogadta a leány; és minekutána össze-vissza csókolták egymást, együtt lefeküdtek s mind az egész éjszakán által elhalmozták egymást gyönyörűséggel, újra meg újra csattogásra bírván a fülemülét.

Mivel pedig az éjszakák rövidek, a gyönyörűség pedig igen nagy (holott nem is gondoltak rá), hamarosan virradni kezdett; s mivel a forróságban és az incselkedésben felhevültek, be sem takaróztak, hanem elszunnyadtak, miközben Caterina jobbkarjával átölelte Ricciardo nyakát. Ekképpen aludván mint a bunda, felvirradt a nap és messer Lizio felkelt s mivel eszébe jutott,

hogy leánya az erkélyen alszik, halkan megnyitotta az ajtót és szólott: »Hát lássuk csak, hogyan aludt ma éjszaka Caterina a fülemüle csattogása mellett«. És kiment, halkan félrevonta a kárpitot, mely az ágyat elfüggönyözte s akkor látta meztelenül és takaró nélkül összeölelkezve aludni Ricciardót és a leányt; mivel pedig Ricciardót határozottan megismerte, visszament, lesietett felesége szobájába és szólította őt, mondván:

- Frissen kelj fel, asszony, és gyere megnézni, miért kívánczolt oly igen leányod a fülemülére, melyet is megfogott.

Felelte az asszony:

- Hogyan lehetséges ez?

Mondotta messer Lizio:

- Mingyárt meglátod, csak gyere gyorsan.

Az asszony magára kapkodta ruháit s lábujjhegyen megindult messer Lizio nyomában s mindketten megérkeztek az ágyhoz és mikor felemelték a kárpitot, nyilván láthatta madonna Giacomina, miképpen fogta meg leánya a fülemülét, melynek csattogására oly igen áhítozott. Az asszony eszébe vette, hogy Ricciardo csúful megcsalta, miért is kiáltozni akart, hogy lepocskondiázza; de messer Lizio szólott hozzá ekképpen:

- Asszony, ha szeretsz, meg se mukkanj, mivelhogy valóban, ha megfogta a madarat, legyen is az övé. Ricciardo nemes ember s gazdag ifjú; az ő révén csak tisztos rokonságba keveredhetünk; ha szépszerével akar innét elmenni, mindenekelőtt el kell jegyeznie a leányt.

Az asszony megnyugodott ebben, mivel látta, hogy férje nem háborodott fel az eseten és meggondolván, hogy leányának jó éjszakája volt és jól aludt és a fülemülét is megfogta, hát hallgatott. Kis vártatva eme beszélgetésük után Ricciardo felébredett s látván, hogy már fényes nappal vagyon, halálra rémült; felébresztette Caterinát és szólott hozzá ekképpen:

- Jaj, lelkem, mitévők legyünk, mivelhogy ránkvirradt a nappal és engem itten kapott?

Alighogy ezt mondta, ott termett messer Lizio és félrevonván a kárpitot, felelte:

- Majd csak teszünk valamit.

Midőn Ricciardo őt meglátta, úgy érezte, mintha kitépték volna szívét a melléből és felült az ágyban és szólott:

- Uram, kegyelmezz, az Isten szerelmére. Belátom, hogy hitszegő és gonosz ember lévén rászolgáltam a halálra s azért tégy velem, amit akarsz; de kérlek, hogy ha lehet, kegyelmezz életemnek, ne ölj meg.

Felelte erre messer Lizio:

- Ricciardo, nem ezt érdemeltem hozzád való szeretetemért és benned vetett bizakodásomért; mindazonáltal, ha már így van és fiatalságod ily nagy bűnre csábított, hogy megmentsd magadat a haláltól, engemet pedig a gyaláztól, jegyezd el törvényes hitvesed gyanánt Caterinát, hogy miként ma éjjel a tiéd volt, mind élete fogytaig a tiéd legyen és ekképpen megnyerheted bocsánatomat s magad életét; de ha nem akarsz ekképpen cselekedni, ajánld Istennek lelkedet.

Miközben így beszélt, Caterina elengedte a fülemülét és betakaródzván, keserves sírásra fakadt és kérte atyját, bocsásson meg Ricciardónak; másfelől pedig kérte Ricciardót, hogy tegye meg, mit messer Lizio kíván, hogy biztonságban és még sokáig örvendezhessenek ilyen éjszakáknak. De nem volt szükség sok könyörgésre; mivelhogy egyfelől az elkövetett bűn miatt érzett szégyenkezés, másfelől a készség annak jóvátételére és a rettegés a haláltól és a

menekülés vágya s mindenekfelett a forró szerelem és a sóvárgás, hogy megnyerje szerelme tárgyát, arra indította Ricciardót, hogy önként és késedelem nélkül kijelentse, hogy hajlandó megtenni azt, mit messer Lizio kíván.

Miért is messer Lizio egy tapodtat sem mozdulván onnét, elkérte madonna Giacomina egyik gyűrűjét s annak jelenlétében Ricciardo hitvese gyanánt eljegyezte Caterinát. Minekutána ez megtörtént, messer Lizio és felesége elmentek onnét, mondván:

- Most már pihenjete, mivelhogy erre bizonyosan nagyobb szükségetek vagyon, mint arra, hogy felkeljete.

Eltávoztak tehát és a fiatalok megölelték egymást s mivel az éjszaka csak hat mérföldet tettek meg, felkelés előtt még hozzácsaptak kettőt s ezzel bevégezték első napi útjokat. Annakutána felkeltek és Ricciardo rendre megbeszélte mindent messer Lizioval és kevés napok multán barátai és rokoniak jelenlétében illendő módon még egyszer feleségül vette a leányt és nagy ünnepséggel házába vitte s pompás és nagyszerű lakodalmat csapott; utána pedig még nagy ideig békességben és vigasságban madarászott vele fülemülékre, nappal és éjjel, kénye-kedve szerint.

A TYÚKKAS

Nem nagy ideje még élt Perugiában bizonyos Pietro di Vinciolo nevezetű gazdag ember, ki talán inkább azért, hogy port hintsen az emberek szemébe és elhallgattassa a perugiabeliek között felőle szállongó híreket, nem pedig azért, mintha vágyakozott volna reá, megházasodott; és a szerencse úgy megcsúfolta fajtalan hajlandóságát, hogy az asszony, kit feleségül vett, tagbaszakadt, vöröshajú és tüzes teremtés volt, ki inkább két férjet kívánt volna, mint egyet, holott éppen olyat kapott, kinek egészen máson járt az esze, mint a menyecskén.

Az asszony, hogy idők multán urának fajtalanságát megismerte, csinos és friss és forróvérű és tűzről pattant menyecskének érezvén magát, eleinte igen felháborodott s nem egyszer csúnyán összeveszett férjével és szinte szakadatlanul kutya-macska barátságban élt vele. De mikor látta, hogy ezzel csak magát emésztí, férje elvetemedettségének pedig nem tud gátat vetni, ekképpen szólott magában: »Ez a bitang elhanyagol engem, hogy fajtalankodván, fapapucsban járjon a szárazon, de én majd teszek róla, hogy csónakomban más valakit vigyek át a csatakon. Én feleségül mentem hozzá s neki adtam kiadós és szép hozományomat abban a hiszemben, hogy férfi és arra kívánczik, mire a férfiak kíváncznak s kell is kívánczoniok: ha tudtam volna, hogy nem férfi, bizony nem mentem volna hozzá. Tudta, hogy nő vagyok, hát minek vett feleségül, ha irtózik a nőktől?«

Minekutána tehát a derék menyecske, talán nem is egyszer ekképpen évődött, hogy szándokát titokban végrehajtsa, megbarátkozott valamely vénasszonnyal s mikor elérkezettnek látta az időt, ennek apróra feltárta szándokát. Mondotta erre a vénasszony:

- Leányom, ne vesztegessed el fiatalságodat, mivelhogy értelmes ember számára nincsen ahhoz fogható fájdalom, mint hogy elvesztegette idejét. És hát mi az ördögnek vagyunk itt mi, akik kivénültünk, ha nem azért, hogy vigyázzunk a tűzhely paraszára? Mondom neked, fölöttébb okosan teszed, ha férjednek mindent kamatostul megfizetsz, hogy vénségedre semmit fel ne hánytorgathasson lelked a testednek. E világból kinek-kinek annyi jut, amennyit elvesz magának, különösképpen pedig a nőknek, kiknek jobban ki kell használniok idejüket, míg alkalmok vagyon reá, mint a férfiaknak, mivel láthatod, hogy ha megvénülünk, sem a férjünknek, sem másnak nem fűlik foga hozzánk, sőt kizavarnak a konyhára, hogy a macskával társalkodjunk és számontartsuk a lábasokat, meg a tálakat: s ami még rosszabb, csúfondáros dalokat szerkesztenek rólunk, hogy azt mondja: »Fiatalnak minden jól, vénasszonynak koporsót.« S más efféle csúfságot mondanak ránk. De hogy ne szaporítsam a szót, végezetül mondom neked, hogy senki előtt nagyobb hasznodra nem tárhatnád fel lelkedet, mint éppen előttem; mivelhogy nincs a világon olyan ficsúr, akinek én nem merném megmondani, amit kell, sem olyan rátarti vagy faragatlan ember, kit meg ne puhítanék s rá ne vennék arra, amit akarok. Csak mondd meg, mit akarsz, a többit pedig bízd reám: de egyre figyelmeztetlek, leányom, légy hozzám jószívvel, mivelhogy földhözragadt szegény vagyok.

És ezzel elhallgatott. A menyecske tehát olyképpen egyezett meg a vénasszonnyal, hogy ha találkozik bizonyos ifjúval, ki sűrűn járkal amaz uccában s kit tetőtől-talpig lefestett előtte, tudja már, hogy mit kell cselekednie: annakutána adott neki egy darab füstölthúst és Isten hírével elküldötte. A vénasszony kevés napok múltán nagy titokban elküldötte hozzá amaz ifjút, kiről neki szólott s nem sok idő múltán egy másikat, aszerint, hogy a menyecskének melyikre szottyant kedve. És bár igen félt a férjétől, mégsem szalasztott el egyetlen efféle alkalmat sem, mely csak kínálkozott.

Történt pedig, hogy midőn egy este a férje vacsorára ment egyik barátjához, kinek neve volt Ercolano, a menyecske meghagyta a vénasszonynak, hogy küldjön föl hozzá bizonyos fiút, ki a legszebb és legkedvesebb ifjú volt Perugiában; az pedig nyomban megcselekedte. De alig

ült a menyecske vacsorához a fiúval, egyszerre csak Pietro kiabált a kapuban, hogy nyissák ki. A menyecske ennek hallatára azt hitte, hogy menten szörnyethal; de mindenáron el akarta rejteni az ifjút, azonban a nagy hirtelenségben nemhogy elküldötte, vagy máshová dugta volna el, hanem bebújtatta egy tyúkkas alá, mely annak a szobának előcsarnokában volt, ahol vacsoráztak s rádobott egy éppen aznap kiürített szalmazsákot és ennek végeztével gyorsan kaput nyitott férjének. Hogy pedig az belépett a házba, szólott hozzá ekképpen:

- Ugyan kutyafuttában lenyelted a vacsorát.

Felelte Pietro:

- Bele se kóstoltunk.

- Hát ez hogy történt? - kérdezte az asszony.

Akkor mondotta Pietro:

- Elmondom: mikor az asztalhoz ültünk, Ercolano és a felesége, meg én, egyszerre csak tüsszentést hallottunk hátunk mögött, melyre először és másodszor rá se hederítettünk; de az, ki tüsszentett, harmadszor is és negyedszer is és ötödször is és még sokszor eltüsszentette magát s akkor aztán mind a hárman nagyot néztünk: Ercolano, ki amúgy is haragudott a feleségére, mert jól megvárakoztatta, minekelőtte kaput nyitott neki, nagy dühösen elordította magát:

- Micsoda dolog ez? Ki tüsszög itt ilyen vadul?

És felkelt az asztaltól, odament a lépcsőhöz, mely mingyárt mellettünk volt, aljában pedig deszkával elkerített kuckó, aminőt a ház berendezésekor rendszerint csináltak, hogy oda alkalomadtán egyet-mást félretegyenek. S mivel úgy rémlett neki, hogy onnét hangzik a tüsszögés, kinyitotta a kuckónak kis ajtaját s alighogy kinyitotta, azon nyomban orrfacsaró kénbűz csapott ki belőle; ezt ugyan már előbb is lehetett érezni, de mikor panaszkodtunk miatta, az asszony azt mondta:

- Ez onnét van, hogy kénnel fehérittem a fátylaimat s aztán a serpenyőt, melyre a ként hintettem, hogy füstölögjön, odadugtam a lépcső alá; onnan jön most is a bűz.

S minekutána Ercolano kinyitotta a kuckó ajtaját és a füst némiképpen szerteoszlott, bekukkantott oda s akkor meglátta azt, ki az előbb tüsszentett s még mindig tüsszögött, mivel a kénnek gőze ingerelte; és ámbár még folyton tüsszögött, a kén már úgy fojtogatta tüdejét, hogy kevés híján nemcsak a tüsszögés, hanem a szusz is benne rekedt volna. Amint Ercolano megpillantotta, felkiáltott:

- Ahá, asszony, hát most már tudom, miért kellett annyit várakoznom a kapunyitásra, mikor hazaértem; de Isten engem úgy segéljen, megfizetek érte.

Mikor az asszony ezt hallotta s látta, hogy bűne kiderült, egyetlen szóval sem mentegette magát, hanem elszaladt az asztaltól s Isten tudja hová ment. Ercolano nem vette észre, hogy a felesége megszökött s többször is beszólt annak, aki tüsszögött, hogy bújjon már ki; de az, mivel már nem tudott mozdulni, akármennyit szólogatta is Ercolano, bizony meg sem moccant. Miért is Ercolano az egyik lábánál fogva kihúzta és késért rohant, hogy megölje: de én bizony féltem, hogy még magam is bíróság elé kerülök, hát felugrottam s nem engedtem, hogy megölje vagy bántalmazza s mi több, védelmére keltem és ordítoztam s ennek hallatára betódultak a szomszédok s az ájult ifjút kivítették a házból, nem is tudom, hová: ez aztán beadott a vacsoránknak melyet is én nem hogy meg nem ettem, hanem még csak meg sem ízleltem, mint már mondtam.

A menyecske ímez esetnek hallatára megismerte, hogy más asszonynak is volt annyi esze, mint neki, ha néhanapján el is éri némelyiket a balszerencse; és szívesen szót emelt volna

Ercolano feleségének védelmére; de meggondolván, hogy ha az idegennek bűnét becsmérli, maga bűnének szabadabb utat egyenget, ekképpen fogott szóba:

- Hát ez aztán gyönyörű dolog: ez aztán a tisztességes, jámbor asszony; hát ilyen a hűséges, becsületes asszony, kinek akár meg is gyóntam volna, oly szentnek tette magát; s még hozzá nem mai csirke már s ilyen jó példával jár a fiatalok előtt: átkozott legyen az óra, melyben világra jött, meg ő maga is; hogy az ily becsstelen, gonosz asszony, a város minden asszonyának szégyene és gyalázata, nem tud elpusztulni: sárba taposta tisztességét és urának fogadott hűségét s annak e világi becsületét; és nem sült ki a szeme ilyen embert, ilyen tisztos polgárt, ki jól bánt vele, s egyúttal önmagát is gyalázattal beszennyezni. Isten engem úgy segéljen, effajta nőkkel irgalmatlanul el kellene bánni: agyon kellene verni őket: elevenen tűzre kellene vetni s hamuvá égetni valamennyit.

Aztán eszébe jutott a maga szeretője, aki ott volt nem messzire tőle, a tyúkkas alatt, hát noszogatni kezdte Pietrót, hogy menjen már aludni, mivelhogy későre jár. Pietro, aki inkább éhes volt, mint álmos, megkérdezte, van-e még valami vacsora. Felelte erre a menyecske:

- Még hogy van-e vacsora! Hát talán szoktunk vacsorát főzni, ha nem vagy itthon? Hát talán Ercolano felesége vagyok én? Ugyan miért nem mégis már? Feküdj csak le, ennél okosabbat nem tehetsz.

Történt pedig, hogy az este Pietrónak némely jobbágysai bizonyos holmikkal megjöttek a tanyáról, a szamarakat pedig meg sem itatták, hanem bekötötték a kis istállóba, mely a pitvar mellett volt; nos, az egyik szamár, melyet leginkább gyötört a szomjúság, kihúzta fejét a kötőfékből, kísétált az istállóból s mindenfelé szaglászott, ha nem lelne-e vizet; és ekképpen botorkálván, odaért a kashoz, mely alatt az ifjú lapult. Annak pedig, mivel négykézláb kellett kuporognia, egyik kezének ujja kívül jutott a kason; s oly nagy volt a szerencséje, akarom mondani a szerencsétlensége, hogy a szamár rálépett erre az ujjára: miért is az ifjú rettenetes fájdalmában hangosan elsikoltotta magát; Pietro ennek hallatára nagyot bámult s mingyárt tudta, hogy a sikoltás benn a házban hangzott el. Miért is kiment a szobából s mivel hallotta, hogy az illető még mindig nyög - minthogy a szamár nem vette le lábát az ujjáról, hanem továbbra is durván ránehezedett - elkiáltotta magát:

- Ki van itt?

És odasietett a kashoz, felemelte s akkor meglátta az ifjút, ki - nem is szólván arról, mennyire fájt az ujja, melyet a szamár patája összelapított - főképpen félelmében reszketett, hogy Pietro valami kárt teszen benne. Pietro pedig nyomban megismerte, mivel betegült hajlandóságában már nagy ideje settenkedett utána; kérdezte tehát:

- Mit keresel itten?

Az pedig nem is felelt erre, hanem Isten szerelmére kérte, hogy ne bántsa. Mondotta néki Pietro:

- Kelj fel, ne félj, nem bántalak, de mondd meg, hogyan kerültél ide és miért?

Az ifjú mindent rendre elmondott neki. Pietro, ki éppen annyira örült, hogy megcsípte a fiút, mint amennyire a felesége szomorkodott miatta, kézen fogta s magával vitte a szobába, hol a menyecske kimondhatatlan szorongásban várakozott reá. Pietro pedig leült vele szemben és szólott:

- Nos, épp az imént szidalmaztad Ercolano feleségét s azt mondtad, hogy meg kell égetni s hogy valamennyitekre szégyent hozott: miért nem beszéltél mingyárt magadról is? Vagy ha már magadról nem akartál beszélni, hogyan merészkedtél róla így beszélni, abban a tudatban, hogy magad is elkövetted azt, mit ő elkövetett? Bizonyára semmi egyéb nem vitt reá, mint az,

hogy valamennyien egy húron pendültek s mind abban mesterkedtek, hogy magatok bűnét mások hibájával takargassátok: hogy a mennydörgős istennyila csapjon belétek és égessen meg benneteket, pokolnak fajzatjai ti!

A menyecske látván, hogy a szidalmakon kívül egyelőre egyéb baj nem érte, észrevette, hogy az ura már szinte reszket, hogy ily szép fiút hatalmában tarthat; megemberelte hát magát és szólott:

- Nagyon is jól tudom, mennyire szeretnéd, ha lecsapna a mennykő s valamennyiünket megégetne, mivelhogy te is csak úgy kívánod a nőket, mint a kutya a korbácsot; de ugyan lesheted; szeretnék egy kicsit számolni veled, hogy tulajdonképpen mi is a panaszkod: és bizonyára jól járnék, ha Ercolano feleségével összemérnél engemet, mivelhogy az szenteskedő, képmutató vénasszony és ami kell neki, megkapja férjétől is, ki úgy kedvében jár, ahogy feleségnek kedvében járni illendő; nekem pedig ebben nincs részem. Bár nem tagadom, hogy ruhával és cipővel bőven gondoskodik rólam, de tudod, hogy egyebekben milyen szűken vagyok; én pedig inkább járnék rongyokban és mezitláb, ha másban jobban gondoskodnál rólam, mint ilyen bőségben, holott egyébként oly gyalázatos fukarul bánysz velem. Hát értsd meg józanul, Pietro, hogy épp olyan nő vagyok, mint a többiek s arra vágyom én is, amire a többiek; azért pedig semmi szemrehányás nem érhet, hogy máshol igyekszem töltetni vágyamat, ha már tőled semmit nem kapok: legalább annyira vigyázok a becsületedre, hogy nem szűröm össze a levelet kocsisokkal, meg koszosokkal.

Pietro már látta, hogy ez a szóáradat így fog ömleni egész éjszaka; tehát mivel amúgy sem sokat törődött az asszonnyal, szólott ekképpen:

- Asszony, most aztán elég: ebben én majd megelégitelék: de nagy szívességet cselekednél velünk, ha adnál valamit vacsorára, mivel úgy látom, hogy akár csak jómagam, ez a fiú sem vacsorázott még.

- Nem hát, - felelte az asszony - bizony nem vacsorázott, mivel téged épp akkor hozott haza az ördög, mikor vacsorához ültünk.

- Menj hát, - szólott Pietro - adj nekünk vacsorát, annakutána pedig majd elrendezem e dolgot olyképpen, hogy nem lesz panaszra okod.

Mikor az asszony látta, hogy férje megbékélt, felkelt, nyomban újra megterítette az asztalt, behozatta a vacsorát, melyet készített és gyalázatos férjével s a fiúval egyetemben jókedvben megvacsorázott. Hogy aztán Pietro vacsora után hogyan rendezte el mindhármuk ügyét, azt bizony elfelejtettem. Csak annyit tudok, hogy mikor másnap reggel a fiú lent járt már a piacon, éppenséggel nem tudta volna bizonyosan megmondani, melyikkel társalkodott többet az éjjel.

HUSS, HUSS!

Currado Gianfigliuzzi mindenkor bőkezű és pompakedvelő nemes úr volt városunkban, lovagi életet élt, szüntelenül kutyákkal és sólymokkal szórakozott, nem is szólván mostan egyéb érdekes cselekedeteiről. Egyszer a sólymával Peretola mellett zsákmányul ejtett egy darumadarat; mikor pedig látta, hogy a madár gyenge húsú és kövér, elküldötte azt kitűnő szakácsának, kinek neve volt Chichibio és Venezia városából származott és megüzente neki, hogy vacsorára süsse meg és ízesen készítse el. Chichibio, kinek már a képéről is lerítt, hogy mily nagy kópé, megfűszerezte a madarat, odatette a tűzre és nagy gondosan sütni kezdte. Mikor pedig már majdnem pirosra sült és pompás pecsenyeszag szállongott belőle, történt, hogy bejött a konyhába egy Brunetta nevezetű szomszédbeli kis fruska, kibe Chichibio fülig szerelmes volt; mikor meglátta a madarat és megorrontotta a pecsenyeszagot, mézes-mázos szavakkal kérte Chichibiót, adná neki annak egyik combját. Felelte Chichibio kornyikálván:

- Orrod tőle fokhagymás, donna Brunetta, orrod tőle fokhagymás.

Donna Brunetta megbosszankodott ezen és felelte:

- Ha nem adod a combot, bizony Isten soha többé semmiben kedvedet nem töltöm.

És többről-többre szóról-szóra összeperlekedtek. Végezetül is Chichibio, nehogy magára haragítsa kedvesét, leszelte a madárnak egyik combját s odaadta neki. Mikor aztán feltálalta a féllábú darut Curradónak s vendégeinek és Currado elcsodálkozott rajta, hívatta Chichibiót és megkérdezte, hová lett a darunak másik combja. A hazug veneziai nyomban megfelelt:

- Uram, a darvaknak csak egy combjuk s egy lábuk vagyon.

Mondotta akkor Currado mérgesen:

- Már hogy az ördögbe volna egy combjuk meg egy lábuk? Hát talán nem láttam ezen kívül elég darut életemben?

Chichibio tovább erősködött:

- De bizony úgy van, uram, amint én mondom és ha akarod, eleven darvakon is megmutathatom neked.

Currado a vendégei kedvéért nem akarta tovább szaporítani a szót, hanem mondotta:

- Mivel azt mondom, hogy megmutatod az eleveneken, holott ilyesmit még soha nem láttam, de nem is hallottam, hát holnap látni akarom s akkor megnyugszom; de esküszöm, hogy ha nem így van, úgy elagyabugyáltatlak, hogy holtod napjáig megemlegetsz.

Az este tehát nem esett több szó erről; másnap reggel, alighogy virradt, Currado, kinek az éjszakai nyugovás nem verte el haragját, még mindig nagy dühösen felkelt s parancsolta, hogy a lovakat elővezessék; és Chichibiót is lóra ültette s magával vitte egy kis folyó felé, melynek partján reggelente rendszerint látni szokta a darvakat és szólott:

- Majd mingyárt meglátjuk, ki hazudott tegnap este, te vagy én.

Chichibio látta, hogy Currado haragja még mindig nem csillapodott s hogy mostan meg kell bizonyítania hazugságát, de még nem is sejtette, hogyan tudja ezt megtenni; hát kimondhatatlan rettegésben poroszkált Currado mögött, holott ha lehetett volna, legszívesebben megszökött volna; de nem lehetett s akár előre, akár hátra, akár oldalvást pislogott, úgy rémlett neki, hogy minden-minden, amit lát, csupa két lábon álló darumadár. De már közel értek a folyóhoz, midőn megpillantott annak a partján vagy tizenkét darut, melyek mind féllábon

álldogáltak, már ahogyan alvás közben szoktak. S minekelőtte még Currado észrevette volna azokat, ő megmutatta neki és szólott:

- Most nyilván láthatod, uram, hogy igazat szólottam tegnap este, hogy a darvaknak csak egy combjuk s egy lábuk vagyon; nézd csak, ott álldogálnak ni.

Currado odanézett és szólott:

- Várj csak, majd megmutatom neked, hogy két lábuk vagyon.

Közelebb ment hát és rájuk kiáltott a darvakra:

- Huss, huss.

Erre a kiáltásra a darvak leeresztették másik lábukat, néhány lépésnyit futottak és elrepültek. Currado tehát Chichibióhoz fordulván, szólott:

- Hát most beszélj, pákosztos! Elhiszed-e, hogy két lábuk vagyon?

Chichibio szinte kővé dermedt s maga sem tudta, mi sugallotta neki, de ekképpen felelt:

- Igen, uram, de tegnap este nem kiáltottál ám reá, hogy: Huss, huss! mivelhogy ha rákiáltottál volna, az is éppen így kidugta volna a másik combját meg a másik lábát, mint ezek.

Curradónak megtetszett ez a visszavágás és minden haragja vidámságra és kacagásra enyhült és szólott:

- Chichibio, igazad van, bizony rá kellett volna kiáltanom.

Ekképpen tehát Chichibio gyors és mulatságos visszavágásával megszabadult a büntetéstől és megengesztelte gazdáját.

A FÖLÖSLEG

Prato városában volt valamikor egy törvény, őszintén szólván éppoly szégyelletes, mint kegyetlen, mely semmi különbséget nem tett, hanem rendelte, hogy éppen úgy meg kell égetni azt az asszonyt, kit férje a kedvesével házasságtörésen kapott, mint az olyant, ki pénzért akármely férfinak odaadja magát. Midőn tehát e törvény fennállott, történt, hogy valamely nemes, szép és fölöttébb szerelmes természetű hölgyet, kinek neve volt madonna Filippa, a férje Rinaldo de Pugliesi ottan kapta a szobájában bizonyos odavalósi csinos nemes ifjúnak karjaiban, kinek neve volt Lazzarino de Guazzagliotri, ki az asszonyt a világon mindennél jobban szerette.

Rinaldo ennek láttára rettentő haragra gerjedt s kevésbe múlt, hogy rájuk nem rohant s meg nem ölte őket, és ha nem féltette volna maga életét, szörnyű haragjában meg is cselekedte volna. És ámbár ebben fékezte indulatját, azt nem tudta megállani, hogy ne kívánja a pratói törvénytől, mit néki nem volt szabad megtennie, tudniillik felesége kivégzését. És mivel az asszony bűnének bizonyítására kellő tanubizonysága volt, alighogy felvirradt, senkitől tanácsot nem kért, hanem bevádolta feleségét és törvénybe idéztette.

Az asszony, kinek helyén volt szíve, mint általában a szerelmes nőknek, elhatározta, hogy minden áron megjelenik a törvény előtt, - bár számos barátja és rokona igyekezett eltéríteni ettől - és megvallván az igazságot, inkább bátor lélekkel meghal, mintsem hogy gyáván megszökjék és önkéntes számkivetésben éljen és ekképpen méltatlannak bizonyuljon oly derék szerelmeshez, mint az volt, kinek karjaiban az elmúlt éjszakát töltötte.

És nagy sereg asszonynak és férfinak kíséretében, kik arra biztatták, hogy tagadjon, megjelent a bíró előtt s elszánt arccal és nyugodt hangon megkérdezte, mit kíván tőle. A bíró, amint ránézett, látta, hogy mily gyönyörű s mily dicséretes módon viselkedik és szavainak bizonyossága szerint mely bátorlelkű asszony; megszánta őt és félt, hogy olyan vallomást tesz, mely miatt néki halálra kell ítélnie, ha maga becsületén nem akar csorbát ejteni. Mivel azonban nem mulaszthatta el megkérdezni őt affelől, amivel vádolták, szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, mint látod, itt áll Rinaldo a férjed és panaszt emel ellened, mondván, hogy idegen férfi karjaiban házasságtörésen kapott; annakokáért kívánja, hogy én a törvénynek rendelkezése szerint ezért halállal büntesselek; én azonban ezt nem tehetem meg, ha magad be nem vallod bűnödet; annakokáért jól vigyázz, mit felelsz és mondd meg nekem, vajjon igaz-e az, mivel a férjed vádol.

Az asszony cseppet sem ijedt meg, hanem nyájas hangon ekképpen felelt:

- Messer, igaz, hogy férjem, Rinaldo, tegnap éjjel Lazzarino karjaiban kapott, melyekben számtalanszor nyugodtam már iránta való édes és tökéletes szerelmemben; ezt soha nem fogom letagadni: de bizonyosra veszem s te is tudod, hogy a törvényeknek mindenkit magokban kell foglalniok s mind azoknak egyetértésével kell megalkottatniok, kikre vonatkoznak. Eme törvénnyel pedig nem így vagyunk, mivelhogy ez csupán a szegény nőket kötelezi, kik sokakat ki tudnának elégíteni, sokkalta különbül, mint a férfiak; ezenfelül pedig, mikor megalkották, egyetlen asszony sem adta hozzá beleegyezését, de mégcsak meg sem kérdeztek egyet is: miért is e törvényt méltán mondhatjuk igazságtalannak. Ha azonban az én testemnek és magad lelkének veszedelmére végrehajtani akarod, csak rajtad múlik; de minekelőtte akármiképpen meghoznád az ítéletet, kérlek, tégy meg nekem egy csekély szívességet: vagyis kérdezd meg férjemet, vajjon odaadtam-e magamat neki mindannyiszor és minden ellenkezés nélkül, ahányszor csak megkívánt.

Rinaldo meg sem várta a bírónak kérdését, hanem tüstént felelte, hogy az asszony tagadhatatlanul mindannyiszor kedvére volt neki, valahányszor csak kívánta.

- Nos tehát, - folytatta azon nyomban az asszony - kérdezem én, bíró uram, hogy ha mindig megkapta tőlem azt, amire szüksége és kedve volt, mit csináltam volna vagy mit csináljak azzal, mit ő meghagyott? A kutyáknak vessem talán? Nem sokkalta jobb-e odaajándékoznom egy nemes úrnak, ki a világon mindennél jobban szeret, mint engedni, hogy veszendőbe menjen vagy elpusztuljon?

Emez előkelő és jóhírű hölgynek kihallgatására mind összesereglettek Prato lakosai; eme kedves kérdés hallatára mind jóízűt kacagtak s annakutána egy értelemmel kiáltották, hogy a hölgynek igaza van, jól beszél: s minekelőtte széjjel mentek volna, megváltoztatták a kegyetlen törvényt, mire a bíró maga biztatta őket, s olyképpen korlátozták, hogy csupán ama nőkre vonatkozzék, kik pénzért csalják meg férjüket. Rinaldo tehát ostoba igyekezetében megszégyenült s ekképpen távozott a törvényszékről; az asszony pedig mintha csak feltámadt volna a máglya tűzéből, vidáman és szabadon, nagy diadallal hazatért.

A KISÉRTET

Élt valaha Firenzében a San Brancazio uccában egy gyapjúkereskedő, bizonyos Gianni Lotterighi nevezetű, ki mesterségében fölöttébb ügyes ember volt, ámbár egyéb dolgokban némiképpen korlátolt; emez együgyűségéért több ízben is megtették őt a Santa Maria novella énekkarának előjárójául és tiszte volt vezetni azoknak iskoláját és gyakorta viselt más egyéb efféle apró-cseprő hivatal, miért is fölöttébb büszkélkedett. Gianninak pedig bizonyos Mannuccio da la Cuculiának Tessa nevezetű leánya volt a felesége, szemrevaló, kackiás, okos és huncut egy asszony. Mivel ismerte férjének együgyűségét és szerelmes volt Federigo di Neri Pegolottiba, viszont a csinos és daliás ifjú is szerette őt, egyik cselédjével megüzente Federigónak, hogy jöjjön ki meglátogatni őt Gianninak Camerata melletti szép nyaralójába, hol egész nyáron által időzött s hová Gianni néhanapján kijött vacsorázni és aludni, reggel pedig visszament műhelyébe.

Federigo, ki fölöttébb kívánczozott e látogatásra, a néki mondott napon estefelé elment hát a nyaralóba s mivel az estén Gianni nem jött ki, kényelmesen és nagy gyönyörűséggel vacsorázott és szerelmeskedett az asszonnyal. De mivel sem ő, sem Federigo nem úgy gondolta, hogy ez első éjszaka leszen az utolsó is, hogy ne kelljen minden alkalommal a szolgálóval üzennie érte, megegyeztek a következőképpen: minden nap, hogy ha kimegy a nyaralójába, vagy távozik a nyaralójából, mely valamivel magasabban volt, nézzen le abba a szőlőbe, mely az asszonynak háza mellett volt, hol is szőlőkaróra tűzött számárfejet fog látni; ha ez a számárfej pofáját Firenze felé fordítja, azon éjszakán bizvást és nyugodtan jöjjön be az asszonyhoz este a sötétben és ha a kapu nem volna nyitva, kopogtasson halkan háromszor, mire az asszony majd kinyitja; ha pedig látja, hogy a szárnak pofája Fiesole felé fordul, ne jöjjön be, mivel akkor ott van Gianni.

És ekképpen cselekedvén gyakorta együtt mulattak. Történt azonban egyik este, hogy mikor Federigónak Monna Tessánál kellett vacsoráznia és az asszony éppen két kövér kappant süttetett, Gianni késő este váratlanul kijött; az asszonynak sehogy sem volt inyére ez és a férjével együtt kevéske füstölt húst vacsorázott, melyet külön főzetett, a szolgálóleánynak pedig meghagyta, hogy takarja fehér asztalkendőbe a két sült kappant, hozzá egy csomó friss tojást meg egy üveg jó bort és vigye a kertbe, hová be lehetett jutni úgyis, ha az ember nem ment a házon keresztül és ahol néha-néha vacsoráztatott már Federigóval és meghagyta a szolgálónak, hogy tegye az egészet a kis füves térség szélén a barackfa tövébe.

Rossz kedve pedig oly nagy volt, hogy elfeledte megmondani a szolgálónak, hogy várja meg ottan Federigót és mondja meg neki, hogy Gianni megjött és vigye haza eme holmit a kertből. Maga pedig Giannival együtt lefeküdt, hasonlatosképpen a szolgáló is és nem sok időbe telt, hogy Federigo megérkezett és halkan egyet koppantott a kapun, amely tőszomszédságában volt ama szobának, úgyhogy Gianni tüstént meghallotta s ugyancsak a felesége is; de hogy Gianniban gyanú ne támadjon ellene, az asszony úgy tett, mintha aludnék. Federigo várt kicsinyég, aztán másodszor is kopogott; Gianni elcsodálkozván ezen, oldalba bökte a feleségét és szólott:

- Tessa, hallod ezt? Úgy rémlik nekem, hogy kopogtatnak a kapunkon.

Az asszony, aki jobban hallotta, mint a férje, úgy tett, mintha most ébrednének és szólott:

- Micsoda, mit mondasz?

- Azt mondom, - felelte Gianni - hogy úgy rémlik, mintha kopogtatnának a kapunkon.

Mondotta az asszony:

- Kopogtatnak? Jajjaj, Giannim, hát nem tudod, mi ez? Ez a kísértet, mely engem már napok óta halálra rémítget éjszakánként; mindeddig, mikor meghallottam, nyomban fülig betakaródtam s nem mertem előbb kidugni a fejemet, csak akkor, mikor már kivilágosodott.

Felelte erre Gianni:

- Ugyan, asszony, ha csak ennyi az egész, ne félj, hiszen az imént, mikor lefeküdtünk, mondtam sok szép imádságot, meg is áldottam az ágynak minden sarkát; hát bizony nem kell félni, mivelhogy minden ő hatalmával sem lehet ártalmunkra.

Az asszony azonban, nehogy Federigo gyanút fogjon ellene és netalán szakítson vele, elhatározta, hogy minden áron felkel és értésére adja, hogy Gianni itt van; szólott tehát férjének:

- Jó, jó, de én bizony nem érzem magam nyugodtan és biztonságban, míg meg nem babonáz-zuk a kísértetet, ameddig te is itt vagy.

Kérdezte Gianni:

- Hát hogyan kell megbabonázni?

Felelte az asszony:

- Én nagyon jól értem a megbabonázás módját, mivel tegnapelőtt, mikor Fiesoleban jártam a búcsún, egy vezeklő asszony, ki, Isten a tanum, mely szentéletű, látván, mennyire félek, megtanított egy szép ráolvasásra és azt mondotta, hogy minekelőtte vezeklőnek állott, többször is próbát tett vele és mindig foganatja volt. De Isten tudja, sohasem mertem próbát tenni vele egymagamban; de most, hogy itt vagy te is, menjünk együtt megbabonázni a kísértetet.

Gianni azt felelte, hogy szívesen, és felkelvén, lábujjhegyen mind a ketten a kapuhoz mentek, mely mögött még mindig ott várakozott Federigo, most már ugyan némiképpen gyanakodván. És mikor odaérkeztek, mondotta a hölgy Gianninak:

- Mikor szólok, köpj egyet.

Felelte Gianni:

- Jól van.

És az asszony belekezdett a ráolvasásba és szólott ekképpen:

- Kísértet, ki éjjel kísért szerte-széjjel, elcsitulj és oldalogj, ahogy jöttél, takarodj; kinn a kertnek fűvében vén barackfa tövében lelsz majd zsíros kappanpecsenyét, tyúkom-búkom száz pöttyenétét, idd meg rá a bort, irhádát elhordd, és ne bánts se engemet, se Giannim édes férjemet.

És odaszólt férjének:

- Köpj egyet, Gianni.

És Gianni köpött. Federigónak, ki odakint álldogált és az egészet hallotta, eloszlott a féltékenykedése, és bár igen dühös volt, mégis oly nagy nevetetnékje támadt, hogy majd megpukkadt bele és midőn Gianni köpött, halkan ezt mormogta:

- Bár a fogadat is kiköpnéd.

Minekutána az asszony ily módon háromszor ráigézett a kísértetre, férjével együtt visszatért az ágyba. Federigo, ki még nem vacsorázott, mivel abban volt, hogy az asszonnyal vacsorázik s mivel jól megértette a ráolvasás szavait, kiment a kertbe s minekutána a vén barackfa tövében meglelte a két kappant, meg a bort, meg a tojásokat, hazavitte az egészet és

farkasétvággal megvacsorázott. Annakutána pedig többízben is, ha az asszonnyal találkozott, sokat kacagott vele együtt eme varázslaton. Igaz, hogy némelyek szerint az asszony csakugyan Fiesole felé fordította a számárfejet, de egy paraszt, ki a szőlőn általment, rávágott a botjával, mire az egyet-kettőt forgott s végül is úgy állt meg, hogy Firenze felé nézett, miért is Federigo azt hitte, hogy hívják és eljött; és akkor az asszony állítólag így mondotta a ráolvasást:

- Kísértet, kísértet, menj, Isten veled, más forgatta, nem én a számárfejet, miért is verje meg két kézzel az Isten, mivelhogy a férjem, Gianni vagyon itten.

Federigo tehát eloldalgott és szállás és vacsora nélkül maradt. De az egyik szomszéd-asszonyom, aki nagyon öreg asszony már, meséli, hogy amint kisleány korában hallotta, mind a kettő igaz, de az utóbbi eset nem Gianni Lotteringhivel történt, hanem bizonyos Gianni di Nello nevezetűvel, ki Porta San Pierónál lakott és éppen olyan tökkelütött bamba volt, mint Gianni Lotteringhi.

A HORDÓ

Nemrég ideje még történt Nápolyban, hogy valamely szegény ember feleségül vett egy Peronella nevezetű csinos és kackiás leányzót; a férfinak kőművesség volt a mestersége, a menyecske pedig fonogatott és ekképpen szűkös keresményükből úgy ahogy eltengették életüket.

Történt, hogy valamely léha ifjú megpillantotta egy napon eme Peronellát és mivel fölöttébb megtetszett neki, belészeretett és addig-addig legyeskedett körülötte különb-különbféle módokon, mígnem a menyecske megbarátkozott vele. És hogy találkozhasanak, a következőképpen egyeztek meg: mivelhogy a menyecske férje minden reggel idejében felkelt, hogy munkába menjen vagy munkát keressen, az ifjú ott leselkedik majd, hogy lássa őt elmenni hazulról; s mivel amaz ucca, melyben laknak s melynek neve Avorio, igen elhagyatott, amint a férj távozik, az ifjú nyomban besurran az asszonyhoz. És valóban gyakorta ekképpen cselekedtek.

Történt azonban idővel egy reggelen, hogy mikor a derék atyafi elment hazulról és Giannello Strignario, mivelhogy ez volt az ifjúnak neve, besurrant a házba és együtt mulatott Peronellával, kevés idő múltán hazatért a férj, holott máskor egész napon által nem szokott hazajönni és hogy az ajtót zárva lelte, kopogtatott s kopogtatás után ekképpen szólott magában: »Istenem, mindörökre áldott légy; mivelhogy ámbár szegény sorba helyeztél, vigasztalásomra legalább e derék és tisztas asszonykát adtad feleségemül. Látod, most is tüstént bezárta az ajtót, amint távoztam, nehogy valaki bemehessen hozzá és bosszúságot okozzon neki.« Peronella észrevette, hogy a férje jön, mivel megismerte a kopogtatásáról; szólott tehát:

- Jajjaj, Giannellóm, végem van, itt a férjem, hogy az Isten akárhová tegye; most hazajött és nem tudom mit jelent ez, hiszen soha máskor nem szokott hazajönni ebben az órában: talán meglátott, mikor besurrantál. De az Isten szerelmére, akárhogy van is a dolog, bújj be ide ebbe a hordóba, én meg megyek ajtót nyitni s majd meglátjuk, mi az oka, hogy ma ilyen hamar hazajött.

Giannello tehát tüstént bebújt a hordóba. Peronella pedig kiment ajtót nyitni férjének és nagy mérgesen mondotta neki:

- Hát ez meg már miféle új módi, hogy ilyen korán hazajöttél ma? Ha jól veszem észre, mintha ma nem akarnál dolgozni, mivel látom, hogy a szerszámaidat is hazahoztad: hát aztán miből fogunk megélni, ha te ekképpen cselekszel? Honnan veszünk kenyeret? Azt hiszed, megengedem, hogy zálogba csapd a szoknyámat s egyéb ringyem-rongyomat? Hiszen én már éjjel-nappal egyebet sem teszek, csak fonok, meg fonok és már a hús is leválik a körmömről, hogy legalább annyi olajunk legyen, hogy a mécsesünket meggyujthassuk. Férjem uram, nincs olyan szomszédasszony, ki ne csodálkoznék rajtam és ne csúfolna, hogy ennyit töröm magamat és ily kemény munkában ennyit fáradozom; te meg csak úgy hazajössz és lógotod a karodat, holott bizony munkában kellene lenned.

És ekképpen szólván, sírva fakadt és megint rákezdte:

- Jajjaj, ó, én szerencsétlen, ó, én boldogtalan, mily rossz órában születtem, mily nyomorult sorsra jutottam! Micsoda derék ifjút kaphattam volna férjemül s én nem akartam, hanem inkább ehhez mentem, ez pedig nem gondolja meg, micsoda leányt kapott feleségül. Más asszonyok bezzeg élnek világukat a szeretőikkel s egy sincs közöttük, kinek ne volna kettő-három és gyönyörűségök vagyon és a férjük előtt a csillagot is letagadják az égről; nekem pedig, szegény fejemnek, mivelhogy jó vagyok s nem fülök fogam efféle dolgokhoz, bú-

bánatnál és boldogtalanságnál ugyan nincs egyebem: nem is tudom, miért nem szerzek én is szeretőt a többiek módjára. Értsd meg józan ésszel, férjem uram, hogy ha rossz akarnék lenni, bizony könnyű szerrel találnék szeretőt, mivelhogy van éppen elég csinos ifjú, aki szeret engem és utánam settenkedik és üzenget nekem és ígéretet tenger pénzt, vagy ruhát meg ékszer, ha inkább kedvemre vagy; de bíz én ilyesmit soha nem vettem lelkemre, mert már az anyám sem volt ilyenfajta asszony; te meg csak úgy hazajössz, holott dolgoznod kellene.

Felelte a férje:

- Ejnye, feleség, az Isten szerelméért, ne mérgelődj; nekem elhiheted, hogy tudom, ki vagy s éppen ma reggel is meggyőződtem róla; de a dolog úgy van, hogy én dolgozni mentem, csak hogy nyilván nem tudod, aminthogy magam sem tudtam, hogy ma szent Galeone ünnepe vagy; s ennél fogva munkaszünet; ezért jöttem hát haza ebben az órában: de azért gondoskodtam róla s módját leltem, hogy több mint egy hónapra legyen kenyerünk, mivelhogy eladtam ennek az embernek, ki, mint látod, velem jött, azt a hordót, amely tudod, már régóta utunkban volt itt a házban; öt tallért ad érte.

Mondotta akkor Peronella:

- Hát épp ez az én bajom: te férfi vagy és kint csavarogsz és bizony ismerhetnéd a dürgést és itt van ni: eladsz egy hordót öt talléron, holott én, ki asszony lévén szinte soha ki nem mozdulok a házból, tudván, mely alkalmatlanságot okoz nekünk idebent, hét talléron adtam el ennek az atyafinak, aki éppen mielőtt beléptél, volna, belebújt, hogy megnézzé, nincs-e valami baja.

A férj ennek hallatára mód felett megörvendezett s odaszólt annak, ki a hordóért jött:

- Atyafi, menj Isten hírével: hiszen hallod, hogy a feleségem hét talléron adta el, holott te csak ötöt kínáltál érte.

Felelte rá az atyafi:

- Isten neki fakeszt.

És elment. Peronella pedig mondotta férjének:

- Menj hát oda, ha már itt vagy és üsd nyélbe a vásárt.

Giannello, ki füleit hegyezvén figyelt, vajjon nem fenyegeti-e valamely veszedelem, nem kell-e résen lennie, Peronella szavainak hallatára nyomban kibújt a hordóból és mintha nem is hallotta volna, hogy a férj hazatért, megszólalt:

- Hol vagy, asszonyság?

Mondotta erre a férj, ki éppen odaért:

- Itt vagyok, mit akarsz?

Felelte Giannello:

- Ki vagy te? Én az asszonyságot keresem, kivel e hordóra megalkudtam.

Felelte férjürem:

- Beszélj csak bízvást velem, mivelhogy én vagyok a férje.

Mondotta akkor Giannello:

- Úgy látom, a hordónak nincs semmi baja, de azt hiszem, seprőt tartottál benne, mivelhogy belülről valami száraz kéreg van rajta, melyet sehogy sem tudok a körmeimmel lekaparni; tehát csak akkor veszem meg, ha előbb kitisztogatod.

Peronella a szavába vágott:

- Nem, ezen ugyan nem megy füstbe a vásár; majd az uram kitisztogatja.

Szólott a férje is:

- Bizony, hogy kitisztogatom.

Lerakta hát a szerszámain, ingujjra vetkőződött, gyertyát gyújtott, kaparót kért, bemászott a hordóba és kezdte kaparni. Peronella pedig, mintha nézni akarná a munkáját, a fejét meg egyik karját, meg a vállát bedugta a hordó száján, mely nem volt nagyon bő és ekképpen fogott szóba:

- Itten kapard, amott, emitt is; nézd csak, ott még rajta maradt egy kevés.

S miközben ilyen helyzetben útbaigazította és figyelmeztette a férjét, Giannello, ki még aznap nem csillapította teljesen vágyát, mikor a férj máris megjött, látván, hogy nem tehette meg úgy, ahogy akarta, elszánta magát, hogy úgy csillapítja, ahogy tudja; odalépett tehát az asszonyhoz, ki testével egészen eltakarta a hordó száját és csillapította véle ifjonti gerjedelmét és épp abban a pillanatban csitult meg, amikor férjüram készen lett a kaparással; akkor tehát visszahúzódott, Peronella kivonta fejét a hordóból, férjüram pedig kibújt. Miért is Peronella odaszólt Giannellónak:

- Fogd ezt a gyertyát, atyafi és nézd meg, eléggé tiszta-e már.

Giannello belenézett a hordóba és azt mondta, hogy most már nincs ellene kifogása és meg van elégedve: kifizette hát a hét tallért és férjürammal házába cipeltette a hordót.

TOFANO PÓRULJÁR

Élt valaha Arrezzóban bizonyos Tofano nevezetű gazdag ember, ki gyönyörű asszonyt kapott feleségül, kinek neve volt Monna Ghita, kire is hamarosan féltékenykedni kezdett, maga sem tudta, miért. Amint az asszony ezt észrevette, felháborodott és többször is megkérdezte, mi az oka féltékenységének, de mivel a férj mindig csak holmi bizonytalan és semmitmondó okokat tudott felhozni, az asszony elvégezte magában, hogy hát haljon bele az ura abba a nyavalyába, melytől ok nélkül rettegett.

És mikor észrevette, hogy egy, vélekedése szerint fölöttébb derék ifjú igen ráóhajtozott, nagy óvatosan kezdette véle összeszűrni a levét. Mikor már annyira megegyeztek egymással, hogy nem volt hátra egyéb, mint tettekkel valóra váltani szavaikat, az asszony gondolkodott, hogy ennek is módját ejtse. És mivel tudta, hogy férjének egyebek közt megvan az a rossz tulajdonsága, hogy szereti az itókát, kezdte dicsérni eme szokását, sőt mi több, nagy ravaszul maga ösztökélte erre.

És ez már oly megrögzött szokása lett, hogy valahányszor szüksége volt rá, addig itatta, mígnem az egészen lerészegedett; és mikor elsőízben tökrészezen látta, lefektette az ágyba, maga pedig találkozott szerelmesével s annakutána még sokszor nagy biztonságban találkozott vele. És férjének részegségében oly igen elbizakodott, hogy nem csupán maga házába merte bebocsájtani kedvesét, hanem gyakorta az éjszaka java részét annak házában töltötte, mely nem volt messzire az övétől. És míg az asszony szüntelenül folytatta e mesterkedését, történt, hogy züllött férjének szöget ütött fejébe, hogy az asszony, holott ő biztatja az ivásra, maga soha nem iszik; ennek miatta gyanú támadt benne, hogy hátha úgy van a dolog, amint csakugyan volt, hogy tudniillik az asszony csak azért részegíti le őt, hogy míg alszik, annál kényelmesebben tölthesse maga kedvét.

És biznyságot akarván szerezni, hogy csakugyan így van-e, egy napon semmit nem ivott, este pedig tökrészeznek tette magát s olyanokat beszélt és művelt, mint még soha. Az asszony elhitte neki és abban a hiszemben, hogy fölösleges tovább itatnia, nyomban lefektette. Ennek végeztével pedig, miként már jó néhányszor megcselekedte, elment hazulról, besurrant kedvesének házába és éjfélig ottan mulatott. Mikor Tofano észrevette, hogy az asszony nincs mellette, nyomban felkelt, lement a kapuhoz, bezárta és odaállt az ablakhoz, hogy lássa, mikor az asszony hazatér és tudtára adja, hogy rájött a turpisságára; és ottan várakozott, míg az asszony hazatért. Midőn hazatért és látta, hogy kizárták, igen megrökönyödött és próbál-gatni kezdte, vajjon erőszakkal kinyithatná-e a kaput. Tofano egy darabig csak nézte-nézte, azután pedig megszólalt;

- Asszony, hiába erőlködöl, mivelhogy e kapun ugyan nem jössz be. Menj csak, menj vissza oda, hol mostanáig voltál és jegyezd meg, hogy ide ugyan be nem jössz, mígnem rokonaid és szomszédaid szemeláttára eme dolog miatt meg nem adom neked ama tisztességet, melyet megérdemeltél.

Az asszony előbb Isten szerelmére kérlelni kezdte, hogy lágyuljon meg a szíve és nyissa ki a kaput, mivelhogy ő nem onnét jön, ahonnét férje gondolja, hanem együtt virrasztott egyik szomszédasszonyával, mivelhogy az éjszakák nagyon hosszúak, ő pedig nem tud oly sokat aludni, sem pedig otthon egyedül virrasztani. De a rimázkodása mit sem használt, mivel ez a számár elszánta magát, hogy Arrezzo valamennyi lakosa megtudja kettejük szégyenét, holott mostan még senki nem tudta. Az asszony látván, hogy a könyörgés mit sem használ, fenyegetődzéshez folyamodott és szólott:

- Ha nem nyitod ki, én a világ legboldogtalanabb emberévé teszek.

Felelte erre Tofano:

- Ugyan mit tehetnél ellenem?

Az asszony, kinek elméjét már megélesítette Ámor a maga tanácsaival, ekképpen felelt:

- Minekelőtte megérem azt a szégyent, melyet igaztalanul fejemre akarsz hozni, belevetem magamat ebbe a közeli kútba s ha majd holtan lelnék ebben, mindenki szentül azt fogja hinni, hogy te dobtál bele részegségedben; s ekképpen vagy menekülnöd kell s minden vagyonodat itt hagynod és nyomorúságban élned, vagy pedig fejedet veszik, mint gyilkosnak, minthogy valóban az leszel.

Eme szavak cseppet sem indították meg Tofano ostoba konokságát. Miért is az asszony folytatta:

- Hát jó, én tovább nem bírom elviselni bosszantásodat; bocsásson meg néked az Isten: a rokkámat itt hagyom, viteds be.

És mivel az éjszaka olyan sötét volt, hogy két ember egymást nem láthatta meg az uccán, az asszony odament a kúthoz, felvett egy hatalmas követ, mely a kút kávájánál hevert, el-sikoltotta magát, hogy: »Istenem, bocsáss meg nekem«, és beledobta a követ a kútba. A víz nagyot loccsant, amint a kő beleesett: Tofano ennek hallatára szentül hitte, hogy az asszony a kútba vetette magát: felkapta hát a vödröt meg a kötelet, tüstént kirohant a házból és hogy kimentse, odaszaladt a kúthoz. Az asszony, aki megbújt a háznak kapuja mellett, amint férjét a kút mellé rohanni látta, nyomban besurrant a házba, belülről bezárta a kaput, aztán az ablakhoz állott és rákezdte:

- A bort akkor kell megvizezni, mikor issza az ember, nem később, éjszaka idején.

Tofano az asszony hangjának hallatára észrevette, hogy lóvá tették, visszatért hát a kapuhoz, de mivel nem tudott bemenni, kérlelni kezdte az asszonyt, hogy eressze be. Az asszony pedig most már megelégette a halk hangot, melyen eddig beszélt, és szinte ordítózván rákezdte:

- Részezes disznó, Krisztus keresztjére mondom, ugyan nem jössz be ma éjszaka; én bizony nem bírom elviselni ezt a szokásodat: meg kell mutatnom az egész világnak, micsoda ember vagy s mikor mászkálsz haza éjjelente.

Tofano viszont dühében ugyancsak ordítani kezdett és szidalmazta az asszonyt: a szomszédok pedig a lárma hallatára felkeltek s a férfiak és nők kinéztek az ablakokon és kérdezgették, mi történt. Az asszony pedig sírván ekképpen fogott szóba:

- Ez a gyalázatos ember vagy részegen jön haza este, vagy a csapszékben hál és aztán ilyenkor botorkál haza; eleget türtem már s mégsem használ, de tovább nem bírom s azért szégyenítettem meg ekképpen, hogy kizártam a házból, hadd lássam, ha megjavul-e.

A számár Tofano meg kitalálta az esetet úgy, amint történt és dühösen fenyegette az asszonyt. Mondotta akkor az asszony a szomszédoknak:

- Hát látjátok, micsoda ember! Mit mondanátok, ha én volnék künn az uccán, mint most ő és ő volna benn a házban, mint most én? Istenemre, bizonyosra veszem, elhinnétek neki, hogy igazat mond. Ebből nyilván megismerhetitek az esze járását. Azt mondja, hogy én tettem azt, amit bizonyosan ő tett. Azt hitte, hogy megijeszt, ha tudom is én mit beledob a kútba; de bár adta volna Isten, hogy ő maga ugrott volna bele és ott fulladt volna, így legalább kellőképpen megvizezte volna a bort, melyből ugyan jócskán felöntött.

A szomszédok, férfiak és nők egyaránt, valamennyien szidalmazni kezdték Tofanót s őt hibáztatták és lepocskondiázták azért, mit felesége ellen szólott: és a lárma addig-addig szállott szomszédtól-szomszédig, mígnem elért az asszonynak rokonaihoz. Kik is odajöttek és

hallván az esetet az egyik szomszédtól meg a másiktól, megragadták Tofanót és úgy elagyabugyálták, hogy szinte csontja törött. Annakutána bementek a házba, összeszedték az asszonynak holmiját s vele együtt visszatértek maguk házába, megfenyegetvén Tofanót még külön dolgokkal. Tofano pedig látván, hogy póruljárt és féltékenysége bajba sodorta, mivel az asszonyt nagyon szerette, elküldötte közbenjáró gyanánt néhány barátját és nem nyugodott, míg az asszony meg nem békélt vele és visszatért házába, miután ígéretét vette, hogy soha többé nem fog féltékenykedni; ezenfelül pedig megengedte az asszonynak, hogy mindenben kedvét töltse, de oly óvatosan, hogy ő semmit ne vegyen észre. S mint bolond paraszt, ki kárán tanul, most már mindent túrt szótlanul.

EGY ASSZONY ÉS HÁROM FÉRFI

Élt városunkban valaha egy ifjú szépséges és nemes hölgy, bizonyos derék és jómódú lovagnak felesége és miként gyakran megtörténik, hogy az ember nem bírja folytonosan ugyanazt az edelt enni, hanem néha-néha változatosságot kíván: akképpen ez a hölgy, kit férje nem igen tudott megelégtetni, beleszeretett bizonyos Leonetto nevezetű szemrevaló és kedves, ámbár nem valami előkelő családbéli ifjúba és viszont az is megszerette az asszonyt: mivel pedig, miként tudjátok, ritkán marad kielégítetlenül az, mit a férfi és a nő egyenlőképpen kíván, nem sok időbe telt, hogy vágyaikat be is töltötték.

Történt pedig, hogy e hölgyet szépsége és kedvessége miatt fölöttébb megszerette bizonyos messer Lambertuccio nevezetű lovag, kit is a hölgy oly utálatosnak és nyeglének tartott, hogy szerelmét semmiképpen nem tudta viszonzni. De ez folytonosan üzenetekkel zaklatta és hogy semmire nem ment, hatalmas ember lévén megfenyegette, hogy szegyenbe keveri, ha nem tesz kedvére. A hölgy, ki ismerte, hogy milyen ember és rettegett tőle, rászánta magát, hogy kedvét tölti. És midőn a hölgy, kinek neve volt madonna Isabella, a nálunk dívó szokás szerint nyáron kiköltözött falura egyik szép nyaralójába, történt, hogy egy napon férje ellovagolt valahová, hol három napig szándékozott maradni és akkor az asszony üzent Leonettónak, hogy jöjjön el hozzá, ki is nagy örömmel tüstént odament.

Mikor messer Lambertuccio megtudta, hogy a hölgynek férje elutazott, egymagában lóra szállt, elment a hölgyhöz és kopogtatott a kapuján. Amint a hölgynek szolgálója megpillantotta őt, nyomban asszonyához sietett, ki a szobájában volt Leonettoval, kihívta őt és mondotta neki:

- Madonna, messer Lambertuccio idelent van egyedül.

Az asszony ennek hallatára kimondhatatlanul megrökönyödött, de félelmében könyörgött Leonettónak hogy ne vegye zokon s bújjék el kicsinyég az ágnak függőnye mögé, míg messer Lambertuccio el nem távozik. Leonetto, ki éppen úgy megrémült, mint az asszony, elbújt; akkor a hölgy parancsolta szolgálójának, hogy menjen és nyisson kaput messer Lambertucciónak: az pedig kinyitotta s a lovag az udvarban leszállt paripájáról, melyet oda-kötött egy vaskampóhoz, maga pedig felment a házba. A hölgy jókedvet erőltetett arcára és elébe ment a lépcső legfelső fokáig s tőle telhetőleg nyájas szavakkal fogadta és megkérdezte, mi járatban van errefelé. A lovag megölelte és megcsókolta a hölgyet és szólott:

- Édes lelkem, hallottam, hogy a férjed nincs itthon, hát eljöttem kicsinyég mulatni magam veled.

S ekképpen szólván a hölgygel együtt bement a szobába, hol is bezárkóztak s akkor messer Lambertuccio kezdte gyönyörűségét tölteni az asszonnyal. És ekképpen mulatott vele, midőn a hölgy legnagyobb megrökönyödésére történt, hogy hazaérkezett a férje: s midőn a szolgáló a palotához közeledni látta: nyomban odaszaladt asszonyához és szólott:

- Madonna, itt az úr: azt hiszem, már bent van az udvarban.

Az asszony, mikor ezt hallotta, s észbevette, hogy két férfi van a házában és tudta, hogy a lovagot nem rejtheti el, mivel a paripája ott áll az udvarban, azt hitte, hogy menten szörnyet hal. Mindazonáltal nyomban kiugrott az ágyból és hirtelen elhatározással mondotta messer Lambertucciónak:

- Messer, ha egy kicsit szeretsz és meg akarsz menteni a haláltól, tedd azt, amit mondok. Fogd a kezedbe meztelen törödet s dühös és felháborodott arccal rohanj le a lépcsőn és közben ezt ordítsad: »Istenemre esküszöm, fülön fogom én még valahol!« És ha a férjem fel akarna

tartóztatni vagy valamit kérdezne tőled, ne szólj egyebet, csak azt, mit néked mondtam és pattanj lóra és szóba ne állj vele.

Messer Lambertuccio azt felelte, hogy szívesen; és kivonta törét és részben a kiállott fáradalom, részben pedig a lovag hazatértén érzett haragja miatt bíborvörös arccal a hölgynek meghagyása szerint cselekedett. A hölgynek férje, ki az udvarban már leszállott lováról, álmélkodva látta ottan a paripát s mikor éppen fel akart menni, látta messer Lambertucciót lefelé rohanni: elcsodálkozott hát s meghökkent a szavaitól és arcától és szólott:

- Mi az, messer?

Messer Lambertuccio felhágott a kengyelbe, nyeregbe ült és csak ennyit mondott:

- Esküszöm, fülön fogom én még ezt valahol.

És elvágtatott. A nemes úr felment s ott lelte feleségét a lépcső fokán riadtan és rémülten és kérdezte tőle:

- Mi dolog ez? Kit fenyeget messer Lambertuccio ilyen dühösen?

Az asszony a szoba felé hátrált, hogy Leonetto meghallja szavait és felelte:

- Messer, így még életemben nem ijedtem meg. Bemenekült ide egy ifjú, kit nem ismerek s kit messer Lambertuccio törrel a kezében üldözött; és véletlenül nyitva lelte ím e szobát és egész testében reszketvén szólott: »Madonna, az Istenért, segíts rajtam, hogy meg ne öljenek itt a karjaidban«. Én felkeltem és éppen meg akartam kérdezni, hogy kicsoda és mi történt és ime messer Lambertuccio máris odafent termett ordítózván: »Hol vagy, bitang!?« Én odaálltam a szoba ajtajába s mikor ő be akart lépni, feltartóztattam; ő pedig mint lovagias ember látván, hogy nincs ínyemre látogatása, nagy átkozódás közben lerohant, miként láttad.

Mondotta akkor a férje:

- Asszony, helyesen cselekedtél: nagy szégyen lett volna, ha valakit meggyilkolnak házukban; és nagy hitványság volt messer Lambertucciótól üldöznie valakit, ki ide menekült.

Annakutána megkérdezte, hol vagy az ifjú. Felelte az asszony:

- Messer, én nem tudom, hová rejtkezett.

Szólott akkor a lovag:

- Hol vagy? Csak gyere ki bátran.

Leonetto, ki mindent hallott, nagy remegve kibújt onnét, hol elrejtőzködött, mivelhogy valóban nagy rémületet állt ki. Kérdezte akkor a lovag:

- Mi bajod van neked messer Lambertuccióval?

Felelte az ifjú:

- Messer, nincs nekem semmi a világon; miért is szentül hiszem, hogy elment a józan esze vagy összetévesztett valakivel: mivelhogy mikor nem messzire eme palotától meglátott engem az uccán, nyomban töréhez kapott és elkiáltotta magát: »Most meghalsz, gazember!« Én nem sokat kérdezgettem, hogy ugyan miért, hanem ahogy csak a lábaim bírták, futásnak eredtem és ide menekültem, hol Istennek és e nemes hölgynek jóvoltából megmenekedtem.

Szólott ekkor a lovag:

- No hát ne félj, én épségben és egészségben hazakísérlek, te meg kutasd ki magad, mi baja van veled.

Azután tehát megvacsoráztak, ő pedig lóra ültette az ifjút, elkísérte Firenzébe és csak a házánál hagyta magára. Aztán a hölgynek útbaigazítása szerint még aznap este nagy titokban beszélt messer Lambertuccioval és megegyezett vele olyképpen, hogy akármennyit beszéltek is később a dolgról, a férj sohasem tudta meg, mennyire csúffá tette a felesége.

A HÚ SZOLGA

Párizsban élt valaha egy firenzei nemes úr, ki szegénységében kereskedésre adta fejét, a kereskedésben pedig úgy kedvezett neki a szerencse, hogy nagyon meggazdagodott; feleségétől pedig egyetlen fia volt, kit Lodovico névre kereszteltetett. Hogy pedig a fiúnak semmi hajlandósága nem volt a kereskedésre, hanem inkább kiütközött benne atyjának nemessége, az apja nem akarta holmi boltba beadni, hanem elküldötte őt egyéb nemes ifjakkal egyetemben Franciaország királyának szolgálatába, hol mindennemű jó erkölcsöket és egyéb dicséretes dolgokat megtanult.

És ottan időzván, történt, hogy bizonyos lovagok, kik a Szent Sírtól hazatértek, részt vettek amaz ifjak valamely társalgásában, kik között ott volt Lodovico is és mikor hallották, hogy azok Franciaországnak, Angolországnak és a világ más országainak szép asszonyairól beszélgetnek, egyikök megkockáztatta, hogy bizony akármennyit kóborolt is a világban, akármennyi asszonyt látott életében, soha olyan szépet nem látott még, ki a bolognai Egano de'Galluzzinak feleségéhez, madonna Beatricéhez fogható volna: ezt pedig mind bajtársai is megerősítették, kik hasonlatosképpen látták az asszonyt Bolognában.

Mikor Lodovico, ki még soha nem volt szerelmes, ezt hallotta, oly vágyakozásra gyulladt az asszonynak látása iránt, hogy semmi másra gondolni nem tudott; elhatározta tehát, hogy mindenáron elmegy Bolognába, hogy megláthassa és ott is marad, ha a hölgy megtetszik neki; miért is mondotta atyjának, hogy szándokában vagyon a Szent Sírhoz menni: s nagynehezen meg is kapta az engedelmet.

Minekutána tehát felvette az Anichino nevet, Bolognába ment és a sorsnak jóvoltából mingyárt másnap meglátta a hölgyet valamely ünnepen és úgy vette észre, hogy sokkalta szebb, mint gondolta volna; miért is forrón belészeretett és feltette magában, hogy mindaddig nem távozik Bolognából, míg meg nem nyeri szerelmét. És fontolgtatván magában, milyen utat-módot válasszon ebben; s minekutána minden egyéb tervet elvetett, úgy gondolta, hogy ha sikerül csatlós gyanánt beállnia férjének szolgálatjába, ki nagy szolgasereget tartott, talán elérheti azt, ami után sóvárog.

Eladta tehát paripáit, cselédségét pedig illendő módon elszállásolta és parancsolta nekik, hogy úgy tegyenek, mintha nem ismernék őt; azután szóba elegyedett a fogadóssal és mondotta neki, hogy szívesen beállana csatlósna valamely előkelő úrhoz, ha ilyen akadna. Felelte a fogadós:

- Téged az Isten is arra teremtett, hogy szívesen szolgálatába fogadjon bizonyos városunkbéli nemes úr, Egano nevezetű, ki sok csatlóst tart s csupa olyan szemrevaló ifjút kíván, mint te vagy: majd szólok neki felőled.

És úgy cselekedett, miképpen mondotta; s még eme látogatása alatt sikerült elhelyeznie nála Anichinót: ez pedig úgy megörült neki, hogy csoda. Miközben tehát az ifjú Egano házában tartózkodott, gyakorta módjában volt látnia hölgyét s oly pompásan és Eganónak oly megelégedésére végezte szolgálatját, hogy az fölöttébb megkedvelte őt s nélküle semmit nem tudott cselekedni; és nemcsak önmagát, hanem minden dolgait is az ifjúnak gondjaira bízta. Történt pedig egy napon, hogy midőn Egano madarászni ment, Anichino pedig otthon maradt, madonna Beatrice, ki még nem vette észre az ifjúnak szerelmét, ámbár fölöttébb tetszett neki és gyakorta látván őt magát és viselkedését, igen dicsérgette magában, leült vele sakkozni; Anichino pedig, ki a hölgynek tetszését megnyerni kívánta, nagy ügyesen úgy játszott, hogy a hölgy nyert, ki ennek mód felett megörült. Mivel pedig az udvari hölgyek látták, hogy

asszonyuk játszik, mind eltávoztak s egyedül hagyták a két játékost. Anichino pedig ekkor nagyot sóhajtott. A hölgy rápillantott és kérdezte:

- Mi bajod, Anichino? Ennyire fáj neked, hogy én nyerek?

- Madonna - felelte Anichino -, bizony ennél sokkal nagyobb dolog miatt sóhajtottam.

Szólott akkor a hölgy:

- Ugyan mondd meg hát, ha szeretsz.

Mikor Anichino hallotta, hogy az, kit mindennél jobban szeretett, eme szavakkal kérlete őt: »Ha szeretsz«, még nagyobb sósóhajtott, mint előbb; miért is a hölgy újból kérte, hogy ne terheltessék hát megmondania, mi az oka sósóhajtozásának. Szólott erre Anichino:

- Madonna, attól tartok, hogy megharagszol, ha megmondom; ezenfelül pedig félek, hogy másnak is elmondod.

Mondotta erre a hölgy:

- Bizony nem fogok megharagudni érte és bizonyosra vedd, hogy akármit mondasz, soha el nem mondom senkinek, ha magad nem akarod.

Mondotta akkor Anichino:

- Mivel tehát ilyen ígéretet tettél nekem, megmondom.

És szinte könnyes szemmel elmondotta neki, hogy kicsoda, hogy mit hallott a hölgy felől, hogy hol és hogyan szeretett belé és miért állott férjének szolgálatjába; azután pedig alázatosan kérte, hogy ha teheti, könnyörüljön rajta és csillapítsa eme titkos és forró vágyakozását; ha pedig nem teszi meg, akkor engedje meg, hogy megmaradjon amaz állapotban, melyben most van és továbbra is szerethesse őt.

Ó bolognai vének páratlan kegyessége! Mely dícséretesen viselkedtél mindig efféle esetekben! Soha nem kívánczoltál könnyekre, sósóhajokra s mindig meglágyultál a buzgó könnyörgésekre és a szerelmes sósóvárgásokra! Ha volnának méltó dícsérteim, magasztalásoddal sohasem tudna eltelni ajakam.

Miközben Anichino beszélt, a nemes hölgy ráfüggesztette szemeit és minden szavát elhitte és annak könnyörgései révén oly ellenállhatatlanul áradott szívébe az íránta való szerelem, hogy maga is sósóhajtozni kezdett s néhány sósóhaj után ekképpen felelt:

- Anichino édesem, bizakodjál; sem nemes embernek, sem főúrnak, sem senki másnak ajándékai, avagy ígéretei, avagy udvarlása soha nem indította meg szívemet annyira, hogy valamelyiket is megszeressem (pedig bizony sokan környékeztek és környékeznek ma is); te pedig annyi idő alatt, ameddig a szavaid tartottak, elérted, hogy máris inkább a tiéd vagyok, mint a magamé. Úgy vélem, hogy bőségesen megérdemelted szerelmemet, tehát néked ajánldékozom azt és megígérem, hogy boldogítlak vele, minekelőtte még ez az éjszaka elmúlik. És hogy valóban így legyen, úgy intézzed, hogy éjfélkor szobámba jöjj; az ajtót nyitva hagyom, tudod, melyik felében alszom az ágyrak; jöjj oda és ha alszom, érints meg, hogy felébredjek és én megvigasztallak hosszú-hosszú vágyakozásodért, hogy pedig higj nekem, csókot adok néked zálogul.

És nyaka köré fonván karjait, szerelmesen megcsókolta, Anichino pedig viszonoztta csókját. Eme beszélgetés után Anichino távozott a hölgytől, elment dolgait végezni s kimondhatatlan gyönyörűséggel várta az éjszaka jöttét. Egano hazatért a madarászásból s miután megvacso-
rázott, fáradt lévén, lefeküdt s véle a felesége, ki is ígérete szerint nyitva hagyta a szobának ajtaját. A megszabott órában tehát Anichino odajött és halkan belépvén a szobába, belülről bezárta az ajtót s odament az ágyrak amaz oldalához, hol a hölgy feküdt, kezét mellére

helyezte s észrevette, hogy nem alszik; mikor a hölgy megérezte, hogy Anichino ott van, mindkét kezével megragadta annak kezét és erősen tartotta s addig-addig hánykolódott ágyában, mígnem az alvó Eganót felébresztette és szólott hozzá ekképpen:

- Tegnap este nem akartam neked szólni, mivel láttam, hogy fáradt vagy; de mondd meg igaz lelkedre, mit gondolsz, melyik a legderekabb és leghűségesebb csatlósod s melyik szeret téged legjobban valamennyi közül, kiket házában tartasz?

Felelte Egano:

- Asszony, miért kérdezel tőlem ilyes dolgot? Hát nem tudod? Nincs nekem s nem is volt oly csatlósom, kiben annyira megbíznám s kit annyira szeretnék, mint amennyire szeretem Anichinót és megbízom benne; de miért kérdezed ezt?

Mikor Anichino hallotta, hogy Egano ébren van és róla folyik a szó, többször is megpróbálta kivonni kezét, hogy eloldalogjon, mivel attól tartott, hogy a hölgy törbe akarja csalni; de az oly erősen megfogta és tartotta, hogy nem bírt szabadulni. A hölgy pedig felelte Eganónak, mondván:

- Megmondom neked: én is úgy gondoltam, hogy olyképpen vagy a dolog, mint mondod és hogy ő csakugyan hűségesebb hozzád minden más csatlósodnál; de én ugyan csalatkoztam benne, mivelhogy mikor ma elmentél madarászni, ő itt maradt s megvárta az alkalmas pillanatot és nem átalotta azt kívánni tőlem, hogy kedvét töltssem; én pedig, hogy ne kellessék eme dolgot sokféle bizonyságokkal igazolnom előtted, hanem hogy tulajdon szemeddel meggyőződést szerezhess felőle, azt feleltem, hogy beleegyezem és hogy ma éjjel éjfél után lemegyünk a kertünkbe s megvárom őt a fenyőfa alatt. De hát eszem ágában sincs odamennem; azonban ha meg akarod ismerni csatlósodnak hűségét, hát könnyű szerrel megteheted. Csak vedd magadra a köpönyegemet, fejedre pedig fátylat és menj le s várd meg, ha oda megyen-e, mivel bizonyosra veszem, hogy oda megyen.

Szólott Egano ennek hallatára:

- Ezt bizony meg kell néznem.

És felkelt s már ahogy a sötétben tudta, magára vette feleségének egyik köpönyegét, fejére fátylát s lement a kertbe és a fenyőfa alatt kezdte várni Anichinót. Mikor az asszony látta, hogy férje felkelt és kiment a szobából, maga is nyomban felkelt és bezárta belülről az ajtót. Anichino, ki soha életében még ilyen rémületet nem élt meg s minden erejével igyekezett kiszabadulni az asszonynak kezéből, százezerszer elátkozta az asszonyt és a maga szerelmét és bizakodását; de mikor észrevette, hová lyukadt ki a dolog, kimondhatatlanul boldog volt; mikor pedig az asszony visszatért az ágyba, annak kívánságára levetkőzött s jó darab ideig nagy gyönyörűségekben mulatták magokat. Annakutána, mikor az asszony úgy vélte, hogy Anichinónak nem szabad tovább maradnia, mondotta neki, hogy keljen fel és öltözködjék és szólott hozzá ekképpen:

- Édes gyönyörűségem, fogj egy fűtykóst és menj le a kertbe; tégy úgy, mintha engem próbára akartál volna vetni s mintha valóban én volnék ottan, szidd össze Eganót és jól náspágold el a fűtykössel, mivelhogy ebből még kimondhatatlan gyönyörűség fakad számunkra.

Anichino tehát felkelt és jókora fűzfa-fűtykössel kezében lement a kertbe; mikor közel ért a fenyőhöz s Egano közeledni látta, felkelt és elébe ment, mintha kitörő örömmel üdvözölni akarná. Szólott akkor Anichino ekképpen:

- Á, gonosz asszony, hát ide jöttél és azt hitted, hogy én elkövetnék valaha is ilyen árulást uram ellen? Ezt ugyan holtod napjáig megemlegeted!

És felemelvén füttykösét, dőngetni kezdte a férjet. Egano e szavak hallatára s a füttykös láttára szó nélkül futásnak eredt, Anichino pedig nyomában, ekképpen ordítózván:

- Takarodj, hitvány asszony, hogy az Isten pusztítsa el! De annyi szent, hogy holnap mindent elmondok Eganónak.

Egano, kit már jó néhány kemény csapás ért, futott, ahogy csak a lábai bírták, vissza a szobába; felesége pedig megkérdezte tőle, vajjon Anichino ott volt-e a kertben. Felelte Egano:

- Bár ne lett volna ottan, mivel abban a hiszemben, hogy te vagy az, valami füttykössel borzalmasan eldöngetett és kegyetlenül lepiszkolt, mint még rossz asszonyt soha le nem piszkoltak, és igaz ami igaz, fölöttébb csodálkoztam volna, ha ama szándékkal mondotta volna neked azokat a szavakat, hogy ellenem valami gyalázatot elkövessen; de próbára akart vetni téged, mivel látta, hogy mindig oly vidám és pajkos vagy.

Mondotta akkor az asszony:

- Hála legyen az Istennek, hogy engem szavakkal, téged pedig cselekedetekkel tett próbára; és hiszem, hogy elmondhatja, hogy nagyobb béketűréssel viseltem a szavakat, mint te a cselekedeteket. De ha már ilyen hűséges hozzád, megérdemli, hogy szeressük és megbecsüljük.

Felelte Egano:

- Magától értetődik, helyesen szólottál.

És ím ez esetnek tanulságát levonván, megerősödött ama hitében, hogy oly derék felesége és oly hűséges szolgálója, mint neki van, nem volt még soha nemes úrnak. És ámbár ezután még gyakorta kacagtak Anichino meg ő meg a felesége emez eseten, Anichino és a hölgy mindaddig, míg Anichinónak kedve tartotta Bolognában időznie Egano házában, éppen emez eset révén sokkalta kényelmesebben művelhette azt, mi gyönyörűséget szerzett neki, mintha ez eset nem esett volna.

A MADZAG

Élt valaha városunkban egy dúsgazdag, Arriguccio Berlinghieri nevezetű kereskedő, ki, miként a kereskedők mai napság is teszik, ostoba fejvel arra vágyakozott, hogy felesége révén nemességet szerez, miért is feleségül vett egy ifjú nemes hölgyet, kinek neve volt Monna Sismonda s ki cseppet sem volt neki való. Ez pedig, mivel a férje kereskedők szokása szerint sokat utazott és kevés időt töltött vele, beleszeretett bizonyos Ruberto nevezetű ifjúba, ki már nagy ideje legyeskedett körülötte.

Mivel pedig megbarátkozott vele és talán nem intézte dolgát eléggé óvatosan, mivel nagy gyönyörűségét lelte e barátkozásban, történt, hogy Arriguccio megorrontott valamit, vagy valamely más okból, de kimondhatatlanul erőt vett rajta a féltékenység és abbahagyta az utazgatást és minden egyéb dolgát s minden gondja-gondolatja csak az asszonynak őrzése volt és nem is tudott volna aludni, ha előbb nem látta, hogy az asszony lefeküdt; miért is az asszony fölöttébb nagy fájdalmat érzett, mivel ekképpen semmi módon nem lehetett együtt Rubertójával.

Mégis, minekutána sokat törte fejét, hogy valamely módot kitaláljon, hogy együtt lehessen vele s az ifjú is szüntelenül zaklatta emiatt, végezetül kieszelte, hogy ekképpen fog cselekedni; mivel szobája az ucca felé esett s ő már sokszor megfigyelte, hogy Arriguccio ugyan nehezen alszik el, de annakutána úgy alszik, mint a bunda, úgy gondolta, hogy megmondja Rubertónak: jöjjön éjfélkor a házuk kapujához, ő pedig majd ajtót nyit neki s miközben férje mélyen alszik, kicsinyég együtt mulat vele. Hogy pedig nyomban megtudja, mikor érkezik s hogy senki ne vegye észre, kieszelte, hogy madzagot ereszt le, melynek egyik vége leér a földig, a másikat pedig a padlón szobájába húzza egészen ágyáig, ottan a takaró alá dugja s mikor ágyba fekszik, a lábának nagyujjához köti.

Megüzente Rubertónak eme dolgot s meghagyta neki, hogy mikor jön, csak húzza meg a madzagot s ha a férje alszik, ő majd otthagyja a faképnél és kimegy ajtót nyitni; ha pedig nem alszik, akkor majd erősen fogja a madzagot és maga felé húzza, hogy ne várokozzék odalent hiába. Rubertónak kedvére volt e dolog és gyakorta eljárogatván a házhoz, néha sikerült együtt lennie az asszonnyal, máskor pedig nem.

Sokáig folytatták e mesterkedést, midőn végezetül valamely éjszakán történt, hogy miközben az asszony aludt, Arriguccio az ágy végéig nyújtóztatta lábát, mely is beleakadt a madzagba; odanyult hát s látván, hogy az rá van kötözve felesége lábujjára, mondotta magában: »Ebben bizonyosan valami huncutság van«. Mikor pedig észrevette, hogy a madzag kifelé vezet az ablakon, megerősödött gyanújában; miért is nagy vigyázatosan levágta azt az asszonynak ujjáról, maga ujjához kötözte és leste-várta, mi következik.

És nem sok időbe tellett, hogy Ruberto jött és szokása szerint meghúzta a madzagot; Arriguccio megérezte, de mivel nem kötözte meg jól a madzagot, Ruberto pedig erősen húzta, úgy hogy az a kezében maradt, ebből azt értette, hogy várnia kell, tehát várokozott. Arriguccio tüstént felkelt, fegyvert fogott, leszaladt a kapuhoz, hogy megnézzé, ki az és ellássa a baját. Nos, Arriguccio kereskedő lévén, durva és faragatlan ember volt; midőn tehát leért a kapuba s azt nem oly halkán nyitotta meg, mint felesége szokta, Ruberto, ki hallotta jöttét, kitalálta, mi történt, vagyis hogy Arriguccio az, ki a kaput nyitja; miért is tüstént futásra vette a dolgot, Arriguccio pedig nyomába eredt.

Végül, minekutána Ruberto jó darabon szaladt, emez pedig szüntelenül a nyomában, Ruberto, mivelhogy nála is volt fegyver, kardot rántott és megfordult és akkor viaskodni kezdtek: az egyik támadott, a másik védekezett. A hölgy, mikor Arriguccio kinyitotta a szoba ajtaját,

felébredt s mikor észrevette, hogy a madzagot levágták ujjáról, nyomban kitalálta, hogy a csalafintaságát felfedezték s mikor hallotta, hogy Arriguccio üldözőbe vette Rubertót, nyomban felkelt s jól tudván, milyen vége lehet a dolognak, szólította szolgáját, ki mindent tudott és addig beszélt a lelkére, mígnem az helyette beléfeküdt ágyába; aztán megkérte, hogy ne fedje fel magát, hanem viselje béketűrőssel a verést, melyet majd Arrigucciótól kap, mivelhogy ezért oly bőségesen meg fogja jutalmazni, hogy nem bánja meg.

Azután eloltotta a mécsest, mely a szobában égett és kiosont s elbújt a háznak más részében és várta a következőket. Mikor a szomszédok meghallották Arriguccio és Ruberto viaskodásának zaját, felkeltek és szidalmazni kezdték őket: Arriguccio tehát félt, hogy megismerik és dühösen és nagy indulatban, hogy nem tudhatta meg, kicsoda az ifjú s nem is tudta megsebesíteni, otthagya és hazament és a szobába érkezvén, nagy dühében ekképpen fogott szoba:

- Hol vagy, becsstelen asszony? Eloltottad a mécsest, hogy ne leljelek meg; csakhogy tévedsz.

És odament az ágyhoz és abban a hiszemben, hogy feleségét ragadja meg, megfogta a szolgát és ahogy csak keze-lába bírta, úgy verte és rugdosta, hogy csupa kék folt lett a teste; végezetül levágta a haját, miközben szüntelenül oly gyalázatosan piszkolta, ahogy még hűtlen asszonyt soha le nem piszkoltak. A szolgát bögött, hiszen volt is miért és ámbár néha felnyögött, hogy: »Jajjaj, irgalom, az Istenért, ne bánts«, a zokogás annyira elfojtotta hangját, Arriguccio pedig oly igen elvakult dühében, hogy nem vette észre, hogy más nőnek a hangja ez, nem pedig a feleségeé. Minekutána tehát istenesen elpáholta s mint fentebb mondatott, haját levágta, szólott ekképpen:

- Becstelen asszony, többé hozzád sem akarok nyulni, hanem elmegyek bátyáidhoz s elmondom nekik gyönyörűséges viselkedésedet, s hogy jöjjenek érted és bánjanak el veled úgy, miként becsületükhöz illendőnek tartják s elvigyenek innét; mivel annyi szent: ebben a házban nincs többé helyed.

S ekképpen szólván, kiment a szobából, kívülről rázárta az ajtót s egymagában útjára ment. Mikor Monna Sismonda, ki mindent hallott, észrevette, hogy férje eltávozott, nyomban kinyitotta a szobát, újra meggyújtotta a mécsest s összeverve és keserves sírásban lelte ottan szolgáját; kit is tőle telhetőleg megvigasztalt, majd pedig visszaküldötte szobájába, hol titokban ápoltatta és gondoztatta, utóbb pedig Arriguccio pénzéből annyit adott neki, hogy a leány fölöttébb meg volt elégedve. És minekutána a szolgát visszaküldte szobájába, nyomban megigazította és elsímította és rendbehozta maga ágyát, mintha még azon az éjszakán senki sem feküdt volna benne, újra meggyújtotta a mécsest, maga is rendbehozta magát és felöltözködött, mintha még le sem feküdt volna: lámpát gyújtott, fogta a kézimunkáját és leült a lépcső fokánál s kezdett varrni és várakozott, hogy mi lesz a dolognak vége.

Arriguccio, amint házából távozott, ahogy csak a lábai bírták, felesége bátyjainak házába sietett s ott addig kopogtatott, mígnem meghallották és ajtót nyitottak neki. Mikor az asszonynak három bátyja meg az anyja meghallotta, hogy Arriguccio van itt, mind felkeltek, gyertyát gyújtottak, elébe mentek és kérdezték, mit keres itten egyedül ebben az órában. Akkor Arriguccio mindent elmesélt nekik a madzagtól kezdve, melyet Monna Sismonda nagyujjára kötve talált, végig, hogy mi mindennek jutott nyomára és mit cselekedett és hogy cselekedetének kétségbevonhatatlan bizonyosságát adja, kezükbe adta a haját, melyet hiedelme szerint feleségének fejéről vágott le, s hozzátette, hogy jöjjenek el érte s cselekedjenek vele olyképpen, miként vélekedésük szerint becsületök megkívánja, mivelhogy ő semmi áron tovább nem tűri meg az asszonyt házában.

Az asszonynak bátyjai igen felháborodtak azon, mit hallottak, s mivel szentül elhitték, felbőszültek az asszony ellen; fáklyákat gyújtottak tehát s Arriguccioval együtt útnak indultak

s annak házába mentek azzal a szándékkal, hogy az asszonynak alaposan ellátják a baját. Az anyjok ennek láttára sírva nyomukba szegődött s hol az egyiket, hol a másikat kérte, hogy ne higgyék el csak úgy szíre-szóra, mígnem végére járnak és megbizonyosodnak felőle; mivel meglehet, hogy a férje más ok miatt haragszik reá és valamivel megbántotta s mostan az asszonyra tol mindent, hogy magát mentegesse; azt is mondotta, hogy fölöttébb csodálkozik, hogyan történhetett ilyesmi, hiszen ő jól ismeri leányát, kit csecsemő korától fogva nevelt; s még sok effélet összekaratyolt. Tehát ahogy Arriguccio házához érkeztek és beléptek, megindultak felfelé a lépcsőn. Mikor Monna Sismonda lépteiket meghallotta leszólt:

- Ki az?

Felelte erre egyik bátyja:

- Majd mindjárt megtudod, hogy ki az, te becsstelen asszony.

Mondotta akkor Monna Sismonda:

- Hát ez meg már micsoda? Uram, ne hagyj el.

És felkelvén, szólott:

- Testvéreim, Isten hozott benneteket, mit kerestek itt mindhárman ebben az órában?

Mikor azok látták, hogy ott ül és varr és nyoma sincs rajta semminémű verésnek, holott Arriguccio azt mondta, hogy ronggyá verte, első pillanatban kicsinyég meghökkentek és féket vetettek felgerjedt haragjokra és megkérdezték tőle, hogyan is történt az, amit Arriguccio felőle panaszkodott, keményen megfenyegetvén, ha mindent el nem mond nekik. Szólott akkor az asszony:

- Én bizony nem tudom, mit kell elmondanom, sem hogy Arriguccio miért emelt panaszt ellenem nálatok.

Ahogy Arriguccio meglátta az asszonyt, csak nézte, nézte, mintha elment volna az esze; hiszen emlékezett rá, hogy talán ezerszer is belevágott öklével az arcába és megtépázta és irgalmatlanul helybenhagyta s most úgy állt előtte, mintha misem történt volna. Akkor a bátyjai röviden közölték vele, mit Arriguccio nekik mondott, megemlítvén a madzagot és a verést s minden egyebet. Az asszony pedig Arrigucciohoz fordulván, szólott ekképpen:

- Jaj, férjem uram, mit hallok? Miért mondasz engem magad nagy szégyenére becsstelen asszonynak, holott nem vagyok az, magadat pedig gonosz és kegyetlen embernek, holott nem vagy az? És hát mikor voltál itthon ma éjjel és még hozzá velem? És mikor vertél meg? Én ugyan nem emlékszem rá.

Arriguccio rákezdte:

- Micsoda, becsstelen asszony, hát nem együtt feküdtünk le? Hát nem jöttem vissza ide, minekutána a szeretődöt megkergettem? Hát nem döngettelek el, nem vágtam le a hajadat?

Felelte az asszony:

- Ebben a házban ugyan nem feküdtél le tegnap este. De ne beszéljünk erről, mivelhogy igazmondásomnál egyéb bizonyítást adni nem tudok, hanem térjünk arra, hogy állítólag megvertél és levágtad a hajamat. Engem ugyan soha meg nem vertél s valahányan vagytok s te magad is vizsgáljatok meg, ha van-e egész testemen akármi nyoma verésnek: de nem is tanácsoltam volna néked azt a vakmerőséget, hogy kezdetem emelj rám, mivel kikapartam volna a szemedet. Különben pedig a hajamat sem vágtad le, hiszen észrevettem volna vagy láttam volna; de talán úgy vágtad le, hogy nem vettem észre: nézzük csak, vajjon hát levágtad-e vagy sem?

S levette fejéről fátyolát s megmutatta, hogy a haja nincs levágva, hanem épségben megvan. Mikor testvérei és anyja mindezt látták és hallották, Arriguccio ellen fordultak, szólván:

- Hát mit akarsz, Arriguccio? Hiszen nem igaz, hogy elkövetted azt, mit nekünk mondtál: és valóban nem tudjuk, hogyan tudnád bizonyítani a többi.

Arriguccio úgy állt ott, mintha álomban volna, mégis szólni akart; de látván, hogy az, miről bizonytságot akart tenni, nem úgy van, egy szót sem mert szólani. Az asszony pedig bátyjaihoz fordulván, szólott ekképpen:

- Testvéreim, én látom, hogy ez abban mesterkedett, hogy megtegyem azt, mit soha megtenni nem akartam, tudniillik, hogy elmondjam nektek gyalázatosságait és aljasságait. Hát jó, megteszem. Én szentül hiszem, hogy az, mit elmesélt, valóban megtörtént és ő csakugyan akképpen cselekedett. Még pedig halljátok, miképpen. Ez a derék ember, kihez szerencsétlenségemre feleségül adtatok s ki kereskedőnek mondja magát és azt akarja, hogy becsületes embernek tartsák és mértékletesebbnek szeretne látszani a szerzetesnél és tisztességesebbnek a hajadonnál, ez bizony ritka eset, hogy le ne részegednék a kocsmákban és ne adná össze magát hol egyik, hol másik cifralánnyal; engem pedig itt várakoztat éjfélig s néha egészen reggelig, olyképpen, amint láttátok. Bizonyosra veszem, hogy részegségében együtt hált valamely mocskos szeretőjével s mikor felébredt és madzagot lelt annak lábán, valóban elkövette ama hősi tetteit, melyekről beszél s végezetül visszatért ama néemberhez és eldöngette és levágta a haját; mivel pedig még nem tért egészen magához, azt hitte s bizonyosra veszem, még most is azt hiszi, hogy mindezt velem cselekedte: hisz ha jól a szemébe nézek, félig még most is részeg. De mindegy, akármit mondott is rólam, vegyétek csak úgy, mint részeg ember szavát; és ha én megbocsátok neki, bocsássatok meg ti is hasonlóképpen.

Az asszonynak anyja ennek hallatára elkezdett lármázni és szólott:

- Krisztus keresztjére, leányom, kár volna így szárazon elvinnie; agyon kellene verni ezt az undok és háládatlan kutyát, mivel nem méltó rá, hogy olyan leányt kapott feleségül, mint te vagy. Nem addig van az, atyafi! Bizony ebül volnánk, ha benne kellene ragadnod az ilyen számártrágya-szatócs szavainak a mocskában; ilyen sehonnai jöttment, pizokfészek, kinek cafat a ruhája, lityegős a nadrágja, tollas az ülepe, s mihelyt három garasa van, mindjárt nemes ember lányát, finom hölgyet akar feleségül, címert csináltat és ekképpen henceg: »Én ilyen meg olyan családból származom s őseim ezt meg ezt művelték«. Bárcsak a fiaim megfogadták volna szavamat, mivelhogy nagy tisztességgel férjhez adhattak volna valamelyik Guidi grófhhoz akár egy szál ingben is, de ők mindenáron ehhez a gyönyörűséges mákvirághoz akartak téged adni, kit is, holott Firenze legkülönb s legtisztességesebb asszonya vagy, nem sült ki a szeme éjnek éjszakáján ringyónak elmondani, mintha bizony nem ismernénk téged: de Isten engem úgy segéljen, ha rám hallgatnátok, úgy elagyabugyalnátok, hogy megrothadna a maga mocskában.

És fiaihoz fordulván, folytatta:

- Fiaim, úgy-e megmondtam, hogy ez lehetetlenség. Hallottátok, hogy bánik ez a drága sógor húgotokkal. Ebadta toprongyos szatócsa! Ha én volnék a helyzetekben s ő azt mondtotta volna feleségére, amit mondott, s úgy bánná vele, amint bánik, addig ugyan, nem volna nyugtom-békességem, míg ki nem pusztítanám a föld színéről: s ha férfi volnék, aminthogy asszony vagyok, nem tűrném, hogy rajtam kívül más eme dologba avatkozzék. Hogy az Isten verje meg! Gyalázatos korhely, hogy nem sül ki a szeme!

Az ifjak eme dolgok láttára és hallatára Arrigucciohoz fordultak és irgalmatlanul lepiszkolták, ahogy még hitvány embert soha le nem piszkoltak; s végezetül mondták neki:

- Ezt még megbocsátjuk neked, mivelhogy részeg voltál; de ha kedves az életed, vigyázz, nehogy mostantól fogva ilyesmit halljunk felőled, mert bizisten, ha még egyszer ilyesmi fülünkbe jut, ezért is, meg azért is, egy füst alatt megfizetünk.

És ekképpen szólván, eltávoztak. Arriguccio úgy állt ottan, mint ki esztét veszttette, s maga sem tudta már, vajjon igaz volt-e az, amit cselekedett vagy pedig csak álmodta; többé tehát mitsem szólt, hanem békességben hagyta feleségét; ki éles elméje révén nem csupán a fenyegető veszedelemtől szabadult meg, hanem utat is egyengetett magának, hogy a jövőben kénye-kedve szerint tölthesse gyönyörűségét, mivel férjétől többé mit sem kellett félnie.

A BŰVÖS KÖRTEFA

Achaja ősrégi városában, Argosban, mely nem annyira nagyságával, mint inkább régi királyaival szerezte nagy hírét, élt valaha egy nemes úr, kinek neve volt Nicostrato, kinek is férfikora alkonyatán a sors bizonyos Lidia nevezetű előkelő, bátor és szépséges hölgyet adott feleségül. Nicostrato nemes és gazdag úr lévén, nagy cselédséget tartott és kutyákat és sólymokat és fölöttébb nagy gyönyörűségét lelte a vadászatban; volt pedig egyéb szolgálai sorában egy csinos és kedves és deli ifjú, Pirro nevezetű: bármihez fogott, mindenben fölöttébb ügyes: ezt pedig Nicostrato mindenki másnál jobban szerette s leginkább megbízott benne. Emez ifjúba Lidia halálosan belészeretett, olyannyira, hogy szüntelenül, nappal és éjjel csak rajta járt gondolatja: Pirro pedig vagy nem vette észre, vagy nem akarta észrevenni e szerelmet s úgy tett, mintha rá se hederítene, miért is a hölgy kimondhatatlan fájdalmat érzett szívében; feltette hát magában, hogy mindenképpen értésére adja szerelmét s szólította Lusca nevezetű szolgáját, kiben fölöttébb megbízott és szólott hozzá ekképpen:

- Lusca, a tőlem nyert jótétemények fejében engedelmességgel és hűséggel tartozol nekem; vigyázz, hogy amit most mondok néked, soha meg ne tudja senki más, csak az, kit néked mondok. Amint látod, Lusca, fiatal és tüzes asszony vagyok és bőségesen megvan bennem mindaz, mit csak asszony kívánhat; és egy szó mint száz, nincs okom panaszra, csak egy dologban; ez pedig az, hogy férjem esztendőinek száma az enyéimhez képest fölöttébb nagy, miért is igen szűken vagyok abban, miben fiatal menyecskéknek leginkább kedvök telik: mivel pedig éppúgy kívánom ezt, mint a többiek, nagy ideje már feltettem magamban, hogyha már a sors olyan kaján volt irányomban, hogy öreg embert adott férjemül, legalább én nem leszek enmagamnak ellensége és módját ejtem, hogy gyönyörűséget és boldogságot szerezzek magamnak: hogy pedig eme sóvárgásom éppúgy beteljesedjék, mint a többi, elvégeztem magamban, hogy Pirro pótolja férjemet öleléseivel, mint aki mindenki másnál méltóbb erre; és oly forrón megszerettem őt, hogy csak akkor érzem boldognak magamat, ha őt látom vagy rája gondolok: és ha késedelem nélkül nem találkozhatom vele, azt hiszem, beléhalok. Ha tehát kedves néked az életem, add értésére szerelmemet oly módon, amint legjobbnak véled és kérd meg őt nevemben, hogy jöjjön el hozzám, mikor majd elmégy érette.

A szolgáló felelte, hogy szívesen; és alkalmas helyen és időben félrevonta Pirrót s tőle telhető ügyességgel átadta néki asszonya üzenetét. Ennek hallatára Pirro mód felett elcsodálkozott, mivel soha ilyesmit nem is sejtett, és gyanút fogott, hogy vajjon nem azért teszi-e a hölgy ezt, hogy próbára vesse őt; miért is azon nyomban ridegen ekképpen felelt:

- Lusca, nem tudom elhinni, hogy eme szavak asszonyomtól származnak, miért is vigyázz a nyelvedre; s ha mégis tőle származnak, nem hiszem, hogy szívből üzeni ezt véled; ha pedig mégis szívből üzenné, az én uram érdememen felül megbecsül engemet, tehát ily gyalázatot a világért sem ejtenék rajta; azért hát vigyázz, efféle dolgokról többé ne szólj előttem.

Lusca nem ijedt meg a kemény beszédétől, hanem felelte:

- Pirro, mind ebben, mind más dologban, mit asszonyom reám bíz, annyiszor fogok szólani előtted, ahányszor ő parancsolja, akár örömet, akár bosszúságot szerzek vele néked; hanem mondhatom, számár vagy.

És némiképpen ingerülten Pirro szavai miatt, visszatért asszonyához, ki is a válasz hallatára a halált kívánta; és kevés napok multán újból szólott szolgájának, mondván:

- Lusca, tudod, hogy a tölgy sem dől le az első csapásra; miért is úgy vélem, hogy újból menj vissza ahhoz, ki az én káromra fura módon kíván hűséges maradni és alkalmas pillanatban fedjed fel előtte lángolásomat és mindenképpen igyekezzél nyélbeütni a dolgot; mivel ha

mostan tágitok, én bizony belehalok, ő pedig azt hiszi, hogy csak gúnyt űztem vele; és holott szerelmét keresem, gyűlöletét nyerem.

A szolgáló vigasztalta asszonyát és felkereste Pirrót, kit is jókedvében és vidám hangulatban lelt és szólott hozzá ekképpen:

- Pirro, néhány nappal ezelőtt értésedre adtam, mily nagy tűzzel ég asszonyunk irántad való szerelmében, most pedig újból mondom neked: bizonyosra vedd, hahogy megmaradsz ama keménységemben, melyet a multkor mutattál, bizony nem éli túl: miért is kérlek, csillapítsad sóvárgását; de ha továbbra is megmaradsz makacsságodban, ostobának foglak tartani, holott eleddig fölöttébb bölcs ifjúnak tartottalak. Mekkora tisztesség számodra, hogy ilyen szép, ilyen nemes hölgy mindenekfelett téged szeret! Ezen felül mily nagy háladatossággal tartozol a sorsnak, ha meggondolod, hogy ilyen ajándékot készített számodra, mely illendő ifjúi vágyaidhoz s egyúttal menedéked lehet minden szükségemben! Azután meg nem lehet szó urak és szolgák között olyan hűségről, mint barátok és rokonok között; sőt inkább a szolgáknak, amennyire módjukban vagy, úgy kell bánniuk gazdáikkal, miként azok bánnak velök. Hát azt hiszed, hogy ha szép feleséged vagy anyád, vagy leányod, vagy húgod volna, ki megtetszenék Nicostratónak, talán ő törődnék azzal a hűséggel, melyet te az ő kedvéért feleségével szemben megőrizni akarsz? Bolond vagy, ha ezt hiszed: bizonyosra vedd, hogy ha a hízelkedések s kérések nem lennének elegendők, erőszakot alkalmazna, ha a fejed tetejére állnál is. Bánjunk tehát velök s övéikkel olyképpen, miként ők bánnak velünk s a miéinkkel. Ragadd meg a szerencse ajándokát: ne taszítsd el magadtól, menj elébe és fogadd el, mivel-hogy ha nem teszed, nem is szólván arról, hogy asszonyod bizonyosan belehal, magad is oly keservesen fogod megbánni, hogy inkább a halált kívánod majd magadnak.

Pirro, ki már sokat gondolkodott ama szavakon, melyeket Lusca annakelőtte mondott neki, elhatározta, hogy ha visszatér, más feleletet ad s mindenképpen beleegyezik a hölgy kívánságába, ha ugyan bizonyosságot szerezhetsz, hogy ez nem csupán kísértés; tehát ekképpen felelt:

- Nézd csak, Lusca, elismerem, hogy mind igaz, amit mondasz; de másfelől uramat fölöttébb bölcs és óvatos embernek ismerem s mivel minden dolgát reám bízta, nagyon félek, hogy Lidia az ő tanácsára és kívánságára cselekszi ezt, hogy engem próbára vessen; miért is, ha megtesz három dolgot, mit én kívánok tőle, hogy ebben bizonyosságot adjon nekem, akkor fogadom, hogy semmit nem kívánhat tőlem, mit nyomban meg ne tennék. Eme három dolog pedig, mit tőle kívánok, ez: elsőnek Nicostrato szeme láttára ölje meg annak kitűnő sólymát; azután küldjön nekem egy fürtöt Nicostrato szakállából; végezetül pedig küldje el Nicostrato egyik fogát, melyet ő maga legjobbnak vél.

Eme három feltételt Lusca keménynek vélte, a hölgy pedig még keményebbnek; de Ámor, ki jó vigasztaló és nagy mestere a tanácsoknak, azt sugallotta a hölgynek, hogy mind a hármat teljesítse, miért is a hölgy a szolgálóval megüzente Pirrónak, hogy híven meg fogja cselekedni mindazt, mit tőle kíván, mégpedig hamarosan; ezenfelül pedig mivel az ifjú oly igen bölcsnek tartotta Nicostratót, megüzente néki azt is, hogy férjének jelenlétében fog szeretkezni Pirróval, Nicostratóval pedig elhiteti, hogy nem is volt igaz.

Pirro tehát leste-várta, vajjon mit művel a nemes hölgy; midőn tehát kevés napok multán Nicostrato nagy ebédet adott bizonyos nemes uraknak, miként gyakorta szokása volt cselekednie, a hölgy asztalbontás után zöld selyemruhában és nagy sok ékszerekkel elhagyta a szobáját s belépett abba a terembe, melyben a férfiak voltak s Pirrónak és mind a többieknek szemök láttára odament a rúdhoz, melyen a Nicostratónak oly kedves sólyom üldögélt és eloldván azt, mintha csak kezére akarta volna venni, megfogta a lábaira kötött bőrszíjnál fogva s a falhoz vágta és megölte. Nicostrato rákiáltott:

- Jaj, asszony, mit cselekedtél?

- Semmit - felelte a hölgy.

Odafordulván pedig a nemes urakhoz, kik férjének vendégei voltak ebédre, szólott hozzájuk:

- Urak, ugyan hitványul tudnék bosszút venni egy királyon, hahogy megbántana, ha még egy sólymon sem merném bosszúmat tölteni. Tudnotok kell, hogy ez a madár már régóta elrabolta tőlem mind amaz időt, melyet különben a férfiak rendszerint feleségeik mulattatásával töltene; tudniillik, mihelyt a hajnal dereng, Nicostrato felkel, lóra pattan, karjára veszi a sólymot s lemegy a sík mezőkre, hogy repülni lássa; én pedig, amint itten láttok, egyedül és zúgolódva, mindig ott maradok az ágyban: miért is már többször feltámadt bennem a vágyakozás, hogy megcselekedjem azt, mit mostan megcselekedtem, s eddig is csupán az tartott vissza tőle, hogy meg akartam várni, míg oly férfiak színe előtt cselekedhetem meg, kik igazságos bírái lesznek panaszomnak, amint hiszem, hogy ti azok lesztek.

A nemes urak, kik ezt hallották, abban a hiszemben, hogy Nicostrato iránt való érzelmeiről szíve bőségéből szólott a szája, valamennyien elnevelték magokat és Nicostratóhoz fordulván, ki mérgeskedett, ekképpen szólottak:

- Ejnye, valóban helyesen cselekedett a feleséged, hogy a sólyom halálával állott bosszút elhanyagoltatása miatt!

És minekutána a hölgy visszatért szobájába, különb-különb tréfás beszélgetéseket folytatván az eset felől, Nicostrato mérgét kacagásra fordították. Pirro pedig ennek láttára szólott magában: »Pompás kezdetet adott a hölgy boldog szerelmemnek: adja Isten, hogy kitartson benne.« Minekutána tehát Lidia megölte a sólymot, nem sok napok múltán, midőn egyszer együtt volt szobájában Nicostratóval, kedveskedni kezdett vele, majd ingerkedni s mikor az tréfából kevéssé meghúzta a haját, az asszonynak alkalmat adott arra, hogy végrehajtsa a második feltételt, melyet Pirro néki szabott: és azon nyomban megfogta férje szakállának egy kicsiny fürtöcskéjét és kacagván, oly erősen megrántotta, hogy tövestül kiszakította az állából. Mikor pedig Nicostrato mérgelődött miatta, szólott a hölgy ekképpen:

- Hát mi bajod, hogy ilyen képet vágysz? Talán azért, mert kirántottam vagy hat szál szakálladat? Neked nem fájt úgy, mint nekem, mikor épp az imént meghúztad a hajamat.

És ekképpen mulatoztak, szavaikat egymásba öltvén, de a hölgy nagy gondosan vigyázott a fürtre, melyet férjének szakállából kitépett s még az napon elküldötte drága kedvesének. A harmadik feltétel miatt már sokkalta inkább gondolkodóba esett a hölgy; mivel azonban elméje fölöttébb éles volt s Amor még jobban megélesítette, hamarosan kitalálta a módját, hogy hogyan hajtsa végre ezt.

Volt Nicostratónál két apród, kiket apjuk bízott reá, mivel nemes emberek voltak, hogy annak házában illendő viselkedést tanuljanak; közülük pedig az egyik étékfogója volt Nicostratónak, a másik pedig pohárnoka; a hölgy tehát magához hívatta mind a kettőt s elhitette velök, hogy szájukból rossz szag jó és oktatta őket, hogy midőn Nicostratónak az asztalnál szolgálnak, fejüket hátra vonják, amennyire csak lehet, de soha erről senkinek ne szóljanak. A fiúk elhitték neki és oly módon szolgáltak ettől fogva az asztalnál, miként a hölgy oktatta őket. Miért is a hölgy egyszer megkérdezte Nicostrátót:

- Vajjon észrevetted-e, hogyan viselkednek e fiúk, midőn néked szolgálnak?

Felelte Nicostrato:

- Hogyne, s mi több, már éppen kérdezni akartam, miért cselekszenek így.

Felelte erre az asszony:

- Sohase kérdezd, mivelhogy én is meg tudom mondani és mindez ideig is csupán azért hallgattam felőle, hogy meg ne bosszantsalak; most azonban látom, hogy már mások is kezdik észrevenni s annak okáért nem szabad tovább titkolnom előtted. Ez azért történik veled, mert a szád elviselhetetlenül rossz szagú s én nem tudom, mi lehet az oka; mivelhogy különben még nem tapasztaltam nálad; ez pedig fölöttébb undorító, mivel nemes urakkal kell érintkezned; annak okáért módját kellene ejteni, hogy meggyógyítsuk.

Szólott akkor Nicostrato:

- Mi lehet az oka? Csak nincs valami odvas fog a számban?

Felelte erre Lidia:

- Talán csakugyan ez az oka.

És odavezetvén az egyik ablakhoz, kinyitatta a száját s minekutána jobbfelől és balfelől belenézett, szólott ekképpen:

- Ó, Nicostrato, hogyan bírtad ki idáig is? Van egy fogad ezen az oldalon, mely, amennyire látom, nem csupán romlott, hanem már egészen rothadt; ha még sokáig a szádban marad, megrontja a mellette lévő fogaidat is: miért is tanácsolnám néked, hogy húzasd ki, minek-előtte a baj még tovább fajul.

Mondotta akkor Nicostrato:

- Ha te úgy gondolod, én belenyugszom: hívasd tehát haladéktalanul a mestert, hogy kihúzza.

Felelte erre az asszony:

- Isten ments, hogy valamiféle mester jöjjön ide; amint látom, fogad annyira van, hogy nincs szükség mesterre, magam is könnyű szerrel kihúzom. Meg aztán ezek a mesterek oly igen gorombák az efféle műveletekben, hogy semmiképpen nem venném lelkemre, hogy efféle embernek a kezében lássalak vagy tudjalak: azért az egészet magam akarom végezni; legalább ha nagyon fájni fog, nyomban abbahagyom, holott pedig a mester ezt meg nem cselekedné.

Elhozatta tehát az erre alkalmas szerszámokat s mindenkit kiküldött a szobából, csupán Luscát tartotta maga mellett; és bezárkózván, lefektette Nicostratót egy padra, szájába nyúlt a fogóval s megragadván egyik fogát, ámbár fájdalmában hangosan ordította, miközben a szolgáló erősen lefogta, ő maga hatalmas rántással kihúzta a fogat és nyomban el is dugta s elővett egy másik, csúnyán megrothadt fogat, melyet Lidia előre elkészített; ezt pedig megmutatta a férfinak, ki elgyötörten és szinte félholtan feküdt ottan és mondotta néki:

- Látod, ez az, mit oly nagy ideje szádban hordoztál.

Nicostrato elhitte neki és ámbár gyötrelmes kint szenvedett és keservesen jajgatott, mégis mostan, hogy túl volt rajta, úgy érezte, hogy meggyógyult: minekutána pedig különböző szerekkel gyógyították, fájdalom csillapodott s távozott a szobából. A hölgy vette a fogat s azon nyomban elküldötte szerelmesének: az pedig most már megbizonyosodott szerelméről s kijelentette, hogy hajlandó minden kívánságát teljesíteni.

Ám a hölgy kívánczozott még jobban megnyugtatni őt s ámbár végtelenségnek tetszett néki minden óra, míg együtt lehet vele, mégis meg akarta tartani azt, mit ráadásul megígért; betegnek tette hát magát s mikor egyik napon ebéd után Nicostrato meglátogatta, ő pedig látta, hogy Pirrón kívül nincs más vele, kérte őket, kísérnék le a kertbe, hogy fájdalmai némiképpen enyhüljenek. Miért is Nicostrato egyfelől, Pirro pedig másfelől megfogta s levitték a kertbe s valamely gyönyörű körtefa tövében letették a pázsitra: miután pedig kicsinyég ottan üldögéltek, az asszony, ki már eleve kioktatta Pirrót teendője felől, szólott ekképpen:

- Pirro, igen megkívántam eme körtét, annakokáért mássz fel és dobj le néhányat azokból.

Pirro nyomban felmászott és egymásután hajigálta le a körtét; és miközben a körtét dobálta, egyszerre csak megszólalt:

- Ejnye, mester, mit művelsz? Hát te, madonna, nem szégyelled magad megengedni ilyesmit szemem láttára? Azt hiszitek, vak vagyok? Hisz nemrégiben még oly nehéz nyavalyában voltál: hogyan gyógyultál meg egyszerre annyira, hogy ilyesmit művelsz? Ha ilyesmit akartok cselekedni, vagyon elég szép szobátok, miért nem mentek azok közül valamelyikbe, mi sokkalta tisztesb volna, mint szemem láttára efféle cselekednetek.

A hölgy férjéhez fordulván, szólott:

- Mit mond Pirro? Félrebeszél?

Szólott akkor Pirro:

- Nem beszélek én félre, madonna: azt hiszed, nem látok?

Nicostrato fölöttébb elcsodálkozott és szólott:

- Pirro, én csakugyan azt hiszem, hogy álmodol.

Felelte Pirro:

- Uram, cseppet sem álmodom, de bizony te sem álmodol; s mi több, oly elevenen fickándozol, hogyha e körtefa úgy hányná-vetné magát, egy szem körte nem maradna rajta.

Szólott akkor a hölgy:

- Hát ez mi lehet? Lehetséges-e, hogy csakugyan látja azt, amit mond? Isten engem úgy segéljen, ha oly egészséges volnék, mint annakelőtte, nyomban felmásznék, hadd lássam, miféle csodák azok, miket állítólag lát.

Pirrónak a körtefán szüntelenül járt a szája és egyre csak ezeket a bolondságokat hajtogatta. Végezetül Nicostrato szólott:

- Gyere le.

Az pedig lejött és akkor kérdezte tőle Nicostrato:

- Mit beszélsz, mit láttál?

Felelte Pirro:

- Azt hiszem, bolondnak vagy alvajárónak néztek engem: én bizony láttam, ha már meg kell mondanom, hogy feleségeddel csintalankodtál; mikor pedig lefelé jöttem, láttam, hogy visszaülsz a helyedre, oda, ahol most vagy.

- Hát annyi szent, - mondotta Nicostrato - hogy megbolondultál, mivel azóta, hogy a körtefára felmásztál, el sem mozdultunk helyünkről, azóta is így vagyunk.

Felelte erre Pirro:

- Mit vitatkozunk rajta? Én bizony láttalak: és ha láttalak, a magad jogában láttalak.

Nicostrato egyre jobban álmélkodott, végezetül pedig szólott:

- Igazán szeretném látni, vajjon meg van-e babonázva e körtefa s vajjon valóban csodát lát-e az, ki fenn van rajta.

És felmászott a fára. Alighogy fenn volt, a hölgy nyomban szeretkezni kezdett Pirróval; mikor Nicostrato meglátta őket, nyomban elordította magát:

- Ó, gonosz asszony, mit művelsz? Meg te, Pirro, kiben a világon leginkább bizakodtam?

És ekképpen szólván, kezdett lefelé mászni a körtefáról. A hölgy és Pirro pedig szólottak:

- Itt üldögélünk.

Mikor látták, hogy lefelé mászik, visszaültek helyökre, olyképpen, amint Nicostrato otthagya őket. Mikor Nicostrato leért és látta, hogy ott vannak, hol őket hagyta, keményen rájok förmedt. Szólott erre Pirro:

- Nicostrato, most igazán megvallom, hogy, miként te mondtad az imént, én bizony rosszul láttam, midőn fenn voltam a körtefán; s ezt megismerem abból az egyből, hogy látom és tudom, hogy te is rosszul láttál. S hogy igazat beszélek, azt megmutatja néked egymagában az is, ha meggondolod és eszedbe veszed, hogy feleséged, ki minden asszonynál okosabb és tisztességesebb, még ha e dologban szégyent is akarna hozni fejedre, vajjon ráadná-e fejét, hogy szemedláltára elkövesse? Magamról nem is kívánok szólni, mivelhogy én inkább felnégyeltetném magam, mintsemhogy ilyesmire gondoljak, nemhogy ilyesmit elkövessek szemedláltára. Miért is ennek a megbabonázott látomásnak bizonyára a körtefától kell származnia; mert senki a világon nem tudta volna kivenni fejemből, hogy te itten test szerint érintkeztél feleségeddel, ha nem hallottam volna tőled, hogy te meg olyasmit láttál, mintha én megcselekedtem volna azt, amire, esküszöm, még csak nem is gondoltam, nemhogy valaha is megcselekedném.

Ezután az asszony, ki fölöttébb haragosnak tette magát, felállott és szólott:

- Ördög szánkázza meg a hátad, mert oly rövideszűnek tartasz engemet, hogy ha már egyáltalán ilyesmin járna az eszem, majd idejönnék a szemed elé végrehajtani az efféle gyalázatosságot, amit állítólag magad is láttál; bizonyosra vedd, hogy, ha kedvem kerekednék reá, nem jönnék ide, hanem el tudnám végezni valamely szobánkban s azt hiszem, oly fortélyosan-ügyesen érteném a módját, hogy ember lennél a talpadon, ha valaha csak meg is sejténéd.

Nicostrato, ki úgy vélte, hogy mind a kettőnek igaza van s hogy ezek sohasem mertek volna szemeláltára ilyesmire vetemedni, abbahagyta a vitatkozást és a szemrehányásokat e tárgyban s kezdett az esetnek furcsaságáról beszélni s ama csodáról, hogy annak, ki a fára felmászik, nyomban megváltozik a látása. De a hölgy úgy tett, mintha fel volna háborodva a miatt, hogy Nicostrato nyilván oly kicsinylő véleménnyel volt felőle és szólott:

- Valóban, amennyiben rajtam áll, ez a körtefa nem hoz többé soha sem reám, sem más asszonyra ekkora szégyent. Pirro, szaladj csak és hozz szekercét s végy bosszút magadért s egyúttal érettem és vágd ki ezt a fát, ámbár jobb volna fejbevágni ama szekercével Nicostratót, ki hebehurgya módon megtévesztette értelmének szemeit: mert ámbár testi szemeiddel úgy láttad, miként mondog, elmédnek semmiképpen sem lett volna szabad olyaténképpen értenie és elfogadnia, hogy a dolog valóban így is vagyon.

Pirro tüstént elsietett a szekercéért és kivágta a körtefát: melyet is midőn a hölgy ledőlni látott, mondotta Nicostratónak:

- Minekutána látom, hogy tisztességemnek ellensége ledőlt, a haragom is elszállott.

És kegyesen megbocsátott Nicostratónak, ki bocsánatát kérte, de lelkére beszélt, hogy efféle gyalázatosságot soha többé ne merjen feltételezni róla, ki életénél is jobban szereti őt. Ekképpen a szegény csúffátott férj feleségével s annak kedvesével együtt visszatért a palotába, hol Pirro és Lidia még gyakorta nyertek egymásban zavartalan gyönyörűséget.

AZ ADÓSSÁG

Élt valaha Milanóban egy német, ki szolgálatban állott, bizonyos Gulfardo nevezetű, derék ember és hűséges annak irányában, kinek szolgálatába szegődött, ami pedig ritka dolog németeknél: mivel pedig mindig hűségesen megadta azt a pénzt, melyet néki kölcsönadtak, számos kereskedő akadt volna, ki csekély kamatra szívesen kölcsönzött volna neki akármely nagy summa pénzt.

Ez tehát Milanóban lakozván, belésszeretett bizonyos madonna Ambruogia nevezetű szépséges hölgybe, ki felesége volt Guasparuolo Cagastraccio nevezetű gazdag kereskedőnek, ki jó ismerőse és barátja volt: és szerelmében oly tartózkodón viselkedett, hogy sem a férj, sem más semmit nem vett észre; üzent tehát egy napon a hölgynek s kérte, hogy kegyesen hajoljon szerelmére, ő pedig viszont készségesen hajlandó mindent megcselekedni, mit csak tőle kíván. A hölgy sok huzavona után arra az elhatározásra jutott, hogy megteszi azt, mit Gulfardo kíván, ha az két feltételt teljesít: egyik, hogy eme dolgot soha nem szabad senki előtt felfednie; másik, hogy mivel néki bizonyos okokból szüksége van kétszáz aranyforintra, azt kívánja, hogy gazdag ember lévén, adja meg ezt néki s azután mindenben kedvére leszen.

Gulfardo, mikor ekképpen értesült az asszonynak kapzsiságáról, felháborodott hitványságán, holott eleddig becsületes asszonynak gondolta és akkor forró szerelme szinte gyűlöletre vált és feltette magában, hogy megcsúfolja őt; üzent tehát neki, hogy nagyon szívesen megteszi ezt s minden egyebet, mi hatalmában van s mit a hölgy kíván; miért is üzenje csak meg néki, mikor kívánja, hogy meglátogassa őt, mert akkor elviszi a pénzt is, és bizony eme dolog felől senki meg nem tud semmit, legfeljebb egyik pajtása, kiben fölöttébb megbízik s ki minden ügyes-bajos dolgában mindig el szokta kísérni. A hölgy, vagyis inkább ez a ringyó, ennek hallatára megörvendezett és visszaüzente néki, hogy férje Guasparuolo kevés napok múltán üzleti ügyeiben Genovába utazik és ezt majd idejében értésére adja és üzen érette. Gulfardo pedig alkalmas időben elment Guasparuolához és szólott hozzá ekképpen:

- Egy üzletet szeretnék nyélbeütni, melyhez kétszáz aranyforintra volna szükségem; kérlek kölcsönözd nekem eme pénzt oly kamatra, miként máskor is szoktál kölcsönt adni.

Guasparuolo felelte, hogy szívesen és azon nyomban markába olvasta a pénzt. Kevés napok múltán Guasparuolo elutazott Genovába, miként a felesége megmondotta: miért is az asszony üzent Gulfardóért, hogy jöjjön hozzá és hozza magával a kétszáz aranyforintot. Gulfardo maga mellé vette pajtását és elment a hölgynek házába, kit is ott lelt, amint reá várakozott; és mingyárt első dolga volt, hogy pajtásának szemelättára markába olvasta a kétszáz aranyforintot és szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, fogd ezt a pénzt s add oda férjednek, ha majd hazatér.

A hölgy elvette a pénzt és nem értette, miért beszél Gulfardo ekképpen; azonban azt hitte, hogy azért beszél így, hogy a pajtása ne gondolja, hogy fizetség fejében adta neki. Miért is szólott ekképpen:

- Szívesen megteszem, de meg akarom olvasni, hogy mennyi.

És kiöntötte a pénzt az asztalra s mikor látta, hogy megvan mind a kétszáz, fölöttébb megörvendezett magában, eltette a pénzt és visszatért Gulfardóhoz, kit is ágyasházába vezetett s nem csupán amaz éjjel, hanem még sok más éjszakán által örömeiben részesített, mígnem férje megtért Genovából. Mikor tehát Guasparuolo Genovából megtért, Gulfardo meglesván, mikor van együtt feleségével, nyomban hozzája ment s az asszony előtt szólott hozzá ekképpen:

- Guasparruolo, a pénzre, vagy is a kétszáz aranyforintra, melyet a minap nékem kölcsönadtál, nem volt szükségem, mivelhogy nem tudtam nyélbeütni azt az üzletet, melyre kértem; tehát nyomban visszahoztam feleségednek s általadtam neki; töröld ki tehát számadásomból.

Guasparruolo feleségéhez fordulván megkérdezte, vajjon megkapta-e a pénzt. Az asszony, ki ott látta a tanut, nem tagadhatta a dolgot, hanem szólott:

- Bizony hogy megkaptam, csak még eddig elfeledtem megmondani neked.

Mondotta akkor Guasparruolo:

- Gulfardo, rendben vagyok; Isten áldjon, én majd elrendezem a számadásokat.

Gulfardo eltávozott, az asszony pedig hoppon maradt és odaadta férjének becstelensége szennyes bérét: és ekképpen a furfangos szerelmesnek ingyenbe volt a kapzsi hölgygel való mulatása.

A HELIOTROP-KŐ

Városunkban, melyben mindig bővében voltak a fura és különös emberek, nem nagy ideje még élt bizonyos Calandrino nevezetű festő, együgyű és fura egy ember, ki idejének java részét két más festővel töltötte, kiknek nevök volt egyiké Bruno, másiké Buffalmacco, fölöttébb mulatságos, egyébként pedig okos és éles elméjű emberek, kik Calandrinoval azért barátkoztak, mert furcsaságain és együgyűségén gyakorta pompásan mulattak. Hasonlóképpen élt ugyanazon időben Firenzében bizonyos Maso del Saggio nevezetű huncut és szemrevaló ifjú, kinek minden dolga, bármibe fogott is, úgy sikerült, mint a karikacsapás: ki is midőn egyet-mást hallott Calandrino együgyűsége felől, feltette magában, hogy tréfát űz ostobaságából, úgy hogy bolonddá teszi, vagy elhitet vele valamely furcsaságot.

Midőn véletlenül egy napon találkozott vele a San Giovanni-templomban s látta, amint ottan áll és figyelmesen nézegeti a festményeket és a faragványokkal ékes szentségházat, melyet csak nem sok idővel ennekelőtte helyeztek el ama templomnak oltárán, úgy vélte, hogy itt az idő és alkalom szándokának végrehajtására: és kioktatván egyik cimboráját afelől, mit cselekedni szándékozott, mind a ketten közelebb mentek oda, ahol Calandrino egymagában üldögélt s úgy tettek, mintha nem is látnák; s akkor beszélgetni kezdtek bizonyos köveknek erejéről, melyekről Maso oly határozottan beszélt, mintha fölöttébb hozzáértő fő-fő ismerője lett volna a köveknek.

Calandrino odafülett erre a beszélgetésre és kisvártatva felkelt s mikor hallotta, hogy nem holmi bizalmas dolgokról folyik a szó, hozzájok csatlakozott, minek is Maso fölöttébb megörült; s mikor folytatta magyarázatait, Calandrino megkérdezte tőle, hol találhatók ama nagyerejű kövek. Maso felelte, hogy a legtöbb efféle kő Eldorádóban akad, a Haslagok országában, bizonyos Dinom-Dánom nevezetű vidéken, hol is a szőlőt kolbásszal kötik s egy libának egy garas az ára és kis liba a ráadás; és van ott egy hegy egészen reszelt parmezánsajtából, melynek tetején olyan emberek laknak, kik semmi egyebet nem tesznek, mint makkarónit és gombócot csinálnak, melyeket is kappanlevesben megfőznek s annakutána lehajigálnak s ki-ki mennél többet vesz belőlük, annál több van neki: és a hegynek tövében van egy kis folyó, melyben édes bor folyik, olyan finom, hogy különbet még senki sem ivott és nincsen benne egy cseppnyi víz sem.

- Tyhű, - szólott Calandrino - ez aztán a finom ország; de mondd csak, mit csinálnak a kappanokkal, miket megfőznek?

Felelte Maso:

- Mind megeszik a Haslagok.

Kérdezte ekkor Calandrino:

- Voltál-e már ottan?

Felelte Maso:

- Azt kérdezed, voltam-e ottan? Hogyne, voltam bizony, ha nem egyszer, hát ezerszer.

Szólott akkor Calandrino:

- És hány mérföldnyire van innét?

Felelte Maso:

- Innét több mint sokezer, ha odaérsz, ott leszel.

Szólott Calandrino:

- Hiszen akkor messzebb van, mint az Abruzzo.

- Hogyne - felelte Maso. - Ez semmi ahhoz képest.

Mikor az együgyű Calandrino látta, hogy Maso mindezt komoly ábrázattal mondta és nem is mosolygott, úgy elhitte neki, mint a legnyilvánvalóbb igazságot, s az egészet szent igaznak vélte és szólott:

- Ez túlságosan messzire van nekem; de ha valamivel közelebb volna, bizony mondom neked, egyszer elmennék veled, hogy lássam, amint potyog az a bizonyos makkaróni és hozzak belőle egy teli hassal. De mondd csak, az Isten áldjon meg, nincs-e itten a mi vidékünkön valami efféle nagyerejű kő?

Felelte neki Maso:

- Dehogy nincs, kétféle nagyerejű kő akad errefelé: az egyik a settignanoi és a montiscii malomkövek, melyeknek oly nagy az erejük, hogy ha malomköveknek használják őket, megőrlik a gabonát; s éppen ezért mondják ama vidéken, hogy Istentől jönnek a kegyelmek és Montisciből a malomkövek; de ott rengeteg ily malomkő van, melyeknek nálunk éppoly csekély az értéke, mint náluk a smaragdnak, mely nagyobb hegyekben áll ottan, mint a Monte Morello s éjfélkor világít, hogy az ördög vigyen el. És tudd meg, hogy aki megcsiszoltatná és gyűrűbe foglaltatná ama malomköveket, minekelőtte még kifűrják őket és elvinné a Szultánnak, mindent megkapna tőle, amit kívánna. A másik az a kő, melyet mi, kövekhez értő emberek Heliotropkőnek nevezünk; fölöttébb nagyerejű kő, mivelhogy azt, ki magánál hordja, mindaddig, míg nála van, senki sem látja ott, ahol nincsen.

Szólott ekkor Calandrino:

- Bizony nagy erő ez; de ez az utóbbi hol található?

Maso megmondotta neki, hogy a Mugnoneban szoktak ilyeneket találni. Szólott ekkor Calandrino:

- Mekkora ez a kő? Milyen színű?

Felelte Maso:

- Van nagyobb, van kisebb, különb-különbféle nagyságú, de valamennyi feketés színű.

Calandrino mindezeket jól megjegyezte magának s úgy tett, mintha más valami dolga akadt volna és elbúcsúzott Masótól s feltette magában, hogy elindul ama kő keresésére; de elhatározta, hogy nem fog hozzá Bruno és Buffalmacco tudta nélkül, kiket különösképpen szeretett. Elindult hát keresésükre, hogy mindenki mást megelőzván, haladéktalanul elmenjenek megkeresni a követ s az napon mind napestig keresésükben töltötte idejét. Végezetül, hogy már három óra is elmúlt, eszébe jutott, hogy hiszen azok a faenzai apácák kolostorában dolgoznak s ámbár a hőség szörnyű nagy volt, otthagyták minden dolgát, odaloholt, szólította őket és mondotta nekik:

- Pajtások, ha hitelt adtok szavaimnak, Firenze leggazdagabb embereivé lehetünk, mivelhogy szavahihető embertől hallottam, hogy a Mugnoneban van bizonyos fajta kő, mely láthatatlaná teszi azt, ki magánál hordja; miért is ammondó volnék, hogy késedelem nélkül induljunk és keressük meg, minekelőtte még más érte megyen. Bizonyosan megtaláljuk, mivelhogy én ismerem; ha pedig megtaláltuk, nem lesz egyéb dolgunk, mint erszényünkbe rejtenünk s elmennünk a pénzváltók asztalaihoz, melyek mint tudjátok, csak úgy roskadoznak a garasoktól, meg az aranyoktól s aztán elcsenni onnét, amennyit akarunk. Senki sem fogja észrevenni; és ekként egy csapásra meggazdagodhatunk s nem kell álló napon által a falakat mázolniunk holmi csigák módjára.

Bruno és Buffalmacco ennek hallatára összenevettek és egymásra hunyorgatván úgy tettek, mintha rettentően csodálkoznának és javallották Calandrino tervét; de Buffalmacco megkérdezte, mi is a neve ama kőnek. Calandrino nehézfejű ember lévén, már rég elfelejtette a nevét, miért is felelt ekképpen:

- Mit törődünk a nevével, ha csak ismerjük az erejét? Én ammondó vagyok, hogy nyomban induljunk a keresésére.

- Jó, jó, - mondta rá Bruno - dehát milyen az a kő?

Felelte Calandrino:

- Van belőle mindenféle fajta, de valamennyi feketés: miért is úgy vélem, hogy ahány feketét csak látunk, össze kell szednünk mindaddig, mígnem az igazira bukkanunk; azért hát ne vesztessük az időt, hanem induljunk.

Felelte rá Bruno:

- Várj csak.

És Buffalmaccohoz fordulván mondotta:

- Úgy vélem, hogy Calandinónak igaza van; de nem gondolnám, hogy ez az óra alkalmas, mivelhogy a nap magasan jár és éppen a Mugnoneba süt és megszáritotta mind a köveket, miért is ahány csak ott van, mind fehérnek látszik, holott reggel, minekelőtte még a nap megszáritotta volna őket, feketéknek látszanak: különben is ma, midőn munka napja vagy, különb-különbféle okokból rengeteg ember van a Mugnonenál, kik is ha meglátnának bennünket, kitalálhatnák, hogy mit keresünk ottan, magok is akképpen cselekednének és akkor véletlenül ők kaparinthatnák meg, mi pedig hiába kutyagoltunk oda-vissza. Én ammondó volnék, ha javalljátok, hogy ez olyan munka, mit reggel kell végezni, mikor jobban meg lehet különböztetni a fehéreket a feketéktől s még hozzá ünnepnapon, mikor egy lélek sincs ottan, ki megláthatna bennünket.

Buffalmacco javallotta Bruno tanácsát s Calandrino is beléegyezett és megállapodtak, hogy vasárnap reggelre kelvén, mind a hárman együtt elmennek és megkeresik a követ; de mindenekfelett kérte őket Calandrino, hogy eme dolgot a világon senkinek ne említsék, mivelhogy vele is titoktartás pecsétje alatt közölték. Minekutána pedig ezt megbeszélték, elmondotta nekik, hogy mit hallott Dinom-Dánom országáról s égre-földre esküdözött, hogy a dolog szent igaz. Midőn Calandrino elbúcsúzott tőlük, ezek ketten megbeszélték, miképpen fognak viselkedni eme dologban.

Calandrino epekedve várta a vasárnap reggelt; mikor is alighogy pitymallott, szólította cimboráit, s kimentek a San Gallo-kapun és lementek a Mugnonehoz, folyása irányában keresvén a követ. Calandrino, mivel a legbuzgóbb volt, elől ballagott s fürgén ide-oda ugrándozott, s ahol csak fekete követ látott, rávetette magát és felszedte s a keblébe rejtette. Cimborái nyomában ballagtak, néha-néha magok is felvettek egy-egy követ; de Calandrino még nem is jutott nagyon messzire, mikor a keble máris tele volt: miért is felemelvén meglehetősen bő köntösének szegélyét és bő iszákot formálván abból, köröskörül jól összeszíjazta; és kevés idő multán azt is megtöltötte s nem sokkal utóbb köpönyegéből is tarisznyát formált, s azt is hasonlatosképpen tele tömte kövekkel. Miért is Buffalmacco és Bruno látván, hogy Calandrino megrakodott s már az ebéd ideje is közeledett, megegyezésökhöz híven mondotta Bruno Buffalmaccónak:

- Hol van Calandrino?

Buffalmacco, ámbár látta, hogy ott van az orra előtt, jobbra-balra nézelődött, majd hátrafordult és felelt ekképpen:

- Én bizony nem tudom, de az imént még itt volt előttünk.

Mondotta Bruno:

- Jó, jó, az imént, de én bizonyosra veszem, hogy már otthon van s ebédel, minket meg itt hagyott a faképnél, hogy csak keresgéljünk fekete köveket a Mugnoneban.

- Ejha, ugyan ügyesen kimesterkedte - szólott akkor Buffalmacco - hogy idecsalt bennünket és itt hagyott a faképnél, miért voltunk olyan bolondok, hogy hittünk neki. Ide hallgass: hát ki lett volna rajtunk kívül olyan ostoba, kivel el tudta volna hitetni, hogy a Mugnoneban ily nagyerejű követ lehet találni?

Calandrino e szavak hallatára azt gondolta, hogy kezébe került ama bizonyos kő s annak erejénél fogva nem látják őt amazok, holott itt van az orruk előtt. Mófielett megörvendezett tehát ekkora szerencsén; nem is szólott nekik semmit, hanem elhatározta, hogy hazamegy; és visszafordulván, útnak eredt. Ennek láttára Buffalmacco szólott Brunóhoz ekképpen:

- Mitévők legyünk? Miért nem megyünk mink is haza?

Felelte erre Bruno:

- Gyerünk; de esküszöm az Istenre, hogy Calandrino többet így lóvá nem tesz; és ha most itt volna a kezem ügyében, mint ahogy egész délelőtt itt volt, úgy a sarkába vágnám ezt a követ, hogy egy hónapig is megemlegetné eme csínyt.

S ahogy ezt mondta, abban a pillanatban meglóbálta a követ és belevágta Calandrino sarkába. Calandrino, amint a fájdalmat megérezte, felkapta a lábát s nyögött egyet, de csak hallgatott és tovább ment. Buffalmacco fogott egy kövecskét azokból, melyeket szedett és szólott Brunóhoz ekképpen:

- Ehol ni, nézd csak ezt a szép kis kövecskét; bárcsak belevágódnék Calandrino oldalába!

És elröpítette a követ és alaposan oldalba találta vele Calandrinót. Ekképpen hajigálták kövekkel, hol ilyen, hol amolyan csípős mondás kíséretében, végig fel a Mugnone mentén, egészen a San Gallo kapuig. Ottan pedig eldobták a köveket, melyeket szedtek, néhány szót váltottak a vámnak őrségével: kik is az oktatáshoz híven úgy tettek, mintha nem látnák Calandrinót és harsogó hahotázás közben átengedték.

Az pedig megállás nélkül házába ment, mely a Canto alla Macina tözsomszédságában volt: a szerencse pedig annyiban kedvezett a tréfának, hogy miközben Calandrino a folyóparton, annakutána pedig a városban mendegélt, senki meg nem szólította, tudniillik kevés emberrel találkozott, mivelhogy úgyszólván mindenki ebédnél ült. Tehát Calandrino így megrakodva belépett házába. A felesége, kinek neve volt Monna Tessa, csinos és derék egy asszony, éppen ott állt a lépcső legfelső fokán: mivel pedig kissé zokon vette férjének hosszú elmaradását, amint jönni látta, civakodni kezdett vele szólván ekképpen:

- No barátocskám, hát hazahozott az ördög? Már mindenki megebédelt s te most jössz haza ebédre.

Mikor Calandrino ezt meghallotta és észrevette, hogy meglátták, igen megdühödött és megszorodott és ekképpen fogott szóba.

- Ejnye, ebadta hitvány asszonya, minek voltál itten? Most mindent elrontottál: de Isten engem úgy segéljen, megfizetek érte.

És bement az egyik kis szobába s ottan kirakta a rengeteg követ, mit összeszedett, annakutána pedig nagy dühösen feleségéhez sietett s megragadván hajánál fogva, lerántotta a földre s ottan míg csak kezét-lábát mozgatni tudta, összerugdosta s össze-vissza öklözte egész testét,

és szinte minden szál haját kitepte és minden csontját összetörte, és bizony hiába könyörgött a menyecske összetett kézzel kegyelemért.

Buffalmacco és Bruno, minekutána a kapu őreivel darab ideig nevetgéltek, szép lassacskán megindultak és távolról követték Calandrino-t s mikor házának küszöbéhez értek, hallották, mily rettenetesen veri feleségét s akkor úgy tettek, mintha csak éppen most érkeztek volna oda s szólították őt. Calandrino verejtékezve, vörösén és kimerülten odament az ablakhoz s kérte őket, hogy csak jöjjenek fel. Azok úgy tettek, mintha neheztelnének rá némiképpen, és hát felmentek és látták, hogy a szoba telisteli van kövekkel s az egyik sarokban ott van a megtépázott, ronggyá vert menyecske dagadt arccal, teli kék foltokkal és keservesen zokog; a másik sarokban pedig ott ül Calandrino nekigyürkőzve és lihegve a kimerüléstől. Minekutána darab ideig elnézelődtek, szólottak ekképpen:

- Mi dolog ez, Calandrino? Talán falat akarsz építeni, hogy ennyi kő hever itten?

Annakutána még hozzátették:

- Hát Monna Tessának mi baja? Úgy látszik, megverted; miféle dolog ez?

Calandrino, ki belefáradt a kövek cipelésébe s a nagy haragba, mellyel feleségét elverte és fájdalmába, hogy vélekedése szerint elvesztette szerencsáját, nem tudta annyira összeszedni magát, hogy kinyögiön valami értelmes feleletet. Miközben ekképpen küzdött magában, Buffalmacco megint megszólalt:

- Calandrino, ha más valami miatt dühös voltál is, azért nem lett volna szabad így bolondná tenned bennünket; mivelhogy előbb elvittél magaddal, hogy ama becses követ keressük, annakutána pedig annyit sem mondtál, hogy befellegzett s otthagytál bennünket a Mugnonenál, mint két birkát, magad meg hazajöttél, ezt pedig fölöttébb zokon vesszük tőled; de annyi szent, hogy ez volt az utolsó, többet soha be nem csapsz bennünket.

Calandrino megemberelte magát s e szavakra felelt ekképpen:

- Pajtások, ne haragudjatok, másképpen van a dolog, mint gondoljátok. Jaj, én szerencsétlen: megeltem ama követ; s tudni akarjátok, vajjon igazat mondok-e? Mikor elsőízben kérdeztek egymástól, hol vagyok, ott voltam mellettetek nem is egészen tíz könyöknyire; s mikor láttam, hogy felém jöttök és nem láttok engemet, megindultam és szüntelenül valamivel előtetek járván, hazajöttem.

És elejétől kezdve tövéről-hegyére végig elmesélte nekik, hogy mit tettek és mit mondtak s megmutatta nekik hátát és sarkát, hogy hogyan összezünták a kövek s annakutána folytatta:

- És mondom, hogy mikor beléptem a város kapuján mindezzel a rengeteg kővel az ölemben, mit most itten láttok, senki sem szólt hozzám egy szót sem, holott tudjátok, mily kellemetlenek és utálatosak szoktak lenni az örök s mindent látni kívánnak: s ezenfelül az uccán több komámmal és barátommal találkoztam, kik rendszerint mindig megszólítanak s hívnak egy ital borra, de most még csak egy félszóval sem szóltak hozzám, mivelhogy nem láttak engemet. Végezetül, mikor hazatértem, ez az istenverte átkozott asszony elém jött és meglátott, mivel, miként tudjátok, az asszonyok mindennek az erejét tönkreteszik; miért is én, ki eldicsekedhettem volna, hogy Firenzének legszerencsésebb embere vagyok, egyszerre a legszerencsétlenebb lettem; és hát ezért vertem el oly kegyetlenül, míg csak a kezemet mozgatni tudtam és nem is tudom, mi tart vissza attól, hogy el ne vágjam a nyakát; átkozott legyen az óra, melyben megláttam őt s melyben a lábát házamba betette!

És újból haragra gerjedve, már-már felkelt, hogy előlről kezdje a verést. Buffalmacco és Bruno e dolgok hallatára úgy tettek, mintha szörnyen csodálkoznának és egyre-másra megerősítették azt, amit Calandrino elmondott s közben oly nevezhetnéjkök volt, hogy szinte

megpukkadtak; de mikor látták, hogy nagy dühösen felkelt hogy újból eldöngesse feleségét, közbeléptek és visszatartották, mondván, hogy ebben az asszony ugyan nem hibás, hanem ő maga, mivel tudta, hogy az asszonyok tönkreteszik minden dolognak erejét s mégsem mondotta meg neki, hogy aznap ne mutatkozzék a szeme előtt: ezt a bölcs előrelátást pedig Isten elvette tőle, vagy azért, mert nem néki szánta eme nagy szerencsét, vagy pedig azért, mert meg akarta csalni a cimboráit, kiknek szólnia kellett volna, mikor észrevette, hogy meglelte ama követ. És sok huzavona után nagy ügyvel bajjal megbékítették a kesergő asszonnyal, ők maguk pedig eltávoztak, otthagyván őt nagy bánatával, kövekkel megtömött házában.

A NADRÁG

Miként bizonyára valamennyien tudjátok, városunkba gyakorta jönnek marche-i hivatalnokok, kik általánosságban kicsinyes emberek s oly szűkösen és nyomorúságosan élnek, hogy minden cselekedetükből kirí a piszkos zsugoriság; és eme velökszületett hitványságuk és fukarságuk miatt olyan bírakat és jegyzőket hoznak magukkal, kik szemlátomást inkább az ekeszarva mellől vagy a vargaműhelyekből kerültek elé, mint a törvénytudomány oskolájából.

Nos tehát, midőn egyszer egy ilyen ember helytartónak jött hozzánk, ama sok bíró között, kiket magával hozott, elhozott bizonyos messer Nicola da San Lepidio nevezetűt is, ki is leginkább hasonlatos volt holmi lakatoslegényhez s ezt is odaültették a többi bírák közé, hogy a peres ügyek tárgyalásában résztvegyen. S miként gyakorta megtörténik, hogy a polgárok, ámbátor semmi dolguk nincs a törvényházban, mégis odacsődülnek, akképpen történt, hogy Maso del Saggio egy reggelen valamely barátját keresván odatévedt: s mikor odaért, odapillantott, hol ama messer Nicola ült s észrevette, mely csodabogár és tetőtől-talpig szemügyre vette őt.

S mikor végignézte fustrágtá prémes kucsmáját a fején, tolltartóját az övében, zekéjét, mely kilógott a felső kabátja alól s minden egyéb furcsaságát, mit rendes és tisztességes emberen ugyan látni nem lehetett, egyebek közt látott rajta olyasvalamit, mi vélekedése szerint minden egyébnél furcsább volt: mégpedig a nadrágját; tudniillik, ahogy ült, a szűk ruhája elől szétnyílt s akkor látta, hogy nadrágjának az ülepe egészen a térdéig lefityeg. Miért is nem sokáig bámészkodott, hanem semmit nem törődve tovább azzal, kit keresett, más emberek keresésére indult s meg is lelte két pajtását, kik közül egyiknek neve volt Ribi, másiké pedig Matteuzzo, mindegyik éppoly mulatságos fickó, mint maga Maso és szólott hozzájuk ekképpen:

- Ha rám hallgattok, gyertek velem a törvénytársakra, mivel megmutatom nektek a legfurább csodabogarat, mit világegyetemben láttatok.

Elment tehát velők a törvénytársakra s megmutatta nekik ama bírót és annak nadrágját. Azok már messziről hahotára fakadtak eme furcsaságon s mikor közelebb jutottak a dobogóhoz, melyen bíró uram ült, látták, hogy könnyűszerrel be lehet bújni a dobogó alá s ezenfelül látták, hogy a deszka, melyen bíró uram lába nyugodott, el van törve, úgyhogy kényelmesen bedughatta rajta az ember a kezét és a karját. És akkor Maso mondotta cimboráinak:

- Ammondó vagyok, hogy húzzuk le róla a nadrágját, mivelhogy oly igen könnyen megtehetjük.

Már mind a három cimborá kitalálta a dolognak módját: miért is meghányták-vetették, mit kell tenniük s mondaniuk s másnap visszatértek oda: mivel pedig a törvénytársak zsúfolva volt emberekkel, Matteuzzo észrevétlenül bebújt a dobogó alá s odamászott egészen ama deszkáig, melyen a bíró lábát nyugtatta. Akkor Maso egyik oldalról odalépett bíró uramhoz s megfogta kabátjának egyik csücskét, Ribi pedig a másik oldalról odalépvén, hasonlatosképpen cselekedett; s akkor Maso ekképpen fogott szóba:

- Messer, ó messer: az Istenre kérek, rendeld, hogy e tolvaj, ki ott áll másik oldaladon, minekelőtte még elillan innét, adja vissza nékem azt a pár csizmámat, mit ellopott tőlem: és ne merje tagadni, hisz nincs még egy hónapja, hogy láttam, mikor megtalpaltatta.

A másik oldalon Ribi kiabált nagy hangon:

- Messer, ne higgy neki, mivelhogy enyveskezű fickó ez; és mivel tudja, hogy azért jöttem ide, hogy visszaköveteljem tőle egyik iszákomat, mit tőlem ellopott, ő is nyomban idejött s mostan

a csizmáról beszél, mely pedig Isten tudja mióta megvan már nekem; ha pedig nem hiszel szavamnak, idehozhatom tanuskodni Trecca szomszédasszonyt és Grassa bélmosó asszonyt, meg azt az asszonyságot, ki a szemetet összeszedi a Santa Mariától a Verzajaig, aki látta őt, midőn a városba jött.

A másik oldalon Maso nem engedte szóhoz jutni Ribit, hangosabban ordított, Ribi pedig még hangosabban. Miközben a bíró felállt, hogy közelebbről és jobban hallja őket, Matteuzzo felhasználta az alkalmat, benyúlt a törött deszka résén, megragadta a bíró nadrágjának ülepét s nagyot rántott rajta. A nadrág nyomban lecsúszott, mivelhogy a bíró vékonydongájú és sovány legény volt; ki is mikor a dolgot megérezte s nem tudta mire vélni, össze akarta vonni elől a ruháját s betakarni magát s le akart ülni; de egyfelől Maso, másfelől Ribi csak fogták és hangosan ordítottak:

- Messer, méltatlanul bánsz velem, ha nem teszel igazságot s nem akarsz meghallgatni s el akarsz menni innét; efféle csekély dologban, mint ez, erre mifelénk semminémű írásra nincsen szükség.

S efféle szájaskodás közben addig-addig fogták a kabátját, mígnem mindenki, ki csak a törvényszéken volt, észrevette, hogy lehúzták a nadrágját. Matteuzzo pedig, minekutána egy darabig fogta, végezetül eleresztette, kimászott s észrevétlenül eltávozott, Ribi, mikor már megelégtelte a dolgot, szólott ekképpen:

- Esküszöm az Istenre, hogy feljebb megyek a főtörvényszékhez.

Maso pedig a másik oldalról eleresztvén kabátját, szólott:

- Nem, én bizony mindaddig visszajövök ide, mígnem egyszer több lesz a ráérő idő, mint ma.

És eliszkoltak, egyik jobbra, másik balra, ahogy csak a lábuk bírta őket. Bíró uram mindenkinek szemeláttára felhúzta a nadrágját s mintha csak álmából ébredt volna, akkor megvilágosodott elméjében az egész csíny s kérdezte, hová lettek azok, kik a csizmán és iszákon összeperlekedtek; de hogy nem találta őket, megesküdt, hogy mindenképpen meg kell tudnia, vajjon szokás-e Firenzében lehúzni a bírákról a nadrágot, mikor éppen törvényt ülnek.

Másfelől a helytartó, mikor híret vette a dolognak, nagy veszekedést csapott: amikor barátai megmagyarázták neki, hogy ez csupán azért történt vele, hogy megmutassák neki, hogy a firenzeiek tudják, hogy bírák helyett birkákat hozott közéjük, hogy olcsóbban megússza a törvénykezést, jobbnak vélte hallgatni s ezúttal a dolognak nem lett semmi folytatása.

CALANDRINO DISZNAJA

Nem szükséges nektek magyarázgatnom, ki volt Calandrino, Bruno és Buffalmacco, mivel-hogy már hallottatok róluk; tehát mingyárt továbbmegyek és elmondom, hogy Calandrinónak nem messzire Firenzétől volt egy kis birtoka, melyet felesége hozományul kapott; ebből egyéb jövedelmein kívül évente volt egy disznaja és szokásában volt decemberben feleségével együtt kimenni a tanyára, ahol leölték a disznót és besózatták. Történt egyszer, hogy a felesége éppen rosszul érezte magát, miért is Calandrino egymagában ment ki disznóölésre: mikor Bruno és Buffalmacco ennek neszét vette s megtudta, hogy a felesége nem megy ki, elmentek egy paphoz, ki kebelbarátjuk volt, Calandrinónak pedig szomszédja, hogy néhány napot nála töltsenek. Calandrino éppen ama reggelen ölte le a disznót, melyen ezek kiértek s mikor meglátta őket a pappal, behívta őket s mondá nekik:

- Isten hozott benneteket. Szeretném, ha megnéznétek, milyen kitűnő gazda vagyok.

S bevezetvén őket házába, megmutatta nekik a disznót. Azok látták, hogy a disznó gyönyörű s Calandrinótól hallották, hogy a cselédsége számára be akarja sózatni. Szólott akkor Bruno:

- Ejnye, milyen ostoba vagy! Add el s mulassuk el az árát; feleségednek pedig mondd, hogy ellopták.

Felelte Calandrino:

- Dehogyan adom, hisz nem hinné el s kizavarna a házból: ne is fáradjatok, mivelhogy úgysem teszem meg.

Hiába beszéltek akármennyit, nem mentek semmire. Calandrino meghívta őket vacsorára, de oly savanyú ábrázattal, hogy azoknak nem volt kedvük véle vacsorázni s elbúcsúztak tőle. Akkor Bruno mondotta Buffalmaccónak:

- Ellopjuk ma éjszaka ezt a disznót?

Felelte Buffalmacco:

- Ugyan, hát van rá mód?

Felelte Bruno:

- A módját én már látom, ha ugyan nem vitte el onnét, ahol az imént volt.

- Hát akkor lopjuk el - mondotta Buffalmacco; - miért ne? Aztán majd a tisztelendő atyával együtt jól lakmározunk belőle.

A pap is mondotta, hogy fölöttébb javallja a dolgot. Akkor szólott Bruno:

- Csakhogy néminemű huncutsággal kell ám hozzálátnunk: te tudod, Buffalmacco, hogy Calandrino milyen zsugori s milyen szívesen iszik, ha más fizet: menjünk hát s vigyük el a korcsmába, hol is a pap tegyen úgy, hogy megvendégel bennünket s mindent ő fizet s nem engedi meg, hogy Calandrino bármit is fizessen: az pedig majd leszopja magát s akkor a mi munkánk könnyű lesz, mivelhogy rajta kívül egy lélek sincs a házban.

S úgy cselekedtek, ahogy Bruno mondotta. Calandrino látván, hogy a pap nem engedi fizetni, nekilátott az ivásnak s bár nem sok kellett neki, rengeteget vedelt: s mikor már jól bentjártak az éjszakában, távozott a korcsmából, mivel vacsorázni sem akart már; bement házába s abban a hiszemben, hogy bezárta a kaput, holott nyitva hagyta, lefeküdt aludni. Buffalmacco és Bruno elment vacsorázni a paphoz s vacsora után magukhoz vettek bizonyos szerszámokat, hogy betörjenek Calandrino házába azon az oldalon, hol Bruno kitervelte; nesztelenül

odalopództak tehát, de hogy a kaput nyitva lelték, azon mentek be s meglelven a disznót, magukkal vitték a papnak házába, hol is elrejtették s aludni tértek. Calandrino reggel, mikor a bornak gőze kiszállott fejéből, felkelt s ahogy lement, körülnézett s nem látta a disznaját, de látta, hogy a kapu nyitva van: miért is fűtől-fától megkérdezte, vajjon nem tudják-e, ki lopta el a disznót s mivel nem akadt nyomára, rettentő ordítózást csapott:

- Jaj-jaj szegény fejemnek, ellopták a disznómat.

Bruno és Buffalmacco, ahogy felkeltek, elindultak Calandrinohoz, hogy hallják, mit beszél a disznóról. Ki is rájuk pillantván, szinte zokogva hívta őket mondván:

- Jaj, cimborák, ellopták a disznómat.

Bruno odalépett hozzája s odasúgta neki:

- Csoda, hogy végre ez egyszer volt magadhoz való eszed.

- Jaj, - mondotta Calandrino - bizony úgy igaz, ahogy mondom.

- Csak mondd így, - szólt Bruno - csak ordítsd torkod szakadtából, hadd higgyék, hogy csakugyan így esett a dolog.

Akkor Calandrino még hangosabban ordított, mondván:

- De az istenfáját, színigazság amit mondok, hogy ellopták.

Bruno pedig szólt ekképpen:

- Csak fűjjad, csak fűjjad, így kell beszélni, csak ordíts, hadd hallják, hadd higgyék, hogy így esett.

Felelte Calandrino:

- Te még kárhozatba viszed a lelkemet. Te nem hiszed, amit mondok: pedig kössenek fel a nyakamnál fogva, ha nem lopták el.

Mondotta ekkor Bruno:

- Ejnye, hát ez hogyan történhetett? Hiszen tegnap még itt láttam. Azt hiszed, elhitetted velem, hogy elrepült?

Felelte Calandrino:

- Pedig úgy van, amint mondom.

- Ejnye, hát lehetséges? - mondotta Bruno.

- De bizisten - felelte Calandrino - így van a dolog; most aztán benne vagyok a csávéban s azt sem tudom, hogyan menjek haza: a feleségem nem hiszi el s ha el is hiszi, esztendeig nem lesz tőle békességem.

Szólt akkor Bruno:

- Isten engem úgy segéljen, ez bizony baj, ha igaz; de tudod Calandrino, hogy tegnap este én oktatgattalak, hogy ekképpen beszélj: nem szeretném, ha feleségeddel együtt bennünket is lóvá akarnál tenni.

Akkor Calandrino ordítani kezdett és mondotta:

- Ejnye, hát mi hasznatok van belőle, ha kétségbeesésemben káromlom az Istent, meg a szenteket? Mondom, hogy ma éjszaka ellopták a disznómat.

Akkor megszólalt Buffalmacco:

- Ha így van a dolog, akkor törni kell a fejünket, hogy módját ejtsük, miképpen szerezzük vissza.

- Hát miféle módját lehetne kieszelnünk? - kérdezte Calandrino.

- Annyi szent, hogy nem Indiából jött ide valaki ellopni a disznódat: bizonyosan valamelyik szomszédod a ludas benne; és ha valamennyit összegyűjthetnéd itten, én bizony értem a kenyér és a sajtróbat s akkor nyomban megtetszik majd, ki lopta el.

- Hogyne, - szólt közbe Bruno - ugyan sokra mennél a kenyér- és sajtróbatával ezeknél a szedett-vedett uraknál, kik melletted laknak, mivel bizonyosra veszem, hogy közülök lopta el valamelyik. Hiszen ha megorrontják a próbát, nem fognak eljönni.

- Hát mitévők legyünk? - kérdezte Buffalmacco.

Felelte Bruno:

- Szelíd-gyömbér-pirulával meg finom édes borral meg lehetne csinálni; meg kell hívni őket egy kis italozásra. Gyanútlanul el fognak jönni; és a gyömbér-pirulát éppúgy meg lehet babonázni, mint a kenyeret, meg a sajtot.

Szólott Buffalmacco:

- Bizisten igazad van; hát te, Calandrino, mit szólsz hozzá? Belevágjunk?

Felelte Calandrino:

- De mennyire! Kérlek is rá, az Isten szerelmére; mivel ha legalább megtudnám, hogy ki volt, azt hiszem, félig-meddig megvigasztalódnám.

- Hát jó, - mondotta Bruno - én szívesen elmegyek Firenzébe, hogy meghozzam eme dolgokat a kedvedért, ha pénzt adsz rá.

Volt Calandrinónak vagy negyven soldója, amit odaadott neki. Bruno tehát elment Firenzébe egyik barátjához, ki fűszerszám-kereskedő volt, vásárolt egy font szelíd-gyömbér pirulát és csináltatott kettőt vadgyömbérből, melyeket friss májaloéval kevertetett; annakutána meghengergette mind a kettőt cukorban, valamint a többit s nehogy összetévevessze vagy felcserélje őket, bizonyos kis jelet tett reájok, melyről könnyű szerrel felismerte őket; s minekutána vásárolt még egy üveg finom édes bort, visszatért a nyaralóba Calandrinóhoz s mondotta neki:

- Intézd úgy, hogy meghívjad holnapra magadhoz egy ital borra azokat, kikre gyanakodol: ünnepnap van, mindenki szívesen eljön, én pedig ma éjszaka Buffalmaccóval egyetemben megbabonázom a pirulákat, holnap pedig idehozom házadba s a kedvedért majd én magam osztom ki s megteszem és elmondom mindazt, amit mondani és tenni kell.

Calandrino tehát ekképpen cselekedett. Másnap reggel nagy sereg firenzei ifjút gyűjtött egybe, kik ott nyaraltak, meg parasztokat, a templom előtt a szilfa alatt s akkor odajött Bruno és Buffalmacco egy doboz pirulával s egy üveg borral s minekutána azokat mind körben állították, szólott Bruno:

- Urak, el kell mondanom az okát, melyért itt vagytok, hogy ha olyasmi történik, mi nem lenne ínyetekre, meg ne haragudjatok reám. Az itt jelenlévő Calandrinótól ma éjszaka ellopták hízott disznáját s nem tud nyomára jönni, ki lopta el; mivel pedig senki más nem lophatta el, csak valaki közülünk, kik itt vagyunk, mindegyiteknek le kell nyelnetek egy-egy ilyen pirulát meg egy ital bort. S tudjátok meg már most, hogy az, ki a disznót ellopta, nem bírja lenyelni a pirulát, sőt keserűbbnek fogja érezni a méregnél s kiköpi; éppen ezért, minekelőtte ilyen szégyen esnék rajta ennyi ember szemeláttára, talán jobb volna, ha az, ki ellopta, meggyógná a tisztelendő úrnak s akkor én nem firtatom tovább a dolgot.

Valahányan csak ott voltak, mind azt mondták, hogy szívesen lenyelik a pirulát: miért is Bruno sorba állította őket, közéjük besorozta Calandrínót s egyik végén elkezdvén, sorra mindegyiknek beadta a maga piruláját; mikor pedig Calandrínóra került a sor, elővette az egyik vad-gyömbér pirulát s a kezébe adta. Calandrino nyomban a szájába vette s rágni kezdte; de alighogy megérezte az áloé ízét, nyomban kiköpte, mivel oly keserű volt, hogy nem bírta ki. Akkor az emberek egymásra néztek, kiki a másiknak arcát kémlelte, hogy lássák, ki fogja kiköpní; és Bruno még nem is végezte be az osztogatást s miközben úgy tett, mintha rá sem hederítene a dologra, hallotta, amint a háta mögött mondogatták:

- Ejha, Calandrino, mit jelent ez?

Miért is nyomban hátrafordult s látván, hogy Calandrino kiköpte a magáét, szólott:

- Megállj csak, talán más ok miatt köpted ki: fogd ezt a másikat.

S elővette a másikat és szájába tette Calandrínónak és tovább osztogatta a pirulákat azoknak, kik még nem kaptak. Calandrino, ki már az elsőt is keserűnek érezte, most úgy érezte, hogy ez még százszorta keserűbb: mindazonáltal szégyellette kiköpní, egy darabig a szájában tartotta és szájában tartván, oly kövér könnycseppek buggyantak szeméből, mint egy mogyoró; végezetül azonban, mikor már tovább nem bírta, ezt is kiköpte, mint az elsőt. Buffalmacco és Bruno inni adott a társaságnak, kik is midőn a többiekkel együtt ezt látták, valamennyien azt mondták, hogy egészen bizonyosan Calandrino lopta el a disznót; és voltak olyanok, kik keményen megszidták miatta. De mikor eltávoztak s Bruno és Buffalmacco hármasan maradt Calandrínóval, Buffalmacco ekképpen adta fel a szót:

- Én amúgy is bizonyosra vettem, hogy magad loptad el s csak azért akartad velünk elhitetni, hogy más volt a tolvaj, hogy ne kellessék még csak egy ital bort sem adnod nekünk abból a pénzből, mit a disznóért kaptál.

Calandrino, ki még most sem köpködté ki egészen az áloé keserűségét, esküdözni kezdett, hogy ő bizony nem lopta el. Szólott akkor Buffalmacco:

- Hát mondd meg igaz lelkedre, cimborá, mennyit kaptál érte? Kaptál-e hatot?

Calandrino ennek hallatára szinte kétségbeesett. Mondotta akkor néki Bruno:

- Ide hallgass, Calandrino, volt valaki a társaságban, ki velünk evett a pirulából és ivott a borból s azt mondtotta nekem, hogy van nálad idefönt egy leányzó, kit szeretőd gyanánt tartasz s néki adsz mindent, mit el tudsz dugdosni; ez tehát bizonyosra veszi, hogy a disznót is e leányzónak küldötted: hiszen lerí rólad, mekkora huncut vagy. Egyszer elvittél bennünket a Mugnone mentén fekete köveket szedni s mikor mi lépre mentünk, otthagytál a faképnél; azután pedig el akartad hitetni velünk, hogy megtaláltad a követ; mostan pedig azt hiszed, hogy esküdözéssel elhiteted velünk, hogy ellopták tőled a disznót, holott pedig bizonyosan elajándékoztad vagy eladtad. De most már tapasztaltuk és ismerjük a tréfáidat: bennünket ugyan többé lóvá nem teszel: mivel, pedig őszintén szólván a babonázással sok fáradságunk volt, illendőnek véljük, hogy megajándékozzál bennünket két pár kappannal, mert különben mindent elmondunk Monna Tessának.

Calandrino, látván, hogy nem hisznek neki, úgy érezte, hogy elég volt már a bosszúságból s nem igen áhítozott feleségének nyelvelésére: hát odaadta nekik a két pár kappant. Azok pedig minekutána besózták a disznót, bevitték Firenzébe, Calandrínót pedig kárával és csúfságával a faképnél hagyták.

A NÉGYSZÖG

Sienában élt két jómódú és jócsaládbéli közrendű ifjú ember, kik közül egyiknek neve volt Spinelloccio Tanena, másiknak pedig Zeppa di Mino s mindketten a Cammolliá tőszomszédságában laktak. Eme két ifjú sülve-főve együtt volt s nyilvánvaló volt, hogy úgy szeretik egymást, mintha testvérek volnának, vagy talán annál is jobban; s mindegyiknek nagyon szép asszony volt a felesége. Történt tehát, hogy Spinelloccio, ki sokat járt Zeppa házába, akár otthon volt Zeppa, akár nem, oly módon megbarátkozott Zeppa feleségével, hogy nemsokára levette a lábáról; s ekképpen örültek szerelmüknek jó darab ideig és senki nem vette észre. De idő múltán, midőn egy napon Zeppa otthon volt, felesége pedig nem tudta, Spinelloccio jött és szólította barátját. Akkor mondotta neki az asszony, hogy nincs otthon: miért is Spinelloccio nyomban felment s az asszonyt a nagyteremben lelvén s látván, hogy senki más nincs ottan, megölelte és csókolgatni kezdte, az asszony pedig őt.

Zeppa, ki mindent látott, meg sem mukkant, hanem meglapult rejtekében s várakozott, hogy lássa, mi lesz a játéknak vége; egy szó, mint száz, látta, amint felesége meg Spinelloccio összeölelkezve bementek az ágyasházba s magokra zárták az ajtót, miért is igen megháborodott. De meggondolván, hogy ha lármát csap, azért a rajta esett méltatlanság nem lesz csekélyebb, szégyene pedig annál nagyobb lesz, feltette magában, hogy bosszút áll, mely kielégíti lelkét, a nélkül, hogy a világ szájára kerülne: és hosszas fejtörés után úgy vélte, hogy meglelte ennek módját, tehát rejtekében maradt mindaddig, míg Spinelloccio a feleségével mulatott. Mikor pedig az eltávozott, ő nyomban bement az ágyasházba, hol ottan lelte feleségét, ki még abban foglalatzkodott, hogy rendbe szedje fejkendőjét, melyet Spinelloccio incselkedés közben lerántott; tehát szólott hozzá ekképpen:

- Mit művelsz, asszony?

Felelte a menyecske:

- Nem látod?

Szólott Zeppa:

- Látom én, hogyne látnám, de láttam egyebet is, bár ne láttam volna.

És a történetek felől beszédbe elegyedett vele, mire a menyecske sok hímezés-hámozás után nagy szorongás közben bevallotta szerelmeskedését Spinelloccióval, melyet amúgysem igen tagadhatott volna és zokogván bocsánatért esedezett. Akkor Zeppa szólott hozzá ekképpen:

- Látod, asszony, bűnt követtél el; ha pedig azt akarod, hogy megbocsássam neked, igyekezzél hűségesen megcselekedni azt, mit rád parancsolok, amint következik: azt kívánom, hogy mondd Spinellocciónak, hogy holnap reggel kilenc óra tájban eszeljen ki valamilyen ürügyet, hogy elváljon tőlem s idejőjjön hozzád; s ha majd itt lesz, én hazatérek s mikor meghallod jöttömet, nyomban bebujtadod őt ím e ládába s rázárod a fedelét: minekutána pedig ezt megcselekedted, én majd megmondom a többit, mi még dolgod leszen; és csak bátran tedd meg ezt, mivel megígérem neked, hogy egy ujjal sem nyúlok hozzá.

Az asszony, hogy urát megnyugtassa, megígérte, hogy megteszi és ekképpen is cselekedett. Midőn másnap Zeppa és Spinelloccio kilenc óra tájban együtt voltak, Spinelloccio, ki megígérte a menyecskének, hogy elmegy hozzá ebben az órában, szólott Zeppához ekképpen:

- Egyik barátomnál kell ebédelnem ma, kit nem akarok megvárakoztatni, miért is Isten megáldjon.

Mondotta akkor Zeppa:

- Ugyan, hol van még az ebéd ideje?

Felelte Spinelloccio:

- Nem baj, úgyis meg kell véle hánynom-vetnem valamely dolgomat, miért is korán nála kell lennem.

Spinelloccio tehát búcsút vett Zeppától s nagy kerülővel elment annak házába a feleségéhez: s alighogy beléptek az ágyasházba, kisvártatva hazatért Zeppa: midőn a menyecske hallotta jöttét, úgy tett, mintha megrémült volna, bebújtatta kedvesét ama ládába, melyet férje mondott, rázárta a fedelet, maga pedig kiment az ágyasházból. Zeppa, amint felért, szólott ekképpen:

- Asszony, készen van-e az ebéd?

Felelte a menyecske:

- Hogyne, készen van.

Szólott akkor Zeppa:

- Spinelloccio ma elment ebédre egyik barátjához s egyedül hagyta a feleségét: menj csak az ablakhoz és szólítsad, hogy jöjjön át s ebédeljen velünk.

A menyecske, ki féltette maga magát, miért is szíves készséggel engedelmeskedett, teljesítette urának parancsát. Spinelloccio felesége sokaig kéréte magát Zeppa feleségével, de mikor hallotta, hogy férje nem ebédel otthon, átjött. S mikor megérkezett, Zeppa nagy kedveskedéssel fogadta, nyájasan kézen fogta s halkán parancsolta feleségének, hogy menjen ki a konyhába, a menyecskét pedig magával vitte az ágyasházba s alighogy benn voltak, egyet fordult s bezárta az ajtót. Mikor a menyecske látta, hogy magukra zárta az ajtót, szólott ekképpen:

- Jajjaj, Zeppa, mit jelent ez? Hát ezért hívtál át? Hát így szereted Spinellocciót, hát ez az a híres hű barátság?

Zeppa erősen fogta a menyecskét s a láda felé közeledett vele, melyben a férje be volt zárva; és szólott ekképpen:

- Asszony, minekelőtte siránkoznál, figyelmezz jól szavamra: én testvéremül szerettem és szeretem Spinellocciót és tegnap, ámbár ő még nem is tudja, rájöttem, hogy benne vetett bizodalmamnak az lett a vége, hogy az én feleségemmel éppúgy szeretkezik, mint veled: s éppen azért, mivel szeretem, nem szándékozom nagyobb bosszút venni rajta, csak ép olyant, amilyen a megbántás volt: ő ölelte az én feleségemet, hát én ölelni akarlak tégedet. Ha pedig nem akarsz, akkor bizony nincs más hátra, mint itten rajtakapnom őt; mivel pedig eszem ágában sincs túrnöm, hogy szárazon elvigye, bizisten úgy megtáncoltatom, hogy mind a ketten arról koldultok.

A menyecske, hogy Zeppa égre-földre esküdözött, minden szavát elhitte és felelt ekképpen:

- Zeppám, mivelhogy fejemre száll eme bosszú, én belenyugszom, de csak akkor, ha úgy intézed, hogy bármit művelünk is, én azért jóbarátságban maradjak feleségeddel, aminthogy abban kívánok maradni vele, bármit cselekedett is ellenem.

Felelt néki Zeppa ekképpen:

- Bizonyosra vedd, hogy úgy intézem; ezenfelül pedig ajándéku adok neked oly becses és gyönyörű drágaságot, amilyen nincs neked még egy.

És ekképpen szólván megölelte és csókolgatni kezdte, annakutána pedig a ládára fektette, melyben a menyecskének ura bezárva volt és ott a láda tetején mulattak egymással, míg csak kedvük tartotta. Spinelloccio, ki a ládában lapult és hallotta Zeppának minden szavát s

feleségének válaszát is, annakutána pedig hallotta a táncot, melyet feje felett jártak, sokáig oly nagy fájdalmat érzett, hogy azt hitte: belehal; s ha nem félt volna Zeppától, azon mód, ahogy ott bezárva volt, csúnyán lepocskondiázta volna feleségét. De utóbb meggondolván, hogy ő kezdte a becstelenkedést s hogy Zeppa joggal tette meg ugyanazt, mit ő megtett s hogy irányában emberségesen s jó cimbora gyanánt viselkedett, feltette magában, hogy ennekutána még jobb barátja lesz Zeppának, ha ugyan az is akarja. Zeppa miután addig incselkedett a menyecskével, míg kedve tartotta, szállott a ládáról s mikor a menyecske kérte tőle az ígért drágaságot, kinyitotta a szobának ajtaját s beszélítette feleségét, ki csupán ennyit mondott:

- Madonna, te ugyan visszafizetted nékem a kölcsönt!

S ekképpen szólván elcacagta magát. Mondotta akkor Zeppa a feleségének:

- Nyisd fel eme ládát!

Az asszony felnyitotta s akkor Zeppa megmutatta abban a menyecskének az ő Spinellocióját. És hosszadalmas volna elmesélnem, melyikök szégyellette magát inkább: vajjon Spinellocio-e, mikor meglátta Zeppát, kiről tudta, hogy bizony ismeri bűnét, vagy a menyecske-e, mikor meglátta férjét s meggondolta, hogy az bizony hallott és tudott mindent, mit a feje fölött művelt. Mondotta akkor Zeppa a menyecskének:

- Ime a drágaság, melyet néked ajándékozok!

Spinellocio kimászott a ládából és nem sokat teketóriázott, hanem szólott ekképpen:

- Zeppa, egyikünk tizenkilenc, a másik egy híján húsz; miért is legjobb lesz, miként magad is mondtad az imént a feleségemnek, ha mint eddig, ezután is jóbarátságban maradunk; mivel pedig mindenünk közös, csak a feleségeink nem, innentől vegyük őket is közösbe.

Zeppa beleegyezett és mind a négyen szent békességben együtt ebédeltek. És innentől fogva mindegyik menyecskének két férje volt s mindegyik férjnek két felesége, emiatt pedig soha semminémű civakodás avagy pörlekedés nem volt közöttük.

A DOKTOR ÚR

Miként minden áldott nap látjuk, a városunkbéli polgárok ki bíró, ki orvos, ki jegyző gyanánt térnek meg Bolognából, hosszú és bő köpönyegben, bíborban és prémesen és mindennemű egyéb nagy pompában; hogy aztán miképpen munkálkodnak, annak is naponta tanui vagyunk. Ezek között nem nagy ideje még megtért bizonyos Simone da Villa mester, kinek nagyobb volt örökölt vagyona, mint tudománya; bíborruhában, nagy kerek gallérral, az orvosi tudomány doktora gyanánt tért meg, mint maga mondotta s amaz uccában vett szállást, melynek mainapság Via del Cocomero a neve.

Eme Simone mesternek, ki nemrégiben tért meg, egyéb furcsa szokásai között szokásában volt megkérdeznie attól, ki éppen vele volt, hogy kicsoda ez meg ez az ember, kit az uccán megpillantott; s mintha az emberek cselekedeteiből kellett volna összekotyvasztania a betegeinek szánt orvosságot, mindenre figyelt s mindent megjegyzett.

S mind a többiek között, kikre különös figyelmezőssel irányította szemeit, volt két festő, Bruno és Buffalmacco, kik sülve-főve együtt voltak s éppen az orvos szomszédságában laktak. Mivel tehát úgy vélte, hogy ezek mindenki másnál kevesebbet hederítenek a világra s vidámabban élnek, aminthogy igaz is volt, külön-külön embereket megkérdezett állapotjuk felől. S mivel mindenkitől azt hallotta, hogy ezek bizony szegény emberek és festők, szeget ütött fejébe, hogy szegény ember létökre hogyan élhetnek ilyen vidáman; miért is értesülvén, mely agyafürt fickók, fejébe vette, hogy bizonyára roppant jövedelmeik vannak bizonyos forrásból, melyről az emberek nem tudnak; miért is mindenáron szeretett volna mind a kettővel vagy legalább is az egyikkel jó barátságba jutni; és sikerült is barátságot kötnie Brunóval.

És Bruno, ki ama kevés alkalommal, midőn az orvossal együtt volt, megismerte, mily nagy számár az, pompásan mulatott fura ötletein és hasonlatosképpen az orvos is fölöttébb megszerette őt. S minekutána néhányszor meghívta magához ebédre s e révén úgy vélte, hogy bizalmasan szólhat vele, elmondotta neki, mennyire csodálkozik rajta és Buffalmaccón, hogy szegény ember létökre ily vidáman élnek; s megkérte, hogy oktatóná őt ki, mi ennek útja-módja. Bruno az orvos szavainak hallatára mingyárt látta, hogy eme kérdése méltó egyéb hülye ostobaságaihoz, hát nagyot nevetett s feltette magában, hogy butaságaihoz illendő feleletet ad neki és szólott ekképpen:

- Mester, sok embernek nem szívesen mondanám el, hogy mi ennek útja-módja, de néked tartózkodás nélkül elmondom, mivel barátom vagy és tudom, hogy senkinek el nem árulod. Az bizony igaz, hogy én meg a cimborám csakugyan oly vidáman élünk, amint te gondolod s még annál is vidámabban; márpedig a művészetünkből meg ama jövedelemből, melyet birtokaink hoznak, legfeljebb a vízre futná, melyet elhasználunk: de azért nem szeretném, ha azt hinnéd, hogy lopni járunk; mi portyázni járunk s ebből szerzünk meg mindent, miből élvezeteinkre és szükségleteinkre telik anélkül, hogy bárkit is megkárosítanánk s innét ama vidám életmódunk, melynek tanuja vagy.

Amint az orvos ezt hallotta, semmit nem értett belőle, de elhitte és fölöttébb elálmodott; és nyomban ellenállhatatlan vágyakozás támadt benne megtudni, mi az a portyázás; és nagy rimánkodással kérte Brunót, mondaná meg neki, esküdözvén, hogy bizisten soha senkinek el nem mondja.

- Jaj mester, - felelte Bruno - mit kívánsz tőlem? Roppant nagy titok az, mit tudni kívánsz s romlásomra és vesztemre válhatik s mi több, a San Gallo-templom Luciferének torkába juthatok, ha valaki megtudja: de oly nagy ama szeretet, mellyel mélykóróságos hülyefalvi

Fajankóságod iránt viseltetem s oly igen megbízom benned, hogy semmi kívánságodat meg nem tagadhatom s elárulom tehát neked ezt ama feltétellel, hogy megesküszöl Montesone feszületjére, hogy ígéretedhez híven soha senkinek el nem mondom.

A mester égre-földre esküdözött, hogy nem mondja.

- Akkor hát, édes-kedves mesterem, - felelte Bruno - tudnod kell, hogy nem nagy ideje még élt ebben a városban a varázslás tudományának valamely nagy mestere, kinek neve volt Michele Scotto, mivelhogy Skóciából származott, és számos nemes úr, kikből ma már kevesen élnek, fölöttébb nagy tisztelettel környékezte őt; ki is mikor távozni akart innét, emez uraknak nagy istenkedő könyörgésökre ittenhagyta két legügyesebb tanítványát, kiknek parancsolta, hogy eme nemes uraknak, kik őt oly igen megtisztelték, minden kívánságát szíves hajlandósággal teljesítsék. Ezek tehát készségesen szolgálatjokra voltak ama nemes uraknak némely szerelmeikben s egyéb apró-cseprő dolgaikban: annakutána pedig, mivel megtetszett nekik a város s az embereknek természete, elhatározták, hogy itten megtelepednek s meleg és szoros barátságot kötöttek néhány emberrel, válogatás nélkül, nemesekkel és közrendűekkel, gazdagokkal és szegényekkel egyaránt, csak azt nézték, hogy magokszőrű emberek legyenek. S emez újdonsült barátaiknak kedvéért valami huszonöt emberből társaságot alapítottak, melynek tagjai havonta legalább kétszer összegyülekeztek valamely általok rendelt helyen: s mikor ottan egybegyültek, mindegyikök megmondotta kívánságát, ők pedig nyomban, még ugyanazon éjszakán teljesítették.

- Mivel Buffalmacco meg én különösképpen bizalmas barátságban voltunk eme két emberrel, bevettek minket is a társaságba s benne is vagyunk. És mondom neked, hogy valahányszor egybegyülekezünk, csoda látni is a rengeteg szőnyeget köröskörül az ebédlőteremben s a királyi módra megterített asztalokat, a rengeteg előkelő és szemrevaló szolgát, mégpedig mind férfiakat, mind nőket, aszerint, hogy a társaság minden tagjának milyenre van kedve, meg a tálakat, meg a kannákat, meg az üvegeket, meg a serlegeket, meg az egyéb arany- és ezüstedényeket, melyekben eszünk és iszunk; ezenfelül pedig a sok és sokféle eledeleket, melyek kinek-kinek kívánsága szerint mind a magok idejében asztalra kerülnek. Nem is tudnám neked elmondani, miféle és mennyi édes hang árad a rengeteg hangszerből s mily dús-dallamos énekek zengenek; azt sem tudnám elmondani, mennyi gyertya elég ottan egy-egy ilyen vacsorán, mennyi csemege elfogy s mily drága borokat iszunk.

- És nem szeretném, tökfílkócskám, ha azt hinnéd, hogy ebben az öltözetben vagy ilyenféle ruhában vagyunk ottan, melyet rajtunk látsz: nincsen ott egy olyan ágrólszakadt sem, kit ne néznél legalább is császárnak, oly drága ruhákba és oly ékesen öltözködünk. De mind az ottani gyönyörűségeket felülhaladják a gyönyörű nők, kik tüstént ott teremnek akárhonnan a világról, mihelyt valakinek kedve szottyan rájuk. Megláthatnád ottan a Szakállrengetők úrasszonyát, a Haslagok királynéját, a Szultán feleségét, Osbech császárnőjét, Pletykócia Locsikatáját, Eldorádó Félnadrágját és Orrondia Tenyerestalpasát. De mit soroljam fel valamennyit? Ott van a világ valamennyi királyasszonya, egészen Hübele Balázs Finum-rózsijáig, kinek szarva közt a tőgye: most bámulsz, úgy-e! Hol is minekutána valamennyien ittak és csemegéztek, eljárnak egy-két táncot s azután mindegyik hölgy szobájába vonul azzal, kinek kívánságára idehozták.

- És tudd meg, hogy eme szobák valóságos paradicsomkertek, oly gyönyörűségesek; és époly illatosak, mint a fűszerszámos dobozok boltodban, mikor ottan köményt törnek: s olyan ágyak vannak ottan, melyekhez képest a veneziai dozsának ágya kismiska, melyekbe is azok lefeküsznek. Valamennyi közt legjobb dolgunk van vélekedésem szerint nekem meg Buffalmaccónak, mivelhogy Buffalmacco legtöbbször Franciaország királynéját hozatja el, én pedig Angolország királynéját, már pedig ez a kettő a világ két legszebb asszonya; és mi már annyira elbolondítottuk őket, hogy bizony rajtunk kívül másra rá sem néznek.

- Ekként magad is megítélheted, ha vajjon lehet-e és kell-e a többi embereknel vidámabban élnünk és lézengenünk, meggondolván, hogy két ily gyönyörű királyné a szeretők: nem is szólván arról, hogy ha egy vagy kétezer forintot kérünk tőlük, meg sem kapjuk. És eme dolgot nevezzük mi mind közönségesen portyázásnak; mivelhogy valamint a kalózok elveszik más ember tulajdonát, mi is akképpen cselekszünk: csupán abban különbözünk tőlük, hogy azok soha nem adják vissza, mit elvettek, mi azonban visszaadjuk, minekutána használtuk. Mostan tehát, derék mesterem, hallottad, mit nevezünk mi portyázásnak; de magad is láthatod, mely hétpecsétes titoknak kell maradnia ennek, miért is erre nem kérlek többé s nem is vesztegetek rá több szót.

A mester, kinek tudománya talán nem terjedt túl azon, hogy a gyermekeket az ótvartól meggyógyította, úgy elhitte Bruno szavait, mint holmi szintisza igazságot; és oly nagy sóvárgás támadt benne, hogy bevegék ama társaságba, hogy jobban már valami sokkalta kíváncsiabb dologra sem sóvároghatott volna. Miért is felelte Brunónak, hogy valóban nem csoda, ha ily vidáman élnek világukat és csak ügyel-bajjal tudta megfékezni magát s ama társaság után való kívánczóságát amaz időre halasztani, mikor majd annyi szívességet tett már Brunónak, hogy nagyobb bizakodással terjesztheti elébe kérését. Minekutána tehát kíváncságát jobb időkre halasztotta, továbbra is barátkozott vele, ebédre, vacsorára magánál tartotta és határtalan szeretetet mutatott irányában: barátkozásuk pedig oly nagy és oly állandó volt, hogy úgy látszott: a mester Bruno nélkül már nem is tud, nem is akar élni. Bruno úgy érezte magát, mint a hal a vízben s nehogy értelmetlennek lássék ama tisztességre, melyben az orvos részesítette, lefestette néki nagy termében a nagy böjtöt, szobájának ajtaja felett festett egy *Agnus Dei*-t, a háznak kapuja felett pedig éjjeli edényt, hogy azok, kiknek az orvos tanácsára szükségök vagyon, megismerjék kapuját a többi között: s valamely kis csarnokában lefestette néki az egerek s a macskák csatáját, mely is az orvosnak csodamód megtetszett. Ezenfelül pedig mondotta az orvosnak néhanapján, mikor nem vacsorázott nála:

- Ma éjszaka ott voltam a társaságban s mivel Angolország királynéját némiképpen megúntam már, elhozattam magamnak a kukutyini Nagy Kán Pökhendikéjét.

Kérdezte a mester:

- Mit jelent az, hogy Pökhendikéjét? Én nem értem ezeket a neveket.

- Ó, mesterem, - felelte Bruno - nem csodálkozom, mivel jól tudom, hogy Kipók-rátesz meg a Zabacérna nem emlegetik ezeket.

Szólott a mester:

- Talán azt akarod mondani, hogy Hippokrates meg Avicenna.

Mondotta Bruno:

- Bizisten, én már nem tudom; én éppúgy nem értem a te neveidet, mint te az enyémekeket; de a Pökhendike a Nagy Kán nyelvén annyit jelent, mint császárnő a miénken. Ó, mennyire tetszenék neked ez a némberek! Annyit mondhatok, hogy elfeledtetne veled minden orvosságot, minden klistért, minden flastromot.

S miközben néhányszor ekképpen tartotta szóval, hogy annál jobban feltüzelje, történt, hogy egy este későn, miközben éppen világított Brunónak, ki az egerek és macskák csatáját festette, doktor uram úgy vélte, hogy már eléggé meghódította őt szívességeivel, miért is elhatározta, hogy felfedi előtte szíve vágját; mivel pedig kettesben voltak, szólott hozzá ekképpen:

- Bruno, Isten a megmondhatója, hogy nincs ember a világon, kiért úgy meg tudnék tenni mindent, mint éretted; és ha azt mondanád, hogy kutyagoljak innét Peretolába, szinte azt hiszem, oda is elmennék; ne csodálkozzál tehát, ha bizalmas barátsággal megkérlek valamire.

Miként tudod, nem sok idővel ennekelőtte szólottál előttem a ti vidám társaságotoknak élete módjáról, miért is nagy vágyakozás támadt bennem, hogy abba bejussak; bizony senki emberfia így még nem kívánt meg valamit. És erre megvan a jó okom, miként majd meglátod, ha sikerül bejutnom; mert ama pillanattól fogva nem bánom, kicsúfolhatsz kedvedre, ha nem hozatom oda a leggyönyörűbb lányt, kit esztendőök óta láttál s kit jómagam a múlt esztendőben láttam meg a Cacavincigli-uccában s kit tiszta szívemből megszerettem; és esküszöm, hogy tíz nagy fene garast ígértem neki, ha kedvemre hajol, de ő nem akart. Miért is esdekelve kérlek, oktass meg engemet, mit kell cselekednem, hogy oda bejuthassak s magad is mozgass meg minden követ, hogy bevegjenek; és bizony mondom neked, derék és hűséges és becsületes cimborát nyersz bennem. Csak nézz meg: láthatod, csinos ember vagyok, legény a talpamon, az arcom mint a rózsza; tetejébe meg az orvostudomány doktora vagyok, holott ha jól tudom, egyitek sem az, és tudok sok szép történetet meg szép nótát, mingyárt el is énekelek egyet.

És azon nyomban elkezdett énekelni. Brunónak oly rettentő nevetethnékje támadt, hogy majd megpukkadt; mégis türtőztette magát. S mikor a dal véget ért, szólott a mester:

- No, mit szólsz hozzá?

Felelte Bruno:

- Annyi szent, elbujhat melletted minden seprőnyélcitera, oly firlefáncosan kornyikáltál.

Mondotta a mester:

- Bizony, ha nem hallottad volna, el sem hitted volna felőlem.

- Bizony, igazad van - hagyta rá Bruno.

Szólott a mester:

- Tudok ám én többet is, de most hagyjuk. Oly igaz, mint ahogy itten látsz: nemes ember volt az apám, ámbátor falun lakott, anyai ágon meg magam is a Vallecchio-családból származom: s miként láhattad, minden firenzei orvosok között nekem vannak a legszebb könyveim s a legszebb ruháim. Isten engem úgy segéljen, van olyan ruhám, amely össze-vissza majdnem száz font fityingembe került, több mint tíz esztendőnek előtte: miért is minden erőmből kérlek, intézzed úgy, hogy bejussak; és ha bejuttatsz, Isten engem úgy segéljen, essél olyan nyavalyába, amilyenbe csak akarsz, én majd gyógyítalak s egy dénár nem sok, annyit sem veszek érte.

Bruno, ahogy ezt hallotta, megint megbizonyosodott felőle, mint már eleddig annyiszor, hogy a mester hülye; szólott tehát:

- Mester, világíts csak jobban ide és ne terheltelessé várákozni, mígnem megfestem ím ez egereknek farkát, annakutána pedig megfelelek néked.

Mikor a farkak készen voltak, Bruno olyan képet vágott, mintha a kérdés fölöttébb kellemetlen volna neki és szólt:

- Mesterem, nagy dolog az, mit megtennél értem, elismerem; mindazonáltal, amit tőlem kívánsz, ámbátor csekélység a te agyvelőd nagyságához képest, nékem kimondhatatlanul nagy s tudom, nincs a világon senki emberfia, kinek, ha módom volna benne, megtenném, ha nem neked; egyfelől irántad való igaz szeretetemért, másfelől szavaidért, melyeket oly nagy okosság fűszerez, hogy még a szenteskedő asszonyságokat is kihúzná a csizmaíkból, nem-hogy engem el tud téríteni feltett szándékomtól; s minél többet vagyok veled, annál okosabbnak látlak. És azt is megmondom, hogy ha másért nem szeretnélek, hát azért szeretlek, mert szerelmes vagy ama gyönyörű teremtsébe, kiről szólottál. De meg kell mondanom: én nem tehetek e dologban annyit, mint gondolod, miért is nem tehetem meg éretted azt, mit kellene;

de ha megígéred, szent és törhetetlen hitedre, hogy titokban tartod a dolgot, én megmutatom neked a módját, hogy mit kell cselekedned és bizonyosra veszem, hogy sikerülni is fog, mivelhogy oly gyönyörű könyveid vannak s egyéb holmid, miként az imént mondtad.

Felelte néki a mester:

- Csak mondd bátran: látom, hogy nem ismersz jól engemet s nem tudod még, mely nagy erősen tudok titkot tartani. Kevés dolog volt, mit messer Guasparruole da Saliceto végzett az időben, midőn Forlimpopoli helytartójának bírja volt, hogy el ne mondta volna nekem, mivel titoktartónak ismert. És bebizonyítsam, hogy igazat mondok? Én voltam az első ember, kinek megmondta, hogy meg akarja kérni Bergamina kezét. No látod?

- Hát akkor rendben van, - felelte Bruno - ha ő annyira bízott benned, én is megbízhatom. Ama mód pedig, mely szerint cselekedned kell, a következő: ebben a társaságban mindig van egy kapitány meg két tanácsúr, kik hat hónaponként váltakoznak; és elsején minden biztonnyal Buffalmacco lesz a kapitány, én pedig a tanácsúr, ez már ekképpen van megállapítva: aki pedig kapitány, az sokat tehet a felvételnél s úgy intézheti, hogy felvegyék azt, akit akar; miért is úgy vélekedem, hogy te minden erődből igyekezzél barátságba jutni Buffalmaccóval és bánj vele nagy tisztességgel. Olyan ember ő, hogyha meglátja, mily bölcs vagy, menten meg fog szeretni s ha okosságoddal és sok szép holmiddal némiképpen megnyerted őt, megkérheted s ő nem fogja megtagadni kérésedet. Én már szólottam vele felőled s ő nagy jóindulattal van irányodban: minekutána pedig ekképpen cselekedtél, a többit bízd rám, majd én elvégzem vele.

Mondotta akkor a mester:

- Fölöttébb kedvem szerint van, amit mondtál: s ha ő olyan ember, ki örömét leli okos emberekben s kicsinyég elbeszélget velem, én könnyen elérem, hogy mindig meg fog látogatni, mivel annyi az eszem, hogy jutna belőle akár egy egész városnak s nekem még mindig bőven maradna.

Minekutána ekképpen megegyeztek, Bruno mindent rendre elmondott Buffalmaccónak: miért is Buffalmacco alig várta már, hogy megtehesse azt, mit Fajankó mester oly igen óhajtott. Az orvos, ki módfelett kívánczozott a portyázásra, nem nyugodott, míg meg nem barátkozott Buffalmaccóval, ami könnyűszerrel sikerült is; s ettől fogva pompás vacsorákat és csodálatos ebédeket adott neki s ugyancsak Brunónak is: ezek pedig telikaratyolták a fejét, mivel ő kegyelmőknek ízlettek a finom borok, meg a kövér kappanok, meg a többi jó falatok, olyannyira, hogy nem tágitottak mellőle s nem is kellett őket nagyon hívogatni, mindig vele voltak s egyre mondogatták, hogy másnak a kedvéért ezt ugyan meg nem tennék. De mikor a mester elérkezettnek látta az időt, mint ahogy valamikor Brunóhoz, most Buffalmaccóhoz fordult kérésével. Melynek hallatára Buffalmacco nagy haragot színlelt s gorombán ráförmedt Brunóra mondván:

- Esküszöm a pasignanói magasságos Úristenre, hogy alig bírom visszatartani magamat, hogy úgy fejbe ne kólintsalak, hogy az orrod a sarkadat verje, te betyár, mivelhogy eme dolgokat senki más el nem árulhatta a mesternek.

De a mester mindenáron mentegette s esküvel bizonygatta, hogy máshonnan tudta meg a dolgot; és sok bölcs szavával végezetül megbékéltette őt. Buffalmacco pedig a mesterhez fordulván szólott:

- Mesterem, nyilván megtetszik, hogy Bolognában jártál s hogy mind e városig csukva hoztad el a szádat; s ezenfelül mondom neked, hogy te bizony nem almán tanultad az ábécét, miként sok hülye cselekszi, hanem alomszalmán, mivelhogy ez hosszabb; s hahogy nem csalódom, téged biztonnyal vasárnapon kereszteltek. S mivel Bruno mondtotta nekem, hogy ottan az

orvostudományt tanultad, úgy vélem, hogy ott tanultad meg, hogyan kell az embereket megbabonázni, mit is okosságoddal és szavaddal jobban értesz, mint akárki más, kivel életemben találkozásom volt.

Az orvos a szavába vágott s Bruno felé fordulván szólott ekképpen:

- Mily pompás dolog bölcsekkel érintkezni és társalkodni! Ki értette volna meg ily hamar tövéről-hegyére az én értelmemet úgy, mint e derék ember? Te nem vetted észre oly hamar, mint ő, hogy mit érek én; de legalább mondd meg, mit mondtam neked, mikor azt mondtad nekem, hogy Buffalmacco örömét leli az okos emberekben. Látod, hogy igazam volt?

Felelte Bruno:

- De még mennyire.

Akkor a mester mondotta Buffalmaccónak:

- Egészen másképpen beszéltél volna, ha láttál volna engem Bolognában, hol nem volt sem nagy, sem kicsiny, sem mester, sem tanítvány, ki engem kimondhatatlanul nem szeretett volna, olyannyira el tudtam szórakoztatni valamennyit beszédemmel és okossággommal. Azt is elmondom, hogy ha csak a számat kinyitottam, mindenkit megnevettettem, oly igen tetszett nekik; s mikor eltávoztam onnét, mind valamennyien keservesen sírtak s mindenáron azt akarták, hogy ott maradjak; s oly igen kívánták, hogy ott maradjak, hogy azt akarták, hogy mind a diákokat én oktassam az orvostudományban; de én nem akartam, mivel elhatároztam, hogy idejövök öröklött nagy vagyonomba, mely mindenkor a családomé volt; s ekképpen cselekedtem.

Mondotta akkor Bruno Buffalmaccónak:

- No most beszélj! Mikor én mondtam, nem hitted nekem. Nincs ebben a városban orvos, ki úgy értene a számvizülethez, mint ez s bizonyosan nem lelnél hozzá foghatót innentől Párizs kapujáig. Hát próbáld meg csak meg nem tenni azt, mit ő akar.

Szólott az orvos:

- Brunónak igaza van, de itt nem ismernek engemet; ugyan ti is pallérozatlan emberek vagytok, de azért szeretném, ha látnátok engemet a doktorok között, hogyan megállom ottan helyemet.

Szólott ekkor Buffalmacco:

- Csakugyan, mester, sokkalta különbül érted a dolgot, mint hittem volna: miért is úgy beszélek veled, mint a magadfajta okos emberrel szokás és hetet-havat, tücsköt-bogarat összehordván mondom néked: mindenképpen nyélbeütöm, hogy felvegyenek társaságunkba.

Nem sok idővel eme beszélgetés után hírül hozták neki a festők, hogy felvették a társaságba. Midőn pedig elérkezett ama nap, melynek éjszakáján a gyülekezetbe kellett mennie, a mester mindkettőt meghívta ebédre s minekutána megebédeltek, megkérdezte őket, mely úton-módon juthat el ama társaságba. Akkor Buffalmacco felelte néki:

- Nézd csak, mester, bátornak kell lenned, mivel, hogy ha nem vagy bátor, szándokod megghiúsulhat, minket pedig nagy bajba keversz; halld meg tehát, miben kell bátornak lenned. Móját kell ejtened, hogy ma este első álom idején ott légy egyikén ama síroknak, melyeket nem rég ideje hantoltak a Santa Maria Novella mellett, s egyik legszebb ruhádat öltsd magadra, hogy mingyárt első alkalommal nagy méltósággal jelenhess meg a társaság előtt; ottan pedig mindaddig várakozzál, mígnem eljön érted az, kit mi küldünk. Hogy pedig minden dologban megoktassunk, érted jön majd valamely fekete és szarvas, nem nagy állat s hogy megrémítsen, ott a térségen jár majd előtted nagy prüszkölés meg nagy ugrándozás

közben; de ha látja, hogy nem ijedsz meg, szeliden közeledik hozzád: mikor pedig melletted leszen, akkor bátran szállj le a sírról és pattanj fel hátára, s mikor fent vagy rajta s jól megülted, vond kebledre kezeidet s többé hozzá ne nyúlj a szörnyeteghez. Az pedig akkor szelíden megindul veled s elhoz mihozzánk: de már most megmondom, hogyha félsz, akkor ledob vagy behajít valahová, hol orrodát bűz facsarja; miért is ha nem bizakodol magadban, hogy bátor leszel, ne menj oda, mivel nagy bajod lehet belőle, nekünk pedig ugyan nem szerzel vele örömet.

Szólott akkor az orvos:

- Ti még nem ismertek engemet: talán azért féltek, mivel kesztyűt viselek s hosszú kabátot. Ha tudnátok, mi mindent műveltem már éjnek-éjszakáján, mikor néhanapján cimboráimmal a lányokhoz mentem, szemetek-szátok elállna. Isten engem úgy segéljen, egyik ilyen éjszakán történt, hogy mivel egy efféle leányzó nem akart velünk jönni (pedig nyavalyás s ami még rosszabb: öklömnyi pöttöm teremtés volt), én előbb jól megöklöztem, aztán felkaptam a levegőbe s elvittem legalább is egy jó kőhajításnyira s addig vittem, mígnem ráfanyalodott, hogy velünk jöjjön. Máskor meg, emlékszem, hogy midőn csak egyik szolgám volt velem, s ugyancsak ottan kevéssel az *Avemaria* után, elmentem a ferences barátok temetője mellett, hol is éppen az napon temettek el egy asszonyt, egy cseppet sem féltem: miért is ne aggódjatok miattam, mivel vakmerő és kemény legény vagyok én. S mondom nektek, hogy előkelő méltósággal menjek oda, magamra öltöm bíborruhámat, melyben felavattak s majd meglátjátok, hogyan meg fog örülni a társaság, mikor megpillant s hogy hamar idő múltán kapitánnyá leszek. Majd meglátjátok, hogyha én egyszer ott leszek, úgy megyen a dolog, mint a karikacsapás. Csak bízzátok rám.

Felelte Buffalmacco:

- Csuda jól beszélsz, de vigyázz, lóvá ne tégy bennünket olyképpen, hogy nem jössz el, vagy nem leszel ottan, mikor érted küldünk; ezt pedig azért mondom, mivel foga vagy az időnek, mitől is ti doktor uraimék igen féltek.

- Isten ments, - szólott az orvos - én nem vagyok afféle fagyosszent: én fűtülök a hidegre; ha néha-néha felkelek éjjel testi szükségemet végezni, mi egyszer-másszor megesik az emberrel, egyebet semmit nem veszek magamra, mint a bundámat a kabátom fölé. Hát biztosan ott leszek.

Midőn tehát beesteledett, azok ketten eltávoztak, a mester pedig valamit füllentett a feleségének, nagy titokban elővette az ünneplő ruháját s alkalmas pillanatban felöltötte és elmenvén leült az egyik sírra, melyről fentebb szó esett: s mivel csikorgó hideg volt, összekuporodott a márványlapon s várta a szörnyeteget.

Buffalmacco, ki szép szál izmos legény volt, szerzett valamiféle maskarát, minőt bizonyos játékokban használnak, melyek manapság már divatjokat múltak s kifordított fekete bundát öltvén magára úgy elváltoztatta formáját, hogy valósággal medvének látszott s csak éppen hogy a maskarájának ördög-pofája meg szarva volt. Tehát e maskarában elindult a Santa Maria Novella piaca felé, Bruno pedig ugyancsak odament, hogy lássa a történendőket. Mikor pedig Buffalmacco látta, hogy doktor uram ott van, elkezdett ugrabugrálni, s rettenetesen fújni-prüszkölni keresztül-kasul a piacon, azután pedig szuszogni meg üvölni meg bömbölni, mintha ördög szállotta volna meg.

Mikor pedig a mester látta és hallotta őt, azon nyomban minden hajaszála égnek meredt s reszketett minden porcikája, mivel valóságos anyám asszony katonája volt; s ebben a pillanatban jobban szeretett volna otthon lenni, mint itten. Mindazonáltal, ha már egyszer itt volt, iparkodott megemberelni magát, oly igen ösztökélte a vágyakozás, hogy megláthassa ama csodákat, miket azok ketten emlegettek. Minekutána pedig Buffalmacco dühöngött, úgy tett,

mintha lecsillapodnék s odament ama sírhoz, melyen a mester kuporgott és megállott. A mester, bár félelmében minden porcikája remegett, nem tudta, mitévő legyen, vajjon felpattanjon-e rá, avagy maradjon. Végezetül is félelmében, hogy baja esik, ha nem ül rá, ez utóbbi félelme lebirta az előbbi, lelépett tehát a sírról s halkán fohászzkodott: »Isten segíts« és felpattant a hátára, jól elhelyezkedett rajta s szüntelenül egész testében remegvén, kezeit alázatosan keblére vonta, miként azok megmondották.

Akkor Buffalmacco lassan megindult a Santa Maria della Scala irányában és négykézláb cammogván vitte őt egészen a ripolei apácáig. Voltak pedig akkoron amaz uccában gödrök, melyekbe a mezei munkások trágyát ürítettek, hogy földjeiket megtrágyázzák vele. Midőn Buffalmacco ezekhez odaért, odamászott az egyiknek széléhez s alkalmas pillanatban elkapta a doktornak egyik lábát, melynél fogva lerántotta hátáról s fejjel lefelé belehajította, annakutána pedig kezdett rettenetesen üvölni és toporzékolni és dühöngeni s a Santa Maria della Scala mellett nekivágott az Ognissanti nevezetű rétnek, hol is ráakadt Brunóra, ki nem tudván visszafojtani nevetését, odamenekült: akkor mind a ketten tomboltak örömeikben s jó messze lesben állottak, hogy lássák, mit művel a bedagasztott doktor.

Doktor uram, mikor észrevette, mely undorító gödörbe esett, igyekezett feltápaszkodni s kikászolódní, de visszapottyant, hol ide, hol oda, s a feje búbjától a lába ujjá hegyéig bedagasztotta magát, mígnem végre siralmasan és nyomorúságosan kikecmergett, a köpenyegét pedig otthagytá: s minekutána nagyjából lekaparta magáról kezeivel a maszatot, nem tudván okosabbat cselekedni, hazament s addig kopogott, mígnem ajtót nyitottak neki. Alighogy belépett a házba s a kapu bezárult, máris ott termett Bruno meg Buffalmacco, hogy hallják miképpen fogadja a mestert felesége. Miközben tehát ott hallgatództak, hallották, amint az asszony irgalmatlanul piszkolja a mestert, ahogy még soha bitangot le nem piszkoltak, mondván:

- Ejha, ez aztán a szép legény! Bizonyosan valami ringyóhoz mentél s nagyon tetszeni akartál neki a bíborruhában. Hát én nem vagyok elég neked? Barátocskám, egy egész várost meg tudnék elégíteni, nemhogy téged. Hej, bár belefojtottak volna oda, hová érdemed szerint behajítottak. Ez aztán a tisztes doktor: felesége van otthon, ő meg éjszakának évadján más némberek után settenkedik!

Miközben tehát az orvos tetőtől-talpig megmosakodott, felesége efféle s egyéb szavak áradatjával szüntelenül mind éjfélig gyötörte. Reggelre kelvén, Bruno és Buffalmacco, minekutána egész testöket bemázolták kék foltokkal ruhájok alatt, olyanokkal, minők verés után szoktak maradni a testen, elmentek az orvosnak házába, kit már talpon leltek; s midőn beléptek hozzá, mindenütt érezték a büzt, mivel nem lehetett még mindent úgy megtisztogatni, hogy ne büzlött volna. Mikor az orvos hallotta, hogy látogatására jönnek, elébök ment s »adjon Isten jónapot« köszöntött reájok. Erre Bruno és Buffalmacco megegyezésök szerint dühös ábrázattal ráförmedtek:

- Mi ugyan nem kívánunk néked ilyent s mi több, kérjük az Istent, hogy addig verjen mind a két kezével, míg agyon nem ver, mivelhogy a leghitványabb s a leggyalázatosabb gazember vagy, kit a föld hátán hordoz: mivel nem rajtad múltott, hogy agyon nem vertek bennünket, mint a kutyákat, mert néked tisztességet s örömet akartunk szerezni. És hitszegésed miatt ma éjjel annyi verést kaptunk, hogy felényivel el lehetett volna hajtani egy szamarat akár Rómáig; s mi több, abban a veszedelemben forogtunk, hogy kivetnek bennünket a társaságból, melybe téged bevezetni akartunk. S ha nem hinnéd szavunkat, nézd meg a testünket, milyen.

És a derengésben elől felnyitották ruháikat s megmutatták néki bemázolt mellüket, utána pedig nyomban megint eltakarták. Az orvos mentegetőzni akart és szerette volna elmesélni balesetét, meg hogy miképpen s hová hajították. De Buffalmacco ekképpen szólott hozzá:

- Bárcsak beledobtak volna a hídról az Arnóba! Minek reszkettél? Nem megmondtuk előre?

Felelte az orvos:

- Nem reszkettem én, Isten engem úgy segéljen.

- Micsoda, - kiáltott fel Buffalmacco - még hogy nem reszkettél! De bizony nagyon is reszkettél; hiszen mondotta az, kit érted küldöttünk, hogy úgy reszkettél, mint a nyárfalevél s azt sem tudtad, hol vagy. Hát ugyan megadtad nekünk; de bizony soha többé senki ekképpen nem tesz lóvá bennünket, neked meg majd ellátjuk még a bajodat, amint megérdemled.

Az orvos kezdett bocsánatért könyörögni s Istenre kérte őket, hogy ne gyalázzák meg; s a tőle telhető legékesebb szavakkal igyekezett megbékíteni őket. És ha már eddig is tejben-vajban fürösztötte őket, most félelmében, hogy gyaláztatát világgá kürtölik, még inkább kereste kedvöket s innentől fogva lakomákkal s mindenféle módon kényeztette őket. Tehát ekkép térítik észre azt, ki nem tanult eleget Bolognában.

ARANY ÉS SZERELEM

Szokásban volt s talán még ma is szokásban van valamennyi tengerparti városokban, melyeknek kikötőjük vagy, hogy mind a kereskedők, kik oda áruikkal befutnak, kirakatják azokat s elhelyezik valamely hombárban, melyet számos helyen vámháznak neveznek s melyet a község vagy ama városnak ura tart. És ottan azoknak, kik ama ház fölé vannak rendelve, általadják írásban az áruiknak s azok árának lajstromát s akkor a felügyelők megjelölnék néki valamely raktárt, melyben a kereskedő elhelyezi portékáját és kulccsal bezárja; akkor a fent mondott vámosok beírják a vámnak könyvébe a kereskedő nevére minden áruját, beszedik tőle a vám fejében járó fizetséget az egész áruért, vagy annak egy részéért, melyet éppen a vámházból kivisznek. És az alkuszok többnyire eme vámkönyvből szoktak tájékozódni az ott felhalmozott áruknak mennyiségéről és minőségéről, meg arról, hogy mely kereskedők tulajdonai azok, kikkel is alkalomadtán tárgyalnak váltókról, cserékről, eladásról és egyéb üzletekről.

Ez a szokás, miként sok más helyen is, divatban volt a szicíliai Palermóban is, hol ugyancsak voltak s ma is vannak számos gyönyörű, de a tisztességgel hadilábon álló nőszemélyek; ezeket pedig ha ki nem ismeri, bizonyára fölöttébb előkelő és tisztos hölgyeknek nézné. Mivel pedig egyetlen céljuk az, hogy a férfiakat nem is megkopasszák, hanem mindenestül megnyúzzák, ahogy megpillantanak valamely idegen országbeli kereskedőt, első dolguk megtudakolni a vámkönyvből, mije van ottan és mennyi a pénze; azután csábításokkal, szerelmi mesterkedéseikkel, mézes-mázos szavaikkal igyekeznek a kereskedőket lépre csalni és szerelmökre édesgetni: és már sokat behálóztak, kiktől árujuk java részét, gyakorta pedig az egészet kicsalták: s ezek között voltak olyanok is, kik árujokat, hajójukat, csontjukat, velejüket ott vesztették, oly fortélyosan ki tudta őket szipolyozni egy-egy ilyen pióca.

Nos nem nagy ideje még történt, hogy odaérkezett bizonyos firenzei földink, ifjú ember, kit gazdái küldöttek, s kinek neve volt Nicola da Cignano, s kit más néven általában csak Salabaettónak neveztek, mind ama gyapjúval, mi a salernói vásáron nyakán maradt s mi legalább is ötszáz arany forintot ért: minekutána tehát a járandóságot megfizette a vámosoknak, áruját egyik raktárba vitette s mivel úgy látszik, nem sietett nagyon a kalmárkodással, egyszer-másszor bejárogatott a városba szórakozás céljából.

Mivel pedig fehér és szőke és csinos és helyre egy legény volt, történt, hogy az egyik ilyen pióca, ki madonna Jancofiore néven nevezte magát, meghallott egyet-mást ennek vagyona felől, miért is szemet vetett rá. Mikor ezt az ifjú észrevette, abban a hiszemben, hogy előkelő hölgy s ő a szépségével meghódította, feltette magában, hogy fölöttébb vigyázatosan intézi majd eme szerelmét; és senkinek effelől semmit nem szólván, kezdett fel és alá ögylegni a hölgynek háza előtt. Midőn az észrevette s néhány napon által tüzelte pillantásaival, maga is úgy mutatván, hogy epekedik az ifjúért, nagy titokban elküldötte hozzá egyik szolgáját, ki pompásan értette a kerítés mesterségét. Ez előbb hímezett-hámozott, annakutána pedig szinte könnyes szemmel mondotta az ifjúnak, hogy szépségével és kedvességével úgy megejtette asszonyát, hogy az már sem éjjel, sem nappal helyét nem leli; miért is legforróbb kívánsága, hogy mikor az ifjúnak kedve tartja, vele titokban találkozhasson valamely fürdőházban: azután pedig elővont erszényéből egy gyűrűt s asszonya nevében átadta az ifjúnak.

Salabaetto ennek hallatára kimondhatatlanul boldog volt és elfogadván a gyűrűt, szemeihez emelte, megcsókolta, majd ujjára húzta s felelte a derék leányzónak, hogy ha madonna Jancofiore szereti őt, méltó jutalmat nyer érte, mivelhogy ő is jobban szereti maga életénél s hajlandó elmenni akárhová, ahová kívánja, még pedig bármely órában. Visszatérván tehát a hírvívő eme felelettel asszonyához, ez hamarosan megüzente Salabaettónak, hogy melyik

fürdőházban várjon reá másnap vecsernye után. Salabaetto pedig egy árva kukkot sem szólván senkinek eme dolog felől, a megszabott órában pontosan odament s megtudta, hogy a hölgy a fürdőházat lefoglalta; kisvártatva megjelent két szolgálóleány, holmikkal megrakottan; az egyik szép nagy pamut derékaljat hozott a fején, a másik pedig teljesen megrakott roppant kosarat: s minekutána eme derékaljat letették a fürdőnek egyik szobájában a heverőre, leterítették két finom, selyemmel átszőtt lepedővel, erre pedig helyeztek hófehér ciprusi lenvászon-terítőt s két remekmívű párnát. Annakutána pedig levetköztek s belépve a fürdőbe, azt alaposan megmosták és tisztára súrolták. És nem sok időbe telt, hogy két más szolgálóleánnyal maga a hölgy is megérkezett a fürdőházba; hol is Salabaettót, alig hogy hozzájuthatott, kitörő örömmel köszöntötte s minekutána nagy hangos sóhajtozás közben összevissza ölelte és csókolta, szólott hozzá ekképpen:

- Nem tudom, ki más tudott volna rávenni ilyesmire rajtad kívül; te huncut toscanai, tüzet bocsátottál ereimbe.

A hölgy kívánságára mindketten meztelenül beszállottak a fürdőbe s velük a két szolgálóleány. Ottan pedig nem engedve, hogy más hozzányúljon, mosusz- és szekfű-illatos szappannal maga a hölgy mosta le jól és nagy ügyesen Salabaettónak egész testét; annakutána pedig lemosatta és ledörzsölte maga testét is a szolgálóleányokkal. Ennek végeztével a szolgálóleányok két hófehér és finom lepedőt hoztak, melyekből oly pompás rózsailat áradott, mintha csupa rózsza lett volna az egész szoba; s az egyik beburkolta az egyikbe Salabaettót, másik a másikba a hölgyet s karjaikba emelve mindkettőt a megvetett ágyba vitték.

Ottan pedig minekutána eleget izzadtak, a leányok levették róluk a lepedőket s ők meztelenül maradtak az ágyban. Akkor a szolgálóleányok kivettek a kosárból rózsavízzel, narancsvirág-vízzel, jázminvirág-vízzel s arábiai szagos vizekkel töltött gyönyörű kis ezüst kancsókat s emez illatos vizekkel mindkettőt meghintették: annakutána pedig elővették a csemegés dobozokat s a drága finom borokat, melyekkel magokat kissé frissítették. Salabaetto úgy érezte, hogy a Paradicsomban van és ezerszer is ránézett a hölgyre, ki csakugyan gyönyörű szép volt és száz esztendőnek tetszett néki minden óra s alig győzte várni, hogy a szolgálóleányok eltakarodjanak s karjaiba ölelhesse a hölgyet.

Minekutána tehát azok égő gyertyát hagyván a szobában, a hölgynek parancsára eltávoztak, ez átölelte Salabaettót, az pedig őt s nagy jóideig mulattak egymással, kimondhatatlan gyönyörűségére Salabaettónak, ki szentül hitte, hogy a hölgy eleped az iránta való szerelemben. De minekutána a hölgy úgy vélte, hogy itt az ideje felkelniök, behivatta a szolgálóleányokat, azután pedig felöltöztek s még egyszer frissítve magokat némiképpen itallal és csemegékkel, arcukat és kezeiket pedig megmosván amaz illatos vizekben, mikor már indulófélben voltak, mondotta a hölgy Salabaettónak.

- Ha kedvedre van, fölöttébb megtisztelnél engemet, ha ma este eljőnnél hozzám vacsorára s velem töltenéd az éjszakát.

Salabaetto, kit már megejtett a hölgynek szépsége és erőltetett kedvessége, abban a szent meggyőződésben, hogy a hölgy úgy szereti őt, mint szeme világát, felelt ekképpen:

- Madonna, kimondhatatlanul kedvemre vagyon nékem minden, mi néked kedves s éppen ezért ma este is és mindenkor szándokomban van megtenni kedvedet s azt, mit nékem parancsolsz.

Tehát a hölgy hazatért s ruháival és minden drágaságaival pompásan felékesítette szobáját, remek vacsorát rendelt és várta Salabaettót, ki is, minekutána kissé besötétedett, elment hozzája; a hölgy vidáman fogadta, ő pedig jó hangulatban ette a pompás vacsorát. Annakutána bementek az ágyasházba s ottan csodálatos illatát érezte az áloé-fának s látta a ciprusi madárákkal dúsan faragott ágyat, s a rengeteg szép ruhát a rudakon. Mindez együtt s mind

külön-külön azt a vélekedést támasztotta benne, hogy ez bizonyára előkelő és dúsgazdag hölgy. És ámbár hallott már egy és más ellenkező dolgot suttogni a hölgynek élete módjáról, a világ minden kincséért sem hitte volna el: s ha el is hitte, hogy egy-két embert bolonddá tett már, a világ minden kincséért sem hitte volna, hogy ez még vele is megesik. Tehát amaz éjszakát kimondhatatlan gyönyörűségben vele töltötte s egyre jobban nekitüzesedett. Reggelre kelvén a hölgy Salabaettót szép és ékes ezüst övvel övezte, melyen gyönyörű erszény csüngött és szólott ekképpen:

- Édes Salabaettóm, neked ajánlom magamat: s miként személyemmel kedved szerint parancsolhatsz, akképpen mindenemmel, mi csak itt vagyon: annakokáért rendelkezél mindenem, miben hatalmam vagyon.

Salabaetto boldogan megölelte és megcsókolta és távozott a házából s elment oda, hová a kereskedők járogatni szoktak. S hogy egyszer és másszor együtt volt eme leánnyal, anélkül, hogy egy fillérjébe is került volna, egyre jobban annak hálójába bonyolódott; történt pedig, hogy nagy nyereséggel eladta a gypjút s nyomban megkapta az árát: mit is a hölgy nem ugyan tőle, hanem más valakitől nyomban megtudott s midőn egy este Salabaetto elment hozzá, a hölgy elkezdett incselkedni és huncutkodni vele, csókolgatta és ölelgette s oly tüzes szerelmet mutatott irányában, hogy az ifjú úgy érezte: ott hal meg a karjaiban a gyönyörűségtől; és, a hölgy két remekművű serlegét neki akarta ajándékozni de Salabaetto semmi áron nem fogadta el, hiszen már egyszer és másszor összesen mintegy harminc aranyforint érőt kapott tőle, holott a leányt semmiképpen nem tudta rávenni, hogy tőle akár egy garas-érőt elfogadjon.

Végezetül, midőn a leány jól feltüzelt az ifjút azzal, hogy szerelmesnek és bőkezűnek mutatta magát, egyszerre csak egyik szolgálója, kit erre kioktatott, szólította őt: miért is kiment a szobából s kicsinyég kint időzvé, zokogva visszatért s arccal az ágyra vetette magát s oly keserves jajveszékelést csapott, minőt asszonyféle talán még soha. Salabaetto elcsodálkozott, karjaiba vette a leányt s vele együtt maga is sírva fakadt és szólott ekképpen:

- Ó, édes szívem, mi bajod esett ily hirtelen? Mi oka fájdalmadnak? Mondd meg hát, lelkem.

Minekutána a hölgy jó darabig kérte magát, felelt ekképpen:

- Jajjaj, édes uram, mit mondjak, mitévő legyek: eme pillanatban Messinából levelet kaptam, melyben bátyám írja, hogy adjam el vagy vessem zálogba mindenemet s nyolc nap alatt minden biztonnal küldjek néki ezer arany forintot, különben lenyakazzák s én nem tudom, mitévő legyek s honnan teremtem elő a pénzt ily hirtelen: mert ha volna még legalább két hetem, módját ejteném, hogy megkapjam valakitől, ki sokkal többel tartozik nekem, vagy eladjam valamelyik birtokomat; de mivel nincs benne mód, inkább kívánom a halált, mielőtt ama gyászhiót veszem.

S ekképpen szólván és nagy lelki háborgatást színlelvén tovább is csak egyre zokogott. Salabaetto, kinek józan esztét a tüzes szerelem elhomályosította, szentül hitte, hogy igazak ama könnyek, a szavak pedig még igazabbak, szólott tehát ekképpen:

- Madonna, ezer forintot ugyan nem tudnék adni neked, de ötszáz arany forintot szívesen; szerencsére éppen ma eladtam a gypjumat, ami ha nem történik, egy garast sem tudnék kölcsönözni neked.

- Jaj, - szólott a hölgy - hát szűkében voltál a pénznek? Hát miért nem kértél tőlem? Hiszen ha ezer forintom nincs is, százat vagy kétszázat könnyű szerrel adhattam volna: ekképpen tehát egyáltalán nem is merem elfogadni a felajánlott szívességet.

Salabaetto, ki e szavak hallatára még inkább léprement, mondotta:

- Madonna, nem szeretném, ha ezért lemondanál segítségemről; mivel ha nekem oly nagy szükségem lett volna pénzre, mint neked, bizony kértem volna tőled.

- Ó Salabaettóm, - felelte a hölgy - jól ismerem, hogy irántam való szerelmed igaz és tökéletes, mivel meg sem vártad, hogy ama nagy summa pénzt kérjem tőled, hanem magad jószántából segítségemre jöttél eme nagy ínségemben. És valóban enélkül is testestül-lelkestül tiéd voltam, de ennekutána még inkább a tiéd leszek; s mindig hálával fogok emlékezni arra, hogy neked köszönhetem bátyám életét. De Isten látja lelkemet: nem szívesen fogadom el, meggondolván, hogy kereskedő vagy, a kereskedőknek pedig minden üzletjökben szükségük vagyon a pénzre: de mivel a szükség szorongat s erős a reménységem, hogy hamarosan visszaadhatom, mégis csak elfogadom, a többit pedig, ha előbb nem tudom megszerezni, úgy teremtem elő, hogy mind eme holmimat zálogba vetem.

És könnyes szemmel ekképpen szólván, Salabaettónak nyakába borult. Salabaetto vigasztalni kezdte és véle maradt éjszakára s hogy megmutassa iránta való kész hajlandóságát, nem várta meg újabb kérését, hanem elhozta neki az ötszáz fényes arany forintot, melyeket is a hölgy, szemeivel sírván, szívében kacagván, elvett tőle, Salabaetto pedig beérte a leánynak pusztá ígéretével.

Minekutána a leány megkapta a pénzt, kezdett egyszerre más szellő fujdogálni: és holott annakelőtte Salabaetto akkor mehetett a leányhoz, mikor kedve tartotta, most egyre-másra akadt valamely ürügy, olyannyira, hogy hétszer is el kellett mennie hozzá, míg egyszer bejuthatott, de már bizony nem fogadta oly vidám arccal, annyi kedveskedéssel, annyi örömmel, mint annakelőtte.

Minekutána pedig elmúlt a megszabott nap, melyen pénzét visszakapnia kellett volna s rá egy hónap, tetejében még egy hónap, bizony csak szép szó volt a fizetség. Miért is Salabaetto most már nyilván látta a gonosz némben fortélyosságát s maga ostobaságát és meggondolván, hogy akármivel vádolja is azt a dologban, az letagadja, minthogy a kölcsönre sem írása, sem tanuja nem volt; tehát siratta magában ostobaságát és senki előtt nem mert panaszkodni, mivelhogy egyfelől jóeleve figyelmeztették e dologban, másfelől pedig félt, hogy kicsúfolják, mégpedig méltán, eme baklövése miatt.

És mivel gazdáitól egymásután kapta a leveleket, hogy a pénzen vásároljon váltót s küldje el nekik, feltette magában, hogy elutazik onnét, nehogy meghagyásokat elmulasztván, hűtlen sáfárkodása kiderüljön: és hajóra szállván nem Pisába ment, hová mennie kellett volna, hanem Nápolyba. Ottan lakott amaz időben Pietro dello Canigiano kománk, a konstantinápolyi császárné öfelségének kincstartója, nagyeszű és furfangos egy ember, szívbeli jóbarátja Salabaettónak és gazdáinak: ennek, mint afféle meggondolt embernek, Salabaetto kevés napok múltán elpanaszolta, mit cselekedett s milyen szerencsétlenség érte és segítségét s tanácsát kérte, hogy miképpen élhetne meg itten, mivel erősködött, hogy eszéágában sincs visszatérnie Firenzébe, Canigiano bosszankodott az eseten és szólott ekképpen:

- Bolondot cselekedtél, léha módra viselkedtél, hűtlenül sáfárkodtál gazdáid pénzével: egyszerre nagy summa pénzt vertél el a mulatozásban: de ha már megesett, lássuk csak, mit tehetünk.

S mint afféle éles elméjű ember, nyomban kieszelte, hogy mit kell tenniök és elmondotta Salabaettónak, kinek tetszett a terv s hozzá is látott a végrehajtásához: s mivel neki is volt valamicske pénze, Canigianótól is kölcsönzött valamicskét, ennek fejében csináltatott sok-sok keményre tömött s erősen összekötözött bálát, vásárolt vagy húsz olajos hordót, megtöltötte azokat, az egészet hajóra rakatta és visszatért Palermóba: s minekutána megfizette a vámosoknak a járandóságot a bálákért s hasonlatosképpen a vámot a hordókért, és minden

áruját beiratta maga nevére, az egészet behordatta a raktárba, mondván, hogy mindaddig ezeket nem kívánja megbolygatni, mígnem megérkezik egyéb áruja, melyet vár.

Midőn Jancofiore ennek neszét vette s meghallotta, hogy az, mit mostan magával hozott, jó kétezer arany forintot ér, vagy annál is többet, nem is számítván azt, mit vár s mi több mint háromezret ért, most látta, mely sovány volt előbbi aratása; miért is elhatározta, hogy visszaadja Salabaettónak az ötszázat, hogy kicsalja tőle az ötezernek javarészét. Miért is magához hívatta; Salabaetto most már résen volt, de elment. A leány úgy tett, mintha sejtelve sem volna amaz árurol, melyet ez magával hozott s kitörő örömmel fogadta és szólott hozzá ekképpen:

- Ide hallgass, ha talán haragszol rám, mivel nem adtam meg a pénzedet a megszabott időre...

Salabaetto elmosolyodott és szólott ekképpen:

- Madonna, őszintén szólván, némiképpen kedvemet szegte a dolog, hiszen a szívemet is kitepném, hogy néked adjam, ha tudnám, hogy örömdre vagy; de hadd mondjam el, mely igen megharagudtam reád. Oly nagy, oly forró szerelmem, mit irántad érzek, hogy eladtam birtokaim javarészét s ide mostan annyi árut hoztam, amennyi többet ér kétezer forintnál, nyugatról pedig annyit várok, mely megint háromezret ér s boltot akarok nyitni itt e városban s szándékomban vagyok itten megtelepedni közeledben, mivel úgy érzem, hogy nincs szerelmes ember, ki oly boldog volna, amily boldog én vagyok a te szerelmedben.

Felelte erre a hölgy:

- Nézd csak, Salabaetto, mi néked jó, nekem is kedves, mivelhogy jobban szeretlek az életemnél s kimondhatatlanul örülök, hogy ama szándokkal tértél vissza, hogy itten megtelepedjél, mivel reménylem, hogy még sok boldog időt tölthetek veled; de némiképpen mentegetni kívánom magam előtted azért, hogy amaz időben, midőn innét elutaztál, néhányszor hozzám jönni kívántál s nem juthattál be s néhányszor ismét bejutottál hozzám, de nem voltam hozzád oly kedves, mint rendesen; ezenfelül pedig azért is, hogy nem adtam meg pénzedet a megszabott időre. De tudnod kell, hogy akkoriban szörnyű nagy fájdalomban és szörnyű nagy aggságban voltam s kinek ilyen a lelke állapota, akárhogy szeret is valakit, nem tud oly vidám arcot mutatni előtte s oly nagy figyelemmel lenni hozzá, mint az kívánna: tudnod kell, hogy fölöttébb keserves dolog egy asszonynak ezer forintot felhajszolni, mivelhogy az emberek reggeltől estig hazugságokkal tartják s nem állják ígéretüket, miért is nincs más választásunk, mint hogy magunk is hazudjunk másoknak; és ez az oka, nem pedig holmi aljasság, hogy nem adtam meg pénzedet: de alig hogy elutaztál, mindjárt megkaptam s ha tudtam volna, hová küldjem, bizonyosra vedd, hogy meg is küldtem volna; de mivel nem tudtam, félretettem számodra.

S behozatott egy erszényt, melyben ugyanazon forintok voltak, miket Salabaetto adott neki s akkor általadta Salabaettónak és szólott:

- Számold meg, vajjon megvan-e ötszáz.

Salabaettónak még életében nem volt ekkora öröme s megszámlálván a pénzt s látván, hogy csakugyan ötszáz, eltette s szólott ekképpen:

- Madonna, elhiszem, hogy igazat beszélsz és ezzel eleget tettél kötelezettségednek: és mondom néked, hogy ezért, meg irántad való szerelmemért semmi szükségedben nem kérhetsz tőlem akkora summa pénzt, mit meg ne szereznek neked, ha módomban vagyok; s ha itten dolgaimat rendbehozom, próbát tehetsz velem.

Minekutána Salabaetto ekképpen legalább szavakban felfrissítette iránta való szerelmét, kezdett megint sűrűn járogatni a leányhoz, az pedig kimondhatatlan örömmel és kedvességgel látta magánál. De Salabaetto, ki a leány csalását csalással akarta megbüntetni, egy napon,

midőn a leány meghívta vacsorára és éjszakára, oly bánatosan és szomorú arccal állított be hozzá, mintha legalább is a halál révén volna. Jancofiore megölelte és megcsókolta és faggatni kezdte, mi az oka búskomorságának. Salabaetto pedig, minekutána darab ideig kéréte magát, megszólalt:

- Tönkrementem, mivelhogy a hajót, melyen amaz áru volt, mit vártam, monacói kalózok elfogták és tízezer arany forintot követelnek váltságdíj fejében, melyből ezer esik reám, nekem pedig egy garasom sincsen, mivelhogy az ötszázat, mit nekem megadtál, nyomban elküldöttem Nápolyba s vásznat vettem rajra, mit ide rendeltem; s ha most eladni kívánnám itten lévő árumat, a fele árát is alig kapnám meg, mivel nincs vásár ideje; itten pedig nem ismernek még annyira, hogy olyasvalakit találnék, ki megsegítene, miért is nem tudom, mitévő legyek; már pedig ha nem küldöm rögtön a pénzt, az árumat elviszik Monacóba és soha nem kapok meg belőle semmit.

A hölgy igen bosszankodott az eseten, mivel azt hitte, hogy ekképpen mindent elveszít; miért is törte a fejét, mit tehetne, hogy az áru ne kerüljön Monacóba; mondotta tehát:

- Isten a megmondhatója, mennyire fáj nekem az eset irántad való szerelmem miatt; de mit használ ennyire búslakodnod ezért? Ha volna ennyi pénzem, Isten látja lelkemet, nyomban kölcsön adnám neked; csak hogy nincs. Igaz, hogy van itt valaki, ki a multkor megsegített amaz ötszázzal, melyre még szükségem volt, de uzsorakamatot kíván érte, nem kevesebbet, mint harmincat százra: ha emez embertől akarod a pénzt, biztos zálogot kellene adnod s én magam is hajlandó vagyok zálogba vetni mind eme holmimat s magam személyét is, ha hajlandó kölcsönözni reá, csak hogy rajtad segítsek: de milyen biztosítékot adsz a többi summára?

Salabaetto mindjárt kitalálta, mely okból ajánlotta néki a leány eme segítséget s már tudta, hogy ő maga akarja kölcsönadni neki a pénzt: meg is örült ennek s mindenekelőtt megköszönte, azután pedig mondotta, hogy az uzsorakamat ugyan nem riasztja vissza, mivelhogy a szükség szorongatja; megígérte, hogy biztosítékkul adja amaz árut, mely a vámházban van és annak nevére iratja, ki a pénzt kölcsönadja neki: de a raktár kulcsát magánál akarja tartani, hogy megmutathassa portékáját, ha kívánják, meg azért is, hogy senki ne férhessen hozzá, ne cserélhesse ki s mással össze ne tévezzék. Mondotta erre a hölgy, hogy ez okos beszéd, a biztosíték pedig jó.

Másnap reggel hivatott valamely alkuszt, kiben fölöttébb megbízott s minekutána meghánytatette véle az esetet, adott néki ezer aranyforintot, mit az alkusz kölcsönadott Salabaettónak s a vámnál maga nevére iratta mindazt, mi je Salabaettónak a raktárban volt; s minekutána mind a ketten írást adtak a megegyezésről, dolgaikra mentek. Salabaetto a legelső kínálkozó alkalommal hajóra szállt az ezerötszáz aranyforinttal és visszatért Nápolyba Pietro dello Canigianóhoz, honnét pontos és becsületes számadást küldött Firenzébe gazdáinak a gyapjúról, mellyel útra bocsátották; s kifizetvén Pietrót s mindenki mást, kinek valamivel tartozott, több napokon által jól mulatott Canigianóval a becsapott szicíliai leány rovására. Mivel pedig nem akart továbbra kereskedő maradni, innét Ferrarába ment.

Jancofiore, hogy sehogyan sem tudott nyomára jutni Salabaettónak Palermóban, kezdett csodálkozni és gyanút fogott; minekutána jó két hónapot várakozott és látta, hogy csak nem jön, az alkusszal kinyitatta a raktárt. S mindenekelőtt megvizsgálták a hordókat, melyek, mint hitték, teli vannak olajjal és látták, hogy bizony tengervíz vagy bennök, legfeljebb néhány fontnyi olaj van mindegyikben fent a hordó szájánál. Kioldozták a bálákat s látták, hogy csak kettőben van gyapjú, a többi pedig kóccal van megtömve; szóval az egész mindössze nem ért többet kétszáz forintnál. Most látta Jancofiore, hogy lóvá tették és sokáig siratta az ötszáz forintot, melyet visszaadott s még tovább az ezret, melyet kölcsön adott, gyakorta mondogatván: »Ha toszkánal dolgoz akadsz, légy résen, szedd össze magad.« S hogy ekképpen megkárosodott és rajta száradt a csúfság, észbevette, hogy »ma nekem, holnap neked«.

A TEHERBE ESETT FÉRFI

Calandrino nénikéje meghalálozott s kétszáz lírányi aprópénzt hagyott reá: miért is Calandrino mondogatni kezdte, hogy birtokot kíván vásárolni; ahány alkusz csak volt Firenzében, valamennyivel alkudozott, mintha legalább is tízezer arany forintot szánt volna a vásárra, mely pedig mindig füstbe ment, mikor a sor az árra került, melyet a birtokért kértek. Bruno és Buffalmacco megtudták a dolgot s több ízben mondogatták, hogy legokosabban tenné, ha elmulatná velök a pénzt, mint hogy birtokvásárlásban koptatja a lábát, mintha bizony agyag-golyócskákat kellene csinálnia; de nemhogy erre, hanem még arra sem tudták rávenni, hogy legalább egyszer meghívta volna őket ebédre. Miért is, mikor éppen ezen bosszankodtak, egy napon csatlakozott hozzájuk egy festő cimborájuk, kinek neve volt Nello; akkor hármásban összedugták fejüket, miképpen ejtsék módját, hogy Calandrino költségén zsíros falatokhoz jussanak: és nem sokat teketóriáztak, hanem meghányták-vetették egymással a teendőket. Másnap tehát meglesték, mikor Calandrino távozott hazulról; még nem jutott messzire, midőn Nello elébe állt és szólott hozzá ekképpen:

- Adjon Isten, Calandrino.

Calandrino felelte neki, hogy adjon Isten jónapot meg jó esztendőt. Ezután Nello kicsinyég várakozott és merőn az arcába nézett. Kérdezte akkor Calandrino:

- Mit bámulsz?

Nello pedig felelte:

- Nem éreztél ma éjjel valamit? Mintha megváltoztál volna.

Calandrinón nyomban erőt vett a félsz és mondotta:

- Jajjaj, mi az? Mit gondolsz, mi bajom?

Felelte Nello:

- Ó, nem azért mondom, csak mintha egészen megváltoztál volna; de talán majd csak elmúlik.

S ezzel útjára bocsátotta. Calandrinót elfogta a szorongás, bár semmit sem érzett; hát tovább ment. De Buffalmacco, ki nem messzire volt onnét, mikor meglátta, hogy elvált Nellótól, elébe ment és köszöntötte és kérdezte, ha nem érez-e valamit. Felelte Calandrino:

- Tudom is én; épp az előbb mondta Nello, hogy mintha egészen megváltoztam volna; talán csak nincs valami bajom?

Mondotta Buffalmacco:

- De bizony hogy van valami bajod, mégpedig nem is csekélység: hiszen félholtnak látszol.

Calandrino máris úgy érezte, hogy láza van. S íme, akkor csatlakozott hozzá Bruno is, kinek első szava mingyárt ez volt:

- Calandrino, milyen az ábrázatod? Mint valami halottnak az arca; mit érzel?

Calandrino, mikor hallotta, hogy mind a három egyformán beszél, szentül bizonyosra vette, hogy beteg; és egészen megháborodván, kérdezte:

- Mitévő legyek?

Felelte Bruno:

- Javallanám, hogy menj haza és feküdj ágyba és jól takaróddzál be és küldd el a vizeletedet Simone mesternek, ki miként tudod, jó barátunk. Ő azon nyomban megmondja, mit kell tenned s mi majd elmegyünk hozzád s ha valami elintézni való akad, majd mi elintézzük.

S minekutána Nello is hozzájuk csatlakozott, Calandrínót hazakísérték; ki is halálra bágyadtan a szobába lépven szólott feleségéhez ekképpen:

- Gyere és takarj be jól, mivel igen betegnek érzem magamat.

Miután tehát lefeküdt, vizeletét egy cselédleánnyal elküldötte Simone mesternek, kinek boltja akkoriban a Mercato Vecchiön volt, cégér gyanánt pedig tők csüngött felette. Akkor Bruno szólott cimboráihoz ekképpen:

- Ti maradjatok itt velem, én pedig elmegyek megtudakolni, mit mond az orvos; s ha szükség lesz rá, elhozom ide.

Szólott ekkor Calandrino:

- Jaj, pajtás, igen-igen, csak menj és hozz hírt, miképpen vagyon a dolog, mivelhogy valami furcsát érzek a hasamban.

Bruno tehát elment Simone mesterhez s hamarabb ért oda, mint a szolgáló, ki a vizeletet vitte és Simone mestert tájékoztatta a dologban. Miért is, mikor a szolgáló megérkezett és a mester megvizsgálta a vizeletet, mondotta a leányzónak:

- Menj haza s mondd meg Calandrínónak, hogy takaróddzék be jó melegen s én majd nyomban odamegyek és megmondom, mi a baja és mit kell tennie.

A leányzó ekképpen megjelentette az üzenetet és nem sok időbe telt, hogy a mester is odaérkezett Brunóval; akkor az orvos leült a beteg mellé és kezdte tapogatni az érverését és kevés idő múltán, mikor a felesége is bent volt, szólott ekképpen:

- Lásd, Calandrino, bizalmasan szólván, nincs néked egyéb bajod, mint az, hogy teherbe estél.

Calandrino ennek hallatára elkezdett keservesen jajgatni s ekképpen kiáltott:

- Jajjaj! Tessa, te vagy az oka, mivel mindig te akarsz felülkerekedni: úgy-e megmondtam?

Az asszony, ki szemérmes egy nőszemély volt, férje szavainak hallatára fülig pirult szégyel-letében és szemét lesütvén s egy mukkot nem szólván, kiment s szobából. Calandrino pedig folytatta panaszkodását, szólván ekképpen:

- Ó, jaj, szegény fejem; mi lesz velem? Hogyan hozom világra azt a kölyket? Látom már, hogy az életembe kerül feleségemnek ez az örültsége, kire annyi keserőséget bocsásson az Isten, amennyi örömet én magamnak kívánok; de ha oly egészséges volnék, mint amily beteg vagyok, bízisten felkelnék s úgy eldöngölném, hogy egyetlen csontja nem maradna épségben; ámbátor úgy kell nekem, nem kellett volna megengednem neki: de annyi szent, ha ebből kilábolok, tőlem akár bele is gebedhet a gerjedelmébe.

Brunónak és Buffalmaccónak meg Nellónak Calandrino szavainak hallatára oly nagy nevetnékjök támadt, hogy szinte megpukkadtak, de mégis csak türtőztették magukat; de Simone mester oly harsányan hahotázott, hogy valamennyi fogát ki lehetett volna rántani. Végezetül aztán Calandrino az orvosnak gondjaiba ajánlotta magát s tanácsát és segítségét kérte bajában; akkor a mester szólott ekképpen:

- Calandrino, nincs okod az ijedelembre, mivel Istennek hála, idejében észrevettük a bajt s ekképpen kevés napok alatt könnyű szerrel megszabadítalak tőle; de bizony pénzbe kerül.

Mondotta Calandrino:

- Jajjaj, mesterem, igen-igen, az Isten szerelmére: van itt kétszáz lírám, melyen birtokot akartam vásárolni: ha szükség van rá, vigyétek az egészet, csak ne kelljen megbabáznom, mivel nem értem a módját: meg aztán hallom, micsoda visítozást csapnak az asszonyok szülés közben, ámbár hiszen jócskán van nekik mivel; azt hiszem, ha nekem kellene ama fájdalmakat kiállanom, előbb belehalnék, mint azt a kölyket a világra hoznám.

Akkor szólott az orvos:

- Oda se neki. Én majd főzetek neked párolt orvosságot, mely fölöttébb jó és kellemes ital és három nap alatt felolvasztja benned az egészet s te megint oly egészséges leszel, mint a makk; de aztán legyen eszed s többé ne add fejedet afféle ostobaságokra. Most pedig emez italhoz szükség vagyon három pár finom kövér kappanra s egyéb apróságokra, mik hozzá kellene; adj tehát itt valamelyik cimborádnak öt líra aprópénzt, hogy mindent megvásároljon és küldd el az egészet boltomba s én holnap reggel Isten nevében elküldöm neked ama pácolt itókát, te pedig mingyárt igyál meg belőle jó nagy pohárral egy hajtasra.

Ennek hallatára szólott Calandrino:

- Mesterem, legyen gondod reám.

És odaadta Brunónak az öt lírát meg a többi pénzt a három pár kappanra s kérte, hogy a kedvéért vállalja e fáradságot. Az orvos pedig eltávozván, főzetett néki egy kis cukros vizet s elküldötte. Bruno pedig minekutána megvásárolta a kappanokat s a mulatsághoz szükséges egyéb holmikat, az orvossal meg a cimboráival mindent fellakmározott. Calandrino három napon által itta a cukros vizet, az orvos pedig meglátogatta cimboráival együtt s megtapogatván érverését, mondotta néki:

- Calandrino, meggyógyultál, annyi bizonyos; most már bízvást mehetsz dolgaidra s nem kell tovább itthon kuksolnod.

Calandrino boldogan felkelt, elment dolgaira s ahol csak valakivel szóba elegyedett, éigig magasztalta Simone mestert, ki őt oly gyorsan meggyógyította, midőn három nap alatt minden fájdalom nélkül megszabadította terhességétől. Bruno és Buffalmacco és Nello örvendezett, hogy sikerült fortélyosan kifogniok Calandrino fukarságán, Monna Tessa pedig, mikor a dolgot megtudta, sokat pörlekedett urával miatta.

A TALIZMÁN

Volt egyszer egy földink, Nicolo Cornacchini, gazdag ember, kinek egyebeken kívül volt egy szép birtoka Cameratában, melyen előkelő és szép kastélyt építtetett és megegyezett Brunóval és Buffalmaccóval, hogy az egészet kifestik neki: ezek pedig, mivel sok volt a munka, magok mellé vették Nellót és Calandrinót és nekifogtak a munkának.

Mivel pedig a házban nem volt semmi cselédség és csupán egy öreg szolgáló lakott benne házőrző gyanánt, ámbár néhány szobában voltak már ágyak s egyéb szükséges dolgok, ama fent mondott Nicolónak fia, kinek neve volt Filippo, ifjú és nőtlen ember lévén, gyakorta kihozott oda egy-egy nőszemélyt maga mulatságára, egy-két napon által magánál tartotta, annakutána pedig elküldötte.

Történt egyszer, hogy elhozott oda bizonyos Niccolosa nevezetű leányzót, kit bizonyos Mangione nevezetű gyalázatos ember maga házában tartott Camaldoliban s alkalomadtán bérbe adott. Szemrevaló egy leányzó volt ez és csinosan öltözködött s a magaszőrűek közül kitűnt illedelmes viselkedésével és beszédjével. Midőn tehát egy napon déltájban fehér szoknyában s fejére tűzött hajjal kijött a szobából, hogy lemenjen a kúthoz, mely a kastélynak udvarán volt, megmosni kezeit meg arcát, történt, hogy Calandrino is odament vízért és barátságosan köszöntötte a leányt. Ez viszonzta a köszöntést és rajta felejtette a szemét Calandrinón, nem ugyan huncutságból, hanem mivel úgy vette észre, hogy fura egy ember. Calandrino ugyancsak rábámult s látván, mely igen csinos, kezdett tenni-venni odakint s nem ment vissza cimboráihoz a vízzel; de mivel nem ismerte a leányzót nem merete megszólítani.

Az pedig, hogy észrevette ennek bámészkodását, maga is rá-rákacsintott, hogy ugrassa s közben egyet-egyet sóhajtott: miért is Calandrino hirtelenében belébolondult s el nem mozdult előbb az udvarból, mígnem Filippo visszahívta a leányt a szobába. Calandrino visszatért a munkához, de egyre-másra csak sóhajtozott: Bruno pedig, mivel szüntelenül figyelte, mert csoda nagy mulatságát lelte annak együgyűségében, észrevette ezt; miért is ekképpen tette fel a szót:

- Mi az ördög lelt, Calandrino pajtás, hogy egyre csak sóhajtozol?

Felelte Calandrino:

- Pajtás, ha valaki segítene rajtam, mingyárt semmi bajom sem volna.

- Hogy-hogy? - kérdezte Bruno.

Mire Calandrino felelt ekképpen:

- De meg ne mondd senkinek: van odalent egy leány, ki szebb, mint valami tündér s oly szerelmes belém, hogy a szemed-szád elállna, ha látnád: az imént vettem észre, hogy vízért mentem.

- Jaj! - mondotta Bruno - vigyázz, nehogy épp Filippo felesége legyen.

Mondotta Calandrino:

- Pedig azt hiszem, hogy az, mivelhogy Filippo szólította, a leány pedig bement hozzá a szobába; de hát mi baj vagyon ebben? Efféle dolgokban senkivel sem törődöm, nemhogy Filippóval. Őszintén szólván, pajtás, oly igen tetszik nekem, hogy ki sem mondhatom.

Mondotta akkor Bruno:

- Pajtás, majd én kikémlelem, hogy kicsoda: s ha valóban Filippo felesége, két szóval rendbehozom dolgodat, mivelhogy jó barátságban vagyok vele. De mitévők legyünk, hogy

Buffalmacco meg ne tudja? Mindig a nyakamon van, nem beszélhetek négyszemközt a menyecskével.

Felelte Calandrino:

- Buffalmaccóval ugyan nem sokat törődöm, de Nellótól óvakodjunk, mivel atyjafia Tessának s minden dolgunkat elronthatja.

Mondotta erre Bruno:

- Igazad van.

Nos, Bruno tudta, kicsoda a leányzó, hiszen látta idejönni, meg Filippo is megmondotta neki. Miért is midőn Calandrino kicsinyég otthagya a munkát, s kiment, hogy meglesse a leányzót, Bruno mindent elmondott Nellónak meg Buffalmaccónak s akkor nagy titokban megegyeztek egymással, hogy miképpen fognak cselekedni Calandrinónak eme szerelmében. Mikor tehát visszatért Bruno, halkan megkérdezte:

- Láttad?

Felelte Calandrino:

- Jaj, hogyne én még beléhalok.

Mondotta Bruno:

- Lemegyek, megnézem, vajjon az-e, kit gondolok; s ha valóban az, a többit bízd reám.

Bruno tehát lement s ottan levén Filippót meg a leányt, rendre elmondotta nekik, kicsoda Calandrino és mit mondott nekik s megegyezett velök, hogy mindegyiküknek mit kell cselekednie és mondania, hogy Calandrino szerelme révén tréfát és mulatságot szerezzenek magoknak. És visszatérvén Calandrinóhoz szólott ekképpen:

- Csakugyan az; s éppen ezért eme dolgot nagy óvatosan kell intézni, mivel ha Filippo észreveszi, mind az egész Arno vize sem mos tisztára bennünket. Dehát mit mondjak nevedben néki, ha netalán beszélnek vele?

Felelte Calandrino:

- Istenem, legislegislegelőször mondd meg néki, hogy ezer vékát tartogatok számára ama finom jóból, mitől az asszonyok meggömbölyödnek: annakutána pedig, hogy szolgálatára vagyok, végül pedig, hogy kíván-e valamit tőlem. Megértetted?

Felelte Bruno:

- Meg én, csak bízd rám.

Midőn tehát a vacsora ideje elérkezett s ők abbahagyták a munkát és lementek az udvarba, hol ott volt Filippo és Niccolosa, megálltak kicsinyég ottan Calandrino kedvéért. Calandrino pedig csak bámulta Niccolosát s kézzel-lábbal oly fura mozdulatokat tett, hogy a vak is észrevehette volna. Viszont a leány is elkövetett mindent, mit alkalmasnak vélt arra, hogy feltűzelje s míg Filippo, Buffalmacco meg a többiek, miként Bruno kioktatta őket, úgy tettek, mintha egymással beszélgetnének s a dologból semmit nem vennének észre, közben kimondhatatlanul jól mulattak Calandrino kapálódzásain. De kevés idő múltán Calandrino nagy bosszúságára útnak indultak; és Firenze felé mendegélvén, szólott Bruno Calandrinóhoz ekképpen:

- Mondhatom neked, úgy olvadozik éretted, mint jég a napon: esküszöm, ha elhoznád a hegedűdet s énekelnél mellette kicsinyég szerelmes nótáidból, az ablakból is levetné magát, hogy hozzád jusson.

Szólott Calandrino:

- Igazán, pajtás? Javallanád, hogy elhozzam?

- Hogyne - felelte Bruno.

Akkor szólott Calandrino:

- Ma nem hitted, mikor mondtam: annyi szent, pajtás, már látom, hogy akárki emberfiánál jobban véghez tudom vinni azt, amit akarok. Ki más tudta volna nyélbeütni rajtam kívül, hogy ily gyönyörű menyecskét ily hamar magába bolondítson? Itéletnapig sem tudták volna nyélbeütni ezek a szájas sihederek, kik reggeltől napestig ide-oda szaladgálnak s ezer esztendő alatt sem tudnának összeszedni három marék mogyorót. Hát szeretném, ha látnál egyszer kicsinyég a hegedűmmel; meglátnád, hogy elhúzom a nótáját: jegyezd meg, hogy nem vagyok vén ember, amilyennek gondolsz; észre is vette jól a menyecske; különben is majd még jobban észrevételem vele, ha egyszer a markomba kapom: úgy elhúzom a nótáját, hogy úgy jár majd utánam, mint bolond asszony a gyereke után.

- Ó, te ugyan meg fogod ölelgetni, - mondotta Bruno - mintha máris látnálak, amint ezekkel a lapátagyaraiddal harapod pici piros száját meg a két orcáját, mely mint két rózsa, azután pedig szőröstül-bőröstül felfalod.

Calandrino e szavak hallatára úgy érezte, mintha máris ezt művelné és dalolva-táncolva oly vidáman ment előre, hogy alig fért a bőrébe. Másnap pedig elhozta hegedűjét s az egész társaságnak nagy gyönyörűségére többrendbéli dalokat muzsikált rajta. Mivel pedig gyakorta látta a leányt, kevés idő múltán oly igen ellustult, hogy már semmit nem dolgozott, hanem napjában ezerszer is odafutott, hol az ablakhoz, hol az ajtóba, hol az udvarra, hogy láthassa: a leány pedig, Bruno oktatása szerint, nagy ravaszul sűrűn alkalmat adott néki erre.

Másfelől Bruno mindig meghozta a választ üzeneteire s viszont a leánytól is hozott néha napján üzeneteket: mikor pedig a leány nem volt ott, pedig leginkább így történt, akkor levelet írt Calandrinónak a leány nevében s a levélben jó reménységre biztatta vágyakozását s értésére adta, hogy ő otthon van szüleinél s ez az oka, hogy mostanában nem láthatja. Bruno és Buffalmacco, kik fáradhatatlanul intézték e tréfát, Calandrino ostobaságain kimondhatatlanul jól mulattak s rávették, hogy néha elefántcsont-fésűt, néha erszényt, máskor kis kést meg egyéb efféle semmiséget vásároljon mintha hölgye kérte volna azokat, míg ők viszonzásképpen hitvány hamisköves gyűrűket hoztak neki, melyeknek Calandrino csoda módon örvendezett. Ezen felül pedig gyakorta fizetett nekik jó vacsorákat és tett egyéb szívességeket, hogy minél buzgóbban intézzék dolgát.

Minekutána tehát ezek álló két hónapon által ekképpen bolondították és semmit nem tettek egyebet, Calandrino látván, hogy a munka végefelé közeledik s meggondolván, hogy ha szerelme nem jut dűlőre, minekelőtte a munka bevégeződik, akkor soha életében nem is jut már, kezdte ösztökélni és siettetni Brunót. Midőn tehát a leány egyszer megint odaérkezett, Bruno előbb véle meg Filippóval megegyezett a teendők felől s annakutána mondotta Calandrinónak:

- Nézd, pajtás, ez a menyecske már legalább ezerszer megígérte, hogy megteszi kedvedet, holott semmit nem tesz; én azt hiszem, hogy bolonddá tart téged; ha nem váltja be ígérését, mi majd kényszerítjük rá, ha ugyan akarod, akár tetszik neki, akár nem.

Felelte Calandrino:

- Jaj, hogyne, az Isten szerelmére, csak tedd meg hamar.

Mondotta akkor Bruno:

- Hát volna-e bátorságod megérinteni őt valamely talizmánnal, melyet én adok majd néked?

Felelte Calandrino:

- De még mennyire!

- Akkor hát - szólott Bruno - hozz nekem meg nem született állat bőréből való kicsiny darab pergamentet, eleven denevért, három szem tömjént, egy szál szentelt gyertyát, a többit pedig bíz rád.

Calandrino egész este leselkedett-ügyeskedett, hogy denevért fogjon s mikor végre fogott egyet, minden egyéb holmikkal együtt elvitte Brunónak. Ki is behúzódott egyik szobába, firkantott ama pergamentre néminemű ákombákomokat meg varázsigéket, annakutána pedig odaadta Calandrinónak, mondván:

- Calandrino, tudd meg, hogy ha megérinted a leányt ím ez írással, tüstént utánad megyen s mindent megtesz, mit tőle kívánsz. Hahogy tehát Filippo ma elmegy hazulról, valami úton-módon közeledjél a menyecskéhez és érintsd meg s annakutána indulj meg ama csűr felé, mely ott van oldalvást és a legalkalmasabb hely efféle dologra, mivel soha senki feléje nem néz: majd meglátod, hogy utánad megy oda: ha pedig ott van, akkor már bizonytal tudod, mi a dolgod.

Calandrino kimondhatatlanul boldog volt, átvette az írást és szólott ekképpen:

- Bíz rád, pajtás.

Nello, ki előtt Calandrino titkolódzott, épúgy mulatott a dolgon, mint a többiek és ugyancsak ludas volt a csínyben: annakokáért Bruno meghagyása szerint bement Firenzébe Calandrino feleségéhez és mondotta neki:

- Tessa, emlékszel, mely igen eldöngetett téged Calandrino ok nélkül ama napon, melyen kövekkel megrakottan hazatért a Mugnone mellől; éppen azért javallanám, hogy végy bosszút rajta, ha pedig nem teszed meg, akkor nem vagyok többé sem atyádfia, sem barátod. Őkelme igen belebolondult odafenn valami nőszemélybe, aki pedig gyalázatos egy némben és sűrűn bezárkózik vele; s épp az imént is megegyeztek, hogy hamarosan találkoznak; annakokáért javallom, hogy végy bosszút, rajtakapjad és ellássad a baját.

Az asszony ennek hallatára látta, hogy fele sem tréfa, felpattant hát ültéből és szólott ekképpen:

- Ó, te akasztófavirág, hát így bánysz velem? Na megállj, nem viszed el szárazon, megfizetek érte!

És felkapta a köpönyegét, maga mellé vette egyik szolgálóját s nem is lépésben, hanem rohanvást felment oda Nellóval. Mikor Bruno messziről jönni látta, mondotta Filippónak:

- Itt a barátunk.

Miért is Filippo odament, hol Calandrino meg a többiek dolgoztak és mondotta nekik:

- Mesterek, mindjárt be kell mennem Firenzébe: iparkodjatok munkátokban.

És eltávozván, elbújt valahol, honnét láthatta, mit csinál Calandrino, őt pedig senki nem látta. Calandrino, mikor azt hitte, hogy Filippo már jó messzire jár, lement az udvarra, hol is egyedül lelte Niccolosát és beszédbe elegyedett vele; a leány is jól tudta, mi a dolga, hát a szokottnál is kezelebb volt hozzá. Calandrino tehát hozzája érintette az írást; s amint megérintette, szó nélkül megindult a csűr irányában, Niccolosa pedig nyomon követte; s mikor bent volt, magokra zárta az ajtót, átölelte Calandrinót s a földön heverő szalmára dobta és lovagülésben felpattant rá, a kezét a vállainak támasztotta, úgyhogy az nem tudott a leánynak arcához férkőzni és sóvárgó elragadtatással szemlélvén őt, szólott ekképpen:

- Ó, édes Calandrinóm, szívem-életem, lelkem, kincsem, nyugodalmam, mily nagy ideje kívántalak már keblemre ölelni téged! Te kedvességeddel megoldoztad ingem szalagját; te rabul ejtetted szívemet hegedűddel: hát csakugyan igaz, hogy itt vagy a karjaimban?

Calandrino, ki mozdulni is alig bírt, szólott:

- Jaj, édes lelkem, hadd csókoljalak meg.

Felelte Niccolosa:

- Ó, be sietsz, hadd nézzelek előbb kedvemre: hadd elégítsem meg szemeimet édes orcáddal.

Bruno meg Buffalmacco odament Filippóhoz s mind a hárman láttak és hallottak mindent. S mikor éppen Calandrino mindenáron meg akarta csókolni Niccolosát, hát akkor odaért Monna Tessa Nellóval, ki is amint odaért, szólott ekképpen:

- Esküdni mernék rá, hogy együtt vannak.

Odamentek hát a csűrnek ajtajához s az asszony dühében úgy megrázta azt, hogy kinyílt s belépve meglátta Niccolosát Calandrinón. Mikor a leányzó az asszonyt megpillantotta, nyomban felugrott, kiszökött és odament Filippóhoz. Monna Tessa belekapott a körmeivel Calandrino arcába, ki még akkorra nem tudott felkelni és össze-vissza karmolta s megragadta a hajánál fogva és ide-oda ráncigálta és csak úgy dőlt belőle a szó:

- Hitvány, rühes kutya, hát így bánysz velem? Vén bolond, átkozott legyen minden szavam, mellyel néked jót kívántam: azt hiszed talán, nincs elég dolgod otthon, hogy idegen szoknyák után szaladgálsz? Ez aztán a gyönyörű szerelmes! Hát nem ismered magadat, gyalázatos? Nem ismered magadat, te, nyámnyám?

Calandrino, mikor látta betoppanni feleségét, azt hitte, menten szörnyet hal s egyetlen szóval sem merte mentegetni magát; de azért azonmód összekarmoltan, megtépázottan, elagyabugyáltan felszedte a köpönyegét és feltápáskodott s nagy alázatosan kérlelni kezdte feleségét, hogy ne kiabáljon, ha nem akarja, hogy őt nyomban darabokra vagdalják, mivel hogy az a menyecske, ki vele volt, a ház urának felesége.

Felelte az asszony:

- Bánom is én, hogy az Isten verje meg.

Bruno és Buffalmacco, kik Filippóval és Niccolosával kedvükre kacagtak az eseten, most odaléptek, mintha csak a lármára jöttek volna ki és sok huzavona után lecsillapították az asszonyságot. Calandrinónak pedig tanácsolták, hogy menjen be Firenzébe, ide pedig ne jöjjön ki többé, nehogy még Filippo, ha fülébe jut a dolog, kárt tegyen benne. Ekképpen tehát Calandrino szomorúan és siralmasan, megtépázottan és összekarmoltan visszament Firenzébe s többé nem mert oda felmenni; mivel pedig feleségének nyelvelése éjjel és nappal kínoztagyötörte, végét vetette eme forró szerelmének, minekutána pompás mulatságot szerzett vele cimboráinak és Niccolosának meg Filippónak.

ZAVAROS ÉJSZAKA

Nem nagy ideje még élt a Mugnone völgyében egy derék atyafi, aki utas embereknek pénzért enni- s innivalót szokott adni; ámbár szegény ördög volt, a háza pedig kicsiny, néhanapján nagy szükségben szállást is adott némely ismerősének, bár nem mindenkinek. Szépasszony feleségétől két gyermeke volt: az egyik csinos és kedves, tizenöt-tizenhatesztendős hajadon leány; a másik alig egyesztendős fiúcska, kit anyja maga szoptatott.

A leányra szemet vetett egy városunkbéli csinos és kedves nemes ifjú, ki sokat járt ama vidéken s forrón megszerette a leányt. És ez, mivel fölöttébb büszke volt rá, hogy ily előkelő ifjú szereti, miközben mindenképpen azon igyekezett, hogy gyengéd pillantásokkal megerősítse az ifjút szerelmében, maga is beleszeretett; s mindkettejük gyönyörűségére már rég teljesedéshez jutott volna e nagy szerelem, ha Pinuccio (mert ez volt az ifjúnak neve) nem félt volna attól, hogy szégyent hoz a maga s a leány fejére. Mivelhogy azonban tüze napról-napra gyarapodott, Pinuccioban elhatalmasodott a vágyakozás, hogy mégis csak találkozzék a leánnyal s az a gondolatja támadt, hogy valamiféle ürüggyel szállást vesz a leánynak apjánál abban a feltevésben, hogy ha ekképpen cselekszik, mivel a háznak mineműségét jól ismerte, valahogyan csak akad rá mód, hogy a leánnyal észrevétlenül együtt legyen; s ahogy ez feltámadt elméjében, azon nyomban hozzáfogott végrehajtásához. Ő maga bizonyos Adriano nevezetű hűséges cimborájával, ki tudott szerelméről, egy este későn két hátszlovat bérelt, ezekre feltettek két iszákot, melyeket talán szalmával tömtek meg és távoztak Firenzéből; és lóháton nagy vargabetűvel kiértek a Mugnone síkjára, mikor már leszállt az éjszaka; innen pedig, mintha Romagnából jönnének hazafelé, megfordultak, a derék atyafi házához mentek és kopogtattak ajtaján: ez nyomban megnyitotta az ajtót, mivel jól ismerte mindkettejüket. Mondotta néki ekkor Pinuccio:

- Hallod-e, ma éjszakára szállást kell adnod nekünk: azt hittük, bejutunk még Firenzébe, de nem tudtunk eléggé sietni, úgy hogy miként látod, csak mostan, e kései órában értünk ide.

Felelte néki a gazda:

- Pinuccio, jól tudod, mily szegényesen tudnék csak szállást adni oly előkelő uraknak, mint ti vagytok; mindazonáltal, mivel e kései óra itt lepott benneteket s nincs már időtök máshová mennetek, szívesen adok nektek szállást, ahogy módomban van.

A két ifjú tehát leszállt a lováról és bement a kicsiny fogadóba, hol is mindenekelőtt lovaikról gondoskodtak, azután pedig, mivel bőségesen hoztak magukkal ennivalót, a gazdával együtt megvacsoráztak. A gazdának pedig csak egyetlen kicsiny szobája volt, melybe a gazda úgy ahogy, beszorított három kis ágyat, kettőt a szoba egyik fala mellé, egyet szemben a másik falnál; a szobában pedig oly keskeny hely maradt, hogy csak éppen szűken át lehetett bújni közöttük. E három ágy közül a gazda a legtűrhetőbbet megvetette a két jóbarátnak, annakutána pedig aludni küldötte őket: kevéssel utóbb, mikor ezek még mindketten ébren voltak, bár alvást színleltek, a két megmaradt ágy közül az egyikbe a gazda lefektette leányát, másikba pedig maga feküdt feleségével; ez pedig ágya mellé odahúzta a bölcsőt, melyben csecsemő fiacskáját tartotta; minekutána tehát ekképpen mindent elrendeztek, Pinuccio pedig az egészet végignézte, kis idő multán, mikor úgy vélte, hogy már valamennyien elaludtak, halkan felkelt és odament amaz ágyhoz, melyben szerelmese, a leány feküdt és melléje bújt: ki is félénken ugyan, de boldogan fogadta s örvendezett véle ama gyönyörűségekben, melyekre már oly régen sóvárogta. Miközben tehát Pinuccio a leánynál mulatott, történt, hogy egy macska leverte valamit, az asszony pedig felriadt s meghallotta; attól tartván, hogy talán másvalami okozta a zajt, azon meztelenül felkelt a sötétben s arrafelé ment, honnét a zajt hallotta. Adriano, ki ebből mitsem hallott, véletlenül természetes szükségére okából felkelt s

mikor kifelé ment, hogy elvégezze, útjában lelte a bölcsőt, melyet a menyecske odatett; s mivel nem tudott másképpen kimenni, csak úgy, ha félreteszi, megfogta és elvitte arról a helyről, hol volt s odatette a maga ágya mellé; s elvégezvén azt, miért felkelt, visszatért s ügyet sem vetvén a bölcsőre, befeküdt ágyába. Miután az asszony keresgélt és látta, hogy az, mi leesett, nem nagy dolog, nem is gyújtott világot, hogy megnézzé, hanem összeszidta a macskát s visszament a szobába és tapogatódzván, egyenest odament az ágyhoz, melyben férje aludt. De hogy nem lelte ottan a bölcsőt, szólott magában ekképpen: »Jaj, milyen ostoba vagyok! Nézze meg az ember, mit művelek! Bizony Isten kis híja, hogy bele nem feküdtem egyenest a vendégeink ágyába.« Ezzel kissé előbbre ment s meglelvén a bölcsőt, lefeküdt abba az ágyba, melynél a bölcső állott, Adriano mellé, abban a hiszemben, hogy férje mellé fekszik. Adriano, ki még nem aludt el, mikor ezt észrevette, szót sem szólván, szíves örömmel fogadta az asszonyt, az asszonynak is nagy gyönyörűségére. Ezenközben Pinucciót elfogta a félsz, hogy netalán elalszik s rajtakapják a leánnyal; tehát miután örvendezett annak a gyönyörűségnek, melyre sóvárgott, felkelt mellőle, hogy visszamenjen ágyába aludni; s mikor odaért és a bölcsőt ottan lelte, gondolta magában, hogy az a gazdának ágya: tehát kevéssel előbbre ment s lefeküdt a gazda mellé; az pedig nyomban felébredt, amint Pinuccio odaért. Pinuccio, abban a hiszemben, hogy Adriano mellett fekszik, megszólalt:

- Mondhatom, hogy Niccolosánál édesebb teremtés nincs a föld kerekiségén: még nem volt férfinak asszonnyal oly gyönyörűsége, mint nekem övele.

A gazdának sehogy sem volt ínyére ez a beszéd s előbb szólott magában ekképpen: »Mi az ördögöt keres ez itten?«

Azután pedig nem annyira okosan, mint inkább dühösen szólott:

- Pinuccio, nagy hitványság volt ez tőled s nem tudom, miért cselekedted velem, de megfizetek érte.

Pinuccio, ki nem ette kanállal a tudományt, mikor baklövését észrevette, nem igyekezett tőle telhetőleg jóvátenni, hanem szólott:

- Ugyan, hogyan fizetsz meg? Mit tehetnél ellenem?

A gazdának felesége, ki azt hitte, férje mellett fekszik, szólott Adrianóhoz ekképpen:

- Jaj, hallod, miféle szóváltás van vendégeink között?

Felelte Adriano nevetve:

- Csak hadd civakodjanak, verje meg őket az Isten: az este ugyan jól felöntöttek a garatra.

Az asszony, ki előbb azt hitte, hogy férje szitkozódik, most, hogy Adriano hangját megismerte, nyomban észrevette, hol van és kivel: miért is, okos asszony lévén, semmit nem szólt, hanem tüstént felkelt, fogta fiacskájának bölcsőjét s mivel a szobában koromsötét volt, találomra odavitte az ágy mellé, melyben leánya aludt és mellé feküdt; s mintha férjének mérgelődésére felébredt volna, megszólította őt s kérdezte, mit civakodik Pinuccioval. Felelte a férj:

- Hát nem hallod, mit mond ez, hogy mit művelt ma éjjel Niccolosával?

Mondotta erre az asszony:

- Úgy hazudik, mintha könyvből olvasná, mivelhogy ugyan nem hált ökelme Niccolosával, hiszen én feküdtem mellé s azóta be sem húnytam a szememet; te pedig számár vagy, ha elhiszed neki. Ti este teleisszátok magatokat, aztán éjszaka álmodoztok s nem tudván magatokról, ide-oda mászkáltok s azután mindenféle fura dolgot szimatoltok. Nagy kár, hogy ki nem töritek a nyakatokat; de mit keres ott Pinuccio? Miért nincs a maga ágyában?

Viszont Adriano, mikor észrevette, hogy az asszony mily bölcsen takargatta a maga s leánya szégyenét, ugyancsak megszólalt:

- Pinuccio, százszor mondtam már, hogy ne mászkálj, mivel az a nyavalyád, hogy álmodban felkelsz és mindenféle bolondságokat karattyolsz, miket igaznak vélsz, holott álmodtad; pedig ez még egyszer nagy bajba kever, gyere vissza ide, ördög szánkázza a hátad.

Mikor a gazda meghallotta azt, mit felesége mondott s azt is, mit Adriano mondott, most már csakugyan elhitte, hogy Pinuccio álmodott: miért is megragadván őt vállánál, megrázta és rákiáltott, mondván:

- Pinuccio, kelj fel: menj vissza az ágyadba.

Pinuccio eszébe vette, amit beszéltek s mintha félálomban volna, kezdett tücsköt-bogarat összehadarni: ezen pedig a gazda harsányan hahotázott. Végül mikor érezte, hogy rázzák, úgy tett, mintha felébredne és szólítván Adrianót, mondotta:

- Mi az, reggel van már, hogy fölébresztesz?

Felelte Adriano:

- Igen, igen, csak gyere ide.

Ez tehát komédiázván s álmosnak tettetvén magát, végül is felkelt a gazda mellől s visszafeküdt Adriano mellé. Ahogy megvirradt és felkeltek, a gazda elkezdett nevetni és csúfolkodni rajta álmai miatt. És tréfa tréfát ért, miközben az ifjak felnyergelték lovaikat, felrakták poggyászukat, ittak egyet a gazdával, annakutána pedig lóra szálltak és bementek Firenzébe, fölöttébb meglegedetten, hogy az eset megesett s hogy ekképpen esett. Annakutána Pinuccio és Niccolosa másképpen is módját ejtette a találkozásnak s a leány is égre-földre esküdözött anyjának, hogy Pinuccio csakugyan álmodott. Miért is a menyecske emlékezetébe idézván Adriano öleléseit, méltán mondhatta, hogy csak ő egymaga volt ébren.

A VACSORA ÁRA

Élt Firenzében egy ember, akit mindenki Ciaccónak nevezett s akinek torkosságban nem akadt párja a föld kerekiségén; mivel pedig vagyonából nem tudta fedezni a torkosságával járó költségeket és egyébként úri ember volt, ki bőven ontotta a tetszetős és vidám mondásokat, felcsapott, nem ugyan udvari embernek, hanem udvari mulattatónak s gazdag emberek társaságába járt kik örömeiket lelték a jó falatokban; és gyakorta eljárogatott ezekhez ebédre meg vacsorára, akkor is, ha éppen nem hívták.

Hasonlatosképpen élt amaz időkben Firenzében bizonyos Biondello nevezetű ember, fölöt-
tebb mulatságos, a légynél is hívságosabb pöttömnyi legényke; a fején kucsma, alatta szőke nagy haj, melynek minden szála nagy rendben sorakozott; ez pedig ugyanazon mesterséget űzte, melyet Ciacco. Kit is valamely nagybőjti reggelen, midőn a halpiacra ment, hol két óriási orsóhalat vásárolt messer Vieri de' Cerchi számára, meglátott Ciacco; ez tehát oda-
lépven Biondellóhoz, megszólította:

- Mit jelent ez?

Felelte neki Biondello:

- Tegnap este messer Corso Donati ajándékba kapott három darab sokkal szebbet, mint ezek s még hozzá egy tokhalat, mivel azonban mindez nem elegendő ennyi meg ennyi nemes úr megvendégelésére, megbízott, hogy vegyem még hozzá eme kettőt; eljössz?

Felelte Ciacco:

- Magától értetődik, hogy elmegyek.

Mikor pedig az időt elérkezettnek vélte, elment messer Corso házába és nála lelte néhány szomszédját, de még nem vacsoráztak. Mikor pedig a házigazda megkérdezte tőle, hogy mi járatban vagyon, felelt ekképpen:

- Messer, azért jöttem, hogy veled és vendégeiddel vacsorázzam.

Mondotta neki messer Corso:

- Isten hozott. Mivel pedig itt az ideje, menjünk vacsorázni.

Asztalhoz ültek tehát s mindenekelőtt hoztak borsót és tonhalkolbászt, annakutána pedig sült arnói halat, egyebet semmit. Ciacco észbe vette, hogy Biondello becsapta, miért is dúlt-fúlt magában s elhatározta, hogy visszafizeti neki. Midőn tehát kevés napok múltán találkozott vele s az már akkorára sok embert megnevettetett eme tréfával, Biondello meglátván őt, köszöntötte és nevetve megkérdezte, hogyan ízlettek messer Corso orsóhalai; Ciacco pedig felelvén, mondotta neki:

- Nyolc nap sem telik bele és jobban meg tudod mondani nálamnál.

És késedelem nélkül cselekvéshez látott; búcsút vett Biondellótól, illendő fizetség fejében fel-
bérelt valamely agyafúrt léhűtőt, borosüveget nyomott a kezébe, magával vitte a Cavicciuli-
csarnok közelébe s megmutatott neki abban bizonyos messer Filippo Argenti nevezetű lovagot, ki hatalmas szál, izmos, erős, büszke, lobbanékony és nyugtalan ember volt s mind
ebben nem akadt párja; mondotta tehát a fickónak:

- Menj ímez üveggel kezvedben hozzája és mondd neki: »Messer Biondello küld engem azzal az üzenettel, hogy kér, ne terheltelesség megrubintósítani ímez üveget finom vörös boroddal, mivelhogy ő mulatni kíván kicsinyég cimboráival.« És légy résen, nehogy a kezébe kapjon, mivel akkor istenigazában ellátja a bajodat, az én dolgomat pedig megrontod.

Kérdezte a fickó:

- Mondjak még egyebet is?

Felelte Ciacco:

- Nem; csak menj; s ha ezt megmondottad neki, gyere vissza ide hozzám az üveggel s én megfizetlek.

A fickó tehát odament s átadta messer Filippónak az üzenetet. Messer Filippót, mivel hirtelen természetű ember volt, ennek hallatára elfutotta a méreg, mivel észbekapott, hogy Biondello, kit jól ismert, csúfot üzött belőle; szólott tehát ekképpen:

- Miféle *megrubintosítások*, meg miféle *cimborák* ezek? Hogy az Isten pusztítson el mindkettőtöket.

És ezzel felpattant és kinyújtotta karját, hogy elcsípje a fickót; de ez résen volt és uccu neki vesd el magad, kerekét oldott és nagy vargabetűvel visszatért Ciaccóhoz, ki az egészet végignézte; és elmondotta neki, mit mondott messer Filippo. Ciacco elégedetten kifizette a fickót s nem nyugodott, mígnem összetalálkozott Biondellóval, kit megszólított ekképpen:

- Voltál a Cavicciuli-csarnokban?

Felelte Biondello:

- Nem én; miért kérdezed?

Mondotta Ciacco:

- Azért, mivel tudom, hogy messer Filippo keres és nem tudom, mit akar tőled.

Mondotta akkor Biondello:

- Jól van, úgys arra megyek, majd szólok vele.

Tehát midőn Biondello távozott, Ciacco megindult a nyomában, hogy lássa a történendőket. Messer Filippo nem tudván utólni a fickót, ott maradt rettenetes dühében és gyötrődött magában, mivel a suhanc szavaiból semmi egyebet nem értett, mint hogy Biondello, Isten tudja, kinek a bujtogatására, csúfot üzött belőle. Miközben tehát ekképpen évdött magában, odaért Biondello. Az pedig, mihelyt meglátta, nyomban eléje ugrott s nagyot csapott öklével az arcába.

- Jajjaj, messer, - kiáltott Biondello - mi ez?

Messer Filippo megragadta a hajánál fogva, szétszaggatta fején a kucsmát, földre dobta a köpönyegét s páholta, ahol érte, mondván:

- Gazember, majd mingyárt megtanítlak! Mit üzengetsz nekem holmi efféléket: *megrubintosítani* meg *cimborák*? Azt hiszed kölyök vagyok, akit ugrathatsz?

És ekképpen szólván, öklével, mely mintha vasból lett volna, egész arcát összezúzta, a haját össze-vissza tépázta, s őt magát meghempergette a sárban, minden ruháját ronggyá szaggatta és oly serényen munkálkodott, hogy Biondello amaz első szava után többé egyáltalán nem jutott szóhoz, nem is kérdezhetette meg, miért bántja. Annyit jól hallott ugyan, hogy *megrubintosítani* meg hogy *cimborák*, de nem tudta, mit jelent ez.

Végezetül, minekutána messer Filippo istenigazában elagyabugyálta, körülöttük pedig nagy csődület támadt, nagy üggyel-bajjal kiszabadították a körmei közül, azon mód dúltan, kócosan; és megmondották neki, miért bánt el vele messer Filippo ily cudarul és szemére lobbantották, hogy miért üzent neki olyat s mondták neki, hogy elvégre jól ismerheti messer Filippót, hogy nem olyan ember, kivel tréfálkozni lehet. Biondello bömbölvén, mentegette

magát és mondotta, hogy ő ugyan messer Filippóhoz senkit nem küldött borért. Minekutána pedig némiképpen rendbe szedte magát, szomorún és bánatosan hazatért abban a meggyőződésben, hogy ez csupán Ciacco műve lehet. És mikor számos napok múltán eltűntek arcáról a kék foltok, kezdett kijárogatni hazulról s akkor történt, hogy találkozott Ciaccóval, ki is mosolyogván, kérdezte tőle:

- Biondello, hogyan ízlett messer Filippo bora?

Felelte Biondello:

- Bár neked is így ízlettek volna messer Corso orsóhalai.

Akkor mondotta Ciacco:

- Csak rajtad áll; valahányszor oly jól adsz ennem, mint a multkor, én is úgy adok innod, mint mostan.

Biondello, ki jól tudta, hogy könnyebb volt Ciaccónak rosszat kívánni, mint ellene tenni valamit, kérte Istent, hogy engedje békességben élnie s innentől fogva őrizkedett, hogy valaha még csúfot üzzön belőle.

ERŐSEBB A HALÁLNÁL

Élt Bolognában, Lombardia nemes városában bizonyos messer Gentile Carisendi nevezetű lovag, kinek jelessége és nemes származása miatt nagy volt becsülete; emez ifjú tehát bele-szeretett bizonyos Madonna Catalina nevezetű nemes hölgybe, Niccoluccio Caccianimico feleségébe; mivel pedig a hölgy nem viszonzta szerelmét, kétségbeesésében elment város-bíró gyanánt Modenába, hová meghívták. Mivel ez időben Niccoluccio nem volt Bolognában, felesége, mivel áldott állapotban volt, kiköltözött birtokára, körülbelül három mérföldnyire a várostól; és itten történt, hogy hirtelen vad vértódulás lepte meg, melynek olynemű és oly nagy volt ereje, hogy kioltotta benne az életnek minden jelét: miért is még az orvos is halottnak ítélte; mivel pedig legközelebbi atyjafiai is azt mondták, hogy tőle magától úgy tudják, hogy még nem volt oly nagy ideje áldott állapotban, hogy magzatja érett lehetne, nem sokat töprenkedtek a dolgon, hanem úgy, ahogy volt, nagy sírás közben eltemették a szomszédos templomnak egyik sírboltjába.

Eme dolgot pedig nyomban megjelentette egyik jóbarátja messer Gentilének, ki fölöttébb elszomorodott, ámbátor a hölgy igen-igen fukar volt hozzá hajlandóságával; végezetül pedig ekképpen szólott magában; »Hát meghaltál, Madonna Catalina: mind egész életedben soha egyetlen pillantást nem nyerhettem tőled: miért is most, midőn már nem védelmezheted magadat, bizonynal megillet, hogy legalább holtodban néhány csókot vegyek tőled.« És ekképpen szólván, amint az éjszaka leszállt, parancsot adott, hogy elutazását titokban tartsák s egyetlen szolgájával lóra szállott és egyiramban elérkezett oda, hol a hölgy volt eltemetve és megnyitotta a sírboltot, óvatosan lement abba és a hölgy mellé feküdvén, arcával annak arcához símult és sűrű könnyhullajtás közben számtalanszor megcsókolta. De miként látjuk, hogy az emberek s különösképpen a szerelmesek vágyakozása semmi határon meg nem nyugszik, hanem mindig többre kívánczik, akként ez is, mikor éppen feltette, hogy távozik, szólott magában ekképpen: »Ejnye, ha már itt vagyok, miért ne simogatnám kicsinyég a mellét? Többé úgy sem simogathatom s még soha nem simogattam.« Tehát erőt vett rajta a vágyakozás és kezét a hölgynek keblébe csúsztatta s kicsinyég ott tartotta; és akkor úgy rémlett neki, mintha érezné annak szíve verését.

Akkor tehát minden félelmet elvert magától, gondosabban vizsgálta a hölgyet s észrevette, hogy bizony nem halott, ámbátor érezte, mely gyenge és halovány benne az élet; szolgájának segítségével, tőle telhető vigyázatossággal kihozta a sírból, maga elébe vette a lóra s nagy titokban elvitte házába, Bolognába. Ottan volt anyja, derék és okos asszony, kinek minekutána a fia apróra elmondott mindent, megesett szíve a hölgyön s jó meleg szobával, meg néhány fürdővel lassan-lassan visszaidézte belé a tünedező életet. Midőn pedig a hölgy feléledt, nagyot sóhajtott és szólott ekképpen:

- Jaj, hol vagyok?

Felelte néki a derék asszony:

- Ne félj, jó helyen vagy.

A hölgy tehát magához tért és körülnézett, de sehogyan sem tudta kitalálni, hol van s mikor megpillantotta messer Gentilét, nagy csodálkozással kérte annak anyját, hogy mondja el neki, miképpen jutott ide: mire messer Gentile rendre elmondotta néki az egész esetet. Ezen a hölgy igen megszorodott s kisvártatva erejétől telhetőleg köszönetet mondott neki, annakutána pedig kérte ama szerelemre, mellyel irányában valamikor viseltetett és lovagi becsületére, hogy házában ne érje őt semmi olyan dolog, mi csorbát ejthetne maga vagy férje becsületén, másnap pedig engedje hazatérnie maga otthonába. Felelte erre messer Gentile:

- Madonna, bármily nagy volt is vágyakozásom az elmúlt időben, nem szándékozom sem most, sem máskor (ha már Isten megadta nékem e kegyelmet, hogy a halálból visszahozott az életbe ama szerelemért, mellyel irántad annakelőtte viseltettem) másképpen bánni veled, ha nem mint húgommal: de ama jótétemény, melyet veled ím ez éjjelen műveltem, némi jutalmat érdemel: miért is szeretném, ha nem tagadnád meg tőlem ama kegyet, melyet kérni fogok.

Erre a hölgy jóságosan felelte, hogy megadja, ha módjában van és tisztességével megfér. Akkor szólott messer Gentile:

- Madonna, mind atyádfiai, mind a bolognaiak azt hiszik és bizonyosra veszik, hogy halott vagy, miért is nincs senki, aki otthon várna reád; én tehát ama kegyességet kérem tőled, hogy ne terheltessél titokban itt maradni anyámnál, míg nem Modenából visszatérek, mi nem sok időbe telik már. Ezt pedig amaz okból kérem tőled, mivel e város legjelesb polgárainak szemeláltára drága ajándék gyanánt nagy ünnepséggel akarlak visszaadni férjed uradnak.

A hölgy érezvén, hogy a lovagnak el van kötelezve s hogy a kérés tisztességes, ámbátor fölöttébb kívánta megörvendeztetni életével atyjafiait, mégis olyképpen határozott, hogy teljesíti messer Gentile kérését és ezt hitére megígérte neki. És alighogy válasza elhangzott, nyomban érezte, hogy szülésének órája elérkezett; és kisvártatva, messer Gentile anyjának gyöngéd segítségével szép fiúgyermeket szült: ez pedig sokszorosán meggyarapította messer Gentile és a hölgy örömét.

Messer Gentile parancsolta, hogy minden szükséges intézkedést tegyenek s eme hölgyet úgy ápolják, mintha tulajdon felesége volna, annakutána pedig titokban visszatért Modenába. Midőn pedig ottan hivataloskodásának ideje letelt s már visszatérőben volt Bolognába, úgy intézte, hogy ama napon, melyen Bolognába megérkezik, Bologna számos nemes ura, közöttük Niccoluccio Caccianimico, számára nagy és ünnepi lakomát készítsenek házában; minekutána tehát megérkezett, a lováról leszállott és látta, hogy a hölgy mily szép s egészségesebb, mint valaha, s hasonlatosképpen a fiacskája is jól vagyon, bement vendégeihez és kimondhatatlan örömmel asztalhoz ültette és számos fogásokkal pompásan vendégelte őket. S midőn már az ebéd a végéhez közeledett, előbb elmondotta a hölgynek mit szándékozik cselekedni és megoktatta őt, miképpen kell viselkednie s akkor ekképpen fogott szóba:

- Urak, emlékezetem szerint hallottam valaha, hogy Perzsiában egy, vélekedésem szerint kedves szokás van, vagyis az, hogy midőn valaki különösképpen megtisztelni óhajtja barátját, meghívja házába s ottan megmutatja neki ama dolgot, akár feleségét, akár kedvesét, akár leányát, akár egyebét, mit legdrágább kincsének tart, miközben bizonygatja, hogy ha tehetné, sokkalta szívesebben megmutatná tulajdon szívét, miként ezeket megmutatta; ezt a szokást szeretném megtartatni Bolognában.

- Ti kegyesen megtiszteltétek lakomámat, én pedig perzsa módon kívánlak megtisztelni benneteket, megmutatván nektek legdrágább kincsemet a világon, melynél különb soha nem lesz nekem. De minekelőtte megtenném, kérlek, mondjátok meg, miképpen vélekedtek ama kétségem felől, melyet elétek terjesztek. Valakinek van a házában egy derék és hűséges szolgája, ki súlyos nyavalyába esik: az az ember tehát meg sem várja beteg szolgájának végét, hanem kiviteti az út közepére s többé feléje sem néz; arra megy valamely idegen, megesik szíve a betegen, magával viszi házába s nagy fáradozással és költséggel visszaadja régi egészségét. Most már tudni szeretném, vajjon első gazdája okkal haragudhat és panaszkodhat-e a másodikra, ha megtartja s maga szolgálatában használja a szolgát s amannak kérésére nem akarja visszaadni.

A nemes urak meghányták-vetették a dolgot s minekutána valamennyien egy értelemre jutottak, Niccoluccio Caccianimicóra hárították, hogy megfeleljen, mivel ékesbeszédű s szép szavú ember volt. Ez tehát, minekutána megdicsérte a perzsa szokást, felelte, hogy a

többiekkel egyetemben akképpen vélekedik, hogy az első gazdának semmi jussa nincsen szolgájára, mivelhogy nem csupán elhagyta nagy ínségében, hanem el is taszította; és hogy jog szerint nyilván a második gazdáé lett a szolga, kivel oly nagy jót cselekedett, olyannyira, hogy ha magának megtartja, semminémű sérelmet, semminémű erőszakot, semminémű jogtalanságot az első gazdán el nem követett. A többiek, kik az asztalnál ültek, pedig mind derék emberek voltak, egy értelemmel mondták, hogy ők is állják azt, mit Niccoluccio felelt. A lovag meglegedett a felelettel, különösképpen, hogy Niccoluccio adta és hangoztatta, hogy ő is ekképpen vélekedik, annakutána pedig szólott:

- Ideje immár, hogy ígéretem szerint megtiszteljelek benneteket.

És szólította két szolgáját, elküldötte őket a hölgyért, ki az ő kívánságára pompásan felöltözött s felékesítette magát; és üzent neki, kérvén őt, hogy ne terheltessék a nemes urak közé bejönni s megörvendeztetni őket társaságával. A hölgy tehát karjára vette gyönyörű fiacskáját s a két szolga kíséretében bejött a terembe s miként a lovag kívánta, leült az egyik nemes úr mellé; a lovag pedig szólott:

- Urak, e hölgy az én legdrágább kincsem, kinél drágábbat soha nem akarok: vegyétek szemügyre s mondjátok, ha igazam van-e.

A nemes urak illő tisztelettel magasztalták a hölgyet és a lovagnak bizonygatták, hogy ugyan meg is kell becsülnie és kezdték szemügyre venni; és többen voltak, kik azt merték volna mondani, hogy a hölgy az, ki valóban volt, ha nem tudták volna, hogy az bizony már halott. De mindenekfelett Niccoluccio nézegette, ki, mivel igen égette a kíváncsiság, ki lehet a hölgy, midőn a lovag kicsinyég kiment, nem tudván türtőztetni magát, megkérdezte a hölgyet, vajjon bolognai-e vagy idegen. A hölgy, mikor urának kérdését hallotta, alig bírta megállani, hogy ne feleljen; de hogy a lovagnak kívánsága szerint cselekedjék, hallgatott. Valamely más vendég kérdezte, ha övé-e ama fiúcska, ismét másik, ha felesége-e messer Gentilének vagy valamiféle atyjafia; de egyiknek sem felelt semmit. Midőn azonban messer Gentile újra bejött, szólott egyik a vendégek közül:

- Messer, gyönyörű teremtés a hölgyed, hanem úgy látszik, néma; csakugyan az?

- Urak, - felelte messer Gentile - nem csekély bizonyosága erényének, hogy mostan meg nem szólalt.

- Hát mondd meg magad, hogy kicsoda? - kérdezte tovább ama vendég.

Felelte a lovag:

- Szívesen megteszem, csak ígérjétek meg, hogy bármit mondok is, senki el nem mozdul helyéről, míg nem bevégeztem mondókámat.

Minekutána tehát valamennyien megígérték s közben az asztalt is leszedték, messer Gentile a hölgy mellé ült és szólott ekképpen:

- Urak, ez ama becsületes és hűséges szolga, kiről kevéssel ennekelőtte benneteket kérdeztelek; övéi nem igen becsülték meg s hitvány és haszontalan teremtés gyanánt kivetették az út közepére; de én felszedtem s gondoskodásommal és fáradozásommal elragadtam a haláltól és Isten, ki látta jószándékomat, ijesztő holt tetemből ily gyönyörűre változtatta őt kedvemért. De hogy bizonyosabban megértsétek, hogyan esett ez velem, röviden elmondom.

És elkezdvén azon, miképpen szerette meg a hölgyet, apróra elmesélt mindent, mi eleddig történt, mind a társaság nagy álmélkodására, azután pedig hozzátette:

- Annakokáért, ha az imént mondott vélekedések s különösképpen Niccoluccioé nem változott meg, akkor e hölgy jog szerint az enyém és senkinek nincs igaz jussa őt visszakövetelnie tőlem.

Erre senki sem felelt, hanem valamennyien váraoztak, mit mond még ezenfelül. Niccoluccio és a többi vendégek, meg a hölgy mind sírtak megindultságukban, de messer Gentile felkelt s karjaiba vette a kisdéd gyermekét, a hölgyet pedig megfogta kezén, odament Niccolucciohoz és szólt ekképpen:

- Kelj fel, komám uram, nem adom vissza néked feleségedet, kit atyádfiai s atyjafiai eldobtak; de szándékom néked ajándékozni eme komaasszonyomat fiacskájával egyetemben, ki minden bizonnyal vér a véredből s kit én tartottam keresztvízre s neveztem Gentilének; és kérlek, ne csorbuljon iránta való szereteted azért, mert idestova három hónapon által házamban tartózkodott; mivelhogy esküszöm néked az Istenre, ki talán azért gyujtott iránta szerelemre, hogy az én szerelmem legyen eszköze halálból szabadulásának, hogy sem atyjánál, sem anyjánál, sem nálad nem élhetett volna nagyobb tisztességben, mint anyámnál élt az én házamban.

És ekképpen szólván, a hölgyhöz fordult és mondotta neki:

- Madonna, én már feloldozlak nékem tett ígéretedtől; szabad vagy s én általadlak Niccolucciónak.

S ezzel a hölgyet és a gyermeket Niccoluccio karjaiba adta, maga pedig leült. Niccoluccio sóvárogva fogadta feleségét és fiacskáját s annál nagyobb örömmel, mivel ilyesmiben már nem is reménykedett és szívéből-lelkéből köszönetet mondott a lovagnak. A vendégek pedig mind valamennyien könnyeztek megindultságokban s fölöttébb magasztalták a lovagot ezért s magasztalta mindenki más, ki csak hallott e dolog felől. A hölgyet kimondhatatlan örömmel fogadták otthonában a bolognabeliek s nagy ideig csodálattal s úgy tekintettek rá, mint ki halottaiból feltámadott; messer Gentile pedig mind élete fogytáig barátságban élt Niccoluccioval s mind annak, mind a hölgynek atyjafiaival.

LOVAGOK

Frioliban, eme hideg, de szép hegyekkel, számos folyókkal és kristályos forrásokkal ékes tartományban van egy város, Udine nevezetű, melyben élt valaha egy szépséges és nemes hölgy, kinek neve volt Madonna Dianora, felesége bizonyos Gilberto nevezetű kedves és jóindulatú és dúsgazdag embernek. És eme hölgy jelességével megérdemelte, hogy forrón belészeretett bizonyos messer Ansaldo Gradense nevezetű előkelő fő nemes úr, ki magas rangot viselt s kinek vitézsége és lovagi jelessége országszerte ismeretes volt. És ámbátor forró szerelmében erejétől telhetőleg mindent megtett, hogy a hölgynek szerelmét megnyerje s ezért gyakorta ostromolta üzeneteivel, minden fáradozása kárba veszett.

Mikor pedig a hölgynek már igen terhére volt, hogy a lovag szüntelenül háborgatta és látta, hogy hiába tagad meg tőle mindent, amit kér, az csak nem tágit szerelmétől és továbbra is háborgatja, feltette magában, hogy valamely különös és vélekedése szerint teljesíthetetlen kéréssel lerázza nyakáról; tehát valamely asszonynak, ki a lovag nevében gyakorta járogatott hozzá, mondotta egy napon:

- Jó asszony, sokszor bizonygattad, hogy messer Ansaldo mindennekefelett szeret engem és csodálatos ajándékokat kínáltál nekem az ő nevében; de ezeket csak tartsa meg magának, mivel ezekért ugyan soha nem adom fejemet arra, hogy szeressem őt, avagy kedvére tegyek; de ha megbizonyosodhatnám, hogy olyannyira szeret engem, amint mondod, bizonyonnyal rászánnám magamat, hogy szeressem és megtegyem néki, mit tőlem kíván; annakokáért hahogy hajlandó effelől bizonytságot tenni azzal, mit én tőle kívánok, készen állok parancsaira.

Szólott akkor a jó asszony:

- Mit kívánsz, madonna, hogy megcselekedjen?

Felelte a hölgy:

- Im ezt kívánom: legyen a most következő januárban itt a város közelében zöld pázsittal, virágokkal, lombos fákkal pompázó kert, mintha május hava volna; ha pedig ezt nem teszi meg, se téged, se mást ne küldjön többé hozzám; mivelhogy ha továbbra is háborgat, elpanaszolom férjemnek és atyámfiainak, mint ahogy eleddig mindent rejtekbe tartottam előttük, s ekképpen próbálom őt lerázni nyakamról.

Ámbár a lovag, mikor meghallotta a hölgy kívánságát és feltételét, úgy érezte, hogy kemény és szinte lehetetlen és nyilván megismerte, hogy csak azért kívánta ezt a hölgy, hogy elvegye minden reménységét, mégis feltette magában, hogy próbát teszen, ha végbe viheti-e; és szerte a világon mindenfelé kerestette, ha akad-e ember, ki ebben segítséget vagy tanácsot adhatna neki; és ekképpen bukkant bizonyos emberre, ki ajánlotta magát, hogy varázslattal végrehajtja azt busás fizetség fejében. Ezzel tehát messer Ansaldo hatalmas nagy summa pénzben megegyezett és vidáman várta az arra megszabott időt.

Midőn tehát ez elérkezett, s éppen fogcsikorgató hideg volt s mindent hó és jég borított, amaz ügyes ember a január első napjára virradó éjszakán varázsló mesterségével művelte, hogy reggel a város tőszomszédságában valamely gyönyörű mezőn pázsitos, fás, mindennemű gyümölcsökkel teli kert támadott, mely mindenkinek tanúsága szerint, kik látták, oly gyönyörűség volt, hogy olyat még soha ember nem látott. Melyet is messer Ansaldo fölöttébb nagy gyönyörűséggel szemlélvén, szedetett a legszebb gyümölcsökből meg virágokból, melyek abban voltak és titokban ajándékuul küldötte hölgyének s meghívta, hogy nézze meg a kertet,

melyet kívánt, hogy abból megismerje iránta való szerelmét és eszébe jusson ígérete, melyet néki tett és esküvel pecsételt és szavatartó hölgy lévén igyekezzék azt beváltani.

A hölgy a virágok és gyümölcsök láttára, mivel már sokaktól hallott a csodálatos kertről, kezdte már bánni ígéretét. De megbánás ide, megbánás oda, kíváncsi lévén új dolgok látására, több más városbéli hölgyekkel együtt kiment, hogy megnézzék a kertet s minekutána nagy álmélkodással magasztalta azt, kimondhatatlan bánkódással hazatért, arra gondolván, mire magát elkötelezte: bánkódása pedig oly igen nagy volt, hogy nem tudta kellőképpen rejtegetni s mivel orcáján is megmutatkozott, férje is észrevette s minden áron kívánta tudni tőle magától az okát. A hölgy szégyelleteben jó ideig hallgatott: végezetül kénytelen-kelletlen rendre felfedte ura előtt az egészet. Gilberto ennek hallatára előbb igen megháborodott; annakutána megfontolván feleségének tiszta szándokát, meggondolta magát, elverte haragját s szólott ekképpen:

- Dianora, okos és tisztességes hölgynek nem szabad meghallgatnia efféle üzeneteket, sem bármi feltétellel alkudoznia tisztasága felől. A szavaknak, melyeket a füleken által a szív befogad, nagyobb a hatalmuk, mint sokan gondolják, szerelmes férfiak pedig szinte semmi lehetetlenséget nem ismernek: tehát hibát követtél el, hogy előbb meghallgattad, azután pedig alkudoztál vele; mivel azonban ismerem lelkednek tisztaságát, hogy ígéretednek bilincseiből megszabadítsalak, megengedem néked azt, mit talán más férfi nem engedne meg; erre indít az is, hogy félek a varázslótól, mivel messer Ansaldo talán annak révén kárt tenne bennünk, ha bolonddá tennéd. Kívánom tehát, hogy elmenj hozzá s ha valamiképpen teheted, igyekezzél olyképpen cselekedni, hogy megőrizvén tisztaságodat eleget tégy ígéretednek: ha pedig más módon nem lehet, most az egyszer add néki testedet, de lelkedet nem.

A hölgy ura szavainak hallatára sírva fakadt és bizonykodott, hogy ily nagy kegyességet nem fogad el tőle. Gilberto azonban, ámbár a hölgy sokat ellenkezett, nem tágitott attól, hogy csak ekképpen cselekedjék. Miért is a hölgy másnap reggel hajnalban fel sem ékesítvén magát, előtte két szolga, nyomában belső frajja, elment messer Ansaldo házába. Annak pedig szemé-
szája elállt, mikor látta, hogy a hölgy eljött hozzá; tehát felkelt és behívatván a varázslót mondogta neki:

- Akarom, hogy lássad, mely nagy kincset szerzett nekem te tudományod.

És elébe ment a hölgynek és semminémű parázna gerjedelmet nem mutatván, alázatos tisztelettel fogadta s bevezette mindnyájukat egyik szép szobába, melyben nagy tűz égett; s minekutána széket adatott a hölgynek, szólott ekképpen:

- Madonna, kérlek, hogy ha irántad való állhatatos szerelmem megérdemel valami jutalmat, ne terheltelessé felfedni előttem az igaz okot, melyért ebben az órában s ily kísérettel hozzám eljöttél.

A hölgynek könnyek fakadtak szemében és szégyellősen felelte:

- Messer, nem irántad való szerelmem vezérel ide, nem is hittelt ígéretem, hanem férjemnek parancsa; ki is inkább tekint parázna szerelmed miatt végzett fáradozásodra, mint maga becsületére s enyémre s elküldött ide; tehát az ő parancsára hajlandó vagyok mostan ez egyszer mindenben kedvedet tölteni.

Ha messer Ansaldo már előbb is csodálkozással hallgatta a hölgyet, most még jobban elcsodálkozott; és megindulván Gilberto nagylelkűségén, gerjedelme szánakozásra fordult és szólott ekképpen:

- Madonna, ha úgy van a dolog, miként mondod, Isten ments, hogy lábbal tiporjam annak becsületét, ki megkönyörült szerelmemen; annakokáért itt maradhatsz, amíg kedved tartja, de csak úgy, mint húgomasszony, s mikor akarod, eltávozhatsz szabadon; de oly módon, miként

illendőnek véled, köszönd meg férjednek e most mutatott nemeslelkűségét, engem pedig fogadj a jövődőben testvéred és szolgád gyanánt.

Eme szavak hallatára a hölgy kimondhatatlanul megörvendezett és szólott:

- Fontolóra vetvén derék voltodat, semmiképpen el nem hittem volna, hogy idejövetelemnek más vége lehet, mint az, mit íme te adtál neki, s miért mindenkorra elköteleztél magadnak.

És elbúcsúzván tisztos kísérettel visszatért Gilbertóhoz és elmondotta néki, mi történt, miért is meleg és hűséges barátságot kötött messer Ansaldóval. A varázsló, kinek messer Ansaldo megadni kívánta az ígért fizetséget, látván, mely nagylelkű volt Gilberto messer Ansaldo irányában s ugyancsak messer Ansaldo a hölgy irányában, szólott ekképpen:

- Mentsen Isten, hogy minekutána tanuja voltam, mely nagylelkűen lemondott Gilberto maga becsületéről, te pedig szerelmedről, hasonlatosképpen én is le ne mondjak jutalmamról; mivel pedig tudom, hogy ez nálad jó helyen van, azt akarom, hogy megtartsad magadnak.

A lovag elröstelkedett s igyekezett rábírní amaszt, hogy fogadja el az egészet, vagy egy részét, de minden fáradozása kárba veszett; a varázsló harmadnapra eltüntette kertjét, s mivel útra kelni kívánt, messer Ansaldo Istennek ajánlotta őt és kioltván szívében a hölgy íránt érzett parázna szerelmét, abban immár csak tisztos hajlandóság tüze maradt meg.

TORELLO FELTÁMADÁSA

Első Frigyes császár idejében a keresztények általános keresztes hadjáratot indítottak a Szent Föld visszahódítására. Mikor ennek Saladin, a vitéz nagy úr és akkoriban Babilonia szultánja, jó eleve hírért vette, feltette magában, hogy tulajdon szemeivel kívánja látni a keresztény urak készülődéseit eme hadjáratra, hogy maga is jobban felkészülhessen. És minden dolgait rendbehozván Egyiptomban, ürügyül vetette, hogy zarándokútra megyen és két nagy bölcs főfő emberével és csupán három szolgájával, kereskedő képében útnak indult.

Minekutána már számos tartományt bejártak és keresztülvágtak Lombardián, hogy átkeljenek a hegyeken, történt, hogy Milanóból Pavia felé való útjukban este tájt találkoztak valamely paviai nemes úrral, kinek neve volt messer Torello d'Istria, ki szolgálival és kutyáival és sólymaival mulatni indult egyik gyönyörű nyaralójába, mely a Tessino mellett volt. Midőn messer Torello megpillantotta őket, kitalálta, hogy nemes urak és idegenek és kíváncsított megtisztelni őket. Miért is, midőn Saladin megkérdezte egyik szolgájától, hogy mennyire van innét Pavia s vajjon idejében odajutnak-e és bejuthatnak-e még, Torello nem engedte szolgáját válaszolni, hanem maga felelt ekképpen:

- Urak, nem érhetek el Paviába oly időre, hogy bebocsátást nyerjetek.
- Akkor hát, mivel idegenek vagyunk, ne terheltessél eligazítani bennünket, - mondotta rá Saladin - hogy hol kaphatjuk a legjobb szállást.

Felelte messer Torello:

- Szívesen megteszem: épp az imént forgott eszemben, hogy egyik emberemet elküldöm valamiért Pavia közelébe: hát veletek adom őt s majd elvezet oda, ahol illendő szállást vehettek.

S odalépvén legértelmesebb emberéhez, megmondotta neki, mi a teendője s elküldötte azokkal; maga pedig nyaralójába sietett s nyomban, amily gyorsan csak lehetett, pompás vacsorát készíttetett s megteríttette az asztalokat kertjében; ennek végeztével pedig kiment a kapuba, rájuk várakozván. A szolga, mindenféle dolgokról beszélgetett a nemes urakkal, jókora kerülőt tett velök, mit azok nem vettek észre s végezetül urának nyaralójába vezette őket. Kiket is midőn messer Torello megpillantott, nyomban felserkent s elébök járulván, mosolyogva szólott ekképpen:

- Urak, Isten hozott.

Saladin, ki éleselméjű férfiú volt, észrevette, hogy ez a lovag félt, hogy ők talán nem fogadták volna el meghívását, ha meghívta volna őket, mikor találkoztak s annakokáért csellel vezette őket házába, hogy ne vonakodhassanak az estét véle tölteni; s köszöntését viszonzván, szólott ekképpen:

- Messer, ha szabad volna panaszkodni az udvarias férfiakra, mi ugyan panaszkodhatnánk rád, mivel nem csupán feltartóztatnál némiképpen utunkban, hanem kényszerítettél, hogy elfogadjunk ily páratlan udvariasságot, mint a tiéd, holott jóságodat semmivel meg nem érdemeltük, mint pusztá köszöntésünkkel.

A lovag okos és jószavú ember lévén, felelt ekképpen:

- Urak, ama szívesség, melyet tőlem nyertek, bizony szegényes ahhoz képest, mely megilletne benneteket, miként külsőtök után ítélem, de Pavián kívül csakugyan sehol sem nyerhettetek volna jó szállást: annakokáért ne vegyétek zokon, hogy csekély kerülőt tettetek azért, hogy kevesebb kényelmetlenségben legyen részetek.

És ekképpen szólván, szolgálai a vendégek köré gyülekeztek és gondjaikba vették azoknak lovait, minekutána azok leszállottak; messer Torello pedig a három nemes urat bevezette a számokra készített szobákba, levétette saruikat és jéghideg borral frissítette és kellemes beszélgetéssel szórakoztatta őket mind a vacsora idejéig. Saladin és kísérei és szolgálai mind valamennyien értették a talián nyelvet, miért is jól értettek mindent s a lovag is őket; s mind úgy vélték, hogy ez a lovag a világ legudvariasabb és legkedvesebb embere, ki oly ékes szavú, hogy még életökben párjára nem akadtak. Másfelől messer Torello úgy vélte, hogy ezek előkelő emberek és magasabb rangban vannak, mint először gondolta, miért is magában sajnálta, hogy im ez estén nem tudta megtisztelni őket vendégekkel és díszesebb lakomával: gondolta hát magában, hogy másnap majd pótolja ezt; és kioktatván egyik szolgáját szándoka felől, beküldötte feleségéhez, ki fölöttébb okos és nagylelkű asszony volt, Paviába, mely egészen közel volt oda s melynek kapuit ugyan soha be nem zárták: annakutána pedig kivezette a nemes urakat a kertbe s udvariasan megkérdezte őket, hogy kicsodák, mire Saladin felelt ekképpen:

- Ciprusi kereskedők vagyunk, Ciprusból jövünk és ügyes-bajos dolgainkban Párizsba vagyunk menendők.

Mondotta akkor messer Torello:

- Adná Isten, hogy mi országunkban oly nemes urak teremnének, mint íme Ciprusban kereskedők.

Efféle és egyéb beszélgetésekben mulattak darab ideig, miközben elérkezett a vacsora ideje: miért is asztalhoz tessékelte őket, hol is ahhoz képest, hogy rögtönzött vacsora volt, szíves és illendő vendéglátásban volt részök. Asztalbontás után nem sok ideig voltak együtt, midőn messer Torello észrevette, hogy fáradtak, miért is pompás ágyakba fektette őket s kevéssel utóbb hasonlatosképpen maga is aludni tért.

Ama szolga, kit Paviába küldött, átaladta az üzenetet feleségének, ki nem asszonyi, hanem királyi lélekkel tüstént egybehívatta messer Torello számos barátját és hűbéresét s minden szükséges dolgot előkészített a fejedelmi lakomához és fáklyás emberekkel számos előkelő nemes polgárt meghívott a lakomára és összehordatott posztót, szőnyeget, prémet és mindent tökéletesen rendbe hozott, miként férje ura üzenté. Amint a nap felvirradt, a nemes urak felkeltek s akkor messer Torello lóra szállott velök és eléhozatván sólymait, kivezette őket valamely közeli mocsárhoz s megmutatta nekik azoknak repülését. Midőn azonban Saladin embert kért tőle, ki elvezesse őket Paviába a legjobb fogadóba, szólott messer Torello:

- Én magam leszek az, mivel ügyis be kell mennem.

Azok hitték szavát s megörültek és vele együtt útnak indultak: és kilenc óra tájban beértek a városba s abban a hiszemben, hogy útnak indultak a legjobb fogadó felé, messer Torellóval annak palotájához érkeztek, hol a nemes urak fogadására már legalább ötven előkelő polgár egybegyülekezett, kik is nyomban körülöttük termettek s tartották lovaik zabláját és kengyelvasát. Saladin és kísérei ennek láttára nyomban kitalálták, mi ez és szólottak:

- Messer Torello, nem ezt kértük tőled: eleget tettél érettünk a mult éjszaka, sőt jóval többet, mint kívántuk, miért is bízvást útunkra bocsáthattál volna.

Felelte erre messer Torello:

- Urak, azért, mit tegnap este értetek cselekedtem, nem annyira nektek, mint inkább a sorsnak vagyok hálás, hogy ott lepett benneteket az úton oly késő órában, midőn kénytelenek voltatok betérni szerény házámba: ezért, mi ma reggel vagyon, nektek tartozom hálával magam is és mind eme nemes urak, kik itt vannak körülöttetek; ha úgy vélték, hogy udvarias volna megtagadnotok tőlük, hogy társaságukban ebédeljete, megtehetitek, ha akarjátok.

Saladin és kísérői beadták derekukat, leszállottak s minekutána a nemes urak nagy örömmel fogadták őket, bevezették szobáikba, melyeket nagy pompával felékesítettek számukra: és levetvén úton viselt ruhájokat s magokat kissé felfrissítvén, lementek a terembe, hol már gyönyörűen meg volt terítve. És minekutána megmosták kezeiket s pompás és illő rendben asztalhoz ültek, számos fogásokkal fejedelmi módon vendégelték őket, olyannyira, hogy ha maga a császár jött volna el, annak sem lehetett volna része nagyobb tisztességben. És ámbátor Saladin és kísérői fő-fő urak voltak és hozzászokott szemők a pompás dolgokhoz, mindazonáltal szemők-szájok elállt ennek láttára s még nagyszerűbbnek ítélték mindezt, meggondolván a lovagnak állapotját, kiről tudták, hogy polgár, nem pedig főnemes úr.

Minekutána az ebéd bevégeződött s az asztalt leszedték, darab ideig mindennémű dolgokról beszélgettek s mivel nagy volt a forróság, messer Torello kívánságára a paviai nemes urak mind hazatértek szundítani, maga pedig ottmaradt három vendégjével s belépven velők egyik szobába, hivatta derék feleségét, hogy ne legyen semmi drágasága, mit meg nem mutatott nekik. Felesége tehát, sudár természetű gyönyörű asszony, gazdag ruhában, ékesen, két kisfia között, kik olyanok voltak, mint valóságos angyalok, belépett a vendégek elé és nyájasan köszöntötte őket. Azok pedig, amint megpillantották, felemelkedtek, tisztelettel köszöntötték és magok közé ültették és nagy kedvességgel környékezték két szép fiacskáját. De minekutána velők nyájas beszélgetésekbe bocsátkozott, messer Torello pedig kicsinyég kiment, az asszony kedvesen megkérdezte, honnét jöttek s hová viszen útjuk, mire a nemes urak úgy feleltek, miként messer Torellónak. Akkor a hölgy vidám arccal szólott ekképpen:

- Akkor hát látom hogy asszonyi gondoskodásom hasznokra lehet, miért is kérlek, tegyék meg nekem ama különös szívességet, hogy nem utasítjátok vissza s nem ócsároljátok ama csekély ajándokot, melyet néktek behozatok; hanem meggondolván, hogy a nők kicsiny szívők szerint kicsiny dolgokat szoktak ajándékozni, inkább jó szívét nézzétek annak, ki adja, mint az ajándék nagyságát s fogadjátok el.

És behozatott mindegyik számára két pár felsőruhát, melyek közül egyik posztóval, másik prémmel volt bélelve, minőt sem polgárok, sem kereskedők, hanem urak szoktak viselni, meg három selyemdolmányt és vászonnadrágot és szólott ekképpen:

- Vegyétek ezeket: e felsőruhák épp olyanok, minőket uramnak vettem: a többi, ha kevesetérő is, mégis kapóra jöhet nektek, meggondolván, hogy távol vagytok feleségeitektől, nagy utat tettetek, nagy út van még előttetek s bizony a kereskedők tisztán és csinosan szeretnek öltözködni.

A nemes urak elcsodálkoztak és nyilván megismerték, hogy messer Torello semminémű udvariasságot nem akar elmulasztani velők szemben és féltek, hogy messer Torello felismerte őket, mivel látták, hogy e ruhák nem kereskedőkhöz, hanem előkelő urakhoz illendők; mindazonáltal egyikök felelt e hölgynek ekképpen:

- Madonna, drága holmik ezek és nem is fogadnánk el könnyűszerrel, hahogy rá nem vennének kéréseid, melyeknek ellentállni nem lehet.

Ennek végeztével, hogy messer Torello is visszajött, a hölgy Istennek ajánlotta őket és búcsút vett tőlök s ugyancsak szolgálkat is megajándékozta efféle holmikkal, már aminő megilleti azokat, messer Torello hosszas könyörgésre megnyerte tőlük, hogy mindemez egész napot nála töltsék: miért is szundítottak egyet, felöltötték felsőruháikat, messer Torellóval kicsinyég lovagoltak a városban s midőn a vacsora ideje elérkezett, számos előkelő vendég társaságában pompásan vacsoráztak. S midőn ideje eljött, nyugovóra tértek, napkeltekor pedig felkeltek s fáradt lovaik helyében három pompás hatalmas paripát leltek s hasonlatosképpen szolgálkat lovainak helyében három más erős lovat. Ennek láttára Saladin kísérőihez fordulván szólott:

- Esküszöm az Istenre, hogy ennél udvariasabb, tökéletesebb és figyelmesebb úr nem élt még a föld hátán; ha a keresztény királyok oly királyi jelességekkel ékeskednek, minő lovagi jelességekkel ez ékeskedik, akkor Babilonia szultánja egy előtt sem állja meg helyét, nemhogy annyi előtt, amennyit hadi készülékben látunk, ha rája támadnak.

De tudván, hogy hiába is szabadkoznának, nagy udvariasan köszönetet mondtak neki és lóra szálltak. Messer Torello számos barátjával jó darab úton elkísérte őket a városon kívül; és ámbátor Saladinnak nehezeire esett megválnia messer Torellótól (oly igen megszerette már), mégis, mivel sietős volt útja, kérte, hogy térjen vissza. Ez tehát, ámbár fájt neki elválnia tőlök, szólott ekképpen:

- Urak, megteszem, mivelhogy úgy kívánjátok, de megmondom nektek: nem tudom, kik vagytok s nem is kívánok többet megtudni, mint amennyi kedvetekre vagyon; de akárki fiaí vagytok, megingott ama hitem, hogy kereskedők lennétek: és hát Istennek ajánllak benneteket.

Saladin, minekutána már többi kísérői mind búcsút vettek messer Torellótól, felelte néki mondván:

- Messer, megeshetik még, hogy megmutatjuk neked valamely portékánkat, mellyel újra megerősítünk majd hitedben: most pedig Isten áldjon.

Tehát Saladin kísérőivel egyetemben útjára ment amaz erős elhatározással, hogy ha élete tovább tart s nem oltja ki a most következő háború, éppoly tisztességben részesíti messer Torellót, minőt az juttatott neki: és sokáig beszélgetett felőle, felesége és minden dolga felől, viselkedése és cselekedetei felől s minden dolgát egyre jobban magasztalta. Minekutána pedig mind az egész Nyugatot nagy fáradtsággal bejárta, tengerre szállott és kísérőivel visszatért Alexandriába és mindenben tökéletesen tájékozódván, készülődött a védekezésre.

Messer Torello visszament Paviába és sokáig törte fejét, ki lehetett ez a három úr, de bizony az igazságot még félig-meddig sem tudta kitalálni. Midőn tehát elérkezett a kereszteshadjárat ideje és mindenfelé nagy volt a készülődés, messer Torello is feltette magában, hogy minden-áron elmegy, hiába könyörgött felesége, hiába sírt: s minekutána készülődését bevégezte és már indulófélben volt, feleségéhez, kit forrón szeretett, szólott ekképpen:

- Asszony, miként látod, elmegyek a kereszteshadjáratra egyfelől földi dicsőségemért, másfelől mennybéli üdvösségemért: gondjaidba ajánlom minden vagyonunkat és becsületünket; mivel pedig bizonyos ugyan, hogy elmegyek, de semmiképpen nem vagyok bizonyos benne, hogy visszatérek, hiszen ezerféle baj érhet, kérlek téged, tedd meg egy dologban kedvemet: bármi történjék is velem, mindaddig, míg nem kapsz bizonyos hírt halálomról, várakozz reám egy esztendő, egy hónapot s egy napot, e mai naptól fogva, melyen útnak indulok és ne menj férjhez.

Az asszony keservesen sírt és felelte:

- Messer Torello, nem tudom, hogyan fogom elviselni a fájdalmat, melyet nekem elutazásoddal okozol, de ha túlélem s véled valami történik, élj és halj abban a bizonyosságban, hogy én messer Torello felesége gyanánt fogok élni és meghalni, szüntelenül rája emlékezvén:

Felelte néki messer Torello:

- Asszony, szentül bizonyosra veszem, hogy amennyiben rajtad áll, megtartod, mit nékem ígértél; de fiatal asszony vagy, szép vagy, nagy az atyafiságod s páratlan jelességednek szerte nagy híre vagyon; miért is félek, hogy számos fő-fő nemes urak feleségül kérnek majd testvéreidtől s atyádfiaitól, ha semmi hír nem jó felőlem; te pedig nem tudod állani majd

ösztökéléseiket s kénytelen-kelletlen bele kell törődnöd akaratjokba: és semmi másért, csak ez okból szabtam néked ekkora határt s nem nagyobbat.

Szólott az asszony:

- Abból, mit néked mondtam, megteszek annyit, amennyit bírok; s ha mégis másképpen kellene cselekednem, abban, mit meghagytál, bizonyára megfogadom szavadat. Kérem Istent, hogy se téged se engem ne juttasson ily végre ez idő alatt.

A hölgy szavait bevégezvén, zokogva megölelte messer Torellót s levonván ujjáról egy gyűrűt, odaadta néki, mondván:

- Ha úgy esnék, hogy előbb meghalok, mint téged viszontlátlak, gondolj reám, valahányszor ezt látod!

Messer Torello átvette a gyűrűt és lóra szállt s minekutána mindenkitől búcsút vett, útnak indult: és csapatjával Genovába érkezvén, gályára szállott s útra kelt és hamar idő múltán megérkezett Acriba és csatlakozott a keresztények másik seregéhez, melyben szinte nyomban ezután pusztító nyavalya ütött ki és hullottak az emberek. Miközben tehát e veszedelem dühöngött, sikerült Saladinnak, már akár hadi tudományával, akár szerencséjével kardcsapás nélkül fogságba ejteni mind a keresztényeket, kik megmenekedtek ama nyavalyából; s akkor elosztotta őket külön-külön városaiban és börtönre vettette: eme foglyok között volt messer Torello is, kit Alexandriába hurcoltak fogságba. Mivel pedig ottan nem ismerték s félt is felfedni magát, kényszerűségből sólymok idomítására adta fejét, minek nagy mestere volt; ennek híre pedig eljutott Saladinhoz: ki is kivette őt a fogságból s maga mellett tartotta sólymásza gyanánt.

Messer Torellónak, kit Saladin soha más néven nem szólított, mint ekképpen: »Keresztény«, ő pedig viszont nem ismerte meg, sem pedig a szultán őt, egyre csak Paviában járt gondolatja és többször is próbát tett a szökéssel, de nem sikerült neki: miért is, midőn egyszer bizonyos genovaiak követségbe jöttek Saladinhoz, hogy kiváltsák némely földjüket és már indulóban voltak visszafelé, elhatározta, hogy megírja feleségének, hogy életben vagyon és hamarosan, mihelyt csak teheti, visszatér hozzá, miért is várjon reá; és ekképpen cselekedett: és rimánkodva megkérte az egyik követet, kit ismert, hogy úgy intézze, hogy a levél a San Pietro in Ciel d'oro apátjának kezébe jusson, ki nagybátyja volt.

Miközben tehát messer Torello ímez állapotban élt, történt egy napon, hogy midőn Saladin a sólymokról beszélgetett vele, messer Torello elmosolyodott és száját olymódon húzta el, melyet Saladin, midőn még házában vendége volt Paviában, igen jól megjegyzett. Eme mosolygásáról Saladinnak eszébe jutott messer Torello, miért is merőn szemügyre vette s úgy rémlett neki, hogy ez bizony az: annakokáért abbanhagyván az előbbi beszélgetést, szólott:

- Mondd csak, keresztény, Nyugatnak mely országából való vagy?

- Felséges uram, - felelte messer Torello - lombardiai vagyok, bizonyos Pavia nevezetű városból, szegény ember és alacsonyrangú.

Amint Saladin ezt hallotta, szinte már megbizonyosodott affelől, miben eddig kételkedett s mondotta magában örömmel: »Isten megadta nekem az alkalmat, hogy megmutassam ennek, mily kedves volt nekem hozzám való szívéssége.« És többet nem szólván, összehordatta valamely szobában minden ruháját, messer Torellót bevezette oda és szólott:

- Nézd csak meg, keresztény, ha vagyon-e eme ruhák között olyan, melyet már életedben láttál.

Messer Torello nézelődött és megpillantotta ama ruhákat, melyeket Saladinnak ajándékozott a felesége, mindazonáltal felelt ekképpen:

- Felséges uram, egyiket sem ismerem, igaz, hogy ez a két felsőruha hasonlatos azokhoz, melyeket én viseltem valamikor három kereskedővel egyetemben, kik házamba betértek.

Akkor Saladin tovább nem tudván türtőztetni magát, gyengéden megölelte és szólott:

- Te vagy messer Torello d'Istria, én pedig egyik vagyok ama három kereskedő közül, kiknek feleséged eme ruhákat ajándékozta; mostan pedig itt az alkalom, hogy megbizonyosodjál hitedben, mely portékával kereskedem én, miként tőled elbúcsúzván mondtam, hogy még megeshetik.

Messer Torellót ennek hallatára előntötte az öröm s a szégyenkezés: örült, hogy ily előkelő ember volt vendége; szégyenkezett, mivel úgy érezte, hogy szegényesen vendégelte. Akkor tehát Saladin mondotta néki:

- Messer Torello, mivel Isten ide vezérelt tégedet, vedd eszedbe, hogy itten immár nem én vagyok az úr, hanem te magad.

És minekutána nagy ujjongással köszöntötték egymást, a szultán királyi ruhákba öltöztette őt, odavezette a főnemes urak elébe, nagy sok szóval magasztalta derék voltát s parancsolta, hogy ki számot tart kegyelmére, éppen úgy tisztelje vendégét, mint tulajdon felséges személyét. Mit is ettől fogva mind valamennyien megcselekedtek, de mindenkinél inkább ama két úr, kik Saladinnak kísérői gyanánt házának vendégei voltak.

A hirtelen nagy dicsőség, melybe messer Torello cseppent, némiképpen kiverte fejéből Lombardia minden emlékét, különösképpen mivel szentül reménykedett, hogy levele már bizonyára nagybátyjának kezébe jutott. A táborban, vagyis a keresztények seregében ama napon, melyen Saladin fogságába estek, meghalt és eltemettetett bizonyos jelentéktelen provencei lovag, kinek neve volt messer Torello di Dignes: mivel pedig messer Torello d'Istria nemessége miatt mind az egész seregben ismeretes volt, mind, ki hallotta, hogy *messer Torello meghalt*, az istriai, nem pedig a dignesi messer Torellóra gondolt: s midőn nyomban utána rájukszakadt a fogság, nem volt módjuk meggyőződni affelől, hogy tévedtek; miért is az itáliabeliek számosan eme hírrel tértek haza, s közöttök akadtak oly vakmerők, kik nem átallozták azt mondani, hogy látták őt holtan s ott voltak a temetésén.

Midőn felesége és atyjafiai meghallották a hírt, bizony mérhetetlen és kimondhatatlan fájdalmat okozott nekik s nem csupán nekik, hanem mindenkinek, aki ismerte. Vége-hossza nem volna elmesélni, mily nagy s mily keserves volt feleségének fájdalma, szomorúsága és siránczása; minekutána tehát hónapokon által szüntelen gyötrelemben emésztette magát, fájdalma csillapodni kezdett s mivel akkor fölöttébb előkelő lombardiai férfiak feleségül kívánták, bátyjai és egyéb atyjafiai nógatni kezdték, hogy újból férjhez menjen. És bár keserves zokogás közben többször is megtagadta ezt, végezetül kényszerűségből meg kellett tennie atyjafiai akaratát, de feltétel gyanánt szabta, hogy mindaddig ne köteleztessék arra, hogy férjéhez költözzön, mígnem betelik az idő, melyet messer Torellónak ígért.

Miközben Paviában ekképpen folytak az asszonynak dolgai és már csak nyolc nap hiányzott ama megszabott naphoz, melyen férjhez mennie kellett, történt, hogy messer Torello Alexandriában egy napon megpillantott egy embert, kit annak idején látott a genovai követekkel a Genovába induló gályára szállani: miért is szólította azt s megkérdezte, milyen volt útjok s mikor érkeztek Genovába. Az pedig felelt ekképpen:

- Uram, istentelen útja volt a gályának, miként Krétában hallottam, hol partraszálltam; mivel, mikor már közel járt Sziciliához, veszedelmes északi szél támadt, mely Barberia zátonyaira vetette, úgy hogy senki nem menekült meg s a többiek között két testvérem is odaveszett.

Messer Torello hitelt adott ez ember szavainak, aminthogy valóban színigazak voltak s miközben eszébe jutott, hogy kevés napok multán lejár amaz idő, melyet feleségének szabott

és meggondolta, hogy bizonyára semmit nem tudnak Paviában az ő állapotja felől, bizonyosra vette, hogy felesége már újból férjhez ment: miért is oly nagy fájdalom lepte meg, hogy enni sem tudott, hanem ágyba feküdt s halálra szánta magát. Midőn Saladin ennek hírért vette, mivel fölöttébb szerette őt, meglátogatta s hosszas kérdés-könyörgés után kifaggatta fájdalomának és nyavalyájának oka felől, meg is pirongatta, hogy miért nem mondotta meg már előbb neki, annakutána pedig kérte, hogy nyugodjék meg, bizonykodván, hogy ha megnyugszik, ő úgy intézi, hogy a megszabott napra ott lesz Paviában s meg is mondotta neki a módját.

Messer Torello hitelt adott Saladin szavainak s mivel már több ízben hallotta, hogy az ilyesmi lehetséges s már nem egyszer meg is történt, megvigasztalódott és kezdte sürgetni Saladint, hogy hamarosan intézze e dolgot. Parancsolta tehát Saladin egyik varázsló mesterének, kinek tudományával már máskor próbát tett, hogy ejtse módját, miképpen messer Torellót ágyban egy éjszaka alatt átszállítsa Paviába: mire a varázsló mester felelte neki, hogy meglesz, de bizony maga javáért el kell őt altatnia. Saladin tehát, minekutána ezt elrendezte, visszatért messer Torellóhoz és látta, hogy az erősen feltette magában, hogy mindenáron Paviában lesz a megszabott időben, ha ugyan lehet; ha pedig nem lehet, inkább meghal; miért is szólott hozzá ekképpen:

- Messer Torello, Isten látja lelkemet, nem tudlak semmiképpen feddeni azért, hogy oly forrón szereted feleségedet és oly igen félsz, hogy másé legyen; mivel minden asszonyok között, kiket életemben láttam, ő az, kinek erkölce, viselkedése, jelessége, nem is szólván szépségéről, mely mulandó virág, vélekedésem szerint a legnagyobb dicséretet és megbecsülést érdemli. Fölöttébb kedves lett volna nekem, hogy, ha már a sors ide vetett téged, amaz idő alatt, melyet nekem és neked még élnünk adatik, országomnak kormányában mindketten fejedelmek gyanánt éltünk volna egyenlő hatalommal: és ha már úgy esett, hogy Isten nem adta meg nekem, mivel fejedbe vetted, hogy vagy meghalsz, vagy a megszabott időben Paviában leszel, kimondhatatlanul kívántam volna legalább idejében tudni azt, hogy ama tisztességgel, ama pompával és ama kísérettel küldhettelek volna haza, mely virtusodért megillet: mivel azonban ez sem adatott meg nekem, te pedig mindenképpen szeretnél nyomban ott lenni, tőlem telhetőleg eljuttatlak oda olyképpen, mint mondtam.

Felelte erre messer Torello:

- Felséges uram, szavaid nélkül is bőségesen megbizonyítottad cselekedetekkel irányomban való jó indulatodat, melyet ily nagy mértékben soha még nem érdemeltem; abban pedig, mit mondtál, még ha nem is mondtad volna, életre-halálra vakon bizakodom; de minekutána ekképpen határoztam, kérlek, hogy azt, mit mondtál, hogy megteszel, tüstént tedd meg, mivel holnap vagy az utolsó nap, melyen haza várnak.

Saladin felelte, hogy minden bizonnyal megteszi: és másnap Saladin, ama szándékkal, hogy a következő éjszakán haza küldi őt, az egyik nagy teremben gyönyörű és dús ágyat vettetett derékaljakból, melyek az ő szokásuk szerint csupa bársonyból és arany szövetekből készültek és terítettett rája roppant gyöngyszemekkel és kincset érő drágakövekkel tekergősen hímzett takarót, melyet annakutána itthon mérhetetlen vagyont érőnek becsültek, végezetül pedig két fejpárnát, minők e pompás ágyhoz illettek. És ezt elvégezvén parancsolta, hogy messer Torellót, ki már talpra állott, öltöztessék szaracén ruhába, melynél drágábbat és gyönyörűbbet még senki a világon nem látott, fejére pedig ottani szokás szerint csavarják egyik leghosszabb turbánját. Mivel pedig az idő már későre járt, Saladin számos fő nemeseivel ama szobába ment, melyben messer Torello volt és melléje ülven szinte sírva ekképpen fogott szóba:

- Messer Torello, közeledik az óra, melyben el kell válnom tőled; mivel pedig nem kísérhetlek el s kíséretet sem adhatok melléd, mert azon az úton, melyet megtenned kell, nincs mód reá, itt a szobában kell búcsút vennem tőled, s most éppen ezért jöttem. Miért is minekelőtte

Istennek ajánllak, a közöttünk való szeretetre és barátságra kérlek, ne feledkezzél meg rólam: s ha lehet, minekelőtte még időnk lejár és te rendbe hoztad Lombardiában ügyes-bajos dolgaiddat, legalább még egyszer jöjj el látogatásomra, hogy akkor a viszontlátásodon érzett örömben pótolhassam ama mulasztást, melyet most sietséged miatt elkövetni kénytelen vagyok; s addig is, mígnem ez megtörténik, ne terheltesd leveleiddel felkeresni és kérj tőlem bármit, amit akarsz, mivel neked bizonynal szívesebben megadom, mint akárki másnak a föld kerekiségén.

Messer Torello nem bírta könnyeit visszafojtani s mivel a zokogás fojtogatta, csak kevés szóval felelte, hogy soha-soha ki nem vész emlékezetéből sok jótéteménye és nemessége és hogy mind élete fogytáig bizonynal készen áll minden parancsára. Miért is Saladin gyöngéden megölelte és megcsókolta és sűrű könnyhullajtás közben mondotta neki: »Isten vezéreljen«, és kiment a szobából s annakutána mind a többi főnemesek is rendre búcsút vettek tőle és Saladinnal ama terembe mentek, melyben az ágyat felállíttatta. Mivel pedig az idő már későre járt és a varázsló mester már várakozott és sürgette, hogy dolgát végezhesse, belépett egy orvos, valamely itallal s megitta messer Torellóval mondván, hogy erősítő gyanánt adja neki; és nem sok időbe telt s elaludt tőle.

Ekként álmában Saladin parancsára feltették a gyönyörű ágyra, melyre a szultán nagy és ékes és sokat érő koronát helyezett és olyan jelet tett rá, melyből később nyilván megértették, hogy ezt Saladin messer Torello feleségének küldi. Annakutána ujjára húzott messer Torellónak egy gyűrűt, melybe kárbunkulus volt foglalva, mely úgy ragyogott, mint valami égő fáklya s oly nagy kincset ért, hogy szinte felbecsülni sem lehetett volna. Akkor oldalára kardot kötöttetett, melynek ékességeit bizony nem egykönnyen lehetett volna felbecsülni; ezenfelül mellére gyöngyökkel meg egyéb becses drágakövekkel kirakott csatot kapcsoltatott, melynek párját emberi szem még nem látta: annakutána mindegyik oldala felől spanyol vert aranyokkal teli két öblös kupát helyeztetett, köröskörül pedig gyöngysorokat és öveket és egyéb drágaságokat, melyeket hosszadalmas volna felsorolni. És ennek végeztével még egyszer megcsókolta messer Torellót s mondotta a varázsló mesternek, hogy végezze dolgát, mire Saladin szemeláttára az ágy messer Torellóval egyetemben azon nyomban mindenestül eltűnt, Saladin pedig ott maradt fő nemes uraival, róla beszélgetvén.

Messer Torello, kérése szerint, a San Pietro in Ciel d'oro templomban Paviában ért földet, mind a fent mondott drágaságokkal és ékességekkel egyetemben; s még mindig aludt, midőn a hajnali harangszóra a sekrestyés gyertyával kezében belépett a templomba és pillantása nyomban a dús ágyra esett; és nem csupán szeme-szája elállt, hanem szörnyen megrémült és hanyatt-homlok visszaszaladt; mikor pedig az apátúr és a barátok szaladni látták, elcsodálkoztak s megkérdezték, mi oka vagyon ennek. A barát pedig megmondotta.

- Ejnye, - szólott az apátúr, - hiszen nem vagy már gyermek s nem is most vagy először ebben a templomban, hogy szabad volna ilyképpen megrémülnöd: menjünk csak be, hadd lássuk, micsoda mumus ijesztett rád.

Több gyertyát gyújtottak tehát s az apátúr a barátokkal egyetemben belépven a templomba, megpillantotta a káprázatos és dús ágyat, rajta pedig a lovagot, ki még aludt; s miközben riadtan és félénken szemlélték a fejedelmi drágaságokat és nem mertek közelebb lépni, történt, hogy mivel az itálnak ereje szűnt, messer Torello felébredt és nagyot sóhajtott. A barátok ennek láttára s velők az apátúr rémülten elrohantak kiáltozván: »*Uram segíts*«. Messer Torello kinyitotta szemeit és körülnézván nyilván megismerte, hogy Saladin ama helyre juttatta, melyet kért, minek is igen megörvendezett: tehát felült s apróra megsejmelte a holmit, mely körülötte hevert és ámbár már annakelőtte is ismerte Saladin bőkezűségét, most még nagyobbnak látta és még inkább megismerte azt. Mindazonáltal nem mozdult helyéből s mikor észrevette, hogy a barátok elrohannak, kitalálta az okát, nevéen szólította az apáturat s

kérte, hogy ne féljen, mivelhogy ő Torello, az unokaöccse. Az apátúr ennek hallatára még inkább megrémült, mivel már számos hónapok óta holtnak tudta őt; de kisvártatva az igaz bizonyosságokra megnyugodván, mikor újra hallotta, hogy nevén szólítják, a szent kereszt jelét vetette magára s odament az ágyhoz. Akkor szólott hozzá messer Torello ekképpen:

- Miért félsz, atyám? Istennek hála élek s a tengerentúlról tértem meg.

Az apátúr, bár messer Torellónak hosszú volt a szakálla s arab a ruházata, mégis hamar idő múltán megismerte s egészen felbátorodván megfogta kezét és szólott ekképpen:

- Fiacskám, Isten hozott.

Azután pedig folytatta:

- Nem szabad csodálkoznod rettegésünkön, mivelhogy e városban nincs ember, ki ne hinné szentül, hogy meghaltál, olyannyira, hogy megmondhatom, hogy feleséged, madonna Adalieta, megtört atyjafiainak kéréseitől és fenyegetéseitől s bár akarátja ellen, újból férjhez megyen s a mai napon költözik új férjéhez és előkészítették már a menyegzőt s az ünnepséget, mi véle jár.

Messer Torello felkelt a dús ágyról s kimondhatatlan örömmel üdvözölvén az apáturat meg a barátokat, valamennyit kérte, hogy hazatéréséről senkinek ne szóljanak, mígnem valamely dolgát elintézi. Ennekutána biztos helyre rejtették a fejedelmi drágaságokat, ő pedig elmesélte az apátúrnak, mi minden esett véle mind a mai napig. Az apátúr örvendezett szerencsén s vele együtt hálát adott Istennek. Annak utána kérdezte messer Torello az apáturat, hogy ki-csoda feleségének új férje. Az apátúr pedig megmondotta neki. Akkor szólott messer Torello:

- Minekelőtte híre megyen hazatérésemnek, látni kívánom, miképpen viselkedik feleségem a menyegzőn; miért is, ámbátor nem szoktak egyházi emberek efféle lakodalmakra eljárni, kívánom, hogy kedvemért úgy intézzétek, hogy elmenjünk oda.

Az apátúr szívesen beleegyezett és midőn a nap felvirradt, elküldött az új férjhez üzenvén, hogy egyik barátjával szeretne elmenni menyegzőjére: mire a nemes úr felelte, hogy igen szívesen látja. Tehát midőn az ebédnek ideje elérkezett, messer Torello ama ruhában, mely rajta volt, az apátúrral elment az új férjnek házába, hol mindenki álmélkodott, ki csak látta, de senki meg nem ismerte; az apátúr pedig mindenkinek mondotta, hogy ez bizonyos szaracén úr, kit a Szultán Franciaország Királyához küldött követségbe.

Messer Torellót tehát asztalhoz ültették, éppen szemben feleségével, kit ő kimondhatatlan gyönyörűséggel szemlélt és úgy vette észre, hogy e menyegző sehogyan sincs ingyére. Hasonlatosképpen az asszony is néha-néha rápillantott, nem mintha megismerte volna, hiszen hosszú szakálla, furcsa öltözete, meg ama biztos meggyőződése miatt, hogy férje meghalt, ilyesmi meg sem fordulhatott fejében. Midőn azonban messer Torello úgy vélte, hogy itt az idő próbát tenni, ha felesége emlékszik-e rá, kezébe vette a gyűrűt, melyet távozásakor az asszony ajándékozott neki, szólította a fiút, ki őt kiszolgálta és mondotta neki:

- Mondd meg nevemben az új asszonynak, hogy országomban az a szokás, hogy midőn valamely idegen a magadfajta új asszonynak lakodalmán ebédel, annak jeléül, hogy az asszony szívesen látja őt lakodalmán, a serleget, melyből iszik, borral tele odaküldi a vendégnek, s minekutána az idegen ivott belőle, amennyi neki jól esik, újra befedi a serleget, az asszony pedig kiissza a maradék bort.

A fiú általadta az üzenetet a hölgynek, ki illedelmes és okos asszony lévén abban a hiszemben, hogy ez valamely csoda nagy úr, megmutatni kívánta neki, hogy szívesen látja; parancsolta tehát, hogy mossák meg a nagy arany serleget, mely előtte volt és töltsék meg borral s vigyék oda a nemes úrnak; és azok ekképpen cselekedtek. Messer Torello szájába

vette az asszonynak gyűrűjét s úgy intézte, hogy ivás közben beleejtette a serlegbe, mit senki nem vett észre; és kevés bort hagyván a serlegben azt újra befedte s visszaküldötte az asszonynak. Ki is átvette s hogy a vendégnek szokását beteljesítse, leemelte fedelét, szájához emelte s meglátta a gyűrűt és kicsinyég némán rámeresztette szemét: és megismervén, hogy ez ama gyűrű, melyet búcsúzáskor messer Torrelónak adott, kivette, erősen szemügyre vette azt, kit idegennek gondolt és most megismervén, mint ki esztét veszttette, feldöntötte az asztalt, mely előtte volt s kiáltott ekképpen:

- Ez az én uram, ez valóban messer Torello.

És odaszaladt amaz asztalhoz, melynél ura ült s nem törődvén ruháival, sem azzal, mi az asztalon volt, áthajolt azon amennyire csak tudott, szorosán megölelte férjét s akármit mondtak vagy tettek a többiek, nem tudták tőle elválasztani, mígnem messer Torello mondotta neki, hogy emberelje meg magát, mivelhogy lesz még elegendő ideje őt ölelnie. Akkor végre az asszony kiegyenesedett; és ámbár a lakodalom már füstbe ment, másfelől a vidámság meggyarapodott, hogy visszanyertek ily derék lovagot; kinek kérésére most mindenki elhallgatott: miért is messer Torello elutazásának napjától fogva mind a mai napig rendre mindent elmesélt nekik, mi véle történt, szavait azzal végezvén, hogy a nemes úr, ki abban a hiszemben, hogy ő halott, feleségét feleségül választotta, ne vegye zokon, hogy most visszaveszi, mivelhogy életben vagyon.

Az új férj, ámbár némiképpen restelkedett, mégis szívesen és baráti módon felelte, hogy azzal, mi az övé, hatalmában vagyon olyképpen cselekedni, amint kedve tartja. Az asszony pedig visszaadta az új férjnek a gyűrűt és a koronát, melyet tőle kapott, ujjára húzta azt, melyet a serlegből kivett s hasonlatosképpen feltette a koronát, melyet a Szultán küldött: és távozván ama házból, melyben voltak, mind az egész násznéppel egyetemben általmentek messer Torello házába; és ottan mind vigasztalan barátai és atyjafiai s mind a polgárok, kik úgy tekintettek rá, mint valami csodára, hosszú és vidám mulatozásban megvigasztalódtak.

Messer Torello, minekutána drágaságainak egy részét annak adta, ki a lakodalom költségeit viselte, meg az apátúrnak, meg másoknak, számos hírvivővel megjelentette Saladinnak, hogy szerencsésen hazájába ért s örökre barátjának és szolgájának tekinti magát; annakutána pedig számos esztendőkön által élt derék feleségével, még inkább gyakorolván a szíves vendéglátást, mint azelőtt. Ez volt tehát vége messer Torello és imádott felesége gyötrelmeinek és jutalma nyájas és szíves vendéglátásának.

A HŰSÉG PRÓBÁJA

Nagy ideje már a Saluzzo örgrófok családjának feje bizonyos Gualtieri nevezetű ifjú volt, ki mivel sem felesége, sem gyermeke nem volt, minden idejét madarászásban és vadászatban töltötte és meg sem fordult fejében, hogy megházasodjék avagy gyermekei legyenek, miért is megérdemelte a nagy bölcs nevezetet. Mindazonáltal ez sehogy sem volt ínyére belső embereinek, miért is gyakorta kérlték, hogy megházasodjék, nehogy magva szakadjon, ők pedig uratlanul maradjanak; kínálkoztak is, hogy keresnek számára oly atyától és anyától származó s oly jeles hajadont, kiben jó reménysége lehet s ki bizonyára nagy meglegedésére leszen. Kiknek is Gualtieri felelt ekképpen:

- Barátaim, olyasmire ösztökéltek, mit erősen feltett szándokom volt soha meg nem cselekedni, meggondolván, mely nehéz dolog találni olyan leányt, kinek erkölcsi igazán kedvem szerint valók s mely nagy bőségben vannak a másfajta s mely kemény élete vagyon annak, ki hozzája nem illő asszonyba botlik. És ostobaság azt hinni, mit ti mondtok, hogy a leányok atyjok és anyjok erkölcséről megismeressenek, miként ti bizonykodtok, hogy olyant szereztek nekem, ki megnyeri tetszésemet; mivelhogy nem tudom, miből ismerhetnétek meg atyjokat és anyjoknak titkait; ámbátor még ha megismeritek is, a leányok gyakorta elütnek atyjoktól s anyjoktól. De mivel mindenáron szeretnétek engem eme bilincsekbe láncolni, hát nem bánom: hogy pedig ne legyen okom panaszkodni másra, mint magamra, hahogy rossz vége lesz a dolognak, magam akarom kikeresni azt a lányt, de mondom nektek, hogy akárkit veszek is, ha nem tisztelitek úrasszonyotok gyanánt, magatok bőrén tanuljátok meg, mily kemény dolog kedvem ellenére megházasodnom csak azért, mert ti kéritek.

A nemes urak azt felelték, hogy szívesen megteszik, csak szánja rá magát a házasodásra. Gualtieri már jó darab ideje kedvét lelte bizonyos szegény leányzóban, ki kastélyától nem messzire egy faluban lakott s mivel szépségén is megakadt szeme, úgy vélte, hogy ezzel igen boldog lehetne élete: miért is nem sokat keresgélt tovább, hanem feltette magában, hogy ezt feleségül veszi: elhívatta tehát atyját, ki földhözragadt szegény ember volt s megegyezett vele, hogy leányát feleségül veszi. Ennek végeztével Gualtieri egybehívatta mind a környékbeli barátait és szólott hozzájuk ekképpen:

- Barátaim, kívántátok s kívánjátok, hogy rászánjam magam a házasodásra; hát én rá is szántam magamat, nem mintha nagyon vágyakoznám feleségre, hanem a ti kedvetekért. Tudjátok, mit ígértetek nekem, vagyis, hogy szívesen fogadjátok és úrasszonyotok gyanánt tisztelitek, akárkit veszek is feleségül; most itt az idő, mikor beváltani kívánom nektek tett ígéretemet s azt akarom, hogy ti is beváltátok a tiéteket. Itt a közelben valamely szívem szerint való leányra akadtam, kit szándokom feleségül venni s idehozni házamba kevés napok múltán; annakokáért úgy intézzétek, hogy a menyegzői ünnep szép legyen és nagy tiszteséggel fogadjátok őt, hogy elmondhassam: meglegedésemre beváltottátok, mit ígértetek, miként ti is elmondhatjátok az én ígéretemről.

A derék urak boldogan felelték, hogy ez kedvök szerint van s akárki leszen is az, úrasszonyuk gyanánt fogadják s mindenekben úrasszonyuk gyanánt fogják tisztelni. Ennekutána valamennyien munkához láttak, hogy az ünnepség szép és vidám legyen és Gualtieri hasonlatosképpen cselekedett. Maga is pompás és szép menyegzőre tett készüléket s meghívta számos barátját és atyjafiát és fő nemes urakat és másokat a környékből: ezenfelül pedig parancsára szabtak és varrtak számos gyönyörű és ékes ruhát egy leánynak termete szerint, már amilyennek ama leány növést gondolta, kit feleségül venni szándékozott: és ezenfelül készített neki öveket és gyűrűket és gyönyörű ékes koszorút és mindent, mire új asszonynak szüksége vagyon. Midőn pedig a menyegzőnek megszabott napja elérkezett, napkelte után

lóra szállott Gualtieri s mind a többiek, kik udvarlására egybegyülekeztek; s minekutána rendeletet adott mindenben, mi szükséges, szólott ekképpen:

- Urak, ideje, hogy elmenjünk jegyesemért.

És útnak indulván mind egész társaságával, megérkeztek a kicsiny faluba s odaérvén a leány atyjának házához, ottan lelték a leányt, amint éppen nagy sebbel-lobbal vizet hozott a kútról, hogy annakutána a többi asszonyokkal elmenjen megnézni Gualtieri jegyesét; amint tehát Gualtieri megpillantotta őt, nevén szólította, mondván: »Griselda«, és megkérdezte, hol időzik atyja; mire a lány szemérmesen felelte:

- Uram, bent van a házban.

Akkor Gualtieri leszállott lováról s parancsolta a többieknek, hogy várakozzanak, maga pedig bement a szegényes házba, hol is lelte a leánynak atyját, kinek neve volt Giannucolo és mondotta neki:

- Azért jöttem, hogy feleségül vegyem Griseldát, de elsőben szeretnék megkérdezni tőle egyet-mást füled hallatára.

És akkor megkérdezte a leányt, hogy ha feleségül veszi, vajjon igyekezni fog-e mindenkoron kedvében járni és semmin meg nem háborodni, mit ő mond vagy cselekszik és vajjon engedelmes leszen-e és sok más effélét, mikre a leány sorjában igent mondott. Akkor Gualtieri kezén fogta a leányt, kivezette s parancsolta, hogy mind egész kíséretének, mind a többi bámészkodóknak szeme láttára meztelenre vetköztessék s odahozatta ama ruhát, melyet számára készíttetett és nyomban felöltöztette, sarukat adatott rá és azon mód borzas fejére feltétette a koszorút; annakutána pedig, midőn eme dolgon mind valamennyien álmélkodtak, szólott ekképpen:

- Urak, ez az, kit feleségül akarok, ha ugyan ő akar férje gyanánt.

És akkor a leányhoz fordulván, ki földre sütött szemmel zavarodottan és szégyenlősen ottan állott, kérdezte tőle:

- Griselda, akarsz-e engemet férjedül?

Kinek a leány felelt ekképpen:

- Igen, uram.

Akkor szólott Gualtieri:

- Én pedig akarlak feleségemül.

És mind valamennyiök szemeláttára feleségül vette. És akkor paripára ültette és nagy tisztes kísérettel házába vezette. Ottan pompás és nagy lakodalmat és oly ünnepséget csapott, mintha legalább is Franciaország királyának leányát vette volna feleségül. És akkor nyilván megtetszett, hogy az új asszony ruháival más lelket és más szokásokat is váltott.

Miként fentebb mondatott, termete és arca gyönyörű volt és szépségéhez méltó módon oly kedves, oly nyájas, oly előkelő lett, mintha nem is Giannucolo leánya s birkák pásztora lett volna annakelőtte, hanem valamely nemes úrasszony: ezzel pedig csodálatba ejtett mindenkit, ki annakelőtte ismerte őt. Ezenfelül oly engedelmes volt férje iránt s oly hajlandó minden szolgálatra, hogy az a világ legboldogabb és legmegelégedettebb emberének érezte magát: hasonlatosképpen férjének alattvalóihoz is oly kegyes és jóságos volt, hogy mind egy szálig jobban szerették a tulajdon életöknél és készséges hajlandósággal tisztelték és imádkoztak javáért és szerencséjéért és felmagasztaltatásáért: s holott annakelőtte azt mondták, hogy Gualtieri oktanul cselekedett, mikor őt feleségül vette, most bizonykodtak, hogy ő a világ

legbölcsebb és legnagyobb elméjű férfiak; mivelhogy rajta kívül senki más meg nem ismerte volna a szegényes ruha és a paraszti gúnya alatt e leánynak nagyságos virtusát.

És egy szó mint száz, olyképpen viselkedett, hogy nem csupán maga örgrófságában, hanem kevés idő múltán mindenfelé csak az ő jelességéről és illendő élete módjáról beszéltek s mind az ellenkezőjére fordult, mit férje ellen szólottak, midőn őt feleségül vette. És nem volt még nagy ideje Gualtieri felesége, midőn áldott állapotba jutott s mikor ideje eljött, leánygyermeket szült, kinek Gualtieri igen megörült. De kevés idő múltán fura gondolat támadt elméjében, tudniillik, hogy hosszú tapasztalással és kemény gyötrelmekkel próbára veti feleségének békétűrését; és mindenekelőtt szavakkal sértegette és felháborodást színlelve mondotta, hogy belső emberei semmiképpen nincsenek véle megelégedve alacsony származása miatt, különösképpen mióta látják, hogy gyermekei születnek; és hogy igen elbúsultak a leánya miatt, ki mostan született és egyebet sem tesznek, csak zúgolódnak. Az asszonynak, mikor e szavakat hallotta, arca sem rebbent, jó szándékát sem változtatta semmiben, hanem szólott:

- Uram, cselekedd vélem azt, mi vélekedésed szerint leginkább tisztességedre és nyugvásodra van, mivel én mindenben megnyugszom, jól tudván, hogy csekélyebb vagyok nálad és nem vagyok méltó ama tisztességre, melyet kegyességedben nekem juttattál.

Gualtieri fölöttébb örvendezett e feleleten, mert látta, hogy felesége nem bizakodott el ama tisztesség miatt, melyben ő és mások részesítették. Kevés idővel annakutána, hogy szavakkal körülbelül megmondotta feleségének, hogy alattvalói nem tűrik ama leányt, ki most született, kioktatta egyik szolgáját s elküldötte az asszonyhoz; az tehát keserves ábrázattal szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, ha kedves az életem, meg kell cselekednem, mit uram parancsolt. Ő pedig parancsolta, hogy fogjam kisdéd leányodat és...

Ezzel elhallgatott. Az asszony, mikor hallotta e szavakat és látta a szolgának arcát és meghányta-vetette magában az üzenetet, megértette, hogy annak parancsa vagyon, hogy gyermekét meggyilkolja: miért is azon nyomban kivette a csecsemőt a bölcsőből és megcsókolta és megáldotta s ámbátor szörnyű fájdalmat érzett szívében, szeme sem rebbent, hanem a szolgának karjába adta és szólott ekképpen:

- Fogd: cselekedd hűségesen, mit urad és uram néked parancsolt; de ne hagyd ottan olyképpen, hogy vadállatok s madarak felfalják, ha ugyan urad nem ekként parancsolta.

A szolga fogta a gyermeket és Gualtierinek megjelentvén, mit mondott felesége, annak szeme-szája elállt az asszony állhatatosságán; akkor a szolgát a gyermekkel elküldötte Bolognába valamely nénjéhez, kérve, hogy szöges gonddal ápolja és nevelje, de soha ne mondja meg, kinek leánya. Annak utána történt, hogy az asszony újfent áldott állapotba jutott és a kellő időben fiúgyermeket szült, kinek is Gualtieri mód felett megörvendezett. De nem érte be azzal, mit már cselekedett, hanem még nagyobb gyötrelmekkel sebezte az asszonyt és felháborodást színlelve, egy napon mondotta neki:

- Asszony, mióta e fiúgyermeket világra hoztad, semmiképpen nem tudok megférni embereimmel, oly keservesen panaszkodnak, hogy utánam Giannucolo unokája legyen urok: miért is ha nem akarom, hogy országomból kiűzzenek, úgy vélem, hasonlatosképpen kell cselekednem, mint első ízben cselekedtem s végezetül el kell válnom tőled s más feleséget vennem.

Az asszony béketűrő szívvel hallgatta és csupán ennyit felelt:

- Uram, legyen gondod, hogy megnyugodjál és cselekedjél kedved szerint, velem pedig ugyan semmit ne törődj, mivelhogy nekem semmi nem kedves, ha nem látom, hogy néked kedvedre vagyon.

Kevés napok multán Gualtieri ugyanazon módon, miként leányaért küldött, elküldött a fiúért és hasonlatosképpen úgy tett, mintha meggyilkoltatta volna, de miként leányát, ezt is Bolognába küldötte, hogy gondozzák: az asszony pedig most sem mutatott más arcot, sem más szavakat nem mondott, mint mikor leányát elvitték; Gualtieri fölöttébb álmélkodott ezen és magában bizonykodott, hogy feleségén kívül más asszony nem tudott volna ekképpen cselekedni; és ha nem látta volna, hogyan dédelgette gyermekeit, míg módja volt benne, azt hitte volna, hogy nemtörődömségből cselekszik ekképpen, holott mostan megismerte, hogy okos asszony módjára cselekedett.

Alattvalói abban a hiszemben, hogy megölette gyermekeit, keményen szidalmazták és kegyetlen embernek bélyegezték, feleségén pedig kimondhatatlanul szánakoztak; ki is az asszonyoknak, kik meggyilkolt gyermekei miatt véle keseregték, csak annyit mondott, hogy ő mindenben megnyugszik, mi annak akaratja, ki a gyermekeket nemzette. De minekutána a leánya születése óta számos esztendő elmúltak, Gualtieri elérkezettnek vélte az időt, hogy utolsó próbára vesse az asszonynak béketűrését; miért is emberei közül többeknek mondotta, hogy semmiképpen nem tűrheti tovább maga mellett Griseldát felesége gyanánt és mostan megismeri, mely oktanul és ifjonti elmével cselekedett, midőn feleségül vette; annakokáért szándokában vagyon engedelmet nyerni a Pápától, hogy Griseldát otthagyja s más feleséget vehessen; miért is számos derék úr keményen megfeddette. Erre pedig csupán annyit felelt, hogy ennek így kell történnie. Mikor az asszony eme dolgoknak hírért vette s érezte, hogy bizonyosra veheti, hogy vissza kell térnie atyjának házába s talán ismét birkákat őriznie, miként annakidején s látnia, hogy más asszonyé leszen az a férfi, kinek mindig a legjobbat akarta, keservesen megszorodott magában; mindazonáltal miként a sorsnak egyéb igazságtalanságait béketűrőssel viselte, akként állhatatos lélekkel feltette magában, hogy ezt is el kell viselnie.

Nem sok idő multán Gualtieri hamis levelet küldetett magának Rómából s elhitette alattvalóival, hogy a Pápa eme levélben engedelmet adott néki, hogy Griseldát otthagyja s más feleséget vegyen. Miért is maga elé hívatta az asszonyt és sokaknak füle hallatára szólott hozzá ekképpen:

- Asszony, a Pápától nyert engedelemmel elhagyhatlak téged s más feleséget vehetek; mivel pedig őseim fő nemes emberek voltak és urai eme tartománynak, holott a tied mindig parasztok voltak, elvégeztem, hogy többé nem leszel feleségem, hanem visszatérsz Giannucolo házába ama hozománygyal, melyet házamba magaddal hoztál, én pedig annakutána más feleséget hozok ide, ki illendő hozzám s kit már kiválasztottam.

Eme szavak hallatára felesége, asszonyi erőt felülmúló keserves küszködéssel visszafojtotta könnyeit és felelte:

- Uram, mindig tudtam, hogy alacsony rangom semmiképpen nem illik a te nemességedhez; azért, hogy veled élhettem, hálás vagyok neked és Istennek s ezt sohasem véltem avagy vettem engem illető ajándok, hanem csupán kölcsön gyanánt: neked úgy tetszik, hogy visszakívánod, nekem pedig bele kell nyugodnom s bele is nyugszom, hogy visszaadjam: íme itt a gyűrűd, mellyel eljegyeztél engem; vedd. Parancsolod nekem, hogy vigyem magammal hozományomat, melyet ide hoztam; hogy ezt megtegyem, nincs szükséged fizetőmesterre, nekem pedig erszényre avagy teherhordó állatra, mivel nem felejtettem el, hogy meztelenül vettél feleségül: ha pedig tisztos dolognak véled, hogy testemet, melyben a magad nemzette

gyermeket hordtam, mindenki meglássa, akkor meztelenül fogok elmenni, de kérlek szűzességem jutalma gyanánt, melyet ide hoztam s nem viszek vissza, legalább engedd meg, hogy hozományomon felül egy szál inget elvihessek.

Gualtieri, ki leginkább sírni szeretett volna, mindazonáltal megkeményítette arcát, felelt ekképpen:

- Hát vigyél magaddal egy inget.

Valahányan csak ott voltak, mind rimádkodtak, hogy legalább egy ruhát ajándékozzon neki, hogy azt, ki tizenhárom s talán több esztendőn által felesége volt, ne lássák ily szegényül és szégyelletesen, egy szál ingben távozni házából; de minden könyörgésök kárba veszett: miért is az asszony egy szál ingben és mezítláb és födetlen fejével Istennek ajánlotta őket, távozott a házból s visszatért atyjához, miközben sírtak és zokogtak mind, kik csak látták.

Giannucolo (mivel sohasem tudta elhinni, hogy igaz lehet, hogy leányát Gualtieri megtartja felesége gyanánt s napról-napra várta e véget) megőrizte leányának ruháit, melyeket levett ama reggelen, midőn Gualtieri eljegyezte: tehát előhozta azokat, az asszony pedig felöltötte, és nekilátott az alacsony munkáknak atyja házában, mint annakelőtte, erős lélekkel viselvén a kegyetlen sors dühös támadását. Gualtieri ennek végeztével füllentette híveinek, hogy egyik Panago grófnak leányát veszi feleségül; és nagy menyegzői készülődést rendelve, üzent Griseldáért, hogy jöjjön; midőn pedig megérkezett, szólott hozzá ekképpen:

- Házamba hozom ama hölgyet, kit újonnan választottam s megtisztelni kívánom őt, mikor ide érkezik; tudod, hogy nincsenek házamban asszonyok, kik feldíszíthetnék a szobákat s intéznének mindent, mi efféle ünnepséghez szükséges: annakokáért te, ki mindenki másnál jobban eligazodol e házban, hozz rendbe mindent kellőképpen s hívjad meg ama hölgyeket, kiket jónak vélsz és fogadd őket olyképpen, mintha te volnál itt az úrasszony: annakutána pedig a lakodalom végeztével megint hazamehetsz.

Ámbátor e szavak mind egy-egy késszúrás voltak Griselda szívének, mivelhogy férje iránt való szerelméről nem tudott oly könnyen lemondani, mint jó szerencséről, felelt mégis ekképpen:

- Uram, szívesen és készségesen megteszem.

És durva s paraszti rongyaiban belépve ama házba, melyből kevéssel annakelőtte egy szál ingben távozott, kezdte söpörni és rendbetenni a szobákat, és fali szőnyeget és terítőket akasztott a termekben, tett-vett a konyhában s mindenütt ott sürgött-forgott, mintha csak a háznak valamely utolsó cselédje lett volna: s mindaddig nem hagyta abba, mígnem mindent illendőképpen felkészített és rendbe tett. Ennekutána pedig Gualtieri nevében meghívta mind a környékbeli hölgyeket és várta az ünnepséget: midőn pedig a menyegző napja érkezett, ámbátor szegényes ruhában, de előkelő lélekkel és viselkedéssel és vidám arccal fogadta ama hölgyeket, kik a menyegzőre jöttek.

Gualtieri, ki gondosan neveltette gyermekeit Bolognában nénjénél, ki valamely Panago grófnak felesége volt, midőn a leánya elérte tizenkettedik esztendejét és oly gyönyörűséges volt, hogy párját ritkította, a fiú pedig hatesztendő lett, elküldött Bolognába atyjához kérve őt, hogy ne terheltesse leányával és fiával eljönnie Saluzzóba és gondoskodni, hogy pompás és tisztes kíséretet hozzon magával s egyúttal mondja mindenkinek, hogy a leányt feleségül hozza házába, de egyébként senkinek meg ne mondja, hogy kicsoda.

A nemes úr az örgróf meghagyása szerint útnak indult s kevés napok múltán a leánnyal s annak öccsével előkelő kísérettel éppen ebéd idején megérkezett Saluzzóba, hol mind a lakosok és számosan a környékből egybegyülekeztek és várták Gualtieri új feleségét. Mikor

tehát ezt a hölgyek fogadták, az pedig belépett a terembe, hol az asztalok megterítve voltak, Griselda azon szegényesen vidám arccal eléje lépett szólván:

- Isten hozott, úrasszonyom.

A hölgyeket (kik rimámkodva kérték Gualtierit, ámbár hiába, hogy úgy intézze a dolgot, hogy Griselda maradjon valamelyik szobában vagy legalább adja kölcsön neki egyik ruhát, mely azelőtt az övé volt, hogy ne álljon ekképpen vendégeinek szeme elé) asztalhoz ültették és kezdték felhordani a fogásokat. Mindeneknek szemei a leányon csüngtek s mindenki mondotta, hogy Gualtieri jól járt a cserével; de mind a többiek között különösképpen Griselda dicsérte a leányt és kis öccsét. Gualtieri, ki úgy vélte, hogy most már annyit látott felesége béketűréséből, amennyit csak kívánt: látta, hogy a dolgoknak semminemű fordulása nem változtatta meg és bizonyosra vette, hogy ez nem együgyűsége miatt történt, mivel jól ismerte okosságát, elérkezettnek vélte az időt, hogy elvegye tőle mind a keserűséget, mit hiedelme szerint bátor viselkedése mögött rejtegetett. Tehát behívatta őt s mind a többiek előtt mosolyogván ekképpen szólott hozzá:

- Hogyan tetszik néked jegyesünk?

- Uram, - felelte Griselda, - nékem fölöttébb tetszik és ha, miként hiszem, oly okos, amilyen szép, bizonyosra veszem, hogy vele a világ legboldogabb embere gyanánt fogsz élni; de minden erőmből kérek, hogy kíméld meg őt ama keserűségektől, melyekkel a másikat gyötörted, ki annakelőtte feleséged volt; mivel alig hiszem, hogy el tudná viselni, hiszen egyfelől fiatalka még, másfelől kíméletben nevelték, holott a másik kisdéd gyermekkorá óta szüntelen fáradozásokban élte napjait.

Gualtieri látván, hogy az asszony szentül hiszi, hogy ez a leány lesz az ő felesége s még sem mondott felőle jónál egyebet, maga mellé ültette őt és szólott:

- Griselda, ideje immár, hogy elvegyed hosszas béketűrésed jutalmát, s azok, kik engemet kegyetlennek és igazságtalannak és bolondnak véltek, megismerjék, hogy azt, mit cselekedtem, bizonyos eleve meggondolt célból műveltem, megtanítani akarván téged, hogy jó feleség légy, őket pedig, hogy miképpen kell asszonyt venni és tartani s akartam, hogy míg veled élnem kell, örökös nyugodalmat szerezzek magamnak: mivel pedig akkor, midőn házasodásra adtam fejemet, igen féltem, hogy ezt nem nyerem meg, annakokáért gyötörtelek és kínoztalak ama módokon, melyeket ismersz, hogy próbára vesselek. Mivel pedig soha nem vettem észre, hogy akár szóban, akár cselekedetben kedvemet szegted volna s mivel érzem, hogy megnyerem tőled ama boldogságot, melyre vágyakozom, szándokom néked egyszerre visszaadni mindazt, mit apránként elvettem tőled s nagy jószággal meggyógyítani ama sebeket, melyeket rajtad ejtettem; miért is vidám lélekkel vedd e leányt, kit jegyesemnek hittél és öccsét, magad és magam gyermekei gyanánt: ők azok, kiktől te és mások nagy ideje azt hittétek, hogy kegyetlenül megölettem őket, én pedig férjed vagyok, ki mindenek felett szeretlek s úgy érzem: eldicsekedhetem, hogy nincs ember, ki oly boldog volna feleségében, mint jó magam.

És ekképpen szólván megölelte s megcsókolta őt, ki örömében sírt s vele együtt felkelt s odamentek leányukhoz, ki meghökkenten ült ott ennek hallatára és gyöngéden megölelvén őt és öccsét, mind az asszony, mind a többiek, kik ott voltak, megkönnyebbültek. A hölgyek nagy vidáman felkeltek az asztaltól, Griseldával annak szobájába mentek s most már jobb reménységgel kivetköztették rongyaiból s egyik előkelő ruhájába öltöztették s visszavezették a terembe úrasszonyuk gyanánt, ámbár rongyaiban is megtetszett rajta úri mivolta.

És ottan Griselda boldog örömben dédelgette gyermekeit s mindenki ujjongott a dolognak eme fordulatján, a vigasság és öröm pedig megsokszorozódott és a mulatság számos napokon által tartott s Gualtierit bölcs embernek mondták, ámbátor fölöttébb kegyetleneknek és

keményeknek ítélték ama próbákat, melyekre feleségét vetette; de mindenkifelett bölcsnek ítélték Griseldát. Kevés napok multán Panago grófja visszatért Bolognába, Gualtieri pedig kimentette Giannucolót paraszti munkájából s ipa gyanánt nagy rangba helyezte, úgy hogy tisztességben és boldogan élte le öregsége napjait mind haláláig. Azután leányát előkelő emberhez adta feleségül s ő maga hosszú és boldog életet élt Griseldával, akit mindig minden erejéből tisztelt.

VÉGE